

17040

192834

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

OBERNYIK
ÖSSZE-
MUNKÁI

ÖZK

3.

VIII

P.o. hung

1209 a
=

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK

George Szechenyi Könyvtár

P.o.hung.

1209 M

OBERNYIK KÁROLY.

SZÉPIRODALMI
ÖSSZES MUNKÁI.

OSZK
SAJTÓ ALÁ RENDEZTE S ÉLETRAJZZAL

KIEGÉSZITETTE

Összeállította Székelyi Károly

FERENCZY JÓZSEF.

III. KÖTET.

BUDAPEST.

LAUFFER VILMOS KIADÁSA.

1879.

1911
L. O. Hungary
1209
III

LAUFFER VILMOS

kiadó-könyvtárunknál Budapestén, IV. kerület (belváros) ujjvilág-utca a
19. sz. a. megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

Szépirodalmi művek.

B. Podmaniczky Fr. Álom és valóság. 2 kötet	2 frt.
— — Margit angyal. Folytatása a „Tessék ibolyát venni“ című regénynek 2 kötet	2 frt 60 kr.
— — Kék szeműveges nő. 2 kötet	2 frt 40 kr.
— — Egyetlen könyvcsepp. 2 kötet	2 frt 40 kr.
— — Régen történt mindez. 2 kötet	3 frt
— — A kedvencz 2 kötet.	2 frt 20 kr.
— — Apály és dagály, naplótöredékek	1 frt 20 kr.
Pum János. László és Róza. Elbeszélés	30 kr.
Remelay Gusztáv. A huszár és kedvese. Történeti regény	1 frt.
Rényi Rezső Pausanias. Tragédia 5 felvonásban	60 kr.
Rosty Zsigmond. A „Tatárjárás“ történelme negyedik Béla király idejében	1 frt 12 kr.
Rózsaúgi Antal. Esti órák. Beszélyek	1 frt.
— — Mintegy tíz évvel ez előtt. 3 kötet	3 frt.
Saintine B. X. Három királyné. Regényes korráj, 3 kötetben	2 frt 40 kr.
Samarjay Károly. Költeményei	1 frt 5 kr.
Sand György. A hó ember. Regény, ford. Szász Gyula. 3 kötet	3 frt.
— — A tücsök. Népregény a falusi életből. Fordította Fekete Soma	50 kr.
Sanson. A vérpad titkai. Emlékiratai a hét nemzedéken át Párisban hóhéroskodott Sanson családnak. 6 kötet	6 frt.
Sardou Victorien. A fekete gyöngy. Regény francziából	Bodor Károly 1 frt.
Sarkady István. Történeti beszélyek. 2 kötet	2 frt.
— — Arany hullámok a történet tengeréből. Beszélyek	1 frt 20 kr.
Sárkányfogak. Humorisztikus gyűjtemény 46 képpel illusztrálva, írta egy garabonciás deák	60 kr.
Schedel Ferencz. A műfordítás elveiről	40 kr.
Shakespeare. A velencei kalmár. Színmű	54 kr.
Souvester Emil. Egy boldog ember naplója (a francia akadémia által pályadíjra méltatott mű). Ára	60 kr.
Tartalma: Ujévi ajándék a padlásszobában. Farsang. Az ablakon kinézve szerzett tapasztalatok. Szeressük egymást. A jótét díja. Mórícz bácsi. A hatalom ára. Embergyölölet. Arout Mihály családja. A haza. A leltárak erkölcsi haszna. Az év vége	
	1 frt.

OBERNYIK KÁROLY
SZÉPIRODALMI
ÖSSZES MUNKÁI.

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE S ÉLETRAJZZAL KIEGÉSZÍTETTE

FERENCZY JÓZSEF.

III. KÖTET.

BUDAPEST.

LAUFFER VILMOS KIADÁSA.

1878.

ÖSSZE MUNKAI.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

192.837

Budapest, 1878. Rudnyánszky A. könyvnyomdájából.

Az ifjak

II.

BESZÉLYEK.

II

OSZK
BIBLIOTEKA

Országos Széchényi Könyvtár

Az ifjak.

I.

Szép volt ő és kellemes. Arcza nem azon minden tekintetben s ízről izre leírt szépségek közül való ugyan, milyeket a regényes történetecskékben olvashatunk: de tele kellemmel, mely mennél többet lehet az ember társaságában, annál jobban vonzott magához. — Junói nagy, fekete szemeiben szelídség és tűz valának egybeolvadva, melyeket, midőn a hangszeren játszó, az elragadtatás perczében oly érzéssel teljesen emelt ég felé, hogy a vele levő, a szép hölgynek kedves hangjától és epedő tekintetétől elkapatva, földön túl érezte magát. Ah, miért kellett neki szelídebb körülmények közé nem születnie?!

* * *

Sötét, hold nélküli éj volt; de Budapest felett kellemesen ragyogtak a csillagok, s enyhíték fényökkel némileg az éjhomályt. Csendes vala minden. A nappal zajgó népcsoport hajlékuk alá vonúlva, vagy a jötevő álom karjai közt nyugvók, vagy a szorgalmasabb rész lámpája fénye mellett munkálkodott. Csendesen hömpölygött a Duna, s lassú zúgással suhantak el hullámai a hidat emelő hajók közt. Semmi élő lény nem lépett most e két várost összekötő fa-

alkotmányra. Már éjfél hangoztattak az órák, midőn távolról két emberi alak látszék a híd felé tartani, kétségkívül Budára menendő. Egyik a másikat jó nagy távolságban követé; s az elsőnek, ki magas nyúlánk termetet gyanítottatott, léptei bizonytalanok voltak; járása csendes, mint kit betegség nyom, vagy bú üldöz. Az őt követő, egy erőteljes termet, sebesen haladt az elülmenő után; hogy mindazáltal nem ezt elérni törekvék, gyanítható volt abból, mivel mindketten a hídra érkezve, amaz a felső, ez az alsó oldalon látszott menni.

A két alak közti tér szüntelen kisebbedék; míg végre, midőn a budai part nem messze volt, szinte egy vonalra jutának. De az elsőbb személynek léptei mindig bizonytalanabbak és ingadozóbbak levének, míg végre megállott, s a híd szélére lépve, nézni látszott az alatta nyíló sötét ürességbe, s Dunánk sík tükrebe, melyben az éji csillagok rezegve tündöklének. A másik ismeretlen, ki rég vizsgáló szemekkel tartotta az előtte menőt, s ezért lépteit is megcsendesíté, észre látszék venni amannak veszélyes helyzetét, s mozdulatai úgy valának irányozva, mintha a híd szélén állóhoz akarna lépni; — de mielőtt ezt tehetné, amaz egy hangos csattanással a habokba merült. E csattanásra egy másik következék, oly hirtelenséggel, mint a felettünk levő felhőben dörgés követi a villámot; s a hídon senki sem volt többé látható. Mély csend követé a történeteket; csak néha hallatszott, és mindig távolabb a vízben uszók lubiczkolása, míg végre ez is megszűnt: de a hídon alól, a Gellért-hegy felől eső parton, egy setét alak látszott a Dunából kiemelkedni, karjai közt egy testet emelve.

II.

Minden ablak setét volt Budán, midőn egy csinos kiseded ház előtt két férfi álla meg, egyik a másikat karjánál tartva, s erősen kopogtatva a már bezárt kapun. A zörgetésre nem sokára egy éji ruhában levő cseléd kinyitja az ajtót, az idegeneket nem minden megütközés jelei nélkül bebocsátja, s egy rövid és keskeny tornáczon végig vezetvén, egy szobaajtót nyit meg előttök, és bebocsátván őket, ő is utánok lép.

A szoba csinos volt s kényelmekre valókkal ellátva, de bútorzata csupán férfi lakóra mutatott. Egy zongorán, pamlagon, székeken kívül íróasztal, s azon nem a legszebb rendben heverő könyvek, néhány falon függő puska, pisztolyok és kardok voltak, melyek leginkább szembe tűntek.

— Készíts ágyat! — így szóla az erősebb férfi a csodálkozás miatt mindez ideig mereven álló szolgának.

Ez némán engedelmeskedék; a gyöngült ágyra ült, levetkezett és lefeküdt.

— Az Istenért, mi történt urammal? — kiált most a hű cseléd ijedés hangján az ismeretlenhez.

— Csendesen! — szólt az ágyban levő lassú hangon — hugom már bizonyosan alszik.

Alig mondá ki e szavakat, egy oldalszobának ajtaja nyílt meg, s vékony éji köntösben kilépett egy nőalak.

A nő szép volt; — a rózsafény, melyet az első, talán kellemes álom arczára lehelt; a keblének kellemeit gyéren fedő pongyola; az arczán mutatkozó zavar, mely az idegennek megpillantásával még nagyobb fokra hág vala, rendetlenül, de kellemes fodrokban elomló, barna haja csábító varázsszal lepett volna meg mindenkit.

A szép nympa-alak, miután a reá bámúlt idegent üdvözölte, sebesen az ifjúnak ágyához szaladt, s „kedves Kálmánom! — szóla gyöngéd szeretet hangján — talán valami bajod történt?”

— Ezen érdemes úr el fogja beszélni! — monda gyöngé hangon a kérdező.

A hölgy nagy, fekete szemeit az idegenre függeszté, tőle felvilágosítást várva. Ez meglepetve látszék lenni; darabig némán maradt; majd elbeszélé az ifjúnak vízbe esését s kiszabadulását.

Míg beszélt, a beteg szunnyadni látszott. Idegenünk nem akart tovább alkalmatlan lenni; azért is jövendőben betegének meglátogathatását kikérvén, eltávozott.

III.

Kálmán és Clementine egy atyának és anyának gyermekei valának. Anyjokat kisdéd korukban elveszték. Atyjok, ki katonatiszt vala, azon időben halt meg, midőn Kálmánnak határozatot kelle tenni, mily életmódot válaszszon. Célja, míg iskoláit futá, a katonaság volt: de atyja halálával könnyű vala oly körülmények közé jutnia, melyek fejében minden tervet és reményt semmivé tettek. Ő játszó kezébe jutott; s minthogy az első szerencse kedvezett, tovább ment e veszélyes időtöltésben. A veszteség, az ebből származó nyugtalanság s bánat, az éjszakázás károsan hatott egészségére; s nem volt senki, ki ez örvény széléről visszaránthatta volna; — az őt gyöngéden szerető hugnak esdeklései sikertelenek valának. Sokszor az álmatlanságtól s bortól elgyöngítve, mint árnyék tébolygott haza. De kiben a vétekbe egészen elmerülés még nem nyomta-el a lélekismeret szavát; ez feltámadván, könnyen kétségbeesésbe vezeti a szerencsétlent. Így történt az, hogy egy éjen rosszabb szerencsével játszva, mint

egyébkor, gyöngesége s a benne feltámadt lelki fájdalom a Dunába ránták őt, honnan az idegen ifjú által láttuk kiszabadíttatni.

Clementine egy nálunk serdült, szelidebb éghajlati növény volt; lehete mondani: Istennek őt egy más világba kellett volna teremteni, hogy boldog lehessen, hol talán az emberek, vagy akármi névvel nevezendő teremtések finomabb anyagból vannak alkotva, mint mi szegény, földi halandók: hol a világi körülmények folyása tisztább, s nem ellenkezik oly merően a szív érzelmeivel; hol a sors nem sújt oly halálosan, s a vesztés óráiban nem csupán önkéblünkől kell meríteni vigasztalást.

Clementine jó volt és szelíd, s e szelídség és tiszta lélekismeret, melyet vidámság szokott követni, nyugodttá tévék. A világtól sokat nem várt; vesztetni jókor megtanult; örömet keveset éldelhete. A nagy világi zajoktól örömet vonult el; a város lármás mulatságait nem kereste; vétkeitől iszonyodott. Apróbb foglalatosságaiban s hangszere hangjaiban talált gyönyört és kedves időtöltést. Testvérét, ki egyedül volt szeretetének e földön megmaradt tárgya, forróan szereté.

Arcza nem volt oly tündér-szépség, melyet az ifjú tüzes képzelet ideálul teremt magának: de elég szép arra, hogy a csendesebb és hiú tünemények után nem kapkodó kebelben azzá válhassék. A természet őt szépnek, csábító szépnek teremteni nem is akará, s az arczán levő szép vonások csak arra valók voltak, hogy lelki szépségének eleven tükrei legyenek. Nem is lehete valamely egyes részt arczából kiemelni; az egésznek volt valamely mondhatlan bája, s mint a régi görög és római classica művek, valamely fogyhatlan kellemmel előntve.

Gusztáv, az említett ismeretlen, lobogó láng volt; de nem szalmatűz, mely hirtelen ellobban s

nyom nélkül marad. Benne, mint valamely vulkánban, kiapadhatlan volt az anyag, mely forrott és égett; s ha kiűtött, pusztító lávaként ragadt magával mindent. Heves volt, mintha melegebb éghajlat szülötte volt volna. Érzése, mint a hegyről megeredt zápor, nehézséget semmiben sem akart ismerni, s gyors vala mind határozatban, mind tettben. Még is e tűz, e heves vérmérséklet mellett a legnemesebb és legszánakozóbb szívvel bírt. Hol segítségére szükség vala, kész volt azt élete koczkáztatásával is nyújtani; de ugyancsak ki megbántotta, ahhoz haragjában engesztelhetlen volt, s lázadt tüzeben engedni senkinek sem tudta. A jó ifjú ilyenkor vad állattá fajult szelíd emberbarátból.

IV.

Mit érzett Gusztáv mindjárt azon éjen, melyen a történet esék, nem nehéz lesz kitalálni. A kedves arcz kelleme az éji regényes történet által még inkább kiemelve akármely fiatal szívre nagy hatással munkált volna. De őt különösen az arczon mutatkozó szelíd és nyugodt lélek ragadta meg. Azon néhány napig, melyet a szerencsétlen ifjú ágyában töltött, tanúja volt Gusztáv a leggyöngédebb testvér-szeretnek. Ilyesmit ő még soha sem látott. Mióta az első ifjúi gerjedelmek benne fellobbantak, sok szebb arcztól lánggra gyúlt ugyan; de ezen láng csak hamar magától elaludt, elalvása után mindig ürességet hagyva maga után. Most ez ürességet betöltve érezte. Ez az ő természetével ellenkező, csendes szelídség erővel vonzá magához, valamint a mages ellenkező sarkai vonzatnak egymáshoz.

Midőn valaki oly lekötelező szolgálattal lép fel először is, mint Gusztáv, s oly ajánló külsővel bír, mint ő; — midőn a deli testalkat, az arczon elfutó eleven rózsaszín, a szemekben lángoló tűz ifjú Apollóvá

teszik őt; midőn e tűz szelíd viselet, tudomány, és műveltség által mérsékelve van: akkor valamely különös sympathia nélkül is támadhat a hölgy keblében szerelem; ámbár azt sem lehet tagadni, hogy van különbség azon szerelem közt, melyet különös rokon érzet nélkül jeles tulajdonok elismerése s hosszabb társalkodás szül, és a közt, mely egy látásra s a kebelben egyszerre támadt mozdulat következménye. Ama csendesen életre hozott tűz, mely idővel elhamvad, elalszik, s más kezek által ismét felgyújtathatik. Ez csak egyszer lép életbe, mint a világ napjai a teremtés napján; de sugár anyaga ki nem hal, el nem alszik.

Clementine keblében a Gusztáv iránt első látásra is egyszerre érzett heves sympathiát ennek jelessége még jobban felgyújtotta; testvérével elkövetett tette a háládatosság érzelmét gerjeszté benne. Mi csoda, ha ennek következménye lángoló s hű szerelem leve?

Míg Kálmán betegsége tartott, gyakran kérte hugát: játszanék a zongorán néhány darabot a látogatásra jött Gusztávnak: Clementine némán maradt, s a zongora érintetlen. Éjjel, nappal testvére ágyánál volt, mint nemtő a holt ifjú sirja felett. — Kálmán felgyógyult, s elmúlt a betegséggé fajuló játékszenvedély is. Új életet látszott ismét nyerni, s ezt Gusztávnak köszönheté, mivel kevés idő múlva szorosabb barátsági kötelékekkel lőn összekapcsolva. A zene most megzendült, s hangja varázs erővel hatotta által és rázta meg Gusztávot. Ott ült, vagy állott a muzsikáló és daloló lányka mellett, s édes érzésekbe merülve hallgatá a szép hangokat, mint első kikeletkor pásztor a megzendült fülemile énekét.

Clementine játszása, ha nem volt is mesteri, de benne tűz és érzés ömlék el, mint hajnali rózsafény a vékonyra vonult felhőn.

És így suhant el sok boldog óra, sebesen áradó szellőként, s fölöttök lengett a boldogság anyala.

V.

Az ifjúság kellemmel s virúlással teljes kor: de egyszersmind a zajló vérnek s esztelenségnek kora. Kicsoda eléggé merész állítani, hogy élének e veszélyteljes szakát minden nagy botlás nélkül futotta által? Ezzel vagy igen erős keblű, vagy pedig és többnyire gyáva lélek dicsekedhetnék. E két szélsőség közt járó többség sokszor és különféle félrelépéseket követ el. S ha a félrelépések némelyeknél a körülmények összeütközésével, szerencsájök örökös elszűnésével végződnek: még kell-e tagadnunk szánerkölcsünköt a szerencsétlentől, kit ifjúi zajló vér s tapasztalatlanság tettek szerencsétlenné?

Kálmánt balcsillagzata ismét kártya-asztalhoz vezeté, s míg néhány óra lefolyt, vagyonának nagyobb részét elveszté. Éppen a vesztés legnagyobb fölhevülésében volt, midőn valaki háta megett kezéből a kártyát kivevé.

Kálmán megütközve és boszankodva tekinté hátra; de Gusztávot pillantván meg, nyomban lecsendesült.

— Te vagy Gusztáv? — monda.

Én vagyok — szól amaz — s látom, ismét szűkséged van reám, hogy e veszélyes helyről kiragadjalak. Jer innen!

— Csak még néhány perczet, — szölt Kálmán — míg elvesztett pénzemnek legalább egy részét visszanyerhetem.

Egy pillanatig sem késhetel. Jer, minden percz több-több vagyon- s erkölcsvesztésbe kerül.

— Gusztáv, Gusztáv! — szölt fájdalmas hangon Kálmán, kinek a vesztés kínnal feküdt szíven.

— nem látod-e a csomó pénzt? Ez az én vagyonom; az én elveszett vagyonom. Szólj, miképpen hagyjam azt itt?

Való, — s ez atyád csaknem egész életbeli keresztménye vala. De már most megesett. Intsen és óvjon e veszteség hasonló botlásoktól; — most pedig fúsd ez iszonyú helyet; — jer velem, fuss innen!

Kálmán némán sóhajtott. Még szive nem volt megromolva egészen. Gyöngé volt ő inkább, mint rossz. Gusztávnak engedni, azonkívül, hogy már egyszer élete szabadítójává leve, az általa hozzá mutatott tiszta barátság is indítá. Kész lett volna most is, bár nem minden kedvetlenség nélkül, neki engedni: de a kártya-asztal hősei, kik nem örömmel nézték Gusztávnak beavatkozását, s Kálmánt nem akarák maguktól bocsátni, felszólaltak éles gúnynyal: „Kálmán, te még? De hiszen menj; neked azt Gusztáv parancsolja!”

E gúnyszó nem hibázta el célját, s éles fájdalommal csapott mindegyiknek lelkébe. Egyikben a harag, másikban a szégyen, s megalacsonyítás érzelmeit költék fel.

Gusztáv megvető pillanatot lövelt a társaságra, szólván: Igen, neked jőnöd kell, bármit beszéljenek is társaid. Itt a levegő is veszélyes. Én téged itt nem hagylok, itt nem hagyhatlak.

A szó nyomatékkal s némi méltósággal, és mindemellett a barátság tiszta hangján volt mondva; de hogy bemenetelt Kálmán szívébe még sem talált, oka az volt, mivel ő nem érzett Gusztáv iránt oly tisztán, mint ez ő iránta. Minden tisztelet s hála érzelme mellett sem nyomható el keblében azon idegenséget, melyet hibáink ismerői s jobbítói iránt szoktunk érezni. Ez idegenség eddig nem mutatkozhatott nagy mértékben: de most, midőn Gusztáv oly egyszerre jött közbe, hogy a legnagyobb szenvedély-

lyel vitt játéktól elvonja; s midőn ezt oly határozottan, s valamely felsőbbbségi érzettel akará kivinni: a játzó-társak szózata mélyen s erősen illeté ez idegenség húrját keblében. Két akarat vívott benne: barátja tanácsának engedés, melyet a még nem egészen elaltatott okosság javalt, s a maradás, melyet az oly erőssé lett szenvedelem sugalt, s azon gondolat szépített, hogy társai előtt önállása megmutatásáért nem kell a baráti szives intésnek engedni.

Gusztáv most kézen fogá késlekedő s kételkedő barátját, jer — úgymond — neked jönöd kell; s ha gyenge vagy itt hagyni e vétek helyét, erővel viszlek ki.

A játzóok felkaczagtak. — „Menj, mondának — menj; különben erő és hatalom súlya száll reád!”

Kálmán mindinkább zavarttá lőn. Tekintete az asztalon heverő pénzre esett. Lelkében elvesztett vagyona utáni sóvárgás, s bánat kelt fel. Gusztáv kényszerítő bánása szenvedhetlenné vált előtte. Hátározatlanul állott, mi tevő legyen. Még is a rossz győzött. — „Hagyj engem! — monda sötéten — nem megyek.”

— Te jösz, itt nem maradhatsz.

„Én itt maradok!” — szóla keményebb és határozottabb hangon.

— És én mondom, hogy jösz; kényszerítlek, jöjj! — monda Gusztáv, ki türelmét veszteni kezdé, s Kálmánt sorsának engedni nem akará.

A társaság Kálmánra tekintve ismét felkaczagott.

A szegény ifjában harag, szégyen, fájdalom, lealacsonyítás, veszteség, állapotának ingerültsége, a játékszenvedély ki nem elégíthetésének kínos érzelme vívott, forrott, keble lángolt, tagjai reszkettek. Utálattal tekintte Gusztávra; méreggel rántá ki kezét azéből, s reszkető hanggal mondá: „Te parancsolsz

nekem nyomorúlt? Te akarsz engem kényszeríteni gaz —“

Gusztáv most karát ragadá meg az ifjúnak. Minden vér arczába szökött; szemei vadul forogtak. Láta, a társaság közül kinek-kinek arcza mint vonult kárörömmel elegyült gúnymosolyra e meggyaláztatáson. Fojtott hangon szóla tehát Kálmánhoz: „Istenemre mondom, e megszégyenítést véreddel kell lemosnod. Velem vívni fogsz.“

— Kész vagyok akármikor — szólt a szerencsétlen. — Mikor kívánod?

„Most mindjárt.“

— S a fegyver? —

„Pisztoly vagy kard, a mint kívánod!“

A játéktársak, kik nem akarták, s nem reményltek, hogy ily messze menjen a dolog, felugrándoztak, s csendesíteni akarák a két ifjút. De ezek hirtelen, mint a forgó szél, az ajtón kirohantak, s kevés idő alatt az utca kanyarulatán eltűntek.

VI.

Kis asztalkája mellett magánosan ült a szép hölgy; elméje egy tárgyon merengett, tisztán hevülve a felé, — s e tárgy Gusztáv vala.

A nap közepén állott dél és est között, midőn az első szobának ajtaja megnyílt, s Gusztáv és Kálmán beléptek, vagy inkább berohantak. Arczaik égtek, szemeik vadon forogtak.

— Még választhatsz! — szólt az utóbbi — nekem a fegyver mindegy.

„A választás rajtad áll!“ — szólt emez.

— Pistolyaim töltve vannak.

Gusztáv sebesen nyúlt a fegyverek felé, s kettőt kezéhez vett.

A szép hölgy hallgatta szobájában az ifjak szá-

vait, s nem gyanítván semmi jót, kilépett. Arczán zavar s hirtelen megütközésnek jele látszék, mely a haragosak megpillantásakor ijedéssé vált. — „Mit akartok, szerencsétlenek?“ — kiálta rémület, kérelés, de e mellett bizonyos szelíd méltóság hangján.

A két haragos nem szólt semmit, csak sötéten nézett egymásra. Csend következék, s mind hárman mozdulatlanul állottak, mint kőből faragott képszobrok, melyeknek mindegyikén különféle indulatvonásokat önt el az ügyes kéz. Hallgattak, de szemeik beszéltek, arcvonásaik szóltak. Látni kellett volna e három némán álló alakot; a két haragos ifjat, mint két egymás ellenébe jövő vészterhes felhőt, s köztök a bájos hölgyet, mint halvány hold képét, ki szelíd fenségében oly fájdalmas, oly indító s hódító tekintettel áll vala; oly tekintettel, mely sötétet világossá, poklot menyynyé varázsolhatott, — mely békét áraszthatott volna a háborúk fergetegei helyébe; oly tekintettel, mely szelíd kérelemmel függött a haragos ifjakon. Így csak angyalok nézhetnek. E néma festői jelenet egy volt a legelragadóbb jelenetek közül. Itt a szeretet és minden jobb érzés központosítva voltak egy földi lény arczán; amott a legnagyobb dühösség nyomatott ki a lángoló arcokon és szikrázó szemekben.

De Gusztáv előtt semmit sem értek a szép leánynak békéltető pillantásai. Lelke előtt minden homályba volt burkolva, miden érdekes, szép elveszve; csak boszúja lobogott fel teljes erőben, mint százados tölgynek lángja a rengeteg erdőn, melyet villám gyújt meg, s most lángjával a világot akarja általölelni. Nem Clementinet, a kedvest, látá most maga előtt, csak az őt megsértő Kálmánnak hugát. A sebésebb és rohanóbb boszúnak vad lángja elnyomta a szerelem csendesebb tüzét. Összeroskadt előtte minden bájkép, mely eddig körülölelte. Vadon kapta

fel a letett fegyvereket, s ezen felkiáltással: „nekünk vívnunk kell életre halálra!” — az ajtón kirohant.

Clementine földre rogyott, nem ájúlva, hanem azon állapotban, midőn a sokaig tartó rettegés s a rettegett rossznak bekövetkezése az inaknak minden erejét megoldja, de a lélek marad ébren, az eszmelet tiszta. Terhes és lélekölő állapot, midőn az érzéketlenség óhajtabb volna!

Kálmán sóhajtvá emelé testvérét a pamlagra, egy búcsú csókot nyoma halvány ajkaira, s csendesen Gusztáv után eltávozott, miután az ajtóból még egyszer visszanezett, és szemeiből egy pár könnyet törölt ki.

Estve felé némely emberek a város erdejében egy megölt ifjú testét találták, kinek mellén egy golyó ment által. Hír vala, miszerint tárczájában egy irományt leltek, melyben a szerencsétlen magát vallja gyilkosának. A megölt boldogtalan ifjú — Kálmán volt.

VII.

A vész elzúgott, s Gusztávnak ideje volt magába térni. — A boszú lecsendesült, s az emberi jobb természetnek vissza kellett jőni. Természetünkben fekszik, miképpen vágyaink tökéletes kielégítése után többé nem találunk gyönyört; a renden túl kielégített kívánság csömört szül. Gusztáv boszúállást szomjazó lelke már az elégtételnél sem gyönyörködött áldozatában; a mint pedig lassanként a harag fellegeit a szánakozásnak lágy szellője megszagatta, s végre eloszlatta, helyébe lépett a megbánás, s az okosság napja kisugárzott. Akármint menté is e tettet a divatozó szokás, helyreállott szelíd lelke előtt annak megfontolása, s még is csak gonosz tettek látszott; mert a gyilkosság minden tekintetben

borzasztó a jobb érzés előtt. Teljes erőben kelt most fel benne a lélekismeret, s az ezáltal felrázott élénk képzelet különféle rémképekkel gyötörte. Mint tigris a nyert zsákmány után, napokig nem ment ki lakából. Úgy képzelte, mintha tettét mindenki tudná, kárhozzatná, s reá ujjal mutatna. Irtózott a világtól; terhére volt az élet; félt az emberektől, s mi több, iszonyodott önmagától.

De mind ennél több volt, ha a bánattal terhelt Clementinere gondolt. Őt, az ártatlant, a szelídet, az őt oly gyöngéden szeretőt megbántani! — e gondolattól nem irtózott ugyan; mivel a megbántott leányka képe mély, de szelíd fájdalomban, nem büntető rettenetességben állott előtte: szívrepesztő fájdalommal tölté el, szívzúzó teherrel nyomta őt. — Mindent, mindent túrt volna, csak ezt nem. E kép nem engedte nyugodni; elment a leány lakása felé; tudakozódott, s megtudta, hogy a szerencsétlen veszélyesen beteg; visszatért ismét, s mélyebben rejtett magányos falai közé!

Bátorkodjam-e azon lélekállapot leírásához fogni, melyben Clementine volt? egy szeretett testvér elvesztése még nem volt minden, mi éltét összezúzta. Ő, ki jókor megtanult veszteni, s keveset nyerni, még e fájdalmat elviselhetné volna. A jó lélekismeret sokat tud szenvedni! De a szeretett bátya megöletett, s olyantól öletett meg, ki neki kedves volt. — Midőn az első szerelem benne Gusztáv iránt fellobbant, ez új, s még nem érzett tünemény volt; s az oly korán öröm nélküli életre hagyott leánynak ez mennyből szállt boldogsággá leve. És az lehetett is. Az ifjú oly jó volt, hogy a tiszta keblű leányka szerethette s tisztelhetné, mint testvére szabítóját. Az ifjú iránti szerelmével oly sok édes kép volt kapcsolatban; s ő annyira gond nélkül adá magát az édes képekről álmódozásoknak, hogy az ezekből

történhető felriasztás által életének egyedüli boldogsága rendítettett volna meg. S most felriasztatott, és kínosan riasztatott fel. Az ifjú gyilkossá lőn, testvére gyilkosává; — s neki nem volt egyebe, mint testvére és szerelme; de egy csapással mindkettőtől megfosztatott. Kietlenül, pusztán, hidegen feküdt előtte a világ és élet; a múltból nem sok öröm sugárzott felé; a jövő sötéten s remény nélkül tünt fel; s a jelen, — ah a jelen elviselhetlen volt a szép képzetek karján ringatottnak; terhes lélekfájdalom dúlt benne; s midőn bátyja holt testét eléje hozták, eszmélet nélkül feküdt.

VIII.

Több nap folyt el. A gyöngye hölgyen terhes nyavalya vett erőt. Hervadtan s halavány színnel feküdt ágyában.

Gusztáv eddig került mindent; de tovább nem állhatta kínját. Látni akará még egyszer a virágot, melyet ő tépett le; hallani a megbántottnak szájából magára az ítéletet; — elvándorolni, vagy véget vetni életének.

Elment tehát a házhoz, mely azelőtt annyi öröme nyílt meg neki, s fogott volna megnyílni. Midőn belépett, az orvos jött ki csendesen a betegnek szobájából.

— Mint van a kisasszony? veszedelmes-e nyavalyája? nem hal-e meg?

Az orvos vizsgáló szemekkel nézte végig a szorongva és sebesen kérdező ifjút.

— Óh szóljon ön, kérem, nem hal-e meg? — Nem; neki nem kell, nem lehet meghalnia.

„Ifjú! Önt nagy érdek köti a kisasszony életéhez!”

— Életem, mindenem függ tőle. Óh szóljon, nem hal-e meg?

Az orvos vállat vonított, s az ég felé nézett: — Ha az ég segít — úgymond csendes hanggal, emberi segedelem, úgy tartom, lehetetlen. A lélek le van verve.

— Nem, nem, neki élnie kell. Kérem önt, jelentsen be nála. Én beszélni akarok vele. Ön meg egyezésével ezt megtehetem. Kérem, jelentsen be.

Az orvos belépett a szobába. Gusztáv kebléből egy mély fohász vonult fel; nem milyet szerencsétlenség nyom ki, hanem milyet lélekismerettől gyötört bűnösök hallatnak.

Végig tekintett a szobában. Minden régi helyén állott, csak Kálmán és a hajdani derült kedv hiányzottak. A zongora magánosan, bezárva, érintetlenül állott. Nem pendíté meg a kéz, mely hajdan oly édes hangokat csalt ki belőle. A múlt idő lebbent el mellette, mint valamely árnyéktünemény, bájos képeivel; majd a borzasztó jelen, tettének iszonyúsága kínzá. Úgy volt, mint vándor, kinek a pusztán az egyik szellő illatozont és varázshangokat, a másik csatazajt és halálhörgést hoz elő; vagy, mint álmodó, kinek első álma kedveseit hozza öleléseire, a másik azoknak holt testeit tünteti fel. Megrázkódott, s égő könny forrott fel szemében.

Az orvos ismét visszajött.

„Menjen be ön!” — mondá csendesen.

Gusztáv reszkető léptekkel ment be, hol életének öröme elhervadva feküdt. Közelített a hölgynek ágya felé, s ott térdre bocsátkozott.

— Itt vagyok — úgymond — én, ki feldúltam boldogságodat. S én merészelttem eléd járulni? Igen; nem átkodottságból, nem kegyelemkérésért. Nyugodt csak úgy lehetek, ha tettemért magamat büntetve látom. Szólj angyal, mit cselekedjem? mint büntessem magamat; és én teljesítem a reám kimért ítéletet.

Szólt és a beteg kezét csókjaival s könnyeivel borította. — Ez meg nem háborodott. Ő azon már túl volt. Előbb irtózott Gusztávtól, mint gyilkostól: most már a más világra költözendőnek keblében szerelméből, hajdani forró szerelméből, s iszonyodásából csak a sajnálat maradt fenn. Csendes és szelíd hangon szólt: „Gusztáv! te heves vérű vagy, a gonosz tettet gonosz tettel tetézni. Gyilkosságot gyilkolás jóvá nem tesz. Te vétkeztél az ég és föld ellen. Vétkezel: — s e képzelet, hogy te bűnös vagy, egyetlen kínom. Én megbocsátok. Az ég is úgy legyen irgalmas lelkednek. De az ég igaz bíró. Neki a bűnt büntetnie kell. Menj, imádkozzál az üdvözítő előtt. Kérd a szent atyát türelmesen. Még most kezeid véresek. Jőjj vissza majd kibékülve Istennel, hogy utolsó bucsúmat vedd!”

— Minek nekem az imádság, minek a kegyelemkérés. Bűnöm nagyobb, mintsem megbocsáttassék. Igen elmegyek a templomba; nem azért, hogy bűnömöt elengedtetni kérjem, hanem hogy esedezzem, hogy Isten inkább szenvedéseimet ezerszerre többszörözze; mérje rám a pokolnak minden kínját; sújtson le, mint az elesett angyalokat, vagy semmisítse meg lelkemet is; csak téged a helyett emeljen ki szenvedéseidből; — én mindent örömmel tűrök!

Az ifjú felkelt, és elrohant. Kevés idő múlva ott térdelt a szent anyának s üdvözítőnek képe előtt. Körülte néma csend uralkodék. Imádkozott. — Lassú hangon s csendes szájozgatással mondá el a könyörgést. — Az imádkozás sokáig tartott. — Még ott térdelt, midőn felette a toronyban megkondult a lélekharang, s hangja szív-fagylyalva hangzék el az ürességben. Lelkében sejtés ébredt. Zavartan rohant ki a templomból. Futott Clementine lakára. — A szép szenvedőnek nem voltak többé kínjai.

Gusztáv lélekismeretének mardosásával háborúba ment. Részt vett az arcolei hidon történt csatában, s belőle nem tért többé vissza.

Lengyel menekvő.

I.

Egy forró juliusi nap végződék, s a láthatárt sötét, terhes felhők lepék el, az éjre vihar kiütésével fenyegetők. Magánosan haladt egy kocsi a tekervényes utú dombokon; a nap hőségétől eltikkadt lovak fáradtan húzták azt, s a kocsis pattogó ostorral készíté a gyorsabban menetelre. A kocsiból egy öreg, kövér úr nézegetett ki a dörgéssel felvonuló felhőkre, s többször sebesebben haladást kiáltott a kocsisnak. Mellette egy angyalszépű fiatal leányka ült gond nélkül, vagy legalább valamely gondtól inkább elfoglalva, mintsem a körülötte történetekre vigyázna, s a már nagy cseppekkel esni kezdő záporra figyelne; mert bár csendes merengésben függöttek eleven, barna szemei az előtte nyitva levő távolban: a figyelmes néző előtt a félig redőkbe vont homlok, s a különben nyájas mosolyra vonuló, most pedig komoly magatartású arc, ha nem is bánatot, de egy bizonytalan jövő elé menés aggodását, hagytak sejteni.

A kocsi megállapodott, s a hely, hol ez történt, egy domb alatti magános ház előtt volt, melytől nem nagy távolságra egy más széles épület áll vala, alacsony fallal, magas tetővel s két kapuval. Első látásra meg lehetett volna ismerni honunknak pusztákon levő vendégfogadját. S ez csakugyan az volt.

— Rongyos tetejű, alacsony, kis ház, papírossal ragasztott ablakokkal állott a fáradt utasok előtt, szokás szerint nem nagy kényelemmel kínálkozva, melynek ajtajában egykedvűleg ült a házi gazda, nem sokat törődvén az érdemes vendégek jövőtelével.

Az utasok beszállának a nemcsak egyszerű, de egyszerűsmind csinatlan házba; s nem sok időre el kezdett a zápor teljes erőben omlani. Villám fénye hasgatta a ború és est kettős sötétségét; dörgés hangzék szüntelenül, s a szél zúgott és sikoltott a szabad téren keresztül. A házi asszony könnyörgésre fakadt; néhány gyermek részint az idegenektől, részint a vihartól félelem miatt a kemencze mögé rejték; a szép leány hallgatva ült le egy székre; az öreg úr pedig és a házi gazda komoly csendben szívák pipájukat. Tovább menetelről szó sem lehet; mivel azonkívül, hogy a lovak fáradtak valának, s mind inkább sötétebb lett, — az esőtől megázott sikamlós dombokon s erdők rengetegein nem lett volna bátorságos a menetel. Maradni kellett tehát az éjre nem sok nyugalmat ígérő vendéglőben, s az öreg úr nem kedvetlenség nélkül hozatván elő útravalóját, a kedves leánykával vacsorálni kezdte.

Ez alatt egy ismeretlen ifjú lépett be, magának ez éjre szállást és nyugvó helyet keresendő. Ruhájáról gyanítva nemcsak ismeretlen, de idegen nemzetből való volt; ugyancsak arczvonásai is ezt bizonyították, melyek nemes hajlásúak voltak: de szenvedések, mély és tartós szenvedések nyomait viselik. Szőke hajak omlának le beesett arczaira; s lélek és test kínjai látszottak a jó ifjat nyomni. Ruházata, mely már szakadozott volt, előbbi fényt és gazdagságot mutatott; s oly valami indító, oly szánakozást gerjesztő volt egész lényén, melyet ki nem lehetne mon-

dani. Az öreg úr is megilletődöttnek érzé magát látására; s magyar szivességgel és vendégszeretettel hívá meg vacsorájához. A jövevény tartózkodva néze körül a szobában; nézésében a szenvedők és szerencsétlenek bizalmatlan tekintete volt. — Elfogadta az ajánlást; közelebb ült; enni kezdé, és szerény, de lángpillanatokkal tekinteté az általellenben ülő deli hölgyecskét, ki sziveskedvé töltögeté neki hófejér kezeivel az ó tokaji, vidító nedvet, s ő elragadtatva annyi bájtól és szépségtől, mennyi e kedves leányka arczáról, mint Chariszok honából, feléje sugárzék, lassan-lassan derülni látszott mély lélekborulatából, s vidám kedvre gyúlt: — ha szinte némely keserű vonások arcán még mindig megtarták helyöket, jelentvén, hogy a szegény ifjúnak igen sokat kellett szenvednie.

A kis társaság nyugalomra bocsátkozék; nyugalomra, melyet nem izlelhetett. Az öreg úr otthoni puha ágyától távol a korcsma egyszerű szalmáján csak igen rövid, s a még mindig tartó dörgés hangjai és néha-néha történt gyermek sírás miatt gyakran félbeszakasztott álmat alhaték. A fiatalabbak talán inkább nyughattak volna: de a leányka, előttünk még ismeretlen okból, inkább ébreni, mint valódi álomba vala merülve. S az ifjú, — ah a szegény ifjú, mind azon fáradalom után, melyekkel terheltnek látszék, sem foghatá be szemeit; s ha befogta is, a látott, s azóta szüntelen előtte lebegő, kedves kép minden álmat elzárt előle. Neki szüksége volt volna nyugalomra, s azt bármi kényelmetlen helyen is elfogadhatá: de itt, midőn a hálószobák falai az istenadta levegő voltak, az ily közel szomszédság meggondolása minden nyugalmat száműzött; — s így az egész társaság úgy viradt fel, mikép nyugalomra ment vala.

Azonban a nem hosszú éj után a hajnal kelle-

mes szépségben tetszett fel. A nap tiszta fényben ragyogott. Az öreg úr és a hölgyecske kocsira ültek, s az ifjú sokáig fájdalmasan néze utánok, midőn a zöld halmok alatt eltűntek.

II.

H... úr, a tőlünk már ismert öreg úr, hazánk azon vidékén lakott, hol az országot a szomszéd lengyel földtől elválasztó Kárpát hegyek hosszú sorban nyúlnak el. Gazdag birtok s egy szép leány bírása eléggé kedvessé tebeték előtte az életet, s enyhíthették szeretett nejének korán elhúnytát. — Szép is volt Ida, a teljes diszében álló szűz, s kellemei a nem éppen fiatal szívet is mozgásba tudák hozni. — Nem is maradt sokáig rejtekben a szép virág, s 17-dik évében egy hozzá érdemes ifjúnak karjaiba vala menendő; őt a fennebbi jelenetben, mint menyasszonyt láttuk, a fiatal szív titkos édes álmaitól elfoglalva, atyjával a jószághoz egy kevésse távol eső városból haza menni.

De hagyjuk a szép leányt boldog álmainak, s vessük pillanatunkat történetünk egy szerencsétlenebb és szánakozásra méltóbb személye felé! K... Ignác vala ez, a vendéglőben látott ifjú. — Lengyelországból származott; ifjú kora azon időre esett, midőn e nemzet, ereje utósó megfeszítésével, kétségbeesve küzdött függetlensége kivívásáért. Erős, a veszélyekkel bátran szembeszálló lélek volt az, mit ifjúnk a természettől osztályrészül kapott; s hol a szenvedés nagy volt, hol a test ereje hódolt a csapásnak, ott lelki ereje volt az, mely a bal szerencsét túrni tudá. Hazája sorsát mélyen szívében hordozá, s érte akármely áldozatra kész vala. — Oly időpontban, midőn a hazának szüksége van igaz hazafiakra, s e szükség természetes következés által

betöltetik, s férfiak állanak elő, a hont és népjogot védők; midőn a haza iránti szerelem nemcsak egyesek keblében él, hanem, mint közvélemény, uralkodó állást vesz magának, s villany szikra gyanánt terjed el a nemzet egész egyetemére, — oly időszakban mondom, való, hogy nem valami különös egy ifjúról azt mondani, hogy hazáját szereté. — De K... nem ezen idő s alkalom által lett hazájaért égő; s az országban történt események csupán arra valók voltak, hogy azon tűz, mely benne rég óta rejtezett, munkálatba tétessék. O ugyanis kimondhatlan hévvel ragaszkodott minden szeretett tárgyhoz, s anyja, és szülőföldre valónak, mik az ifjú előtt varázs színben állottak, s melyekre szerelme boldog álmait fűzé. Született volna éjszak jege közt, vagy dél forró öve alatt; zsarnoki vessző alatt nyögő, vagy az édes szabadságnak örvendő tartományban: ő ez ideálképhez mindig híven ragaszkodott volna. E lángoló szerelem ugyanis természetében feküdvén, még inkább megerősödött a tanulmányává tett történetírás olvasása által. A hajdankori tettek, Hellas és Roma hősei lebegtek képzelete előtt, s epedve nézett körül, hogy hazájának szolgálhasson, hogy érte halhasson. — És az idő eljött. — A szerencsétlen nemzet az elkeseredés kínos érzelmével fogott fegyvert, s K... azok között volt, kik az első csatát adni merészelték. Később Dzwernicki zászlója alatt vitézkedett, s nem egy-két jeles és bátor elszántsággal kivitt tettek szerzője volt. A szerencse nem követé az ügyet, a miért vívott. Ő ugyan még vezére s bajtársai szerencsétlen esete után darab ideig tartá magát egy kiseddel csapattal az ausztriai határszéleknél, reményt veszve, de nem csüggedve: mindazáltal csakugyan ő sem menekedheték meg a császáriak őrszemétől. Lefegyverezték, s által akarák adni az orosz hatalomnak. De K... anyja, ki fia s hazája iránti szere-

tetétől indíttatva gyermekének minden lépését követé, s a lengyel nőknek példajaként, néha hősi elszántsággal fegyvert rántott a közügyben, — az anya, mondom, asszonyi fortélylyal, sok törődés, fáradozás után megtudá az öröket csalni, s fiát kiszabadítá, intvén, hogy siessen Magyarországba, hova ő is, ha lehet, utána menend. A fiú titkon elszökött: de a szegény anyai szív nem bírá elviselni azon kínos aggódást, félelmet, remény s kétségbeesés közötti hányatást, míg fia életeért remegett. Az elme zavarttá lón; benne mindig csak fia elfogatása volt oszolhatlanul megállapodva; s mivel a büszke ellenség a szegény tébolyodottat kevély megvetéssel bocsátá el, ő is sietett, hitelt felülmúló erővel fia után.

Ki valaha meleg, a hazáért tisztán érző kebelrel, távozni kénytelenítettnek szülő földéről, s el kellene hagyni a helyet, hol reá először mosolygott a nap, el kedveseit, s mindent, mit gyermek korától határtalan szerelemmel fűzött magához, s látná, hogy az oly forrón szeretett haza idegen nép hatalmába jutott, s remény sincs annak felvirágzásához, — az, ha lefesteni nem tudná is, legalább képzelhetné azon kínos érzeményeket, melyek K . . . ban vívtak, midőn a Kárpátok magas csúcsai felé intézé lépteit. Százszor is vissza akart térni, hogy utolsó erejét a hon ügyéért pazarolja el; hogy haljon a szabadságért, s az össze omlandó hon romjai közé temesse magát. Csak a gondolat, hogy elfogatik, s a fogságban nyomorú élet, s gyalázatos halál várakozik reá, s hogy van még egy anya, kit újra ölelni fog, ki ő neki örül, s gyönyörét, fájdalmát csupán ő benne helyezi, kinek keblén sírja ki a nagy és közös veszteséget, — csak e gondolat adott némi erőt, s támogatá lépteit. Így ért el Magyarországba. A csatákban kapott sebei fájtak, s a gondviseletlenség, huzamos menés

s idő viszontagságai miatt veszélyesekké lettek. Az aggodás, fájdalom megtörék teste erejét. Sápadtan, erőtlenül ért el a feljebb említett vendéglőbe, hol a többi ismert személy volt szállva.

S mintha itt még nem volt volna a reá nézve annyi szerencsétlenség kimerítve, mennyi képes az emberi erőt elzúzni, a szerelem hatalmas istene is kezdé ostorozni további lépéseiben. Meglátta Idát azon bájakkal, melyek oly vonzó, oly igézők, és hódítók valának; s fájdalom, a szerelemmel együtt azon gyilkoló tudat támadt fel benne, hogy üldöző szerencséje e bájos képet csak gyötrelmül mutatá fel, bírnia pedig azt soha sem lehet. E vérző gondolat, a szerelem legelső, s teljes erejű föllobbanásával, nem a legfájdalmasabb lehetett-e? s reá nézve, a ki különben is szerencsétlen vala, kire nézve minden boldogság virágai elhervadtak, nem annak kellett-e lenni? s pedig ő, ki hazáját, anyját a leglángolóbb szeretettel kapcsolta magához, kinek keble, minden érzeménye, s egész lénye szeretet vala, valjon csak a mindennapi emberek szerelmét viselte-e?

Összeroskadt testtel, csak ez új érzemény kölcsönözvén új életerőt, vonszolta magát a fogadóból arra, merre a kedves tárgy ment előtte. Elérte a falut, melybe a menyasszony ment ifjú vőlegényével, s általellenben azon magas épülettel, melyben a boldog pár lakást foglalt, egy kisdud házban szállott meg.

Csak valljuk meg, szívünkre téve kezeinket, hogy bár mit beszéljen is sok redős homlokú bölc, nincs széles e világon oly hatalmas dolog, mint a szerelem; s nem mindig vádolásra méltó a mély érzésű, ki ettől áthevülve, mint szárazságban epedő virág, meghajlik hatalma alatt. Hidegen nyugszik a gyermeki kebel, mint éjköd a föld színén; azonban nyílik az ifjúságnak hajnala, s fölkel ragvogva a

szerelem forró napja. Csoda-e, ha a nyugvó anyag mozgásba jő, ha egy felsőbb tartományba repül, szellem játéka lesz, s villámok cikáznak keblében? A szerelem az, mely tüzfolyamként az emberiség egyetemét keresztülfolyja; vezér-csillagúl áll az ifjú előtt; áld és öldököl. A hős elszánt lélekkel rohan a kész halálra hazája szent ügyében: de csak szerelem az, melynek fájdalmai közt, mint forrás melletti Narcisz, az epedő szív sírba száll.

Ne csodálkozzék tehát senki, ha mondom, hogy miután ifjúnk a szegény háznál megtelepült, s naponként tanúja volt a házasok boldogságának, lelkét még eddig nem érzett borulat szállá meg. Boldogtalansága soha sem feküdt még oly teherrel rajta, mint most. A különben is gyöngé test napról napra emésztődött. Eddig minden csapásnak közepette is kivánt élni, most szelíd megnyugvással nézé, mint közelít az örök nyugalomra. Sebeit gyógyítani nem tudá s nem akará. A lélek és test bajai s fájdalmai szüntelen növekedtek; míg végre egybecsapván, az ifjút veszedelmes nyavalyával boríták el.

III.

A szép ház mellett, melyben a kellemes Ida élt férjével, egy falusi némberekből álló csoport álla, körbe fogván egy ismeretlen s gyaníthatólag nem e tájról való éltes nőszemélyt. Halvány volt e nő, s arcza kiállott terhes lélekfájdalmat, és zordon bánatot mutatott. Szemei földre valának szegezve és csak néha emelé fel azokat; futólag s ilyenkor vizsgáló, de félelmes pillanatokkal szaladtak végig a sokaságon. A falunak szláv ajkú lakosai bámúlva állottak körülötte; s mivel hozzá intézett kérdéseikre tőle kielégítő feleletet nem kaphattak egymás közt ítéleteiket sugdosák az ismeretlen felől. Végre egy a többiek közül karján fogá, s megszólítá:

— Fáradt vagy? Jer hozzám, pihend ki magadat.

— Nem, nem, monda szelíd hangon az ismeretlen, még nem mehetek.

— S miért nem jöhetsz? — szólítá meg egy másik.

— Mert gyermekemet várom ide! — lón a felelet, a nélkül hogy szemeit a földről felemelné.

— El fog jöni? — kérdék néhányan.

— Neki el kell jönie, — még csak egy két percz van hátra; s ha ezt elmulasztja, örökre odavan. De el fog jöni.

— S hol van most? mondának ismét.

— Elment messze, messze, — hol utol nem érhetik! — szólt a nő, s öröm sugárzék szemeiből, — hol bátorságban van üldözőitől, és senki sem ismeri. Senki, — egyedül anyja fog reá ismerni, s őt karjai közé szorítani.

A körülállók bámúlva néztek reá.

— Sebei voltak, — folytató ez — sebei, melyeket háborúban kapott. Igen, karján, arczán és keblén. Ah! keblén a legnagyobb volt; egy mély kardvágás. Még vérzett, midőn elfutott; jól be sem kötözhete anyja. Igen; de neki futnia kelle; — futnia, s elhagyni anyját, hazáját és mindenét, — idegenek közé menni, hol senki sem tekinti meg sebeit. De hiszen ezek már meggyógyultak, — meggyógyultak, — s az anya épen ölelheti szép fiát.

— Ezen asszony gyermekét keresi — szólalt meg a jelenvalók egyike.

— Úgy van, mond a másik, nem jó volna-e, azon idegenhez elvezetni?

— Melyik idegenhez?

— Ej no! ki néhány hete jött falunkba, s ott azon szemben levő alacsony házban fogadott lakást.

— A tanács nem rossz! — mondának néhányan.

Az idegen karját megfogták többen, s a mondott házhoz kezdték vezetni.

— Gyermekemhez visztek? — szóla az, mintegy álomból felrettenve — hol van? merre van?

A vezetők megindultak; ő csendes léptekkel ment mellettök, s a népcsoport követé.

Kicsoda azon nőszemély, kit ott vezetnek? — kérdé néhány újon érkezett.

Egy a csoportból vállat vonított.

— Valamely idegen tébolyodott.

— Tébolyodott?! — szólának csodálat és szánakozás hangján.

IV.

Kisdéd falusi házacská volt, melybe a mondott lakosok vezeték az ismeretlent, szalmával fedve, kis ablakkal. Keskeny térű szoba nyílt meg előttök, csaknem üresen, egyedül a puszta falak tűnván fel. De a szobának egy szögében oly látvány mutatkozott, mely a belépők szemeit jobban magára vonta, mint akármi más. Régi, kopott ágyban feküdt itt egy beteg ifjú. Előtte, egy széken és rossz asztalon kívül semmi sem volt egyéb, s betegségén kívül a szánakozást ez elhagyatott szegénység s nyomorúság is felkelthette volna. Az ifjú halványon s mozdulatlanul feküdt ott, mint márványkép; csak néha nyitá fel szemeit, s majd ismét bágyadtan leszorítá azokat, s néha emelé fel karjait, mintha segedelmet elfogadni, vagy valakit ölelni akarna, s majd ismét lesülyedni hagyá.

A csoport csodálkozva és némán állt meg a bejövetelnél, kiki a magán kívül levő betegre függeszté szemeit.

Ez most megmozdult, leheleteit erősebben és gyorsabban szedé, s ajkainak mozgása szavakat látszék rebegni.

A nép figyelmezve közelebb vonult a szenvedőnek ágyához.

A beteg kevés idő után gyöngé, de érthető hangon e szökat ejté ki: „Lengyelország! — — hazám!“ s ismét elhallgatott.

A társaság némely személyei elkezdtek egymás közt suttogva beszélni. A tébolyodott némán és változás nélkül álla közöttök.

Az ifjú egy fordulást tett, s erősebb hangon felkiáltott: „anyám!“ és — felpillantott.

Tekintete az előtte állókra esett, s csodálva nézé őket az eszmélni kezdő. A forróságszülte tarka álmokképek szétoszlottak lelke előtt, s ismét érzeni és érteni kezdé a valót. Álmétkodó tekintete a nőre esvén, gyöngé de élénkebb hangon kiálta hozzá: „anyám!“ — egyszersmind karjai ölelésre nyúltak, testét erőlködve emelé fel, de mely a nyavalya terhe miatt visszaesett, csak karjai maradtak a légben, és szemeiből két csepp hömpölygött le a párnára.

A körülállók most látták, hogy gyanújok nem volt alaptalan, s hogy a fekvő csakugyan fia az idegen asszonynak. De ez, fájdalom nem volt képes érezni a viszontlátás örömet. Sötéten és érzéketlenül állott a sokaságban.

A beteg lágy tekintettel függeszté anyjára szeméit, s még egyszer megszólítá a fiúi szeretet olvasztó hangján: „anyám!“ — míg karjai szüntelen ölelésre kinyújtva maradtak.

Egy a falusiak közül megfogá az idegent, s a fiú ágyához akará vezetni, mondván: „Itt van fiad!“

— Nem, nem! — szölt a szerencsétlen, miután a betegen végig tekintett; — ő nem fiam. Az én fiam elment messze, messze, — őt utól nem érhetik, nem zárhatják négy fal közé. Nem, az én fiamat el nem zárhatták. Ő nincs itt, elment, és egészséges.

— Ez a te fiad! — szölának hozzá többen.

— Csitt, csitt, — mondá az őrült — meghallják, s a katonák utána mennek, — fogságba hurczolják; pedig ő már sokat, igen sokat szenvedett, — s ha elfogják, vesztő helyre, vagy száműzésre kárhoztatják. Szólt és ábrázata keserűbb vonásokba húzódott, s nyilván látszék, mint küzd belül a lélek.

— Nagy Isten, kiáltának fel néhányan, ő fiát sem ismeri meg. Isten legyen irgalmas lelkének!

A beteg nyugtalanul nézé s várá a történeteket. — „Bocsássátok hozzám anyámat!” szólt ő békétlen hangon.

— Nem látod, hogy ő téged nem ismer, hogy tébolyodott? — szólának hozzá.

— Tébolyodott?! — kiáltá az ifjú fojtott hangon s egy hosszú fohászszal, mely feneketlen mélységből hallatszott jönni, — és karjai lelankadtak, szemei bágyadtan záródtak le ismét; görcsös vonaglások futottak végig tetemein, hideg és forróság váltogatva ömlött el testén; izzadáscseppek ütöttek ki homlokán; magán kívül volt, s ismét eszmélet nélküli állapotba rogyott.

A begyülekezettek bizonytalanul állottak a kindónak ágya és anyja körül. A szánakozás legnagyobb foka ragadt meg mindenkit. A bizonyos tudat, hogy a beteg csakugyan fia a nőnek, s amaz ettől meg nem ismertetik, elhatározást, mitevők legyenek, nem adhatott. Így állottak bizonytalanul, várva a történet fordulatót.

Néhány percz telt el, mi alatt az őrült némán állott: de ha ábrázatót az ily lelki betegséghez értő vizsgálta volna, láthatá, miképpen lelkében ez alatt különös változások mentek végbe. A homlokredők, melyek erős benküzdő lélek- s érzeményvihart jeleltek, lassan lassan lesimúltak. Az arcz derültebb színt vett. csupán a fájdalom nyoma maradt meg némiképpen, de a szemek élénkebben kezdtek fényleni.

Ez állapot a visszatért eszmélet s tiszta öntudat állapota volt, mely az ily szerencsétleneknél, mint őszi nap felhőiből néha és kis időre elő szokott tűnni. Tisztán áll ekkor ismét a lélek előtt minden, csupán az elmezavar alatti dolgok fekszenek mély homályban. Csodálat de józan értelem tekintetével jártatá végig szemeit a nő a szobában, s fián nyugtatá meg. — Merően rátapadt tekintete. Nézett, de szemének nem akart hinni, s a betegség miatt elváltozott szerencsétlent az anyai remény nem akarta fiának fogadni. — Nézett tehát sokáig, és nézett erősen, míg végre a fájdalom és öröm sikoltásával fia keblére rohant.

Ki tudná előadni az anya örömét? — A nem éppen minden benyomásra ellágyuló durva csoport könnyekre fakadt. — Csodálatos összeütközése volt ez a történetnek; mert ime az imént hidegen álló szerencsétlen most az anyai érzelmek közt olvadozott; s a csak kevéssel ezelőtt anyjáért epedő fiú eszmélet nélkül fekvék, érzéketlenül az anya öröme, s ennek csókjai özöne, számtalan ébresztései mind sikertelenek voltak. Merevülten, életet csak lehelete és szívütése által jelentve feküdt ott, és semmi ápolás sem hozá eszméletre. Az utolsó jelenet, anyjának szerencsétlen állapota a végső kemény csapást adák szívének. Ellenkező esetben szülőjének szerencsés megérkezése bizonyosan gyógyító ír fogott volna lenni betegségére, — s talán még győzött volna az életerő. Ily eset, ily gyászos látvány által pedig, mely képes akármely fiúnak keblét is összetépni, a halál szellemének diadalt kelle venni az életen.

V.

Az anya egyedül volt kedves betegével. Mellette ült. Fölötte virasztott; hallgatta pihegeseit;

élénken figyelt minden mozdulatára; fájdalom-édes tekintettel legelteté szemeit a rég nem látott kedves arczon, a halványuló ajkakon s rendetlenül elomló szőke fürtökön. Néha kinyitá szemeit a beteg, s a mellette ülő anyát látszék vizsgálni: — ah, de őt már meg nem ismeré; mert szemeit ismét minden indulatváltozás nélkül leszorítá. Ilyenkor a nőnek arca mindig kissé földerült, s ismét elborúlt. — Határtalan hatalmú az anyai szeretet. Az előbb szétbolyongoló lélek s képzelődés most az egyetlen szeretett tárgyon nyugvék. Nem volt már az elme homályban. A fiú iránti aggodás, a szülei érzelem legyőzték a háborgó indulatok óriásait. A vad bánat helyett csupán a fájdalom, de reménytől s viszontlátástól világított fájdalom ködfátyola lebegett az arczon. Nem azon szerencsétlen nő volt ez többé, ki néhány óra előtt a falusiaknak mutatkozott; nem azon minden benyomásra hideg, s csak alakja által emberi lény. Ez ismét és teljesen ember, — örömet és fájdalmat a körülmények szerint érezni tudó ember és — anya volt.

Örömet tudakozta volna a nő kedves gyermekétől baját, — örömet hallotta volna, mint beszéli el szenvedéseit, utját, törődéseit. De ez most nem lehetett. Az ifjú mindig csendes és nyugvó állapotban volt, és szelíd álomban látszék lenni. — A nő most néze csak figyelmesen végig fia körül, látta ennek nyomorú elhagyottságát; majd az ágy melletti romladozott asztalra pillantott, s néhány papirosdarabot látott rajta heverni. Fölvevé, olvasá; fia gyönges reszkető kezekkel írt vonásait ismerte meg azon. Hazájából eljövetele óta történetét írta meg benne; — megírta ezenkívül lángoló szívből ömlő szavakban boldogtalan szerelmét, kedvesének lakhelyét; — érzékenyen rajzoló remény- és viszonláng nélküli egész lényét elborító érzelmét.

Az anya hallgatva tev  az irományt ismét helyére. Szemeit földre szegez .  gy tetszék, mintha fiának állapota s a rajta seg thet s módja tartanak elfoglalva. Gondolkozott, és végre valamely gondolatát  thev lve állott fel. Szunnyadó gyermekét k r ln zte, és sebesen eltávozott. — Futott minden erejéből, hogy orvost keressen sz l tt nek.

VI.

Mozdulatlan l feküdt ágyában a beteg ifjú. Senki sem volt körülötte. Az életerő, mint pusztán hagyott t z lángja a sötét éjben, fellobbant még egyszer és utoljára benne. Szemeit k r lj rtatta a szobában. Eml kezek, hogy anyját látta; de az most  vol volt. Száraz nyelve iny hez volt ragadva, s nem vala senki, ki enyh t  italt nyújtott volna. — Neki erre már szüksége többé nem is volt. A mostani eszmélet a közel halál el post ja volt. Lelke előtt még egyszer tisztán állott minden, s lefolyt élete t rt netk pei t ntek fel világosan. Minden, mi a világon kedves és kedvetlen, v g és komor hatással volt reá nézve, hona, viszontlátott anyja, szerelme, szenvedései leverő tisztaságban állottak előtte. —  s senki sem volt, ki végső s hajtasait felfoghassa. Az utolsó k zds ben emberi seg lyhez oly nagyon ragaszkodó mellett senki sem volt b tor t s l s vigasztal s l.  s ah, az anyáról s a m g v gpillanataiban is h n szeretetről, senki sem mondhatta valamit.

A nap lenyugv k. Ekkor az est némaságában csendes hangok jöttek a szegény ifjú f l hez, — kedves és bájos, de fájdalmas s epedő, és viszont fájdalmat gerjeszt  s epeszt  hangok. A szeretett hölgy ablakából j v nek ezek, lágyan kelve ki ujjai alól, mint M zsa ajkairól, s édesen szállva le, mint

angyalok suhogó szárnyakon. Többször is halla ugyan már ő a közel szomszédságban ilyeneket; de még soha sem hallotta ily búsan zengeni: azért-e, mivel mostani állapotában akármely tárgy fájdalmasabban s érzékenyebben hatott reá, mint máskor; vagy azért-e, mert a szép játszó valamely nem ismert bútól meghatva fájdalmasabban fejezte ki érzeményeit? bajos volna meghatározni; mert a dal szomorú volt. Egy kinjaiban haldokló szerelmesnek hangjai zengettek benne; s a lélek fájdalmai olvasztó panaszban folytak szét a dal soraiban s lágy accordokban. A beteg megrázkodott mozdulatlanságában, és szive az utolsó dobbanásokat tevé. Lassanként eltűnt lelke elől minden tárgy: mitsem látott, mitsem érzett, nem gondolt; csak a hon, anya és kedves hölgy lebegtek varázs színben előtte, s a még mindig zengő ének reneté idegeit. Mindíg csendesebben hallatszottak ezek, s mindig lassúbb lón a betegnek szívütése, midőn az elnémuló ének közé lélekölő hatalommal, s mintha egy világ omlanék össze, zúdúl egy keserves lengyel dal. A haldokló megrázkodik, karjait még egy egyszer kinyújtja, — és hidegen esnek le az örökre megállott szívre.

VII.

Kiki tudhatja, mikép azon évben, melyben ezek történtek, a cholera dühöngött Magyarországon; mire nézve itt elég lesz annyit mondani, hogy a házból, honnan azelőtt kevéssel a szép hangok repültek le, most egy betegnek fájdalmas nyögései, sikoltásai hallatszottak. A bájos Ida volt e beteg. Az undok ragálytól megkapatva iszonyú kinok közt tölté az éjt. Hiába volt minden szorgalom, hiába minden ápolás. A kegyetlen mirigyvész nem bocsátá körmei közül szép zsákmányát, s reggelre a halot-

tak országa e szép növel ismét többet számlált lakosai közt.

Az akkori szomorú idők szokása szerint a halottak minden temetési szertartás nélkül sokszor többen is egy helyre tétettek. Így történt, hogy a boldogtalan K. . . Ignác, s a boldog Ida egy sírba temették.

VIII.

Kellemes nyári est vala, midőn a tébolyodott ismeretlen utjából visszajött. A szobát, melyben fia lakott vala, üresen találá. Lelkét vad és öldöklő gondolatok szállongák keresztül. Szétszórt hajakkal futkosá be a falut, gyermekét és csak gyermekét kérve mindenkitől. Sokan nem ismerék, sokan nem akarák ismerni, s ajtót zártak előtte és utána. Rettentő volt a nő anyai fájdalmában. Végre azokra talált, kik tanúi voltak az ő és fia közt történt jelenetnek. — „Hova tevétek gyermekemet?“ — kérdé tőlök borzasztó kétségbeesés hangján, mely szívre hatott, mélyen és fájdalmasan. — A jó emberek hallgatva vezeté, (mert mit is mondtak volna.) a temetőbe, hol ujjakkal némán a nem régen hányt sírt mutaták.

A nő nem borúlt a sírra, nem öntözé azt könnyeivel. Szívrepesztő, sziklaindító hangon kérte a körülállókat, hogy a sírt bontsák fel. Azok hallgatva vontak vállat, s egymásra néztek: de teljesíteni a tébolyodottnak kívánatát egyik sem akará. Ez kebléből egy csomót húzott elő; pénzt, gyűrűket, és egyéb drágaságokat osztogatott pazarló kezekkel a férfiak közt.

Az ajándéknak varázsereje van. Ásót és kapát fogott mindenik, s elkezdék a sírt felbontani. A nő merően nézett a gödörre, mely lassan lassan mélyedni kezdett alatta. Végre fönyílt egészen, és ki-

mutatá martalékját. A sírban két koporsó feküvök. Az anya megütközve tekintett oda. — „Ki fekszik az egyik koporsóban!” — kérde a falu lakóitól.

— A mi asszonyságunk! — lón a felelet.

— Melyik asszonyság! — kérde sebesen a fájdalmas személy.

— Hiszen nekünk csak egy volt, ki azon nagy kőházban lakik! — mondának azok. — Isten nyugoszsa meg ő nagyságát!

— Hányjátok vissza a földet! mond a nő az embereknek. — Ó boldog! — szólt magában egy mély, de fájdalmas könnyebbedő fohászsal — ő boldog; mert kedvesével nyughatik egy sírban.

Szólt, és a földet kezével maga kezdé a nyugvók fölé hányni.

Az emberek szemet meresztének a különös esetre: de mivel őt már ismerék, a halottakat ismét eltemették, s a sírhalom fölemelkedett.

Haza tértek a sírásók; magukkal vitték a szerencsétlent is, ki csendesen ment velök a faluba.

Midőn a hajnal ismét feltűnt, néhány falusi ember ment el a temető mellett mezei munkájára. — A tébolyodottat a sírra borúlva látták. Oda mentek felkölteni bánatából. — A nő lélek és élet nélkül megmerevedve fekvék ott, s haját a reggelnek első szellője lengeté.

Keleti elbeszélés.

India regényes földén, hol minden táj alapjában egy-egy édent képez, áll egy kies völgy, elzárva kellemes halmoktól s a halmokat koszorúként fedő berkektől. Nem a természetnek valamely nagyszerűsége

tette ezt széppé, nem égre meredező kősziklák, zúgó hegyi folyamok, hanem azon csendes kellem, mely az embert annyira meglepi s míg a nagyszerűen szép borzadással és csodálattal teljes gyönyört szerzve hat a lélekre, ez mint a lágy hangok titkos varázsszal hat a szívre és érzésre.

A völgyben egy indus falú állott rendetlen házaival, melyeknek békés lakosai csendes nyugalommal éltek itt boldog egyszerűségökben.

A nap lefelé hanyatlott, s már a berek ágai elfedték tányérát a szem elől, csak egyes csillámló sugarai törtek át a gallyakon. A lemenő nappal szemközt egy alacsony ház előtti virágos kertben ült egy fiatal pár egymást átalölelve. A férfi — mint ruhájából leheté ismerni, — európai s angol volt, karcsú növésű, eleven szemekkel, különben szelíd ábrázattal. A hölgy indus, honának minden kellemeivel bíró, szemeiből rejtett s epedő tűz sugárzék.

Darabig némán ültek, míg végre a hölgy megszólalt: — Te most oly bús, oly sötét vagy, mint a borult ég; nézz rám, de vidáman mint a nap, midőn a hideg évszak után ismét kellemmel süt, fordítsd rám szemeidet, kedvesebbek azok nekem, mint az ég minden csillaga.

Az ifjú rá nézett, s még szorosabban ölelte magához, de arczán mély gond látszott s egyszersmind mozdulatot tőn a távozásra, de a nő tartóztatva, így esdeklett:

— Óh maradj még egy kissé, úgy is sok, nagyon sok ideig leszesz távol, sokáig, igen sokáig kell Giovandaládnak utánad sóhajtozni s nézni a part felé, ha nem jön-e hű Nelsonja. Maradj még néhány pillanatig.

Az ifjú ismét csendesen ült.
S miért mégysz te el honodba, — folytatá a nő, — lásd, a tengeren — mondják, — veszélyes az út,

s honn nem talász ily szép völgyet, ott nem süt oly hévvel a nap, a csillagok nem ragyognak oly tisztán, Bráma nem érlel oly ízes gyümölcsöket, ott nem fut eléd senki, ki arczodra csókot hintsen. Óh ne menj el, maradj itt mindvégig s Giovandalád mondhatatlanul boldog lesz.

— Akkor is, ha egy öreg, beteges s a halálhoz közelgető atya, — mint a tiéd, — egyetlen fiát óhajtja látni, s hiába terjeszti karjait a part felé, fia pedig egy leány szerelmeért édes atyjáról megfeledkezik?!

A leány hallgatott.

— Látod, — így folytatá a férfi, — nekem úgy kell haza mennem atyámhoz, mint te nem hagynád itt a magadét. S gondolod-e, hogy a távozás nekem nem esik nehezen? hogy azon fél év, míg távol leszek, nem lesz kínos? Holnapután már a hajón leszek, s így hagyj távoznom, hogy az utamhoz szükségeseket megszerezzem. De még egyet! Te ugyan az enyém vagy, örökre az enyém, százszor is megpecsételtük ezen szent frigyét forró csókjainkkal, hadd köttessünk össze most még szorosabban és nyilvánosan, atyád hadd adja ránk áldását.

A leány némán hajtotta fejét az ifjú keblére.

— Jer, jer atyád benn van a házban, áldjon meg minket gyermekeit.

Az ifjú pár fölkelt, s bement a kis, egyszerű lakba. Ott ült az öreg, tisztos arczú ősz, s ezüstszínű hajfürtein úgy ömlött el az ablakon betekintő nap sugara, mint az ősz havasok tetején esztenődők óta nyugvó havon, fürteit a néha besuhanó szellő megrázta.

A két szerelmes megállt az öreg előtt s az ifjú elmondá óhajtását. — Hagy mondhassam, — úgy mond, — egészen az enyémnek, addig is, míg visz-

szajönnék s ha majd visszajövök, úgy várjon vissza, mint férjét.

— Áldjon meg bennünket atyám — mondá reszkető hanggal a nő.

Az öreg felállt. arcza vonásain csendes komolyság és öröm vegyültek. Megáldá gyermekeit. Szavai érzékenyek voltak és hathatósak s tiszta atyai érzésből gerjedők: — „Legyetek egymáséi“ — így szólt — „adjon Bráma szívetekbe mindvégig szeretetet, legyen az olyan, mint a nap, melynek sugarai csak néha gyöngébbek, de soha meg nem hidegülnek, áldjon meg fiakkal és leányokkal, teremjen a föld számotokra izes gyümölcsöket és soha se hagyja el a boldogság házatokat.“

Az ifjú pár szorosán ölelkezett össze s forrón nyomúlt ajak ajakra, mintha egymástól soha el nem volnának válandók.

A nap végső fényét vetette be az ablakon a fák sudarai között, a két szerelmes előtt pedig hajnal volt, a boldogságnak hajnala s mintegy a mennyet látták megnyílni boldogságuk előtt, a hol még a közelel elválást is feledék. Az öreg pedig pályája végén, ezen örömeivel mintegy elvégezve minden földön érhető örömet, egy más világba kaptatva, hova költözendő vala s már ebben a mennynek első örömét érezni képzelve, tekintett reájok, gyönyörködven benők, mint Isten az első emberben.

Nelson öröm-szédelegve vált el a leánykától, vagy is inkább hitvesétől, másnap tőle utjára búcsut veendő. De mennyire nagy volt ennek másnap öröme, midőn Nelson jelenté, hogy legközelebb kapott tudósítások szerint atyjának egészsége megjavult s nincs miért utját rendkívüli körülményei közt siettesse, hanem majd csak néhány hónap múlva fog elutazni.

Így múltak el hetek és hónapok s a boldog pár

a házasság boldogságában úszott. De Nelsonnak a jövőre tekintetéből csakugyan haza kelle mennie, hogy atyja az örökségből, melytől függött jövőre szerencséje, ki ne zárja, melyet annyival inkább kénytelen vala tenni, minthogy nemcsak a maga, de neje boldogságáról is gondoskodnia kellett.

Végre bekövetkezett a nap, szomorúan, mint az ítélet napja. Némán csüngött a nő férje kebelén, s ez szótlánul tartotta őt karjai közt. Erővel kelle magát Nelsonnak hölgyétől elragadni. Az ég viselje — úgymond, — gondodat, hiszem istenemet, nemsokára megtérek hozzád.

— Midőn visszajössz, — így szólt a nő szemlélve s hangjában öröm és keserv voltak rejtve, — nemcsak férj leszesz, de atya is.

Az öreg forrón szoritotta meg kezét s szives szavakkal kívánt szerencsét utjára.

Nelson eltávozott, százszor is visszatekintve hölgyére, vissza a kedves völgyre, elhagyott édenére.

A nő könnyes szemekkel hágott fel a dombra s mindaddig kísérte az ifjat szemeivel, míg az mindig messzebb — messzebb távozván, mint valamely homályos felhőcske a távolban eltűnt.

Giovandala előtt Nelson távozta után pusztá volt a virágos táj, szomorú a madár éneke s a bájos kis völgy siralom völgygyé változék. Eddig az a világot s annak minden boldogságát magában foglalni látszott s a dombokon túl nem terjedt, most szűknek, magánosnak tetszék az, honnan minden boldogság eltávozott, mely csak Nelson visszajövetelével tér ismét vissza. Azonban a fél év elmúlt s a kedves még sem érkezett. Naponként felhágott a legmagasabb tetőre, onnan a kék távolban széjjel nézve, de a férj nem jött, egy év közeledett a végéhez, s Nelson még sem jelent meg.

Giovandala szorongása és fájdalma nem eny-

hült, sőt minél több idő folyt el, annál magasabb pontra hágott, mert annál inkább tűnt el a remény a viszontlátáshoz. S midőn a távollét egy éven is túl haladt, semmi remény nem éleszté többé. — Ha élne, bizonyosan nem késnék eddig, — így tűnődék magában — hanem bizonyosan a habok áldozatja lett — s képzetében látta Nelsont a hullámok felett lebegni. Vagy — s ezen gondolat villámként csapott lelkébe, — talán hűtelen, s a szerelem, melyet mutatott, az összeköttetés csak kiszámolt terv, alacsony cselszövény volt s ő meg van csalatva azon férfi által, ki neki annyira kedves volt. E tekintetben fájdalmasan, de büszkén emelkedett fel benne a női szemérem és megcsalt, kijátszott ártatlansági érzete; s ha ezt gondolta, kétszeresen fanyar volt a kín, melyet elvesztésén érzett. Ah de ezt képzelni lehetete csak, hinni nem tudá, nem is tudhatá, mert ha szinte feltehetette volna is felőle a csalást, még mindig kétségben lehetett annak valósága felől. Így lebegett a két eshető történet mérlegén, melyből ma az előbbi hitelessége a másodikat sokkal lenyomta.

Giovandala nem azon hölgyek közül való volt, kik örömben és bánatukban áradoznak, túlcsapognak, de majd más benyomásoknak engedve, hamar változnak. Ezek érzése csekélymedrű folyam, melyet minden öröm, vagy bánatvihar túlhajt partjain, de azok közé ismét hamar visszatér. Az ő érzése mély volt, melynek csendes hullámain nem mozgathatta meg minden körülmény szellője. Bánata csendes volt és szelíd, de fájdalmas, mert mélyen ásta magát a szívbe s olyan, melyet enyhíteni is hosszú évek munkája volt képes, begyógyítani pedig örök idő sem tudta. Lelke előtt elkomorodott és sötétedett minden, pusztán hevert az egykor ékes, virágos kert, nem nyíltak benne új virágok, a régiek elhervadtak, s ő maga is a völgy legszebb vi-

rága lassan hervadt a sír felé. Gyermeke kevéssel világra jövede után meghalt. Örömet ment volna ő is gyermeke s megholtnak hitt Nelsonja után, egyedül az öreg apa volt, kiért még élni kívánt, kin ártatlan gyermeki szerelemmel csüngött; ezen kötelek kapcsolta őt az élethez. Nemsokára ez is elszakadt.

Az öreg, részint az idő hatalmától, részint gyermeke keserűségét szívére vevén, a túlvilágba költözött. Csöndes volt kimúlása, mint lefolyt élete. Giovandala elfásult szívvel állt a halott felett, nem keseregte a halált, mint a kinek magának is egyetlen vigasztalása a halál vala; különben is az élethez való ragaszkodás csak addig tart, míg valami örömet érzünk, vagy reménylünk; ha minden remény eltűnt, nem marad egyéb, mint a halálban megnyugvás reménye.

A holt test a hinduk szokása szerint kivetetett, hogy megégettessék. Lobogott a tűz s a dühös lángok erősen csapkodtak fel. Giovandala lelke és szemei előtt homály volt, szemeivel nem látott egyebet, mint az égő atyát. Lelke előtt nem állott egyéb, mint Nelson, vagy a tenger hullámaiba temetve, vagy egy más hölgy karjai közt. Megdermedve, meredt tekintettel, zavart lélekkel, valójából kiforgatva s tébolyodáshoz közelgő elmével rohant a lángok közé. Őt a tenger hullámai fedik, — úgy mond — engem, mint özvegyét emészszenek a lángok.

* * *

Nelson nem vala hűtelen.

Szorult szívvel vált meg ő Giovandalától, s örvendő mint fiú, de fájdalommal, mint férj sietett az apa házához, kit ismét gyöngé állapotban talált. Hónapok töltek el, fiúi kötelesség s jövendő sorsa

tiltották távozni a betegtől. Végre kimúlt atyja, s mihelyt dolgait elrendezte s örökségét pénzzé tette, hajóra ült, sietett a rég nem ölelt kedveshez, kit már egy éve nem látott.

A sors azonban nem így akará. A hajó, melyen indult, egy szigetnél törést szenvedett, s sok idő folyt el, míg kevés megmaradt vagyonával más hajóra ülhetett. Ellenkező szelek ezt is késleltették utjában, míg végre föltetszettek India zöld partjai. Örömmel szállt ki a hajóból s ment a völgybe kedvese karjai közé. Képzetében előállt a bús nő halvány arczával s szemében a viszontlátás sajtolta örömkönnyekkel. Már meghágta a völgyet körítő dombokat, midőn emberek zaja csap fülébe s majd szemébe egy csoport ember és rakás tűz tűn föl. Dobogó szívvel s rosszat gyanító lélekkel ér oda, hol a végszertartás állott. Az előbb állóktól megtudja a történeteket s tébolyodva rohan a rakáshoz. Giovandala már akkor hamvalak képében lebegett a csapkodó lángokban.

Giovandala követlek.....

Az özvegynő.

And now I'm in the world alone.

Byron.

Mintegy tizenkét éves gyermek lehettem, midőn nagybátyám, ki szüleim kora halála után, mint árvának gondomat viselé, magával Pestre vitt.

Nagybátyám egy volt azon jó indulatú, vidám, derült kedélyű emberek közül, milyeket a vidéki romlatlan és egyszerű élet, s a jólétnek azon foka

szülhet, mely módot adván a magyar nemesnek vagyónát másokkal is megosztani, őt elégültté, boldoggá teheti. Háza látogatott, szeretett; s ő maga a társaságok kedvenczének tartaték; s vidám, mulattató elbeszélései, elmés, tréfás ötletei kiapadhatlanok valának.

Annálinkább csodálkoztam az említett út közben nagybátyám hallgatagságán. Csak kevés szót váltott velem, s gondolkodóbbnak, elmélyedettebbnek látszott mint egyébkor.

Két napi út után kocsink az országot elhagyván, egy meglehetősen járatlan szekérúton haladt előre. A kocsis ismeretlen volt az úttal, s hogy merre tartson, nagybátyám igazgatá.

A táj gazdag volt és kellemes. Hosszú láncolatban terjedt szőlőhegyek aljában elfutó út mellett, balról buja szántóföldek és kaszálók illatoztak az utas elé; s a kellemes völgyekben legelő gulyák ezüst csengésű kolompja, a pásztorok éneke, és a vidám pacsirta mintegy tündérhonná varázsolá át a tájt. Mintha a természetben minden csak öröme volna teremtvé, s a fájdalom idegen volna e vidéken.

Est lett, midőn egy kised faluba beértünk. Vendéglő helyett kocsink egy úri ház előtt állapodott meg. A kapu zárva volt. Nagybátyám leszállott a kocsiról, s bemenvén az utczaajtón, egy öreg cseléddel beszédbe eredt, ki nem sokára a kaput kinyitván, kocsink az udvarra behajtott.

Még most is jól emlékezem, mily feltűnő volt előttem ezen ház, mindjárt megérkezésünk alkalmával. Környékünkben minden úri, nemes házak — a magyarnak vendéget ölelő hasonlíthatlan jelleménél fogva — nap- és éjente nyitva valának, ha ugyan az oly udvart, hol, mikép a mienknél, azon igen

kedves hiány mutatkozott, hogy kaput emeltetni önkényt elfeledtek, nyitott kapuknak lehet mondani.

Vendégszobát mutattak, s az út után rendbe szedve magunkat, vacsorára mentünk. Én ismét csodálkoztam, hogy mindeddig senkit sem láthatánk a háziakból, kik élénk jöttek és elfogadtak volna. Valaha nagyurakról, főrangúakról hallottam beszélni, s azt véltem: ezen ház valamely igen-igen nagy úré, s azért bánnak velünk ily elmellőzőleg; — noha nagybátyám főrangúakkal társalogni elve elleninek tartotta.

Az étterembe mentünk, s egy kis várakozás után, a terem előrésszére nyíló oldalajtón feketébe öltözött nő lépett ki . . .

Nem mindenkor való az, melyet annyian hisznek, és annyira mondogatnak, hogy t. i. a gyermekévek gondatlanok, s nem törődnek azzal mi körülöttök történik, s hogy a mellettök levő események erős és tartós benyomást rájuk nézve nem tesznek. A gyermek gyakran meghaladja éveit, a gyermeki természet bizonyos dolgokat épp oly híven, oly figyelemmel felfog, és megtart, mint az érettebb kor. Én legalább ilyen valék gyermekéveimben, s ezen titkos és magában — véleményem szerint — sokat rejtő út minden parányi körülményei, oly mélyen vésődtek elmémbe, lelkembe, hogy tőlök soha meg nem válhattam. Lehet, nem minden gyermek mondhatna hasonlót, — s lehet, hogy akkor az olvasó világ nem kis kényelmére ezen egész elbeszélés elfogott veszni, — valamint nem minden gyermek leendett hasonló Hannibalhoz, ki a 9 éves korában tett esküt, élte fogytáig szigorú elhatározottsággal megtartotta.

Ezt megemlítve, nem csodálkozandik senki, hogy még most is élénken áll lelkem előtt ezen egész ház, s ennek lakója. A ház egy régi nemes lak volt mindazon szinezettel, mi a régi aristocratia egysze-

rűségét de egyszersmind hatalmat, s az alsóbbaktól elzárkozást jelöli. Kisded váracska alakra épített külseje alacsony volt ugyan, de állandó erő- és tartóságra számítva, s a dóriai rendű oszlopszat, melyen a tornác nyugvék, inkább kényelem, és az építőmester szeszélye, mint a pompa és fény tekintetéből látszott felállítottnak. De az elhagyott és gyepvel benőtt udvar, a méla csend, az ablakok alatt lengő vén jegenyék és felfutó növények, s az azokon csevegő madarak mintegy gyászolni látszanak e magányt, s egyszersmind egy szebb és vígabb múltnak visszhangjait hirdetik. Az udvar egyik részében kápolna állott, s keskeny, gótszerű ablakaiba rakott színes, de már elavult üvegein, remegve törtek meg a kelő nap sugarai, s ha a feltört földről ítélhetél, minden részei közt a nagyszerű udvarnak ezen egy hely volt leglátogatottabb.

Mit mondjak a feljebb említett nőről? Oly sokat mondtak már kellemről és szépségről és oly sokat hajdani szépség nyomairól! S e nő még most is oly élénken lebeg elmém, képzetem előtt. Azon szép és magas junói termet, — azon méltóságteli arcz: — azon arcz ! Képzelitek-e a földet, — a földet, midőn a nagy nap, a végső ítélet napja eljövend, midőn évezredek viharai és forrósága s a teremő végső szárazító lehelete letörlendik róla az életet, midőn a rét virágtalanul fog feküdni, a harmat kiég, a források elapadnak, az óriás-hegyek lombkoszorúja le lesz tarolva, szóval: minden kellem, mit az élet, reá ruházott, róla lefoszlik, — s minden, mi látható lesz, csupán egy nagy nyugalom és halál képe leend. De az elenyészett szépség és ezer báj nyomai, pusztán is mutatandják az egykori ragyogást és nagyszerűséget képzelitek-e ezt? Ilyen volt e nő arcza, tekintete.

Igen, még most is világosan él emlékezetemben

ez asszony. Ez emlékezet szép, komoly és nagyszerű. Azon magas, tiszteletet parancsoló tartás, — mely — bármit beszéljünk is mi népszerű emberek — megnyerő nyájassággal párosulva, s felülemelkedve az alacsony kevélységen, csakugyan leginkább a felsőbb születésűek sajátja s éke szokott lenni, — azon szenvedélydült s fagyos vonások, — az ifjúság oly korán mintegy magát megtagadva, eldermedve — hasonlóul a fagyos virághoz, mely színét, elevenségét el nem veszte, — nem veszte csak azért, mert a hideg szigorúsága megkeményítve, lankadni és le-hullani nem engedi. — Most, midőn annyi idő elfolyt ezen látás óta, midőn világ- és emberismeretem kifejlett és tág kört nyert midőn önmagam és mások életéből ismerem nagy részint a szív és szenvedélyek viharait, s magam is átszenvedtem ezek gyötrelmeit: most kétszeresen nagyszerű, s mintegy kiengesztelt nagy bűn, s kétszeresen szent előttem e hölgy emlékezete. Ez alak úgy áll szemeim előtt, mint Herculanium vagy Pompeji azon szerencsétlenei, kik a borzasztó tűzfolyam által, gyermek- vagy ifjúkorukban eltemetve, még jelenben is, bár kiégve, hamuvá válva, az első ifjúság állását, s vonásait bírják alakjokon. Igen! mert e néma, hideg arcz még ifjú volt, s korán feldült érzelmeket takart. E kebel bármily kihaltnak, kiégettnek látszott is, hajdan lán-goló, elborító szenvedélyekkel küzdött és forrott; s még most is, midőn belépve kézcsókolására siettem, oly nyájasan, oly forrón szorította meg kezemet, hogy ennyi melegséggel a meghalt szerelmet is föl-lehetett volna támasztani.

Asztal felett csak keveset szólottak, s én gyermeki tartózkodás- és illedékből hallgatám. Midőn végre a hölgy ajkait fölnyitotta: a legfeszültebb figyelemmel hallgatám szavainak édes zenéjét.

— Pestre fog ön menni? szólítja meg bátyámat.

— Igen, — oda, lön az egyszerű felelet.

A nő ismét hallgatott. Ajkai remegni látszóttak, s keble magasan emelkedett, miként a tengernek saját árjától dagadó hulláma.

— Meglátogatja őt? — kérde némi szünet után halkan s remegő hangon.

— Ez egyik célja utamnak — szóla bátyám, s kis idő múlva mindenik ajkán egy tompa sóhaj lebbent ki.

Az inas csaknem érintetlenül hordta el az ételleket. Elfogúltam, bámúltam, s máskori élénk étvágyam egészen elveszett.

— Kérni akarnám önt — szóla ismét a hölgy, szép, fekete szemeit bátyámra függesztve, hogy nevemben üdvözlje őt De, de

— Méltóztassék — szóla bátyám, látszólag úgy mondva ki ezen szót, mint ki nem talált mást, a hölgy és saját keble elfogultságában és zavarában.

— De, ő nem fog többé emlékezni rólam — folytatá a nő, szemeit az asztalra szögezve, mialatt arcán gyöngéd pirosság futott végig.

— Nem . . . nem vélném — akadozott bátyám — ő bizonyosan emlékezik kegyedről, — bárha. . . .

— Emlékezik? Meglehet; — szóla erősebben, de remegő hangon a nő. — Nem úgy értem e szót, mint közönségesen vétetik. Ő emlékezik rólam bizonyosan, jól tudom, — óh de ezen emlékezés. . . .! Ő átkozza azt . . . elátkozza nevemet, és méltán, — s jól tudom mit sem akar rólam hallani.

— Én másképpen gondolkozom — válaszolt bátyám oly gyenge hangnyomattal, mely éppen ellenkező meggyőződést gyaníttatott.

Mindketten elhallgattak, s gondolatokba látszának merülni. Felállottunk; a nő megfogva bátyám kezét, magával szobájába vitte. . . .

Másnap reggel még első dalát zengé a fecske, s a pásztor vígan kürtölve hajtotta dús mezőre a falu nyáját, midőn a háztól elindultunk.

Csak az öreg cseléd nézte távozásunkat. . .

Pestre értünk. Nem mondom el meglepetésemet és örömet, mely e fényes város látásán bennem csapongott. Ki eddig csak annyiban láttam a városokat különbözni a falvaktól, mennyiben amazok nagyobb kiterjedésben és pongyolaságban fekvének szemem előtt: tündérhonba véltem magamat átvarázsolva. De mindez örömek-, látványok-, újdonságok közt soha sem vesztettem el egészen elméből a csodálatos látogatást és a különös hölgyet.

Kocsink egy emeletes ház udvarára hajtott.

A ház, mint később megtudám, K. orvosé volt, s felmenve a csigalépcsőzeten, s bekopogtatva a harmadik ajtón, K. orvos jött elénk, kisdéd, szelíd tekintetű ember, ki bátyámmal szoros baráti viszonyban élt, s kinek később én is eljuték becses ismeretségébe. — Arcza halvány és komoly; idő előtt letarlott homloka és bágyadt szemei mély tudományosságot árultak el; s az igénytelen és tiszta lelkületű emberke úgy látszott, hogy azon kedvesek számát növelni született, kik saját szerény énjöket egész életökön keresztül megtagadva, háttérbe szorítva, másokért s főleg a szerencsétlenekért élnek, és munkálnak, kik a nagyszerű gondviseléstől előállítottak, hogy legyenek mintegy . . .

enyhe szellő fájdalom habjára.

K. orvos csendes és örvendő mosolylyal fogadott bennünket, s leültetve gazdag butorzatú szobájában, néhány szokott s érdektelen kérdés és felelet után nagybátyám így szóla:

Miként van a szegény patiens? őt jövék megnézni.

K. orvos egyet sóhajtott s szóla:

— Most már sokkal jobban. A legnagyobb baj, mitől félni lehet, többé nem fenyegeti. Örülésbe már nem fog esni.

— Istennek hála! fohászzkodott nagybátyám valási buzgalommal. Ettől mindig félttem.

— Ezen már túl vagyunk, — szóla csendesen az orvos, s szavai mutaták, hogy állítása nem szokott hiú lenni. — De . . . de, én félek.

— Az istenért, mitől fél barátom? kiáltá nagybátyám.

— Félek, hogy éppen azon ok, minélfogva a tiszta eszmélet nagyrészt megmaradt, — sötét melancholiája, melyből az időn kívül semmi hatalom ki nem vonja, a szíven rágódó mély kín s öntudat, egészségét, életerejét lerontják, s élte nem fog hoszszúra nyúlni.

Bátyám némán nézett és hallgatott.

— Természetesen, — folytatá az orvos — az örülés megmentette volna minden további kintól. Tompa érzéketlenség s nyugalom lépett volna a mostani kínok és fájdalmak helyébe, s e fél életben a vér, az idegek, az állati élet nem volna szenvedendő. Hanem . . . mégis . . . ez állapot rémitő . . . Talán jobb így . . .

— Meglehetne őt nézni? — kérdé nagybátyám az orvost kíváncsilag.

— Miért ne? Ily ember és régi jó barátjának látása, csak jótékony hatással lehetend kedélyére . . . Ha tetszik most mindjárt; az orvos fölkelte helyéből.

Bátyám igent intett, s az orvos egy oldalajtót megnyitván, s engem mindketten künmaradásra intvén, eltávoztak. . . .

Azon ajtón, melyen nagybátyám és az orvos a másik szobába léptek, egy üveggel ellátott ablakcska volt vágva, kisedet függönnyel takartan. Ily

helyzetben, s ily előzmények után, kit ne ingerelt volna a dolgok gyanítható érdekessége! Kiváncsi nem voltam, de a történetek szívemet és elmémet nyugodni nem engedék. Lábujjhegyre álltam, s a függönyt félrevonva, betekintettem a szomszéd szobába.

A szoba közepén, nagy karosszékben, komoly lecsüggesztett fővel ült egy férfi. Testalkata erőt, jól termett csontozatot tüntetett föl, — de ezen csontalkotmány nélkülözé az élet és elevenség színét és teljességét; a kiszáradt tagok, a beesett szemek, a halvány, vékony arcz, valamely tartós és emésztő betegség, s egyszersmind egykori jobblét, de mély szenvedés nyomait láttaták. Őszülni kezdő haja, akként ült az évszámokra nézve ifjú arcz fölött, miként kora tél tiszta hava, a még leveleitől meg nem fosztott lombozaton.

Midőn nagybátyám és az orvos beléptek: az ülő sokáig nem mozdult meg helyéből, s ezek nem háboriták néma elmerülésében. Aztán bátyámra függesztve szemeit, nézett, — s nézése mindinkább figyelmes és eszméletteljes lón; végre felállott, magasan nyúlva fel száraz természetével, s egy keserű öröm-kiáltás után hangos és lélekből jövő zokogás rázta meg egész testét, s sírva vetette magát bátyám karjaiba.

Az idegen, e megrázódás után ismét visszahanyatlott székébe, majd kevés idő múlva erős mellhangon kérdezé:

— Él-e még? — Él-e még ő?

— Igen — szóla bátyám halkán.

— Tehát a véteksúly szintűgy nem öl meg, miként a bánat? — folytatá a férfi. — Isten nem tud áldani és büntetni, különben már mindketten sír alatt nyugodnánk!

— Károly! szóla feddőleg bátyám.

Óh, óh! bocsánat, ne ítéljen meg — szóla az

idegen rezgő alázatos hangon, mely a lélekbe hatott, s kis szünet után folytatá:

— Láttá-e őt?

— Igen, felelt bátyám. Ő emlékezik önről, — megbánás és fájdalommal emlékezik.

— Emlékezik, emlékezik! — kiáltott az idegen metsző, fájdalmas hangon, — bűnéről emlékezzék, ne rólam, s gondolkozzék jövő üdvéről. Széttontanám lényemet, ha lehetne, csak azért, hogy neki még eszméje s gondolata se lehessen felőlem.

Eddig hallám a szóváltásokat, mert később tartva attól, hogy észrevételem, az ajtótól elvonultam.

Midőn Pestről visszatértünk, — közben kérdést tettem nagybátyámnak e két különös és érdekes személyről. Bátyám rám tekintett, hihetőleg szavaimban és tekintetemben többet látott elfogulatlan gyermeki kérdésnél, s komoly hangon azt felelte, hogy gyermeknek nem jó minden dolgot tudni.

Nyolcz év múlt el. Iskoláimat átfutottam a nélkül, hogy az említett kettős látogatást, és annak személyeit elfeledtem volna. Mindinkább meggyőződtem a felől, hogy a két, világtól elzárkozott egyén sorsa s szenvedése, hajdan egymással összeköttetésben volt. Mi esemény, mi vész szakaszthatta őket el egymástól?! Úgy néztem őket, mint a híres szirtormokat, melyeket Hercules karja elszakasztott, s most egymástól örök tenger hullámai választják el. — Azonban várnom kelle. A törvénygyakorlatot elvégezve, Pestre készültem ügyvédi vizsgálatra: s ez alkalommal, elindulásom előtt néhány nappal komolyan fölkertem bátyámat, hogy a mondott személyek felől világosítana fel.

Bátyám gyöngéden mosolygott. Irószobájába vezetett, s egy írást adott kezembe. „Ez — úgymond, — szólni fog helyettem. Olvasd el figyelemmel, de

e történetet, mit olvasandasz, magadban tartsd — s tartózkodjál másoknak elbeszélni.“

Mohó kíváncsisággal bontottam föl a kéziratot. Napló volt. Figyelemmel olvastam el; s most miután szegény nagybátyám a más világra költözött, az érdekesség és ama legyőzhetlen, zabolázhatlanúl ingerlő irói viszketeg ösztönzött, hogy a naplóból annyit legalább a közönség elé adjak, mennyi azon két különös személy sorsára tartozik. Reményilem mind a közönség, mind bátyám szelleme megengedendnek ez áthágásért.

A napló töredéke itt következik. Ha az talán némi helyeken unalmas leend, vagy ha rajta a fiatalkor szerelmi érzelgése ömlik át: a naplónak s írójának tulajdoníttassék.

Ce qu'on apelle nos beaux jours

N'est qu'un éclair brillant dans une nuit d'orage.

Lamartine.

— — — — —
Ma boldog, kimondhatlanúl boldog voltam!

Fanni szeret. E szerelem a boldogság tengere, mely napjaimat, mint kisdud vidám szigeteket körülövezi. Ha légkör nem volna: e szerelem életet adna; ha a napvilág megszűnnék: e szerelmem melegítene. Halálom utánra csak azt óhajtom, hogy az ő szerelme legyen mennyországom, elysiumom.

Óh, nem találok magamnak szavakat!

Mily szép és ingerlő volt ma különösen! És mikor nem az ő? Azon fehér és piros rózsa barna hajfürtjei közt, mily kedves, mily szeszélyes kinézést adtak neki? — s mily vidám és csápongó volt! Arcza, sötét fürtjei közt, mint az éjből kibontakozó hajnal.

Azt kívánom, hogy minden ember csak őt dicsérje, s magasztalja; mégis midőn magasztaltatni

hallom, a féltés öldöklő kigyói fonják körül keblemet.

Kaczagnom kell. Óriás érzelneimmel nem bírva, egy könyecsepp hull alá papiromra. Öröm vagy fájdalom cseppje ez? Egyiké sem; — vagy mindeniké. Ily titkos könny talán a természetben a harmat. Különös, a legnagyobb s legáltalánosabb szenvedély mi parányi jelben mutatkozik! . . .

Nem, — a lélek bizonyosan finom anyagból áll . . . a szerelem mint tiszta napsugár körülveszi, átfolyja . . . s ez egyesülés szüli a mondhatlan kéjt. . . .

Tiszta, s egész lényemet elborító érzelmeim közt tértem haza; mily hideg és kedvetlen volt szívemnek esti találkozásom! . . . Az úton ugyanis Zárday fogta meg karomat, s feltartóztatott.

— Ön tud vívni, nemde? kérdezé.

— Igen, feleltem kérdésére, mi okért?

— Holnap egy párbajt kellene elvégeznem — szóla ő; még senkit sem szólítottam meg, s mivel nem rég jöttem Pestre, kevés emberrel vagyok ismeretségben. Ha ön szives lenne velem, secundansomul kijönni. —

— Nem örömmel, de egész készséggel szolgállok, feleltem Zárdaynak. Keblem sokkal melegebb volt e perczen, s ezenkívül lovagiasabb is vagyok, mintsem kérését megtagadhattam volna. . . .

— A párbaj holnap reggeli 6 órára van rendelve. Legyen ön szives a mondott idő előtt egy negyeddel X. kávéházban rám várni. Én bérkocsimmal ott fogom önt fölkeresni.

Megegyeztünk. Holnap tehát secundans leszek. . . . Én, ki jelenben átölelném az egész világot . . . életet adnék még a porszemnek is, én egy párviadala mint segéd lépek föl!

Zárday nem régi ismerősöm. Mondják, gazdag

és szép neje van. Valami olasz születésű, de Magyarországon letelepedett hölgy. Nejét sohasem láttam. Miért is? Én csak egy hölgyet ismerek, és akarok ismerni. . . .

Mily furcsa! Valahányszor Fannit meglátogatom: mindenkor egy édes mosolylyal fogad. S midőn eljövök, egy-egy könnyet látok csillogni szemében. Igazán, mosoly és könny a szerelem magnessztűjének két sarka

A párbaj megtörtént. Kimenetele nevezetesebb volt, mintsem képzeltem volna.

Midőn a helyre érkeztünk, már ott várakozott segédeivel együtt az ellenfél. Ez egy komoly kinézésű, szigorú arcú férfi volt. Hideg állhatatosság és lelki erő tükrözé magát arcán.

Békét ajánlottunk . . . nem fogadtatott el. — A helyet kimértük . . . s mindkét fél számára megtöltettek a pisztolyok. Zárdayt illeté az első lövés. Ő hosszan czéloza, s aztán elsütötte fegyverét. A golyó ellenfele mellett egy fába fúródott. Most a kihívón volt a sor. Ez gondolkozni látszék egy kissé, — aztán fölemelte fegyverét . . . én Zárdayra tekintettem . . . arcza halálsápadtságot váltott . . . a pisztoly eldurant . . . s Zárday összerogyott.

Elborzadva siettünk segítségre. A golyó mellébe ment . . . az orvos kimondá, hogy a segély lehetetlen. Az ellenfél úgy látszott, — hogy összerázódott, hirtelen a haldoklóhoz futott, s hidegülő kezét kezébe fogván: — fájdalmas szemekkel nézett le a mindinkább sötétülő arczra.

A haldokló felpillantott, megismeré ellenfelét, s gyöngé, töredezett hangon szóla:

— Uram . . . győzött . . . én meghalok . . . ígérje meg, hogy nóm előtt — titokban fogja e párbaj okát tartani . . . ígérje meg a haldoklónak.

— Igérem; — szóla fojtott fájdalomhangon az idegen.

— Köszönöm; — lőn a válasz, — — és szemei lecsukódtak.

— Az istenért, menjen, távozzék, szóla az orvos a kihívónak, egy kocsi közelg . . . ha meglátják . . . s megtudják, hogy ön a gyilkos . . . távozzék.

Felpillantottunk. Egy kocsi sebes vágatással jött a viadalhely felé. Néhány percz múlva már kivethettük, hogy a kocsiban nőszemély ül. A lovak vilámsebességgel repültek, — s a fölvert port, viharos felhőként hordta oldalra a reggeli szellő.

— Zárdayné, Zárdayné! — kiáltotta az orvos . . . menjen uram . . . ha itt találja, férje iránti szeretete szörnyű dologra fogja ragadni. Én ismerem őt!

Az idegen segédeivel együtt kocsiba ült és elhajatott.

A vágató kocsi nem sokára érkezett. Egy nő ült benne. Égő, fekete szemei a helyre, hol állottunk, valának szegezve. Világosan látszott, hogy lelke megelőzte őt, s mint sebes sólyom, előre kirepült a borzasztó helyre. A mint a kocsi megállott; hirtelen kiszállott belőle s elesett férjéhez rohanva, ráborúlt.

Zárday még nem halt meg. Neje sikoltása, s csókjai még egyszer eszméletre hozák, szemeit fölnyitotta, de nejét megismervén, mint valamely szörny látására, összerázódott; — tagjait vonagolva nyújtotta ki, s hörgő melléből csak e két szó emelkedett:

— Bocsánat . . . Teréz!

A nő megcsókolta forrón férje halvány ajkait, — aztán sebét tapogató meg. — A vér még mindig szivárgott nyílásából. A nő elővette zsebkendőjét, — letörölgette azzal az aludt vért férje testéről, s az-

tán a sebre nyomá; majd sebesen bontott le nyakáról egy nagy shawlt, keblének a reggeli pongyola melletti egyetlen fedezőjét, — s ezzel igyekezett férje testét átkötni, — nem sírt, egy könnyet nem ejtett: de arczán s szemeiben több látszott fájdalomnál, — több kétségbeesésnél.

Egy futó pillanatot vetettem a nőre. Felette szép volt. Azon dühös, a szív legmélyebb fenekéről jövő fájdalom, mely arczán tükröződött, feldúlta ugyan arczvonásait: de ez által csak szépségét tüntette fel sokkal nagyobb szerű alakban, miként vész a tengert, ha árjait fölveré; hollófürtei kibontakozva, mint szakadni készülő felhő, usztak hóvállain, s fehér keble megfosztatva az egyetlen elfedő kendőtől, melyet férje testére csavart, a szerelem kellemeinek egész tárházát tünteték a szem elé.

A haldokló még egy végső nyögést tőn, aztán végkép elcsendesedik. Midőn a szerencsétlen nő ezt észrevevé, kétségbeesett sikoltással kapott férje szívéhez, úteréhez, hallgatta, — próbálta leheletét, — mint hiába: ő nem volt többé.

Festői és megható volt e jelenet. Egy vérében úszó halott, ismerős kéztől elesve... s ki tudja, minő okból. A néma test fölött mondhatlan szépségű nő kétségbeesett arczzal, keblének kitért kellemeivel. Köröttök vidám élet és elevenség. A földön a tavasz mosolygó virágai hajlának a halottra, — a fákon madárcák daloltak, oly szépen, oly bájosan, — s az ágak között a reggeli nap ragyogó sugarait veté a bús jelenetre.

Midőn végre a nő meggyôződött, hogy férje többé nem él: egy tört rántott elő kebeléből, s így kiálta:

— Ő nincs többé! miért, miért éljek én is?! — Hozzá megyek, — s ezt mondva, a tört magasan emelte fel, hogy kebelébe mártsa.

Sebesen léptem a nőhöz, s karját feltartóztam . . . egyszerre nehezülni érzém testét, . . . s ájúlva rogyott le mellém. Cselédei segedelmével fölemeltük kocsijába a szerencsétlent, — a holttestet pedig bérkocsira tettük. Én a nő mellé ültem, s szállására hajtván, gondviselés alá adtam.

Ezek voltak a napi események. — —

Ma már teljesen élvezhettem Fanni társaságát. A múlt napokban Zárday temetésével, és a vígaszthatatlan özvegnővel bajoskodva, kevés időm maradt, melyet a szerelemnek szentelhettem volna. Most ismét egészen övé vagyok.

Nála voltam. Ott ültünk egymás mellett, mint máskor, s lelkeink mondhatlanul kéjben olvadtak egybe.

Óh szerelem! mi vagy te valóban? Édes, bódító méreg-e csupán, mely varázsálomban ringatja a csapongó ifjút, hogy ha az élet való boldogságot nem nyújt, legalább a fölingerült, elszédített phantasia aranyálmái adjanak kárpótlást? — Vagy vígasztaló emlékül vagy-e letéve az emberi szívben, hogy midőn a hidegebb kor és sors csapásai elérkeznek, megmegújuló érzelemmel tekintünk az emlékre, és vesszük magunkat az elmúlt boldog képek karjai közé? . . .

Ott ültem Fannival a kisdud és boldog szoba ablakánál, melyen enyhítőleg lengett át a nyári est fris szellője, pajkos gyermekként enyelgve a szép leányka függő hajfodraival. Az ablakban rózsák és ibolyák illatoztak, — Fannim kedves védenczei. Messze a kék horizon felett remegve bocsátá felénk szűztiszta sugarát az ég legszebb gyermeke, a szerelem csillaga. Ki határozhatta volna meg, hogy e pillanathban melyik volt szebb, legbájosabb műve a nagy természetnek, a szerető szép leány, a viruló rózsza, vagy az ég bájos csillaga-e?

Ritka nap múlik el, hogy meg ne látogassam a szép özvegnőt. Úgy látszik, jelenlétem eloszlathatja némileg iszonyú vesztesége érzetét; — s midőn egy kis részvét és meleg szavak által fájdalmat enyhíthetünk: miért ne volnánk készek oly kevés áldozatra?

Midőn ma beléptem hozzá, pamlagán ült, s szemei egy kis asztalon fekvő levelen függvén, gondolatokba látszott merülve. A kevésbbé lélekismerő szemlélő is kitalálhatá, miszerint a több napok óta szivén rágódó fájdalmat valamely más lélekállapot váltá fel. Vonásai csendesebbek, simultabbak valának, s némi szilárd elhatározottság bélyegét viselék. Halvány arcza, hollófürtei és a tagjait fedő gyászruha mellett oly szép és részvétet gerjesztő volt!

Helyet mutatott. Leültem. Darabig némán maradtunk; végre a nő felpillantott, s határozott hangon szóla:

— Többé nem fogok búsulni. Már meggyőztem magamat.

Meglepettem e szavakra; szólni akartam s kérdezősködni, — de a hang elhalt ajkaimon.

— Igen — folytatá Zárdayné, én szerettem őt, oly igazán és forrón, mint csak lehet. Éltemet adtam volna érte, — vele mentem volna a halálra, — örök bánat-, fájdalom-, és magányba temettem volna érte napjaimat. — De most . . . most hideg vagyok, mint a jég.

És valóban e szavak oly szilárd és oly hideg hangon mondattak, hogy valóságuk felől nem kételkedhettem: szemeimet csodálkozva a beszélőre meresztém.

— Ne vélje azonban ön, hogy e hidegség nem okoz fájdalmat. Óh igen? — A szeretetnek nincs kínosabb, mint midőn a belőle folyó gond és fájdalom érdemetlen tárgyra pazaroltatnak. Óh, én szenvedek,

mondhatlanul szenvedek. Eddig oly édes volt fájdalmam. Éltemet emészté el. — Éreztem azt, — s mégis a világ minden drágaságaért sem váltam volna meg tőle. Most megválok, — el kell hagynom, — le kell mondanom fájdalmamról, — keblemnek e gazdag kincsbányájáról is. Ön csodálkozva néz reám? Ne csodálkozzék. Ő, — óh kimondjam-e?! — ő hűtlen volt.

— Lehetetlen! — szólék megütkezve.

— Úgy van, — folytatá a nő kevés idő múlva. Lássá ön, éppen tegnap tudám meg okát a párviadalnak. Ön bizonyosan tudhatá ezt, de irántami gyöngédségből elhallgatá. Egy nőért történt az, egy szép színésznőért.

Elmémbe ötlöttek a haldoklónak eilenfeléhez intézett végső szavai, elmémbe a szörnyű megrázkódás, mely a férjet utolsó perczeiben, neje meglátásakor villámként megrendíté. Eliszonyodva képzelém okát. A lelkiismeret ily nő, ily szeretet mellett! Akaratlanul felkiálték:

— Ah az ellenfél! — ez alacsonyság.

— Nem az ellenfél, szóla nyugodtan az özvegy. Más kűtföből tudám meg a hűtlenséget. Nem akarom vádolni a halottat, őt Isten ítélendi meg. De vétke, szerelmem kigúnyolása, annyit minden esetre megérdemel, hogy iránta örökre meghülök. . . .

Szobámban ülök, és gondolkozom e nagyszerű, különös hölgyről. Ennyire megtagadhatja-e a szív magát? Oly óriás szerelem, miként e nőé, mely rendületlennek látszék, egyszerre meghülhet-e? Nem csalódásban élt-e érzeméneire nézve? A szerelem, ha mindent egynek áldozott fel, ha áthatotta az ember egész lényét. mint a teremtő erő a világot, midőn magát megcsalatra látja, elhagyja-e honát, melylyel összeforrott, a szívet?

Van keblemben egy hang, mely ezt feleli: igen.

Több hónap óta járok Zárdaynéhoz, s még eddig soha sem jutott eszembe: vajon ez ismeretség s kölcsönös tisztelet nem fajúl-e szerelemmé? Mi engem illet, bepillanték szívembe s Fannim iránti szerelmemet rendületlenül találtam. Részvét és szájalom, s ezek nyomain járó rokonszeny s becsülés azok, miket Zárdayné iránt érzek. Ő szép, felette szép, talán szebb mint Fanni; — szépsége s azon melegség és gondos figyelem, melylyel a hozzá közelebb levők irányában viseltetik, hidegen senkit sem hagyhat, de mind e mellett is szerelmem egyedül Fannié.

És az özvegy? — Ő még ifjú, szerelemre teremtve, első szerelme férje iránt meghülve, részvétem alatt nem többet vél-e pusztá rokonszenyvel és tisztelettel? nem ragadtatik-e az ifjú szív szerelmi lángra? — Nem vagyok hiú, de itt bűn lenne a hiúságot levetkezni: az özvegy oly forró és megelőző irántam. — Ha talán idővel magamat kellene vádolnom, hogy őt akaratom ellen szerelemre gyűjtöttem. Ha talán már most is vádolhatom magamat?! Irgalmas Isten!... ha talán ő szeret, s én e szerelmet nem viszonzhatom... e forró, égő keblű nő örökre szerencsétlenné lesz, s én leszek szerencsétlenségének oka??!

Mindenható! ne add, hogy e kérdés való legyen. Valami benső érzet súgja, hogy élet és halál függ e kérdéstől...

Igen! — el kell hagynom őt. Most mindjárt. Mielőtt minden veszve lenne. Holnap ki fogom jelenteni előtte határozatomat.

Mitől féltém, ma megtörtént.

Az özvegynőhöz mentem, hogy tőle örökre megváljak. Vidámabbnak találtam, mint egyébkor. Nagy

ég! — fohászkoztam — ha e látszatos csendes boldogságot egy percz alatt örökre feldülöm!

Kevés ideig tartó beszélgetés után komolyan előadtam, miszerint tőle búcsút venni jövék.

Zárdayné csodálkozva és meglepetve pillantott reám. Búcsút venni? — kérdé kétkedőleg.

— Igen — feleltem szilárd hangon.

Ön el akarja hagyni városunkat? Ez nem szép öntől; — szóla feddőleg. Mi tárgy, mi esemény hívhatja el önt Pestről?

— Én nem akarom Pestet elhagyni, feleltem tompa hangon. Azonban...

— Tehát csupán házamat? — engem akar ön elhagyni? — szólott a nő szemrehányó szenvedélyes hangon — szóljon ön, mi okért, mit tettem én, a miért kerüljön?

Ezt mondva a gyönyörű asszony, arcza lángba borúlt, szép szemeit a földre szegzé, s láttam, miként keble magasan emelkedett.

— Bocsánat, bocsánat! — rebegém halk és remegő hangon — én úgy véltem — ne kárhoztassa kegyed e véleményyt, — úgy véltem, hogy jobb lesz ezen reám nézve igen becses ismeretséget most megszüntetni, mint később, akkor t. i. midőn nyugalmam örökre s visszahozhatlanul elveszett.

A gyöngédség és lovagiasság e szavakat mondatta velem, holott pedig magamra nézve Fannim szerelme által biztosítva valék, s csupán az ő nyugalmaért szántam magamat e lépésre.

A nő megérté szavaimat, szemeit reám emelte; — e szemsugarak lelkembe hatottak, mint villám a vihar felhőiből; aztán édes hangon így szóla:

— Ön így vélekedik?

— Igen — feleltem bátrabb hangon — méltóztassék meggyőződni, hogy... hogy e lépéssel csak önmagamnak készítek fájdalmat; — de

méltóztassék arról is meggyőződni, hogy ennek így kell lenni.

A nő mosolyogva nyújtá kezét. Óh mily kínos volt e mosoly lelkemnek! szavaimnak egészen ellenkező eredménye lett; — ő azt vélte, hogy a támadó szerelem hangjait hallja, kezét nyújtá és szóla:

— Legyen ön meggyőződve, hogy ismerőim közt — bármily gazdagok és főrangúak legyenek, — csak egy sincs, kinek hasonló nézetből, több oka volna kerülni házamat; egy sincs, ki annyira lehetne jogosítva, miként ön, — s annyit reményelhetne, miként ön.

Elbámúltam és megrettentem e szavakra.

— Nem, asszonyom — szólék határozottan — e beszédet, ez értelmet nem akartam felkölteni. Feltétebb sajnálnám, ha a mondottakat nem csupán kegyed tapasztalt finomsága hozta volna ajkaira. Én tudom, ismerem kötelességemet, s ez: megválni kegyedtől.

— Micsoda beszédek ezek? — kiáltott a nő a benső szenvedély hangján. Kegyetlen! — azt akarja-e, hogy előtte nyilvánítsam azt, a mit már régen tudhat? — hiúsága ily kemény fogással él, hogy egy nőt vallomásra kényszerítsen? Tudja meg hát ön —

— Nem, nem; semmit sem akarok tudni — vágék közbe sebesen, s elborzadva a szörnyű következménytől és fejlődéstől; — semmit, — semmit. Hallgassunk erről örökre.

A nő hirtelen elhalványúlt, mint a halott.

— Mit — mit? mit mond ön? mit akar? — és égő szemei meredten rám szegezve maradtak.

— Bocsánat, bocsánat! kiálték a fájdalom hangján. Ez az, — ez az, mitől félttem, mit meg akartam előzni — fájdalom, már későn.

— Tehát ön⁴ hideg irántam? megveti szerelme-

met? — szólott a nő, mialatt némi láznemű remegés futott végig tagjain.

— Ne ítéljen meg kegyed, ne tartson méltánytalannak. Kegyed szép, jó és nagylelkű. Az emlékezet, mely kegyedhez csatol, mindenkor azon legszébb, legrágább gyöngyláncz lesz, mely elmúlt napjaimat a jövővel egybefűzi. De — de — bocsánat, bocsánat nekem..., én már mást szeretek.

— Mást, — mást? — sikoltott a nő a fájdalom tompa hangjával. Mást? óh! — s zsebkendőjét szemeire nyomva, sebesen a másik szobába sietett.

Mint villamsújtott állottam helyemen. Elborzadtam azon szerelemnek nagyságán, melyet nem reménylettem, s mely eddig csupán rejtve élt a kebel szent helyében. Mit tehettem?! vigasztalására siettem az özvegynek. — Kisdéd szobájában pamlagán találtam; — teste az erős zokogástól remegett, — gyolcskendője könnyei árnjától nedvesedék.

— Az istenért, mit cselekszik kegyed, Teréz? — kérdém a lány szeretet hangján, mialatt eléje térdeltem, s egyik nyugvó hókezeit forró csókjaimmal borítám el. — Kimélje magát, kimélje egészségét.

— Menjen ön; — menjen ön szerencsétlen, távozzék; — rebegett a zokogástól megszaggatott hangon. Hagyjon el örökre, — mit bánja ön, — mit bánja ön, ha meghalok is; — hagy haljak meg most, — hagy öljenek meg könnyeim, ez — szép — halál lenne. — Távozzék!

— Nem, nem, most nem hagyhatom el kegyedet, — nem hagyhatom el ily állapotban — kiáltottam. — De győzze meg magát... ezt nem képzeltem... ha tudhattam volna: megkimélnedem szívét s érzelmeit.

— Megkimélni? — szóla az özvegy, kendőjét elvéve könnytől ázott szemeiről. A férfiak kimélnének minket, szegény nőket? s miért kimélnének? — ők

fölnevelik, kifejtik a szerelmet, mint virágot, csak azért, hogy gyönyörködjenek benne, s hogy a mint szeszélyök hozza magával, irgalom nélkül eltéphesék vagy eldobhassák.

Csend következett. Mit szólhattam volna e pillanatban? végre a nő ismét megszólalt.

— Mielőtt örökre megválnánk: még egyre kérem önt. Ne tagadja meg kérésemet. Mutassa meg nekem azon nőszemélyt, kit ön szeret, kiért szerelmemet megvetette, ki ön szemei előtt feljebb áll, mint én. Igérje meg nekem, hogy megmutatja őt.

Ismételt kérésére megígérttem. . . .

Az éjfél órája rég elmúlt, s én itt ülök szobámban gyertyám fényénél, álomtalanul és ezer különféle gondolatok közt. Gondolkozom a nőről, kit akaratomon kívül részvétem, szánakozásom következtében boldogtalanná tevék. Mily forró, mily olthatlan szerelem! s van-e boldogtalanabb, mint ki az égő szenvedélyek lángjai közt viszonszerelemért hasztalan sóvárog?!

Ma betöltöttem ígéretemet. Fannit sétára hívtam föl. Szülei teljes bizalmokat helyezik bennem, s így többször volt már alkalmam vele egyedül tenni meg délutáni sétáimat. Szándékom levén őt Zárdaynéhoz vinni, kértem, hogy a legegyszerűbben öltözködjék. Azonban a leányka saját ügyeire nézve — minden szelidsége és engedékenysége mellett is — némi daczos elhatározottsággal él irányomban. Legdrágább ruháit ölté magára, s kevés ékszereit fölraká — mintha valami láthatlan hatalom s előérzet inté vala, hogy vágytársnéja előtt kell megjelenie. Elindultunk, s útközben elhitetém vele, miszerint őt némi közel rokonomnál, egy fiatal özvegnőnél szeretném bemutatni. Megegyezett. Az ártatlan nem gyanítá: mily szemek fognak rá irányoz-

tatni, s szépségben és szerelemben mily ellenhatalom előtt fog állani! Gyermeki elfogulatlansággal lebegett fel karomón a lépcsőkön.

Midőn beléptünk, Zárdayné erőltetett nyájassággal kelt fel ülőhelyéből, s lépett elénk, de csakamar legyőzve a benső, néma kintől, helyére visszarakadt. Homályos szemeiből, s halvány arczáról világosan olvashatám, hogy szenvedése iszonyú. Mialatt leültünk, ajkairól e két szót hallottam tompán s alig érthetőleg, egy mély sóhajtásban ellebbenni: ő szép!

Mintha a vértanúk máglyáin, vagy kínpadon lettem volna e jelenet alatt. Arczomon hideg veritékcseppek támadtak. Nem félhettem-e a lappangó s rejtve levő láng minden pillanatban kitörésétől? Darabig némán maradtunk. Végre az özvegy, Fannihoz fordulva elnyomott fájdalom és keserűség hangján szóla:

— Édes leánykám! ezen barátom szereti önt. Igyekezék ön szerelmét megérdemelni, nehogy kedvesének egykor oka legyen megbánni, hogy megvetve egy lángoló kebel szerelmét, egyedül önt választá.

Fanni meglepetve és csodálkozva tekintett az özvegyre, mondván: Asszonyom! ezt valóban nem értem.

— Nem? — kérdezé az ingerült hölgy, csak annyit akartam mondani, hogy annál becsesebbnek kell lenni ön előtt e férfi szerelmének, miután ön énefelettem, szivem és szerelmem felett ülhet diadalt.

A szegény leányka megrettenve ugrott fel ülőhelyéből, — egy pillanatot vetett felém, — pillanatot, melyben a szemrehányás, keserűség, félelem valóban egybeoldva.

— Üljön le ön — szóla az özvegy, látszatos nyugalommal emelkedve föl szép testével — nincs miért kerüljön. Bocsásson meg nekem. — Nem akarom ön nyugalját, kebelét feldúltni. Én lemondok — lemondok mindenről.

Meglepő látvány volt e két nő egymás ellenében. Az özvegy szép, magas, méltóságteli alakja, s mellette a félénk, megrettent leánya: olynemű képet adtak, mintha Minerva vagy Diana mellé a szenvedő Psyche szobrát helyeznék. Így állanak egymás mellett pompás kertben a kevély rózsza és szerény ibolya.

Fanni sírni kezdett. — Ki tudná megmondani, hányféle indulat rázta keresztül lényét, s könnyei hányféle indulatból fakadtak föl szép szemeibe.

— Tehát szeretője? — zokogá a boldogtalan leánya. Szeretője! — s e szavakkal hirtelen távozni akart.

— Megálljon ön! — kiáltá az özvegy — így ne váljunk el egymástól; — s ezt mondva föl akará tartóztatni.

— Bocsássá, bocsássá őt kegyed — kiálték az özvegynek. Szive fog megrepedni még tovább ez együttlét alatt — s Fanni után futottam, hogy őt elvezethessem.

Hátam megett az özvegy kétségbeesett kiáltását hallottam.

Ma következő levelet kaptam Zárdaynétól:

„Kedves barátom! Önnek igazsága volt. Ön mást szeret . . . nem kárhoztathatom önt. Bocsásson meg, hogy rokonszenvére igényt akartam tartani, bocsásson meg az utolsó együttlétünk alkalmával kitüntetett szenvedélyességemért. Én szerencsétlen nő vagyok . . . első szerelmem megcsalva, s most a nagy s jéghideg világban, egyedül, együtttérző szív nélkül, mindenkitől elhagyatva állok. Azonban lángoló érzelmeim daczára: kötelességem az, hogy magamat meggyőzzem . . . s én teljesíteni fogom e kötelességet. Lemondok reményeimről; s ha ön nyugalmasomat és boldogságomat akarja, tegyen kijelen-

tett akarata szerint, s hagyjon el engem örökre! Feledjen el egészen, feledje el a boldogtalan nőt. Őrizkedjék, az egekre, őrizkedjék velem találkozni, s valaha bármi módon felkelteni azon lángot, melynek leküzdése most annyi erőmbe került. Igen! én nem kárhoztathatom önt, csak magamat, szívemet, sorsomat. Éljen ön boldogul, legyenek az ön napjai eltemetett boldogságomon, oly virítók és szépek, mint a sír virágai, s ne nyugtalanítsa soha önnek nyugodt óráit emlékezete a szerencsétlen

Teréznek.

Ki nem mondhatom, mily érzélem fogott el e levél olvasására. Ez óriás szenvedély s ezen kínos lemondás egész lelkemet megrendíték. Csak még egyszer kívántam volna őt láthatni!! Ilyen az emberi szív...

Mort sacrilegious murderhath broke ope
The lord's anointed temple, and stole thence
The life o'the building.

Shakespeare.

Óh óh! átkot a világra, átkot az emberekre!

Miért nem temethetem el egy leheletemmel a mindenséget, az életet?!

Élet, élet! te undok s a világ holtteteméin rágódó féreg! Pillangónak, hímest, ragyogó lepkének hazud téged a képzelet, s azt véli: virágról virágra szállsz, s azokból szívod a mézharmatot, pedig csak pusztá, ocsmány féreg vagy, s rothadt holttestekből táplálsz magadat.

Nagy Isten, ne zavard meg elmémet! Óh, pedig az eszméletlenség jó lenne... igen jó. E kínok tengere iszonyú!

Óh hol találjak szavakat?!

Magam voltam oka minden veszélynek! Tegnap szóvita támadt köztünk. Az utolsó esemény, az öz-

vegynővel összejövetel, a gyanított vágytárs, s az innen támadt erős féltékenység, szemrehányást, vádakot hozott a szegény leányka ajkaira, ezekből szerelmi perpatvar, s később oly nemű meghasonlás keletkezett, melyeket a szerelmesek közt többször tapasztalhatni, s melyek egy időre annál ingerültebb és fenyegetőbb színt öltenek, minél erősebb a szerelem. Hevemben elmém ki lőn forgatva sarkaiból: boszút akartam állani a szeszélyért, s örülten rohantam Zárdaynéhoz, hogy ostoba boszúból lábai előtt szerelmet valljak.

Megtörtént. Nem emlékezem e láz pillanataira; nem tudom, miként, hogyan, mit szóltam . . . mit tettem: csak annyit tudok, hogy midőn ébredtem, a szép özvegy forró ölelése és csókárjaiba fuladtak el szavam, le valék bilincselve, s a boldogságtól ittas nő egy égő rubinnal ékes gyűrűt tölt ujjamra szerelmi emlékül.

Később láttam át, eszmélve, ez ostoba tett veszélyét. De a boszú még nem hült meg egészen. Még édes beszélgetésbe valánk merülve, midőn az inas belépven, egy levélkét nyújtott át. Fanni írta Így hangzott.

„Kedves egyetlen Károlyom! Ön megharagudott rám, és méltán. Én rossz, igen rossz leány vagyok. Haragszom magamra. De azért ne vesse meg Fannit. Én egyedül önt szeretem. Félek, hogy ön — de nem, nem szólok, csupán kérem önt: jőjjön mielőbb vissza hozzám. Egy hibáját igazán megbánó lányt fog ön találni. Ha ön elhagyna: akkor én nem élnék tovább. Óh jőjjön, jőjjön most mindjárt . . . nem tudok egyebet, mint önt várni, s jöveteért imádkozni; önnek híven és forrón szerető

Fannija.“

Mint zügó vihar Isten parancesszávara, egyszerre lecsendesült haragom. Csupán a szegény, hú

leány képe állott előttem. Sebesen nyúltam kalapomhoz, s indultam.

A nő gyanítá, átlátá a történetet.

— Hová szerencsétlen? kiáltott felém.

— Hozzá, hozzá, — szólék rendítő hangon. Ő meghal különben fájdalmában. S én egyedül őt szeretem.

— Mit? sikoltott a nő szenvedélylyel, ön csak játékot akart üzni szivemből? gúnyt üzni szerelmemből?

Felelet nélkül rohantam ki, hogy egyszerre kiragadjam magamat a csáb veszélyéből, s Fannit megvigasztaljam.

Est volt. Utamban alig láttam, alig hallottam valamit. Nyomomban egy halk suhogás követte lép-teimet. Szélnek, vagy mit tudom én, minek tulajdonítottam.

Fanni már az ablakban várta érkezésemet, s virágai közt mosolygott és intett felém. Szebb volt mint valaha! Dús, barna hajzata, mely közé fris rózsákat tűzött, hasonló volt a sötét felhőhöz, midőn a nyugvó nap rózsafénye ég körületén.

Az ajtót föltártam, karjaimat kiterjesztém, s ő sirva és nevetve borúlt keblemre.

Leültünk . . . beszédbe eredtünk. Ajtó és ablak nyitva valának, s a szobán az est hűs szellője vonult keresztül.

A leányka kezemre pillantott, s észrevevé az ujjamon ragyogó gyűrűt. Ah! — felkiálta, — ezen gyűrű — ! Tőle van, tőle van!

Megnyugtattám, hogy mihelyt haza megyek, a gyűrűt leteszem ujjamról.

Ekkor az udvarra nyíló ablak függönye hirtelen megmozdult. Fanni fölkel, és a mellettünk lévő ablakot bezárá. Óh — szóla — a szél kemény és hűvös,

s én különben is mindenkor hideg borzadást érzek, valahányszor azon özvegynőre gondolok.

— Miért? kérdezém.

— Magam sem tudom, — felelt ő — de előttem alakja oly veszélyjósóló.

Valóban a nők legtöbbször oly helyes ember-és tárgyismerettel bírnak, csupán az érzés és sejtetem nyomán.

Kevés idő múlva jó éjt kívánva, nyugodt kebellem távozám.

Midőn az utczára kiértem, még egyszer visszafordultam, hogy láthassam a kedves házat, az ablakokat. Fanni ezek egyikében állott, s midőn újra kezemmel búcsút intettem, a leányka visszahívott.

— Kérem önt — szóla lágy hangon — ne boszankodjék. Azon gyűrű miatt nem tudok nyugodni. Legyen oly jó, adja nekem által. Csak akkor leszek nyugodt, ha e gyűrű kezemnél leend. Úgy-e nem szereti ön azon kegyetlen asszonyt, s átadja a gyűrűt?

— Igen, igen, — szólék nevetve, s lehúzván ujjamról a gyűrűt oly módon akarám átnyújtani, hogy egyszermind kinyújtott rózsaujjait gyöngéden megszoríthassam, midőn egyszerre egy tompa fájdalom-sikoltással, ujjai kezemből kisiklottak, s rögtön hátrahanyatlott. Ezt egy zuhanás követé, mialatt háta mögött két tűzként égő szempárt láttam villogni.

Ijedten rohantam a szobába. Fanni a padlaton vérében hevert. Fölötte Zárdayné állott, iszonyú, kétségbeejtő arczczal, s kezében egy véres törrel.

A boldogtalan, mint később megvallá, a féltékenység kígyójától üzetve, utánam futott. A tört saját keblének szánta, de fölingereltetve a lányka végső beszéde által, túláradó szenvedélye bős dühében, félőrült elmével követte el a szörnyű tettet.

Óh de Fanni! Fanni! Ki menti őt meg? Ki hozza vissza az életre?

Nincs, nincs semmi remény. A gyilkos tör az élet utait metszé keresztül. Óh miért nem adhatom át neki lelkemet? Miért nem adhatom el az örökéletet néhány nyomorú földi évért.

Még él . . . még lehel. Csak egy szót . . . csak egy szót ajkairól! mindenik szóért száz-száz évezredet a pokol gyötrelmei közt!

Az ajkak elhalványultak egészen, — kinyílnak és ismét bezáródnak, mint a mennynek kapui, midőn angyalt fogad be vagy bocsát ki kebeléből. A szemek beestek. Az érverés lassú. Ágya mellett térdeltem és imádkozám.

Meghalt! —

Eddig a napló. Szükséges-e említenem, miszerint a napló írója és Zárdayné ugyanazon személyek, kiket gyermekkoromban láttam és csodáltam?

Midőn Pestre mentem, utamból kitérve, meglátogattam még egyszer azon falut, melyről említést tevék. A néptől tudakozódtam a magános asszony-ság felől. Ő nem élt többé. Mennyi szenvedéstől és kintól szabadult meg! Az udvar egészen pusztá volt. Csak egy lény sem laká. Ház és kápolna úgy állottak, mint régenten.

Meglátogattam sírját. A mező tarka virágai magasan emelkedtek felette. Csak ezek látszának őt gyászolni, kelyhökben könny gyanánt mutatva a regg tiszta harmatát, és a koronként elsuhanó szellő, mely sírján egy nagyszerű fájdalomsóhajtásnak tetszett.

És az ifjú? Ne aggódjanak a szép olvasónők. Ő, hála a lelkes orvos szorgalmának! felgyógyult s reményelhető, hogy vele még találkozandunk.

Az oczean virága.

Az éji vihar elzúgott. Mérgét kidühöngve, mint a kifáradt vad, zord hazájába tért. A tenger haragos hullámai lesímúltak; s az ég mely bősztűzében tusára látszott vala kelni a tengerrel, s ezt villámokkal korbácsolá, mint a szent sátorbolt, tiszta színben terült el. Az aranynap lángarcza csöndes méltósággal emelkedett ki a hullámokból. Mikép két üdvözült lélek, az élet zajos fájdalmai után, nyugalom és boldogság kéjében, halhatlan lényökkel végetlenül elterjedve, s az istenség üdvosztó tekintete által megdicsőítve: állott tenger és ég, tisztán, háborítlanúl s a kelő nap sugáritól átragyogva. Minden csöndes, minden ünnepi; mintha pokol szellemei helyett, melyek fölháboríták az eget és tengert, a menny angyalai tartanának a teremtés fölött ünnepet.

A tengeren, mely szemünk előtt kiterjed, egy pont tűnik elő a zivataros éj múltával. Hajó az. Lassan halad előbbre a víz tükörén. Rajta az éji vész nyomai láthatók: szakadozott kötelek, roncsolt kormány és árbocz. A hajónépség, mely a fedélzeten s belsejében forgott, a kiigazítás munkájával foglalkozék. Minden szorgalomban a fáradalmas éj után; s ki semmi hasznot nem tehetett, legalább hálaimát küldött a reggel első szellőjétől a mennyei hatalomhoz.

A hajókapitány szobájában ült. Előtte még égett az éji mécs. Asztalán egy nagy földkép s kompasz fekvének. Az ülő mély s osztatlan figyelemmel a földabroszba mintegy bele bűvölve, észre nem vevé, miként egy szolga, több mint negyed óra óta belépve, várakozék parancsára.

A kapitány végre fölpillantott.

— Igen, Jean! hivattalak. Mire ment a legénység feljövetelem óta a fenékbe tolult víztömeggel?

— Ki van hányva, uram, felelt a szolga.

— Jó. És a repedések?

— Kiigazítvák. A legénység a megázott holmikat hordja száradás végett a fedélzetre.

— A löporos hordók, mint láttam, baj nélkül maradtak. Ez jó. — Menj Jean! és osztass a legénység közt, fáradság után, egy egy ital bort.

A szolga elment; s a kapitány visszamerült előbbi foglalkozásába. Az utjából eltévedt hajó, holletét fontolgatá. Mély hallgatás környezte őt.

Harmincz év felé hajló korban, ép erővel s viruló arczczal látjuk őt asztalánál ülni. Kicsapongás vagy balsors csapásai élte frisségét le nem lankasztották; lelke fiatal, erős és bajjal daczoló. Természettől hidegebb véralkata azonban keble épen maradt lángját soha kitörni s lobogni nem engedé; s az ezer nehézség és küzdelem, mik közt fiatal éveit tölté, előre elfojtottak benne minden csapongó gerjedelmeket. Szegénység és sanyarúság közt növekedve föl, ismeretlenül maradtak előtte a világ ezer meg ezer apró élvezei; s a fiatal törekvő lélek egyfelől előretörekvésben, másfelől a szükség nélkülözései közt nem ismert más örömeket, mint melyek tanulmányaiból s fáradsága gyümölcseiből rá áradtak. Igen; ő nem vett részt a többi ifjak estélyeiben, éjeiben, vendégségeiben. Leány szerelme neki nem mosolygott; s e tekintetben a férfi D* kapitány, egy serdülő ficzkó ügyetlenségével s tartózkodásával bírt. Egyébiránt nőgyűlölőnek tartani nem lehetett, részint mivel az elmulasztott ifjú évek többé vissza nem jönnek, részint mert terhes és férfias foglalkozásai visszatarták a szerelemtől. — Szóval, D* kapitány különcz embernek tartatott, kit nem mulattatott társalgás, lármás és fényes mulatság, — ki

finomabb körökben feszes és esetlen vala, s a hölgyektől oly kevésbé óhajtatott mint a milyen kevésbé vadászta ő azoknak kegyét, — ki szenvedélytelennek látszott, hideg s részvéltlennek mondatott, — kinek kedélye mindig egy és változatlan, nem víg s nem szomorú! — ki jó vala. kitűnő erény nélkül, — ki végre nem volt egyéb, mint tengeri ember, hajókapitány egészen s általánosan; népétől szeretteték, mindeniktől egyenként, bár tőle senki megkülönböztető hajlandóságot sohasem tapasztalhatott.

Semmi nem volt előtte a világon oly becses, mint hajója. Nyugtalan és komor lett, ha attól távoznia kellett, s földerült, ha a gályát repülni láthatta a habokon. Hajója — valóban — egy forrón szeretett hölgy sorsában részesült. A boldog D* kapitány csak kedves gályájának falai közt volt elégült. Ebben találta minden élvét, reményét, örömét. Szent, téphetlen kötelet illetett volna az, ki őt vízi palotájától el akarta választani. A hajnal legelső szellője ébren találta őt a fedélzeten; rendelt és parancsolt, vitorlákat feszítettett, vagy a köteleket s vasmacskákat szedeté föl; s az est és éj csillagainál gyakran csak az ő és ő virasztottak a népség álma fölött; s a szótlan, mély lelkű s egyszerű kapitány, és az előtte elterülő mérhetlen sivatag tenger, mintegy békés összehangzásban állottak egymással; — s ha kedves hajóját vész fenyegette, ha megtámadtatott: ilyenkor a csöndes és hidegvérű férfi tigrissé látszott átváltozni, a nélkül, hogy a harcz és védelem közt azon nyugalmas lelket elvesztené, mely a valódi bátrát és erőt bélyegzi. Csatában nem volt nála senki bátrabb és eszélyesb. S éppen így történhetett az, hogy csakhamar, midőn hajókapitánynyá lett, s a legelső tengeri csatában magát kitünteté: királya maga akasztotta mellére az érdempénzt.

Az időben, melyből ezek beszéltetnek, még retentő hatalommal ostromozá Európa kereskedő s utazó népeit, az afrikai partokon lakó tengeri kalózok kegyetlensége. Még ekkor nem törte meg Károly császár a veszélyes közellenséget. Itt, amott és mindenütt, rakonzátlan merészséggel czirkálták át a tengert, s úzék, szintannyi ügyességgel mint kegyetlenséggel örökölt mesterségöket. D* kapitány nem egy ily kalóz hajóval állott már szemközt; s minden részrehajlás nélkül legyen mondva, mindenkor győztesen, legalább meg nem győzve hagyta oda a csatát. Egyébiránt ő nem keresé a rablókkal összetűközést, mint a melyben vad, kiméletlen néppel kellett harczolni, s a győzelem nagy dicsőséget nem nyújta, de nem is kerülte azt, mert ez annyi lett volna, mint jellemét s elveit megtagadni és bemocskolni. Ilyenkor nyugodt s hideg bátorsággal kezdte a harczot, s nyerni vagy halni kellett hajós népének.

Kevés idővel azután, midőn a szolga a kapitány szobájából kiment, ugyanaz sebesen és némi zavarral futott be urához.

— Uram! a távolban egy rabló hajó közelg, szóla fontos és némileg rémült hangon.

— Talán inkább valamely szükségben levő hajó lesz, válaszolt nyugodtan a kapitány.

— Nem, uram! viszonzá a szolga, — rablók, jól láttuk. Oly sebesen jönnek mint a szélvész. Szinte lehetlen volna tőlök futnunk.

— Azt nem is teszszük, mond a kapitány, s kiment, hogy a dolog valóságáról önmaga meggyőződjék.

A dolog úgy volt, miként a szolga mondá; azért is a kapitány harezhoz készíté embereit. Fegyvert s löport osztatott, rendelt és parancsolt. szelíden, de kemény elhatározottsággal. Tekintete s szava az egész népet föllelkesíté.

Kevés idő alatt a rabló hajó előrepült s D* megtámadtatott; de ő készen várta a csatát. A rablók szemtelen vakmerőséggel és telhetlenül zsákmányt kerestek, holott pedig hajójok nem régi kemény csata s az éji vihar sérelmeit viselé. Azonban bizva erejük- és szerencsájökben, keményen újíták meg az első visszaveretést.

A győzelem nem volt ugyan kétes, de a harc hosszasan és kegyetlen. Midőn már a rablók látták, hogy nyerniök lehetlen: minden erőt, vitézséget és cselet fölhívtak, hogy a rájok nézve nem kedvező harczból szabadúlhassanak. De ez nem volt oly könnyű. D* kapitány népe látván a bizonyos győzelmet, boszútól égve, üzte a futni készülöket, kik már most megtámadókból támadottak lönek, rongált s zsákmánynyal terhelt hajójok süllyedezni kezdett.

Az éji vész múltával, oly csöndes és nyugodt volt a tenger és az egész természet. A nap oly ragyogó fényben úszott a felhőtlen égbolton, s a tengert csak egy hullám sem háborítá. — Csak az ember nem nyugodott, csak ő zavarta meg a természet ünnepi csöndét. Képzeld édent, mennyországot, végtelen boldogság és nyugalom tiszta s apadhatlan forrásával s gyönyör hervadatlan virágaival, — tégy oda embert, ő be fogja fertöztetni az ártatlanság mosolygó helyét, fölzavarja a forrást, s letépi a szűz virágokat.

A rablók irtóztatós ordítással védék magukat, — harczot újítottak, egy végső, kétségbeesett küzdeést; s határtalan dühhel rohantak még egyszer D* kapitány népe ellen. De csakhamar lankadni kezdte a rablók bátorsága. Erejük fogyott. Vezérök a kapitány karja alatt elhullott, hajójok mindinkább süllyedezni kezdett. Iszonyú kétségbeesés ragadta meg a fenmaradtakat. A gonoszság s dühös vakmerőség bármily erősnek lássék is egyébként, a veszedelem

óráján nem bír azon nyugalom- s lelki csenddel, mi csupán a nemes és bátor kebel sajátja. A rablók közül némelyek térdre esve kegyelmet könyörögtek; mások átok közt ugráltak a tengerbe; s voltak, kik társaikat s magukat leöldösek; szóval, néhány óra elteltével az egész rablóhajó el vala foglalva.

A győzelem kivívása után, első gondja volt D* kapitánynak fölkeresni és kiszabadítani a hajón található keresztény rabokat. E végre önmaga bejárta a süllyedező hajó rejtekeit, s több szerencsétlent hozott elő azon sötét nyomorú helyekről, milyenekbe az ember nem vadsága és undok pénzsomja még most is rekeszteni és gyötörni szokta embertársát. Éppen hajójára készült visszaindulni a kimentett rabokkal, midőn egy szobából, melynek ajtaját eddig észre nem vette, elfojtott női sikoltás ütötte meg füleit.

Sebesen ment az ajtónak. Ez belülről el volt zárva; de fölpattanva a zár a kapitány vas karja nyomásától: az ajtó megnyílt. Meglepő jelenet volt itt látható. Egy fiatal rabló karjai közt tartott egy leányt, ifjút és szépet, mint az először kigyúlt csillag, a hajó ablakánál, mely alatt a mély tenger tükre rengett. A rabló a lefolyt harcز sebeitől landadtan és erőtllenül, látszólag arra kérte és akará kényszeríteni a leányt, hogy vele a hullámok közé vesse magát. Az ifjú szép volt; halvány vonásain a közel halál és szenvedély szinei akként elegyedtek össze, mint midőn a szürke ég aljat a kelő hold átvilágítja, vagy midőn virító rózsában megtört nap-sugarak, a hervadó liliumra vetődnek; — a lány pedig szabadítani akarta magát a minden erőtlenség ellenére keményen összefont karok közül, szemeit az ég felé függeszté, szabadulást és éltet vagy üdvét kérve ugyanazon egy perczben. Balkezével a rablót igyekvék magától eltaszítani, jobbkezeiben pedig egy feszületet tartott, örök jelét és képét a nagy

szenvedőnek, és azon hitnek, mely lelkünket soha el nem hagyja és mindig vigasztalást nyújt. Szemeiben azon életszerelem és halálszöny látszott, mely, míg csak egy szikrája van a reménynek, míg csak keblünk tiszta, soha el nem távozik. — Óh az élet mégis szép lehet, hogy hozzá ennyire ragaszkodunk!

A kapitány belépett. A leírt személyek meglátták őt. Egy pillanat műve volt, hogy a rabló a tengerbe rohanjon, s a leány kétségbeeséshez hasonló örömhangan és arczeval a kapitányhoz fusson, ennek térdeit átölelje, s fölkiáltson: szabadítson, óh szabadítson meg!

Szabadításra már szükség nem volt, csak pártolásra. A kapitány gyöngéden emelé föl e helyről. Még néhány elgyöngült rabot talált; mialatt hajójáról harsány kiáltás és lárma keletkezett. A rablóhajó ugyanis mindinkább megtelve vízzel, sebesen süllyedezett a mélységbe, s emberei sürgetőleg kiálták, hogy hajójára térjen vissza.

Alig lépett vissza D* hajójára a szép rabnő kíséretében: az elfoglalt gálya rohanva haladt lefelé. Ablakain és számos nyílásokon zúgva omlott be a víz. Mint valami tengeri szörny vagy csodaállat, fölnyitva száját, mohón nyeli a tömérdek víztömeget, s jóllakva pihenni ereszkedik le a fenékre: akkép süllyedezett a hajó mindig gyorsabban oda, melyről Schiller azt mondja: „De ott az a mélység irtózat lakhelye.“ — S nem sok idő múlva a tenger hullámai forrva és tajtékozva csaptak össze felette.

Ez alatt a rabok elvezettettek, de a leányka a kapitány mellett maradt, annak erős karjába kapaszkodva, mint atyjáéba. A munkás férfi nem is vevé észre, hogy a leányka hozzásimúlva maradt. Ő hajója tetején állta, osztogatva parancsait, s többször az elsüllyedt hajó felé pillantva.

A tengeren minden csendes volt ismét. Az ember kegyetlenebb volt, mint az éji vész. A tenger színén a megölettek és vízbe ugráltak holttestei rengettek. A tenger bölcső és sír volt egyszerre. Ott úszott az említett ifjú rabló is. A lányka meglátta, szemébe egy pár könny tolt s akaratlanul mutatott ujjával a szerencsétlenre. D* kamarájába ment, a leányka követte. — Csak itt látta meg szende kísérlőjét. Egy tekintetet vete a leánykára, mely hideg ugyan, de kemény nem volt. A leány a földre ült a kapitány mellé, s annak erős kezét a jkaival forrón megsókolá.

— Szegény leány! miként örvend, hogy a rab-ságtól fölmentetett — gondolá magában D*— . Ily ifjú életnek kínos lehet durva kezek közt sínlenni. A gaznép! Sok fáradságomba került a győzelem. Az átkozottak karomat megsérték; érzem, fájni kezd. — Jean!

Az inas belépett.

— Jean! Azon gazemberek közül valamelyik megsérté karomat. A seb fáj. — Jer, vond le ruhámat, kösd be a vágást.

A leányka e szavakra hirtelen föl pattant ülőhelyéről, s a kapitány bal karja felül termett, míg Jean szokott ügyességgel a felső ruhát lehúzá.

A seb nem veszélyes sem mély nem volt, csak fájdalmas. Sebesült bal kezét a leányka tartá, hogy annak csüngni ne kelljen. A szolga pedig elment, hogy a bekötésre szükséges szereket elhozza. A kapitány figyelmetlen egykedvűséggel jártatá különféle tárgyakon elméjét, míg végre, midőn a szolga a szereket elhozta, a mellette álló barna leány megszólítá őt:

— Uram! én gyakran kötözgettem be ilyenemű sebeket, s mondhatom, ügyes vagyok gyógyításukban. Atyám, midőn harcolt és sebeket kapott, min-

díg én orvosoltam azokat. Szegény atyám! — Itt a leány ábrázata ünnepélyes csend- és fájdalomba ment át, s szemeit az égre emelte; azután ismét földेरülve a kapitányra nézett, s eléje hajolva folytatá: „ezt azért mondtam, hogy szabad legyen az ön kezét nekem kötni be. Nemde megengedi ön?”

A kapitány a leányka felé fordult. Ajkain egy könnyű mosoly vonult el.

— A mint tetszik, szóla egykedvűen.

A leány elővette az orvosszereket; vékony gyolcsruhára néhány cseppet öntött a készen álló különféle üvegcsékből, szép ujjaival gyöngéden ráillesztette a sebesült kézre, aztán bekötötte a rá csavart ruhát, s e műtét ideje alatt többször figyelmesen a kapitány arczára tekintett; azért-e, mert e futó tekintetekben önmaga érzett némi gyönyört, vagy azért, hogy a szenvedő arczán, annak a műtét alatti állapotát szemlélhesse? arról fölöt-tébb terhes kötelesség volna, fölvilágosító adattal szolgálni.

D* kapitány valóban jobban kezdé magát érezni, fájdalma megenyhült. Egy kémlő tekintetet vete a leánykára, ki szintén kérdő tekintettel simúlt közelebb hozzá.

— Különös gyermek, — gondolá magában a kapitány — szülei bizonyosan kuruzslók lehettek.

Aztán az előtte bámuló leány felé fordult, s lassú hangon szóla hozzá:

— Köszönöm gyermekem. A fájdalom csakugyan megenyhült.

A leányka fenhangon kacagni kezdett örömeiben.

— Tudtam én azt, így kiáltott, tudtam én azt. Orvosszerem bizonyosan használni fog. Most reggelig nem kell a boritékot levenni; akkor ismét bekötöm a sebet? — s nagy fekete szemeit kérőleg emelé a kapitányra.

— Igen, igen, szóla a kapitány; ki e szavakkal egyszersmind kiindult szobájából, hogy kedves hajóját körülnézzé, s a népségnek parancsokat osszon, míg az éj bekövetkezett, s a csatában elfáradtak pihenésre mentek.

Másnap reggel, midőn Jean urához belépett, a kapitány észrevette, hogy az inas háta mögötti, egy más, a szolgáltnál kellemesb egyén arcza volt látható, kit az inas szokott modorával, a künmaradásra tartóztatott. Az arcz egy pillanatot vetett be a nyíló ajtón, aztán sebesen eltűnt.

— Kicsoda volt azon arcz, ki melletted állt? kérdé a kapitány.

— Uram, szóla a veterán cseléd, azon rableány, kit a hajóról hoztunk; már négyszer is kérdezte, mint létedet, s most velem akart jöni. Csak azon állításomra, hogy még ágyadban nyugszol, tarthatam fenn.

— Talán valamely szüksége vagy panasza van, tünődék a jólelkű D*. Menj, s mondd: jöjjön be.

A szolgálta kiment; a kapitány pedig éji öltönyt vevén magára, székbe veté magát. Kevés idő múlva a leányka az inassal belépett.

Arczán az egészség s nyugalom által visszatért életfriseség bíbora elegyedve ült a szemérem és zavarodás pirjával. Ajkai között némi tartózkodó gyermeki mosoly vonúlt el. Szép volt mint a nyíló fris virág, ha a lankasztó nap után kelyhét az éj harmata bebalzsamozza. A kapitányhoz lépett, s üdvözölve őt, karját kezdé kibontani.

D* kapitány kemény katona vala s hideg véralkatú. A tegnapi műtét után nem érzett többé fájdalmat, s restellé karját összeszorítva hordozni. Azért is röviden így szóla: a seb többé nem fáj, bekötni nem kell.

— Nem, nem, szóla a Ivánka daczos szivesség-

gel; a seb mély volt, a fájdalom enyhülhetett, de meggyógyulva nincs, s ha könnyen hagyjuk, még veszély származhatik belőle. Szólt és gyors készséggel, mintegy kényszerítve, ismét beköté a kapitány kezét, ki ez alatt egy kis elnyomott boszankodással, de a jó szívet és gyermeki szendeséget elismerő hálás arcczal tekintett a leányra.

— Ezen leány szinte alkalmatlan sziveskedésével, jegyzé meg magában a hallgatag D*.

A műtét után a kapitány a földabroszt nézegeté. A leány szintén az asztalhoz ment, nézett, és a kapitánynak a rajz felől különböző kérdéseket tett. Természetes, hogy e kérdések közt olyanok is valának, melyek egy jeles tanítványnak dicséretéül nem szolgálhattak volna. Azonban bárminők voltak légyen is, annyi minden esetre való, hogy ezek által a kapitány figyelme megzavartatott, s több ideig hiában ült asztala mellett.

— Szörnyű dolog! — így gondolkozott D* — ezen gyermek kiállhatlan bizalmas.

A leányka tovább folytató kérdéseit.

— Miként hívnak téged, kérdé végre szárazon a kapitány.

— Nina, felele csengő hangon a kis kérdezőgő alkalmatlan.

— Nina! — monda az egykedvű D* — lásd nekem sok foglalatosságaim vannak. Légy oly szives, hallgass, vagy menj ki a hajófedélzetre.

A leányka arcát mély, sötét pirosság futá el. A zavarodás könnyű mosolya lebbent el szája körül. Felugrott, s az ajtón sebesen kirepült, bár nem a nélkül, hogy a kapitányra az ajtóból egy futó tekintetet vessen.

Már régóta, s különösen a köznép ajkairól halom azon igen üdvös okoskodást és tanácsot, misze-

rint valaki özvegyen maradván, hogy ha elhunyt neje hű, és nős élete boldog volt, nősüljön meg újra; mert hiszen a boldogságot tovább is kell élvezni, — hogyha pedig netalán hitvese csupán akkor és az által boldogította, midőn már istenben boldogúlni mondatott; szóval, ha az mérges, hűtlen stb. stb. volt, ha ugyan ily nem épen gyönyörűséges tulajdonok (engedelmével a nőolvasóknak) föltaláltatnak az asszonyi gyöngéd nemben: akkor azon okból vegyen új hitvest, hogy megízlelve már a nős élet poklát, mennyét is élvezhesse. — Nem vitatva jelenleg azt, hogy ezen okoskodás két ágát — megfordítván az okokat — éppen ellenkezőkre is lehetne csavarni — már csak azért sem, mert részint a bebizonyított állítások és igazságok elleni faggatózó ügyvédes szóvitatásokat mindenkor gyűlöltem, részint mivel az özvegyek és özvegynők oppositíójától jobban félek, mint akármely parlamentáris kormány az ellene alakuló oppositíótól: most csupán annyit akarok mondani, hogy éppen az elmondott életigazság nyomán, ha talán valaki az ezen történetben eddig elmondottakat érdekteleneknek találja: olvassa ezt tovább, hogy ezután érdekesebbeket ízlelhessen, — a ki pedig elég élvezetet talált az eddig elmondottakban is: szintén legyen szíves tovább olvasni, mivel panasza nem lehetvén, nincs miért eldobja a könyvet.

Ezen, kivált a másodszor házasságban élő személyekre nézve, minden esetre igen alaposan támogatott kívánat után, ha valaki talán óhajtaná történetünk előjött nőszemélyét — a kis Ninát — ismerni: képzeljen magának egy 15 éves szép arcot; arcot, melyen nem a finom, puha élet lágy szépsége, nem a kényszerített — mintegy formákba, szabályokba öntött — nézés, mozgás, járás, arcztartás tevék a kellemet, hanem az egyszerű természet,

mely mint egyebüttl, itt is gazdag kézzel szórta el a báj és kellem virágait; ép, vidám, de azért mélyen érző és áldozni kész lelkét áttünteté a szabályos, sőt szép vonásokon. Arczán nem a saloni rejtett, széltől és naptól irtózó börtönélet hófejeisége: hanem az erő és egészség barnás pírja mosolygott és tört át, mint égő láng a szürkület barnás homályán; és sötét szemeiben mennyi ártatlanság, szendesség, s mégis mennyi tűz és pajkos életkedv! — ezen szemek — de ne semmit e szemekről! — Ha valaki az eddigiekből alakíthatott magának képletet: elég; ki pedig a leírtakból nem tudja képzelni magának a kis Ninát: ám menjen, s ezen leírás után keressen egy, ennek leginkább megfelelő arczot, s vigye magához, míg e beszélyt olvassa; sőt, ha kedve úgy hozza: tartsa meg magának örökre; mert hiszen azt csak senki sem kívánhatja, hogy a szegény író, azt, kitől a képet és leírást vette, miután — fájdalom! az nem is sajátja, az olvasóknak műmelléklet gyanánt megküldje.

Azt mondják, hogy sokszor csekély dolgok, nagy s nevezetes következményeket hoznak elő: annyit minden esetre — miként meglátjuk — mi is állíthatunk, hogy gyakran parányi események nagy változást, vagy legalább gyors kifejlést szülnek az ember keblében támadt érzelmekben.

Midőn — mint láttuk — a kapitány szobájából kiküldte a kis alkalmatlan leánykát: ennek keblében a szégyen és önvád támadtak föl. Elismeré magában, hogy magaviselete, tettei igen gyermekesek voltak, s talán a női szigorúbb magabazárkozással és illedékkal nem is egyeznek meg. Rablók közt a természetre hagyatva növekedvén föl, bár nem ismerte is azon ezer meg ezer parányiságokat, melyeket a nagy világ „illedelem szabályai“ név alatt lélek- és szívbilincsként tart és őriz: mégis volt va-

lami keblében, mi sűgá, hogy neki mások iránt komolyabbnak, tartózkodóbbnak kellene lennie.

Meg kell jegyezni, hogy a kis Nina egyszerű neveltetése után nem ismert más érzelmet, mint a szeretetet. Szerelme mint lágy aether, mindent körüllebegett; de ha forró ragaszkodásban nem ismerte is a társaság szoros korlátait: tiszta lelke érezte az erkölcs s szűz szemérem kötelességeit. — S mily ellentét! — A nagy világban hányszor nem egyéb az illedék álarcznál?! hányszor el van alatta az erkölcs súlyedve örökre!

Ezen utóbbi esemény óta tehát Nina komolyabb, gondolkodóbb lett, s mintegy közeledni akart a kapitány csöndes magabazárt természetéhez. — Ki nem tudja, mily nagy befolyása van nőkre a férfiaknak, kiket azok bécsülnek, szeretnek, s mintegy példányképül tesznek magok elé! — S mily önmegtagadással tudják a nők magukat másokhoz alkalmazni!

A kapitány pedig az utóbb mondott történet után szánni kezdé a leányt. Jó lelke nehezen tűrte, hogy valakit bár kis részben is megbántson. — „Szegény leány — gondolá magában — még gyermek.“ Itt a kapitány keble mélyén mintegy tagadó szózat emelkedett. A lélekismerő olvasó kitalálja miért. „Igazán, keményen bántam vele.“ — A kapitány ismét munkája után látott, de figyelme másutt tévedezett s lelke még volt zavarva. Önmaga csodálkozott magán; de hiába, a munka nem folyt.

Úgy vélem — nem tudom megegyezik-e más is ez állításomban — hogy alig van, mi a szerelemnek oly megindító lökést, s oly táplalékot tudjon adni, mint a száanalom; főként, ha e száanalomban minmagunkat vádoljuk. — A kapitány különös, eddig nem ismert indulattól érzé keblét hányatni. Végre fölkel, kiment, a leánykát fölkereste. Ez a hajón űlt;

szemei a végetlen tengeren nyugvának. A kapitány hozzá ment, kezét szóttlanul megfogta, egymásra néztek, és hallgattak. De a néma hallgatás többet mondott, mint sok divatos uracs és nő kimért beszédei; többet, mint sok színmű borzasztólag szerelmes jelenetei.

Minden hízélgés nélkül mondhatom, hogy D* kapitány szép férfi volt, s akármely nőt sem tudnék vádolni, ha hatása szívében némi zavart idézett volna föl. A kis Nina pedig sokkal szendébb és élénkebb volt, mintsem a leghidegebb philosoph is iránta érzéketlen maradhatott; D* kapitány pedig minden hidegsége, komolysága daczára, inkább a természet egyszerű embere, mint érzéketlen bölcselkedő volt.

Ha valaha önmagamon tapasztaltam volna a szerelem támadását és fejlődését; ha drámaíró volnék, kinek kötelessége valamely szenvedély fokonykénti — bizonyos okokból származott — haladását rajzolni: leírnám, miként emelkedett lassanként mind a kapitány, mind a kis Nina keblében a szerelem azon magasságra, mely azt egyéb szenvedélyek fölé emeli. Most azonban elég legyen annyit mondanom, miszerint ezen szerelemben az volt különös, és mondhatni, nevetséges, hogy egyik fél sem tudta, mi történt vele. A kapitány, mivel sokkal inkább foglalkozáshoz, elvonuláshoz, s a nagy világ divatos hölgyeitől hideg fogadtatáshoz volt szokva, mintsem a szerelmet ismerhetné; Nina pedig az ifjúság első hajnalában láthatta-e, vehette-e észre, s ha vehette: megnevezhette-e érzelmét? — A fiatal lélek sajátja: szüntelenül előre törni, jelenben és jövőben élni inkább, mint a múltra visszatekinteni, s abból következtetést, meghatározásokat húzni ki. Olyan az, mint a forrás, mely elsietve azon helyről, honnan fölbugzog, erdők- és sziklákon lerohanva, vagy virágos

réteken átfutva: soha sem tér vissza. Mikép érezné meg tehát a kútfő, ha a hosszú úton a tiszta víz fölzavartatott.

Gyakran, ha a nap, mint valamely dicsőült halott, a hullámok sírjába ereszkedett; s a tengeri szellő gyöngén és enyhítve lengett, mint a viszonszerelem szavai, és est lett; szép, dicső, együtt ültek a kapitány és Nina a fedélzeten s hallgattak, vagy rövid szavakat váltottak egymással. Vagy, ha elborúlt az ég, haragosan ontotta villámaint, s a szél sikoltva zúgott keresztül a recsegő árbocz- s vitorlákön, s a kapitány föl s alá járt, biztatva, rendelve, parancsolva: ilyenkor egy kellemes tündér-alakot láthatott az ember a kapitány karjain függve. Barna fürteivel kiméletlenül játszott a kemény szél, s ő bátran daczolt a viharral. Ez a kis Nina volt. — Vagy ha a zivatar keményebb s a szél hidegebb és metszőbb volt: női gondoskodással látjuk ugyanazon alakot egy felső ruhát vagy meleg shwalt fölhozni, s a munkában izzadó kapitányra erőltetni, s egy elismerő tekintet által jutalmaztatni. S ez a kis Nina volt. — A hajósok tisztelik és szereték őt, mint valami védszentet. S valóban, midőn szélben és viharban lengő fűrtökkel a szép leány a haragos égre tekintett engesztelő szemével, s ruhája mint valamely szent zászló lebegett a szélben: azt vélheté az ember, hogy a szent anya dicsőült képe szállott le a hajó védelmére, s könyörög népeért az egek urához.

Néha holdvilágos éjeken, midőn a fáradt nép nyugvásra tért, s a tiszta ég mint egy szelíd anya mosolygott le a végetlen tengerre csillaggyermekeivel, vagy a rózsa arcú hajnal első fris szellőinél egy-egy dal zendült meg, a kis Nina dala, édesen, tisztán, mintha angyal énekelne a hullámokon. Ilyenkor a ki álomban nyugodott, álmához mennyi dicső képek szövődtek! — Az ébrenlevők pedig fentartva

lélekzetöket figyeltek a bájos hangokra. S ha a dal elvégződött, a hajósnép figyelmezteté egymást a halottakra.

— Halljátok — így szólának — a tengeri virágot.

— Az oczeán virága dalolt? szólt egy az ébredők közül. — Szépsége, bájos külseje, reménytelen találatása a tengeren, ezen elnevezést adatá neki a hajónépnél.

Egykor szép, tiszta éjen együtt űlt D* kapitány a szép gyermekkel a hajó fedélzetén. A természet derült és mosolygó volt, s a tenger tisztán és háborítlanul feküdt mérhetlen kiterjedésben, mint a szűz hölgy ágyában. A felhőtlen ég egy nagyszerű ágymennyezetként függött fölötte; a hullám lágy rengése, a csendes szellő nem volt zajosabb mint az alvó szép keblének emelkedése s halk lehelete, és a teli hold tiszta világa, mint csöndes éji mécs viasztott fölötte.

Az egymás mellett ülők némák és boldogok voltak.

Végre a kapitány megszólalt.

— Te még élted történetét sem beszélted el nekem, pedig az érdekes lehet. S melegen szorítá meg a leányka kezét.

Nina egyet sóhajtott.

— Éltemről keveset mondhatok. Hazámat és anyámat alig ismerem. Még igen gyermek valék, midőn atyám hazámat családotól odahagyá, hogy az új világba költözzék. Anyám a tengeren halt el, számomra tőle nem maradt egyéb emlék, mint egy kis kereszt és két dal, melyeket ágyam fölött szokott énekelni, s álmomban tanultam el ajkairól. A keresztet szüntelen keblemen hordozom, s a dalokat elénekelem magamban mindennap; de hallható szóval nem mondom el, mert megtanúlhatnák mások is,

és akkor nem volnának többé előttem oly kedvesek.

— De előttem csak elénekeled dalaidat, szóla szokatlan lágyan és kérőleg a lányra tekintve D* kapitány.

A lány kissé várakozott a felelettel,

— Igen, szóla végre hirtelen és sebesen. Öntől nem tagadhatom meg.

Nina az égre tekintett; keble fölemelkedett, mintha erőt kérne és szívna be. Ki hinné, mennyi fájdalom lakott most e gyermekes vidám szívben! — Aztán dalolni kezdett:

Ismered-e a kedves rónatájt?

Hol ősid néma sírja áll;

Mely álmaidba sző ezernyi bájt,

Feléd ha titkon képe száll.

Ismered-e a csöndes kék eget?

Mely szent békében elterül;

S éjjel lágy harmatcsöppet hinteget

Illattal telt szellőirül.

S lenn zeng a nyájharang, mint gyöngé dal

Völgyben s az illatos mezőn,

S fenn küzd daczolva vész csatáival

A százados tölgy szírttetőn.

Ismered-e az egyszerű tanyát?

Mely zöld fák közt feléd tekint;

Hol kéjben égő arcz mosolyg reád,

S egy pár könyű remegve int.

A tájt, melynek szelíd édes neve,

Mint égi szó zeng ajkadon;

Óh! e szent tájt, mondd isméréd-e —

Ez a kedves imádott hön.

A dal végeztével egy pár könnyet törölt ki szeméből gyönyörű ujjáival. S kevés idő múlva ismét így kezdé:

Isméred-e az ifjú szív
 lkervirágait?
 Melyek illattal töltik el
 Az élet útait.

Melyeknek színe érzemény
 Lángjában fölragyog,
 Felejtők mint hű ápolók
 Örködnek angyalok.

Isméred-e az ifjú szív
 Testvér-érzelmeit?
 Melyek teremnek gyöngyöket;
 Öröm bú könnyeit

Melyeknek nincs határ, idő,
 Nincs tér, nincs messzeség;
 Földünk határin életök
 Örök, miként az ég.

Mert istentől szállott alá
 E két szent érzelem.
 Isméred? óh! kedves! — nevék
 Barátság s szerelem.

— Anyám — folytatá egy kis szünet múlva a szép leány — nemsokára elindulásunk után a tengeren meghalt; mi pedig csakhamar egy rablójahajó által támadtattunk meg. A rablók elfogván atyámmal együtt, szárazra vittek, s ott növekedtem föl, el nem szakítva ugyan atyám karjaitól, s nem bántva senkitől, de bánat közt, mert atyám szomorú volt, s terhes munkákra szorítottatott. Mennyiszer letöröltem veritékét redőkbe borúlt homlokáról! — Ez alatt atyám többször írt levelet barátaihoz, hogy könyörülnének s adnának pénzt kiváltásunkra; adnának legalább annyit, hogy engem kiválthatna — így szóla gyakran —; ő örömet szenvedne rab-ságot, csak engem szabadnak tudhatna. De pénz nem jött, s már egészen fölnevekedtem, tizennégy éves lettem. Mert lássa ön — szóla Nina, égő arcját

a kapitány felé fordítva, — most már tizenöt éves vagyok. Pénz nem jött; atyám sokat gondolkozott, s végre szabadságot kért magának, hogy hazájába mehessen s váltságdíjt hozhasson; mert, a mint mondá, engem nem hagyhat többé rabságban. Atyám elment, könnyezett, sírt, karjaiba szorított, mondá: jó leány legyek, — s én eszméletlenül fe-
küdtem, midőn elhagyott. Azóta szüntelenül vártam visszajövetelét. Egy évre ígérte azt; de az év már eltelt, s ő még sem jött. Nem is jövend többé so-
ha! — A rablók, midőn az év elmúlt, azt mondák, hogy el kell mennem más városba egy nagy úr rab-
szolgájának. — Atyád nem akarta, hogy oda menj, kis galamb! így szólának ők; de minthogy nem jö a pénzzel, s hitetlenné lett: ő lássa, hol találja fel leányát. — Ezt mondva egy hajóra vezettek. —
De két napi utunk után a szélvész föltámadt, s egész éjen irtózatossal sebességgel vitte hajónkat. Reggelre e vész megszűnt; s megszűnése után nem sok időre harci zajt hallottam kivűlően szobámban. Hajónkat ér-
ték; — remegtem és imádkoztam. Népünk ordito-
zott, kétségbeesett hangokat hallottam, s végre úgy érzém, hogy a hajó süllyedni kezd. A víz mindig kö-
zelebb hágott ablakomhoz, s a népnek nagy részét a tengerben láttam halva uszkálni. — Egyszer aj-
tóm fölnyílik, a hajóparancsnok fia berohan, gyön-
gében, sebekkel borítva, s az ajtót maga után be-
zárja. Minden elveszett — úgymond — nincs sza-
badulás; jer! ugorjál velem a tengerbe. — Én cso-
dálkozva néztem a fiatalt. Jer, jer, — szólott ismét sürgetve, — nincs elveszteni való idő. A győzők hajón-
kon vannak. Én szeretlek. Veled halni nem lesz nehéz; s ezt mondva karjai közé fogván, az ablakhoz vitt. Sikoltottam s minden erőmet összeszedtem, hogy az ifjúnak ellenállhassak. Hisz még mindig reménylettem. A győzők, bárkik legyenek, inkább

oltalmaznak, mint bánatanak, így gondolkodtam. Írtóztam a haláltól, s a kis keresztet kiragadva keblemből, imádkoztam. Örültnek néztem az ifjút, ki azt állítá, hogy szeret, s mégis azt akarja, hogy meghaljak. Midőn ezek történtek: ön jött szabadításomra.

A lány nem szólott többet, hanem szemeit teljes hálaérzettel emelte a kapitányra. E tekintetnél csak istennek a jókra árasztott üdvadó tekintete lehet jutalmazóbb.

— Tehát atyád még él — szóla kis idő múlva, a beszéd végezte után a kapitány, — hazádban még föltalálhatod őt.

— Óh! nem; jól tudom, hogy én őt többé sohasem látom, szóla fájdalomhangon a lány. Ő bizonyosan meghalt, különben rég eljött volna hozzám. S aztán érzem, hazámat sem fogom látni soha. Jól tudom, — valami titkos hang s csalhatlan előérzet súgja bennem, hogy én nem szabadúlhatok ki egészen ezen utálatos rablók körmei közül. Óh! érzem én azt, bár magam sem tudom miért; ők ismét eljönnek, s elhurczolnak magokkal, vagy halmom kell.

S nem oltalmazhatlak-e én? szóla az elhatározottság és szilárd erő hangján a kapitány, mely hangba a bizalmatlanság elleni gyöngéd szemrehányás vegyült. Ki ne bizott volna ily oltalmazóban?!

A lány hálásan és szeretettel, melyben most már több volt gyermeki szeretetnél, — hajtotta szép fejét a kapitány széles mellére. Éjszín hajának selyemfürtei beárnyékolák az erős keblet, miként fiatal csemetę lombja a tölgy derekát; s hókeble, fölizgattott fájdalmas vissza emlékezés, hála, szerelem, remény és félelem összes vegyületétől emelkedett.

Ott ült a boldog pár az éj csöndében; a férfi tapasztalásedzett, bátor lélekkel, s mellette a gyöngeszerencsétlen lány ártatlan szívével. Nem szóltak

egymásnak szerelemről: de érzék azt mélyen és forrón. Az éji fris szellő pajkosan enyelegte körül őket, mintha szerelmet hozna vagy vinne szárnyain. Felettök a tiszta ég, a mérhetlen menny függött csillagmillióival, s feljebb a boldogult lelkek tömény számával; alattok a zajtalan, roppant tenger, tisztán, a hold sugáriban csillogva; s e két végetlenség közt, mint két angyal függött az egymás mellett ülők szívében a tiszta szerelem, s egy pár könny a lányka sötét szemében. Így találkoztak a mindenségben legmesszebb kiterjedő és leghatalmasabb tárgyak, melyek tiszta boldogságot vagy sötét kárhozatot rejtnek magukban: ég, tenger, könny és szerelem.

Így telt el néhány boldogságteljes nap.

A nap ragyogó fényben úszott a magas égbolton, s lángoló sugarai forró tűzzel löveltek a tengerre, mint megannyi szerelmi csókok. A nagy tenger magába szívá a fogyhatlan fényözönt és forróságot; úgy látszott, mintha megmozdult — új s melegebb életet nyert volna kebele. A fénysugarak áthatva tiszta felületén, a hullámok lángban látszottak felforni s az egész víztömeg egy tündöklő tűz tengert, ragyogó fényözönt képezett, s a hajó nem vízen, hanem égő lánghullámokon látszott haladni.

A hajósnép ismét két hajót pillantott meg a távolban, melyek gyanításuk és ismeretök után rablóhajók voltak. A dolog úgy volt valósággal, s a mondott két hajó kifeszített vitorlákkal ismét szélsebességgel közeledett. A csata elkerülhetlen volt; a népség bátran készült a most egyenetlen harcznak. Győzelemhez szokva, erős rendületben vezérökbe, elszántan várak a nálók erősebb ellenségét.

A kis Nina elhalványult a rablók közeledésén. Lelkében megújult a rettegés s az előérzet, hogy

neki rablók miatt kell elvesznie. Maga D* kapitány is kissé megrendült az esemény, s a lányka bal sejtése fölött; de ő nem tudott rettegni, s bátorság és gyors határozás lényével együtt jártak. S nem kellett-e neki elszánt, erős lélekkel harczolni, kinek most, hajóján kívül egy kedves, ártatlan lányka volt gondja alá bízva? Igen, ő kétszeres erőt, kétszeres tüzet érzett ereiben föllángolni. A lányka remegve szorult oldalához, némán, szóltanul; de halvány arca védelmet, pártolást könyörögtek. S melyik férfi nem állott volna e kedves védtelen gyermekért, egy mosolyáért, határtalan hálájaért a legdühösb ellenség, a legirtózatossb vész elé? — A férfi sohasem mutatkozik nagyobb, szebb fényben, sohasem tud annyi erőt, bátorságot kifejteni, mint midőn a gyöngéd nő oltalmát veszi erős vállaira. Ilyenkor még a kevésbbé bátor félénk is tüzet kap; föllelkessedik, s hihetetlen, ereje fölötti dolgokat viszen végbe.

A csata elkezdődött; kemény, öldöklő csata, a tengeri harcz minden rettentőségeivel és kegyetlenségeivel. A lánykát csak alig lehetett rábeszélni, hogy a kapitány oldala mellől távozzék, s a csata véseinek ki ne tegye gyöngé tagjait. Szobájába ment, s kis keresztjét elővevén, imádkozni kezdett.

Mily szép, mily festői volt ez imádkozó hölgy! — Messze a sivatag tengeren, a durva férfiak harczlarmája közt, áhitatos lélekkel könyörög a mennyei hatalomhoz, mely a tengereken s csaták vésein uralkodik. Szemeiben a szenteség és ártatlanság tiszta hajnal csillaga, a rendületlen hit ragyogó fényével, arczán a lélek és kebeltisztaság vonásai és színe. Igen; e szív, e lélek tiszta és meleg volt, mint azon forró ima, melyet az égre küldött; e szív, e lélek szent és tiszta volt, mint a teremtés első harmatgyöngye, s ha Isten, még egyszer emberi alakot öltve e világ

határira szállna; nem választhatna szűzebb, menyneibb lényt, kinek kebelén élte fölviruljon.

Alig töltött e helyzetben néhány perczet, kívűl-nen közeledő láрма üté meg fülét. A zaj vést gyaníttatott; rosszat sejtő lélekkel hirtelen fölnyitotta ajtaját s kipillantott.

A leányka lábai megtörtek a látványon, mely eléje jött. Néhányan a hajón levő fegyveresek közül a kapitányt elalélve hozták karjaikon. A rablójáról egy golyó leterítette a fáradhatlan hőst, s eszmélet nélkül vitetett el a csata helyéről.

A kapitány szobájába vivén, ágyára helyezték. Körötte hű szolgálja és azok állának, kik karjaikon elhozták. A szerencsétlen leány némán, kétségbeesett arczzal nézegeté a kapitány irtózatossabát. Mindnyájan hallgatva, elfojtott sóhajjal, rémülten urok szerencsétlenségén állottak az ágy körül; mindenki szemében egy-egy könny csillogott.

A kapitány sebe nem volt ugyan halálos, de fájdalmas és veszélyes. — Végre eszmélni kezdett, fölpillantott és hallgatva hordozta körül szemeit a mellette állókon. — Hol vagyok? — szóla halk, erőtlen hangon — hol vagyok? mi baj? — Itt elhallgatott; s hirtelen világos lett előtte minden. Fussatok, kiáltott erőtetett hangnyomattal: fussatok, harczzoljatok. Miért hagyátok oda a csatát? fussatok; a győzelem nekem üdvét ad, ha meghalok is; meggyőzette nincs más hátra, mint meghalni. Fussatok!

A fegyveresek eltávoztak; s kevés idő múlva nem lehetett mást hallani, mint kívűl a fegyverek ropogását és a harczzolók ordítását.

A kapitány csak most vette észre a szegény leánykát ágya mellett. Szólni akart, de a hang elnémult ajkain; s a leány beszédét hangos zokogás fojtotta el.

— Óh! Isten! — meghalni, meggyőzteni! — így fohászzkodott magában a kapitány — meggyőzteni most; s ez ártatlan leányt meg nem menthetem! — Miért nem haltam meg évekkal ezelőtt!?

Mig ezek történtek, a távolból ismét egy hajó közeledett a harczolókhöz. Lobogója, mint védangyal suhogó szárnyai, lengett a szélben. Mindkét fél rablójának tartotta.

Néhány percz múlva a mondottak után Jean, a hű szolga, fáradtan, sebekkel terhelve futott be urához.

— Uram! szóla ez fuldokló hangon, a rablók ereje törhetlen. Népünk perczenként fogy, bátorságuk hanyatlik, te magad sebesülve. Gondolkozzál szabadulásunkon.

— Nincs szabadulás, csak a győzelemben, szóla a kapitány nyugtalanul.

— De uram! — folytatá a hű cseléd nyomatékos hangon — a győzelem lehetetlen. A rablók száma több kétannyinál. S most még egy harmadik rablójó is közeledik hozzánk. Ha meg nem szabadítjuk magunkat: minden bizonnyal elvesztünk. Azért tehát engedelmeddel uram! — talán jó volna elfutni előlök.

— A futás nem történhető, kiálta a kapitány, erőltetve, fölegyenesedve ágyában. Menj — fuss — harczoljatok!

A szolga némán eltávozott. Ismét csend következett a szobában. A kapitány kimerülve hanyatlott vissza ágyába.

Ez alatt a mondott hajó szüntelen közelebb jött. Egy nagy és erős hadi gálya volt az, s fedélzetén számos nép látszott előrebámúlni.

Az igazságnak tartozunk vele, kivallani, hogy minden bátorsága- s makacssága mellett a kapitány, jelen esetben, kész lett volna az elfutásra. De ez csakugyan lehetetlen volt; s tapasztalt, belátó elméje

jól tudá, hogy a hátrálás által csak az ellenségnek adatnék nagyobb megtámadási erő és bátorság. S ha semmi egyéb maga a gondja alatt levő szegény leány sorsa is arra indították volna őt, hogy ez esetben elve ellen kiszabaduljon az ellenség közül. A lánykát úgy nézé, mint kincset, melyet a gondviselés rábízott, s melyet tisztán s épen tartozik megőrizni s bátorságos helyen letenni.

A kapitány agyában ezer meg ezer gondolat váltogatta föl egymást: s mi neki leginkább fájt, annak meggondolása volt, hogy a leányért nem harczolhat, — hogy gyalázatosan kell majd magát megadnia, — s hogy végre a kedves bájos teremtet, a legszebb gyermeket idegen ocsmány rablók fogják bírni, s az ég virágát befertőztetni.

Óh! e gondolatok kínosan égtek lelkén, mint sebe, melyből még mindig patakozott a vér, s melyet Nina hasztalan iparkodott kötözgetni, még mindig szóttanul sűrű könnyeket hullatva.

Egyszerre fegyvercsattogás lármája közeledék; a kapitány ajtaja megnyílt, és Jean térdre rogyva bukott be azon, s ezen kiáltással: „a rablók a hajón vannak“ — a földön elterült, s kevés idő múlva vonaglás közt lelkét kiadá.

A jelenet meglepő volt. Künn a nép még egy utolsó, kétségbeesett harczot kezdett, a boszú, nem pedig a győzelem vagy védelem harczát, és utolsó, megfeszített fáradság után, a rablókat hajójokból elűzték. Benn a kapitány és hű szolgálja; amaz élve de a halálhoz közel, emez halva. S köztök a szép gyermek halványan, homályos szemekkel; szemekkel melyek hasonlók voltak a csillaghoz, ha fényét egy benne megtört és feloszlott harmatcsepp homályosítná el.

A kapitány árczát egy hirtelen elhatározás hal-

vány fénye futá át; — csendesen mosolygott — s Nina kezét megfogva, halk hangon így szóla:

— Kedves gyermek! Bármikép kívántam, hogy a veszélyben megtarthassalak: többé nem tehetem. Erőm megtört, népem elfogyott, a rablók számosan, futnunk lehetetlen. A következőket én meg nem érhetem, s van erőm meghalni, mielőtt a durva csapat szobámba rohanna. Legyen szabad hinnem, hogy koronként megemlékezel rólam! Most távozzál tőlem, távozzál — a mit teszek, s a mi itt történni fog: ez nem egy gyöngé leány szemei elé való, — távozzál. — Te nem fogsz meghalni, — a rablók tekinteni fogják ifjúságodat s szépségedet.

— Nem, nem, — sikoltott zokogva a szerencsétlen; inkább halál mint rabság; — halál inkább, mint élve eltemettetni. — S önt el nem hagyhatom!

E végső szavak az első szerelem benső erejével mondattak, azon szerelmével, mely öntudat nélkül támad és győz; s mely annyira fölötte áll a léleknek, annyira uralkodik ezen, mikép ez fölötte áll és uralkodik a testen.

A kapitány elfátyolozott vonásain örömsugár kezdett szétterjedni.

— És atyád? Ifjúságod?

— Őt sohasem látom többé. Ő meghalt? nyögé a boldogtalan.

— Te sírsz, szóla ismét a sebesült, — neked még fájdalmaid vannak. A könnyek még kötnek az élethez.

A leány nem szólott semmit, hanem könnyeit letörölvén, zokogását visszatartóztatta; s csak néha, szép keble emelkedéséből s némi nyögésnemű elfojtott hangról leheté benső küzdelmét észrevenni. Szép, nagyszerűen szép volt a gyöngé kebelben, ez óriás erő szemlélete, — Arcza kiderült, s határozott alakot, szilárd vonásokat öltött magára. Valami égi, valami

túlvilági, s mondhatni — olyan volt, mint a tiszta lélek, mely a földi fájdalmakat, szenvedélyeket levette, dicsőülve repül a mindenhatóhoz. A kapitány figyelmesen nézé a leánykát, s aztán szóla:

— A hajónak azon részében, mely éppen szobám alatt fekszik, néhány lőporos hordó van, elég mennyiségben arra, hogy ha felgyújtatik, az egész hajót a levegőbe röptse. Az ajtókulcs itt van kezemben. Ha népem közül valamelyikben bízhatnám: leküldenék egyet a mondott helyre. De e nép veszély óráján nem bír elég lelki erővel s nem kész a bizonyos halálra. Ha szolgám élne, vagy magamnak erőm volna! — nincs senkim! — pedig, mi jót tenne velem, ki megszabadítna a gyalázatos haláltól. — Itt a kapitány hallgatott.

Nina határozottan nyújtá kezét a kulcs után.

— Én lemegyek — szóla szilárd hangon — s fölgyújtom a lőport.

A kapitány kiereszté kezéből a kulcsot, s a gyújtóeszközeire mutatott. Ott a gyertya ott a tapló.

A leányka összeszedte a jelenleg szörnyű szerket, s némán és halkán távozni akart.

A kapitány keblére óriáserővel nehézkedett a jelen egész súlya, iszonyúsága az örökös elválásnak, a nélkül, hogy érzeményeit, lángoló szerelmét kifejezhette, s a leánykának tudtára adhatta volna. Remegő hangon hívta vissza még egyszer Ninát.

— Nina! szóla töredezett és szívből ömlő lágy szavakkal, én — én — igen, most érzem, ne sértsem meg általa tiszta szivedet, — én szerettelek, jobban mint testvéremet — gyermekemet, — jobban, erősebben mint életemet. Igen, most, most érzem, hogy szeretlek, s mennyire szeretlek! — Leendett volna más sorsunk — — de ne említsük ezt. Te még ifjú vagy és szép, igen, szép — nem várhatom, nem kö-

vetelhetem, hogy halálunk órájában viszonszerelmed sugára álljon lelkem mellett vigasztaló angyalként.

Szólott és gyöngülő kezével hevesen szorítá meg Nina kezét. Ez megérté a szavakat, s lelkében, szívében világos lett. Meg volt fejtve a rejtély, egy pillanat földerítette, mit eddig csak homályosan érezett, de érteni, kimondani nem tudott. Igen; lelke bódult örömmel győződött meg arról, hogy ő szeret s szerettetik. — Nagy ég! mily öröm! s mily szerelem! — Magas és tiszta, mint a teremttől övező fényzőn. A leány nem bírta a boldogságot; az előrement események közt átszenvedt szív, nem bírta a teljes erejében kifejlett szenvedély hatalmát; elragadtatva, megállt lélekzettel, halványan, kifogyva borúlt a kapitány keblére.

Ott feküdt a tiszta keblű ártatlan lány a sebesült mellén, — e szörnyű pillanatban — halálhoz közel mind ketten! Ott feküdt mint a fehér rózsa, melyet a búsongó leány a harczban elesett keblére dobott. S ők boldogok voltak! — Tedd a földet, az életet még több viszályok, nyomorok lakhelyévé, s az embert gyöngébbé; szóval tedd az emberi nemet százszorta több szerencsétlenség közé: de hagyd meg szívének a szerelmet, s ő nem lesz boldogtalan.

Nina végre föleszmélt; s mielőtt a sebesülttől távoznék: halkan, öntudatlanul egy tiszta és égő csók csattant el mindkettő halvány ajkain. Szerelem s a földről távozni készülő lélek szűz, lángoló csókja volt ez.

Míg ezek történtek, azalatt a mondott harmadik hajó a harcz helyére érkezett; s a benne levő pihent nép elszánt, hős hátorsággal rohanta meg az egyik harczoló részt. — A hajón egy öreg férfiú álla; ő intézte a csatát, s bátorítá a népet. Arcza korábbi szépség és erő — de hosszú szenvedések — nyomait tünteté föl. Hosszú ősz haja, miként folyó ezüst, lengett a keleti susogó szellőben.

Kevés idő múlva ott állott a bájos leányka a vészes hajóüregben, az ezer halált magokbarejtő hordók közt. Körötte minden sötét és borzasztó színt viselt. Ott állt a szép hölgy lilium-halvány arczczal, végbeviendő a szörnyű kényteleniséget. Így állhatott az egykori istennő magzata, midőn az alvilág fejdelmétől a sötétség országába ragadtatott. — Mily ellentét! — e hely, és e személy! — Soha sem volt még jövendő a halál ily gyöngéd, ártatlan kezekből. Halál és a szerelem angyalai lengték őt körül. Amaz, a rideg borzasztó, mosolygott; emez, a vidám, enyelgő, sírt a történeendőök miatt.

S mily különös összeütközése a sorsnak! Egykor éppen így állott a halálküszöbén, midőn a rablójáról megszabadítottatott! — De akkor irtózott a haláltól, s most elszántan vetette magát annak karjai közé. Most szeretett és szerettetett! A világon, éltünkben ezer egyforma körülmények múlnak el körülöttünk; de minmagunk, vágyaink, szenvedélyeink nem egyformák és ugyanazok.

Ő késett egy kissé: — hisz meghalni mégis nehéz! — S egy kis rövid fohász, egy sóhajtás az élet után megengedhető a fiatal léleknek. Azonban kívül nagyobb, nagyobb lárma keletkezett, a hajón több több ember hangja lett hallható. A rablók elfoglalták azt? — Léptek, — öröm- és fájdalomhangok mindenfelé. Néhány bang lefelé haladt — jöttek — talán hogy őt fölkeressék — elhurcolják. — Sebesen nyúlt a meggyújtott üszök felé, s egy elnyomott — mindent magába foglaló sóhajtással — a mellette álló fölnyitott hordóba akarta dobni.

E pillanatban az ajtó sebesen föl pattant, s az említett idegen hajón látott öreg, sietve, kétségbeesve rohant be. A leányka meglátta, midőn nézett, kezeiből az égő kanócz kihullott, és sikoltva repült a belépő mellére, s előtte a földre rogyott.

Az öreg fuldokolva, benső zokogástól vonagló arczczal emelte leányát keblére,

A harcz elnémúlt künn; a rablók eltakarodtak, s a fáradt nép pihenni tért. Csak isten, és ők, a boldogok voltak ébren.

Az író olyképen van fölvelt személyeivel, mikép az orvos betegeivel, kiket ha az egyszer bátorságba helyezett, vagy az örök nyugalomba utasított: többé senki sem kívánhatja, hogy velők bajlódják.

Ezt előrebocsátva, elég lesz berekesztésül anynyit megjegyezmem, hogy a kapitány szorgos ápolás, s különösen a kis Nina fáradhatlan gondoskodása után ismét kigyógyult sebeiből, — és hogy betegsége alatt sohasem volt terhére a kis alkalmatlan, de meleg keblű leányka sokszorozott figyelme. Nem sok idő múlva egy csöndes mezei lakban találjuk őket, szorosabb kötelék által egyesítve, vidáman és elégűlten.

A kapitány hűtlen lett előbbi szerelméhez, — — t. i. kedves hajójához! de sohasem volt okuk megbánni, hogy a körülmények hatalma szerelmöket fölfedni kényszeríték; bár megvalljuk, hogy olvasóink egyikének sem kívánunk hasonló eseményt szerelmi nyilatkozatra.

S szabad legyen utoljára megsúgnunk azt is, hogy évek múlva, a kis Ninát, egy másik, sokkal kisebb, és nálánál valóban sokkal is alkalmatlanabb röpkedte körül.

K a r o l i n a.

November első napja volt.

Ki ne tudná, miszerint e nap estéje a halottak emlékezetére van szentelve? S hol van azon ember, ki egy vagy több kedves halott emlékét ne birná szívében? —

Idegen valék Pesten; s inkább időtöltés- vagy újságvágyból sétáltam ki a vácsi temetőbe. Az est csendes volt és lanyha, s oly jól esett — a zajos város utczáit elhagyva — a természet szelídebb keblén pihenést szerezni lelkemnek.

A temető, a nyugalom ez örök hazája, ragyogó fényben úszott. Szokás szerint számtalan sír ki volt világítva. Mintha a feltámadás nagy napjának első estéje ünnepeltetett volna; mintha e számtalan lámpa, e csillogó fényözön előképeül gyújtatott volna meg az új életnek, mely másnap bekövetkezendett, Fájdalom! a holtak még most is ott pihennek.

Beljebb mentem a sirok közé. Itt egy özvegy nő állott a fülepte halom fölött. A mécs lángja rezgő fényvel lobogott a hideg föld hátán. A hantok alatt nyugvó kebel szerelemlángjának hitted volna, mely, mint elvetett magból a virág, feltöri a zárt s életre kel. Amott, két vagy három árva, szülei sirja mellett. A lámpák sugarai szemök könnyeiben törnek meg, s keblök épp oly forró, szeretetök, bánatuk oly égő, mint mily hideg és fagyos az alatt nyugvóé.

Tovább mentem. A késő ős daczára a fák még teljes lombozattal bírának, a gonddal tenyészett virágok oly eleven színben ragyogtak, mintha minden élet lett volna körükben, s mintha sohasem akarnának hervadni.

Hirtelen megállottam. Egy újon hányt sír felett egy emlékkövet pillanték meg. A kő egyszerű volt s alacsony. Bele ezen egyes név volt vésvé: Karolina.

Gyakran egy szó, egy rövid czím többet mond, mint számtalan dicsérő sorok. A természet szava rövid, egyszerű, de hatályos. Lelkemet megkapta e pusztán odavetett név. Ki tudja — gondolám — mennyi foglaltatik ez egy szóba, mennyi remény és fájdalom van benne eltemetve. Szétnéztem. Néhány lépésnyire a sírtól N* barátom állott összefont karokkal. Szeme az említett névre volt szegezve. Arczán az önvád és lelki kín sötét borongó föllegei ültek.

Ha valaki, úgy bizonyosan N* barátom volt az, kit ábrándozónak nem tarthattam. Több év óta Pesten tartózkodván, s az orvosi pályát futván, sokkal inkább megismerkedett az étellel, hogysém képzelt eszményi személy figyelmét ennyire lebilincselte volna. Költői kedélyzettel nem született, életét, viszonyait nagyobb részint ismertem.

Azonban a fájdalom minden szívbén fájdalom marad. E gondolat ébredt bennem, midőn barátom karját oldalról megérintém.

Rám tekintett. Én szótlánul a sírkőbe vésett nevet mutattám.

„Karolina!“ felsóhajtott, és szeme a föld felé süllyedt, mintha az alatt nyugvót keresné. — „Nézd csak! mikép lángolnak a név aranyozott betűi — megjegyzém — oldalirányt akarva adni a szomorú tárgynak.

„Mint itt szivemben“ — szóla — ajkait egybeszorítva.

Némán maradtam. Kevés idő múlva maga után vont, s befelé indultunk a városba.

„Életemből e nevet még eddig nem ismerted

— szóla barátom. — Szegény Karolina! A viszony, mely vele egybekötött, gyöngé virága vala életemnek; csakhogy e gyöngyöt széttörtem, s a virágot összetéptem.“

Kevés idő múlva barátom folytatá:

„Én voltam halálának oka.“

„No — megjegyzém élesen — orvosi pályádon nem ez lesz utolsó. A mely orvos soha sem ölt, nem is gyógyított soha!“

Barátom keserűen mosolygott.

„Itt nem orvosról van szó. Halld történetemet.“

„Még nincs egészen két éve, midőn egy este — szokásomon kívül — későbbben tértem haza vacsorámról. Tél volt, a lég ködös és csipős, a tárgyak fejr zúzzal lepve, s a légkörben csillogó hópelyhek szállongtak. Lakásom egy kisebb utczában volt, mint a ki még kezdő, s azért ismeretlen valék pályámon. Midőn a szegletháznál utcánkba befordultam, az első épületnél hirtelen egy női alak lépett utamba; s két kezét összetéve, segélyért esengett. Utczai csavargónak tartottam, mint milyenek városunkban gyakran találtnak; s azért kikerülve, tovább akartam folytatni utamat. De a nő ismét elém lépe, s rimánkodó hangon szóla:

„Az ég szerelmére, uram! szegény atyám az éhség és hideg áldozata lesz, ha nem könyörül.“

E szavak közt a közel épület aljára mutata. Egy férfi feküdt ott; de csupán fejének egy része volt látható, többi tagjait férfi és női felső ruhák takarák; s ha egy nemét a rázkodásnak, melyet külső vagy belső hideg okozhatott, ide nem számítjuk, egészen mozdulatlan. A nő még egyszer megújítá kérelmét.

Pénzdarabokat keresgéltem zsebemben: míg elém azon gyanú villant keresztül: nem cselfo-

gás-e az egész, s a nyomorúnak látszó férfitől nem támadtatom-e meg? — Míg ezt gondoltam: a fekvő, reszketve s mély hangon fölkiálta:

„Linka! Linka!”

A nő hozzá futott, lehajolt a fekvő fölé, s csengő hangon kérdé: mit parancsol.

„Vedd el rólam köpenyedet Linka!” szóla a férfi erőltetve; vedd el, és öltsd magadra; hideg van, megalálsz fázni.“

„Én nem érzek hideget, szóla a nő; míg teste minden része remegett a csikorgó időben. Aztán járkáltam föl s alá. Nem fázom.“

„Óh, dehogy nem, — hideg van — érzem én, — sokszor mondtam már; de nem fogadod szavamat, szóla a kimélő gondoskodás és betegség fuldoló hangjával.“

A leány hallgatva eljött a fekvőtől; én pénzt nyújték neki, s távozám, de lassú léptekkel. A fekvő észrevette lépteimet.

„Ember járt itt? kérdé a nőt.“

„Igen, atyám! segélyt kértem tőle. Pénzt adott. Elvitetlek egy vendéglőbe.“

„Nem, nem. Ne hagyj el. Aztán, nem megyek vendéglőbe. Tudod, nem mehetek; rám ismernének, elfognának. De vedd rád ruhádat. Én különben sem érem a reggelt.“

A nő egy fájdalmas nyögést, inkább sikoltást tőn. Visszatekintettem, s láttam, miként a fekvőre borúlva, kezeivel a férfi testét átölelé.

Nem kételkedtem többé, hogy a két szenvedő valóban szerencsétlen, s megérdemli szánalmamat és segélyemet. Gyorsan emberekért futottam, s mindkettőt szállásomra vitetém.

Azon házba, hol akkor lakásomat tartám, közel hozzám egy üres szoba volt kiadandó. Havi bérét kifizettem, s a két szerencsétlent ide szállítva, a

szolgálatra temett háziasszony által számukra ágyat készíttettem. Az öreg lenyugodott, miután kezemet megszorítva, erőtlen hangon köszönetet rebegett volna. Kevés idő múlva az erős lázt, mely a szabad ég alatt a beteg testét megrohanta, lankasztó forróság váltotta föl. Csendesen, és eszméletlenül feküdt ágyában, s mély álomban látszék nyugodni. A nő ágya fölött őrködött.

Orvosi rendelvényről, mielőtt betegségét ismerem, s a betegség lázrohamában szó sem lehet; s így időm volt a nőt közelebbről megvizsgálni.

A leányka azon kevesek közül volt, kik egy tekintetre, nem annyira szépség, mint inkább éppen a megszokott közepszerű arczidom által kapják meg a figyelmet. Midőn legelőször megpillantád: megesküdhetél, hogy e kedves alakot már láttad, hogy beszéltél vele, hogy kezét szorítottad, s hogy szemének mosolyát, társaságát élvezted. Ha volt nőtestvéred, ki lélekrokonság s együttnövekedés miatt előtted drága volt; vagy barátod vagy kedvesed, kinek lelkét értve, hozzád közel állott: azt vélhetéd, hogy az egy azok közül. Szép és kellemes, a nélkül hogy e szépség hódítson, s félve visszatartsa a közeledőt. Élénk, fekete szemei, mintha csak mosolyogni, s mindig élni teremtettek volna; arczvonásain annyi épség, ifjúi vidámság és élet, s annyi igénytelenség. Nem látszott többnek, s nem is volt több, mint ember, mint nő. Egy azok közül, kik a férfit boldogítani teremtettek, kiknek vidám, eleven kedélyök, távol minden érzélgőségtől, örömet, fájdalmat könnyen átveszen; kik az élet ezer apró bajaihoz leszállva, azokat magokéivá teszik s megédesítik; s kik a szerencse csapása alatt nem csüggedve, annyi vigaszt, annyi segílyt és könnyűlést tudnak nyújtani, mennyit sok nagyoknak mondogatott lelkek nem; s kik míg egyik perczen a rész-

vét könnyjével tekintenek rád, más perczben édes mosolylyal igyekeznek földeríteni. Ilyen volt ő, ilyen volt Karolina.

Kérdést tettem utjokról, hazájokról. De a leány kevés szavakban és kitérőleg válaszolt. Eszembe ütött, mit az öreg az utcán mondott, s meggyőződtem, hogy üldözöttek. Törvény és igazság vagy emberektől jogtalan bánás miatt futnak-e, azt nem tudhatám. Egyébiránt a gyöngédséget nem akartam sérteni, hallgattam, s a jövőtől vártam a fölfedést.

Napok múltak el. A szenvedő öreg betegsége jobban jobban súlyosodott. Sorvasztó láz vett hatalmat a leroskadt testen, s minden orvosi segély sikeretlen vala. Halálát elkerülhetlennek tartám, mégis minden igyekezetemet megfeszítém, hogy a beteget visszaadjam az életnek. Azon kötelességen kívül, melynek érzetét, mint orvos keblemben hordoztam, valamely titkos és édes ösztön hevített, visszaadni a kedves leánynak atyját, köszönetét, háláját, meleg barátságát megnyerni, megérdemelni.

Valóban érdekes is volt látni e ritka hölgyet a beteg ágya fölött. Azon élénkség s erő, mely annyira sajátja volt, annyi női gyöngédség és föláldozási készséggel elegyülve, ritka s megbecsülhetlen egyéniséget képeztek. Nem miként valamely búsongó szellem, de mint tevékeny s cselekvő nő állott ő a beteg mellett. Mint a teljes és ragyogó színű virág, mely részvéttel hajlik elhervadt testvére felé, de színét, illatát el nem veszti: olyan volt Karolina. Csendes és komoly vala, ha a beteg erőtlenül és szóttlanul feküdt. Mosolygott, és mulattató apróságokat beszélt neki, midőn ez úgy kívánta, — haraggal és daczos megvetéssel távolított el mindent, mi és ki a beteg csöndét háborgatta, s ennek alkalmatlanságot okozhatott.

Egy napon Karolina a gyógyszerertárba futott,

hogy atyjának utolsó rendeletemre, orvosságot hozzon. Midőn az utczára kilépett, szemei egy komoly kinézésű férfi tekintetével találkoztak, kit ő hajdan ismert, s kitől egyszerre visszaiszonyodott. Visszátértével hátra tekintve, ismét az említett férfit látta magától több lépésnyire, néhány poroszló kíséretében,

A leány magán kívül, remegve fu'ott haza, — atyja szobájába. A beteget haldokolva lelé.

Éltemből e napot nem feledendem soha. Éppen szobámban föl s alá járkáltam, midőn ajtóm hirtelen fölcsattan, s Karolina elém rohan. Szemei lángoltak, mint valamely segélyre repülő őrangyalé, arcza halavány, ajkai remegtek mint széltől ingatott rózsalevelek, egész lényén kétségbeesés és elszántság iszonyú harczával és kifejezésével. Féltékenynek, örültnek, gyilkosnak hihetted volna.

Lépésem fönnakadt, s mozdulatlanul állottam.

„Uram! — sikoltott tompa, ércztelen s remegve fuldokló hangon, mely a szív fenekéről emelkedett föl, — atyám halálos ágyban, — üldözőink itt vannak, — megláttak, — jönnek, — hogy elfogják őt. — Jól tudom, neki meg kell halnia. — Mentse meg őt uram! mentse meg utolsó perczeit a gyalázattól. Mentse meg atyámat a kétszeres haláltól, s kérjen, vegyen, a mit akar, — legyen öné életem, lelkem, mindenem“.

Ezt mondva karjait forrón és görcsösen szorítá nyakam körül, arczát arczomhoz nyomta, s ezt egy pár hideg könnyű nedvesíté, aztán kezeimet ragadá meg, s csókjaival borítá el. Ajkai hidegek voltak, mint a jég, s csókjai forrók, mint lávafolyam. Keblemen által érzém szive gyors és kemény dobbanásait, s meleg ölelése áthevíté egész lényemet.

A nélkül hogy a dolgot érteném, s tudnám, ki ellen és mit kell tennem, hirtelen leragadtam az ágyam fölött függő kétcsövű pisztolyt, s a leány

örömsikoltásától kísérve kirohantam. A hágszóoszlopnál az említett férfi és poroszlók léptek fölfelé, s a leányt, ki azalatt a beteghez futott, meglátva, felénk közeledtek.

„Mit akarnak önök? kérdém tőlök elfogúlt, tompa hangon.

„Egy gazembert, azon leány atyját keressük,“ kezdé a barna férfi. Itt kell lennie, láttuk a leányt, — s ezt mondva — intett a poroszlóknak, s indulni akart a lány után.

„Vissza! egy lépést se! — kiáltám erős hangon, s egyszersmind az induló utjába léptem. Azon szerencsétlen az én ótalmam alatt áll.“

Az idegen arczán növekedő düh halványsága terült szét, s szóla:

„Uram! ezen ember ügye önre nem tartozik. Ön még nem tudja, miszerint azon ember, mint urodalmi tisztviselő tömérdek pénzt elsikkasztott, s minket — hivatalbeli társait is — örökös veszélybe döntött. — Pöre lefolyt, az ítélet bűnösnek találta; de megszökvén a büntetés elől, az egész országban ki van kirdetve, hogy bírói kézbe szolgáltatassék. — Ime az ítélet, — személyes leírása,“ — s a férfi, zsebéből papirokat vont elő.

„Rám nézve mindegy, szólék, eltaszítva a fölmutatott irományokat. Az üldözött egyén élte utolsó perczeit számlálja, s én, ki oltalmam alá vevém, nem engedhetem meg, hogy a haldokló, ily — habár törvényes, de emberietlen — bánás által keseríttessék meg. Nem sokára úgy is az örök bíró ítélő széke előtt fog állani.“

A férfi arczán gúnynyal és boszúval színezett mosoly vonult el.

„Uram! — monda — e kifogásoknak nem szoktunk hitelt adni. Jól ismerem az ily cseleket“, — s ezzel utána intve a poroszlókat, menni akart.

„A ki egy lépést merészel, irgalom nélkül keresztüllövöm, mint embertelen zsványt, — mondám elhatározott ünnepélyes hangon, s a pisztolyt az indulók ellen szögeztem.

A jelenet meglepő volt. Karomat kinyújtva tartám, bátor határozott lélekkel az igazság ellen, az emberiség mellett. A poroszlók félve hátrább vonultak. Az idegen férfi ajkait rágva, s lábaival néhánszor dobbantva fenyegetőzött és káromkodott, míg hátam mögött a békés háziasszony majd kérlelni kezdett, merev karomat siker nélkül visszahúzni akarván, majd siralmas hangon háza hiteleért jajgatott, s átkozta az órát, melyen a jöttmentnek szálást engedett.

Az idegen — tördelt hangon — fensőbb helyet, megvét, katonaságot emlegetett, s a poroszlókat maradásra intve, hirtelen megfordulván indulni készült.

E pillanatban, a beteg szobájából egy női fájdalmas hang érkezett, s egyszersmind ajtaján Karolina rohant ki.

Arcza halovány, és a fájdalom kínos rángásai torzíták kedves vonásait. Szemei egy pár könnyben úsztak, de mely könnyek nem voltak képesek cseppekké alakulni. Hozzám futott, kezemet megragadta, s a legmélyebb fájdalom hangján nyögé.

„Meghalt —“!

Karom leereszkedett, s a fegyvert egy szögletbe lökém, s mindkét kezemmel átöleltem — a mellettem kínjában roskadozó, bájos hölgyet. — Az idegen hirtelen visszafordult.

Karolina szemei a férfira vetődtek, fölegyenesegett, s a legterhesb gyötrellemmel csodásan vegyült örömhangon ismétlé:

„Meghalt!“

Letekinték az oldalomnál reszkető leánykára. Szemei merően az idegenre valának szögezve. Ily

tekintetet még soha nem láttam. Annyi fájdalom s annyi öröm volt ezen kifejezve, s mindkét érzélem valami daczos, leírhatlan, diadalmaskodó gúnynyal föleresztve. Ha a győzelmes angyal az ördögtől kölcsönözne örömtekintetet: csak azt lehetne ezen ritka nő arczához hasonlítani.

„Most tessék uraim!“ — szólék komoly és tompa hangon — a törvény szolgáinak, s egyszersmind előre lépve, a halott ajtaját fölnyitám.

Nagyszerű látvány nyílt itt meg szemeinknek. Ott feküdt a kiszervedett lény — többé nem ember — gyermekének, kinek szive szakadozott fájdalomban, s üldözőinek, kik őt a legnagyobb földi hatalom — az igazság — érdekében számadásra vonni akarák, körében. Ott feküdt tompa érzéketlenségben, mint a boszú szemei előtt. A márványmerevség arcvonásain, a földi szenvedélyektől kipihent egész test rendítő nyugalma, mintegy keserű, hideg, megvető gúnyképet mutatott föl az üldözők ellenében. Az élet vészes tengeréről partra menekült alvó volt ő, ki alatt hiában dúlnak a haragos hullámok. Ő nem tartozott többé a földhez, s világhoz, embereihez, s nem rettegett semmi földi hatalomtól. Semmit sem birt az életből, csupán ajkai között látszott egy homályos vonása a fájdalomnak, talán jelképeül annak, hogy az ember csak ennyit vihet némi örökségi emlékül magával az örök hazába.

Ilyen volt a halál képe, a zajos élet ellenében! — Óh! miért nem feketél te is ott, halálos ágyon, szerencsétlen gyermeke az elköltözöttnek?! — Miért kelle megérned a következőket?! — Szerencsés a növény, mely — mielőtt égő szerelme, a dús virágzat kifakadna, hogy a véstől letöressék, vagy szentségtelen kezeztől széttépessék, — addig szendergő élte elején lehervad vagy szétzúzatik! — Boldog a csecsemő, ki még nem szenvedve át az élet viharait,

csendes kebelrel száll le jókor az élet fájdalmaitól, a szerető édes anya nyugtató bölcsőjébe, s lelke; tiszta angyalként lebeg át örök szellem forrásához. — Óh! miért nem haltál meg akkor Karolina! — Mennyi fájdalmat s önvádat eltemettem volna veled a semmiségbe!

Az idegen férfi — a poroszlókkal együtt — nem sokára szótlánul távozott.

Ezen nevezetes nap után, Karolina számára egy csinos szobácskát béreltem. Ott lakott ő egy agg nő gondviselése alatt. Lassanként feledni kezdé vesztességét, s derülni kezdett kedélye. A hozzá hasonló lelkek hamarabb s erősebben fölveszik a benyomásokat, erősebben fölrazatik érzelmök; de ismét hamarabb is visszanyerik azon tiszta, derült vidám kedélyt, mely a valódi élet jellemének föltétele. Mint dús tenyészetű növény a vész után: mindig gazdagabban fejtőzött ki lelkében az életkedv és vidorság, s elvonult magányában, apró női munkái között, elégült s némileg boldog volt.

Midőn, foglalkozásimtól megszabadulva, naponként meglátogattam a szeretetre méltó leánykát, mindenkor felugrott ülőhelyéből, s kézen fogva vezetett a pamlagra. S ilyenkor annyi kedves tárgyat beszélt el, annyi mulattató dolgokat csevegett, hogy az idő észrevétlenül repült el, s mindenkor nyugodtan, vidorúl hagytam el a csapongó kedvű gyermekeket.

Társalgása fesztelen volt, de szerény és illemes. Midőn nála valék, szemei oly örömet mulattak tekintetemen. E szemekben a nap égető tüze volt föloldva, a parti emleány igénytelenségével. Ő szeretett; nem, — tisztelt engem. De e tisztelet nem hideg elismerés volt. Tisztelt, mivel a múltat nem feledé; a szerelem — már e tiszteletbe befoglalva — általa meghaladva volt.

S én? óh! én ostoba, nem néztem őt többre,

mint valamely közönséges nőt. Elöttem volt a szép fejlődésű leányka, kinek egész lénye szeretni és boldogítani teremtett. Míkép jég szívű kalmár, tettem, költségeim után jogot tartottam bírásához, szívéhez. Azon szerencsétlen nap óta élénken égett bennem emléke a forró ölelésnek, mely akkor véretem habzásba hozta, a lángoló csókoknak, melyeket kezeimre hintett a boldogtalan. Könnyező arcza arczomat érinté; s ez emlékek mindenkor lázrohammal újultak meg bennem, valahányszor Karolina szeretettel és bizalommal kezemet hű kezében tartva, s vídám ígérő pillantásaival — akarata ellen — érzelmeimet elkapva mellettem ült, s beszédével mulattatott. — Igen, én holdogtalan, szerelmét kértem a leánynak.

Karolina visszarettent a fölfedezésen. A szegény leány, ki elég erős és bátor leendett más akárkit határozottan s megvetéssel visszautasítani: ellenében csak kérni s könyörögni tudott. Mit használt? Az esengő helyzet növelte az ingert, s ostromaim hevesebbek s vakmerőbbek levének.

Még most is élénken, s az öntudat gyilkoló fájdalmával emlékszem, mikép esdeklelt a szerencsétlen lány előttem ártatlanságáért; mikép igyekezett más irányt adni felhevült indulatimnak, s mikép fáradozott még könnyekben úszó szemeit mosolyával s édes szavaival megengesztelni, midőn látta, hogy állhatatossága homlokomra kedvetlenség redőit idézte. Óh! ő szép és ingerlő volt e helyzetben. Szivem és agyam lángolt; s midőn egykor rettenve és némi megvető iszonynyal futna tőlem felhevült szenvedélyim közepett, félőrült elmével vádoltam hiedegségét, és szemére hánytam, hogy azon tény után, mit atyjáért cselekedtem, tőle többet érdemeltem volna.

Órjöngő szavamra, mint varázstól ihletett, fordult felém Karolina, s félholtan zokogva hullott

karjaim közé, — Kezeivel átölelt, mint egykor; szive keblemen dobogott, mint egykor; szemeiből könnyözön ömlött rám, — a tüztengert magába záró vulkán tiszta forrása volt ez, s ajkai remegtek.

„Óh! — folytatá N* barátom egy kis pihenés után — fölöttébb hibáznak, kik a lélek szebb tulajdonait égi eredetűeknek s az emberi gyöngeségek s vétkektől más különálló forrásból származottaknak állítják. — Nem. — Vének és erény, egy azon növény gyümölcsei, s egyik másiknak szülője és dajkája. Miként a nap erősb vagy fogyó melegével párákat alkot, viharzó felleget gyűjt, vagy a fölszívott nedvet lágy harmatgyöngyökben hinti el a föld arczára: úgy származnak az emberben, ugyanazon ok és forrásból erény, és tévedés, rendítő bűn és szelíd jótékony kegyelet. — Most, miután gyakorta fájdalmasan, de körültekintve visszaidézem lelkembe a múltat, az önvád gyötrelmeivel látom át, mikép ragadták a legnemesb, legtisztább érzelmek a szerencsétlen lányt a tévedés útjára; mikép szült a legártatlanabb és magas gyermeki szeretet, szívében irántam hálaérzetet; s ezen tiszta szeretet talapján álló hála, a szende szerelem sugáraitól ihletve, miként hozta őt karjaimba, s miként áldozta föl értem éltének minden kincsét.

A mondott naptól fogva, Karolina, miként rabnő, szeszélyes kényurának, szent resignációval áldozta föl számomra életét, érzelmeit. Örvendett, hogy vidám legyek; mosolygott, hogy boldoggá tehesse a vele töltött perczeket. De ez öröm, e mosoly drágán vásárlott árúczikkek valának; közepettők nem egyszer láttam szemében, a megtört könnycsepp gyémántját, az eltemetett — de kínosan élő — fájdalom emlékkövét fényleni. Nyugodt és boldognak látszott: a bánatkifejezés nem lehetett élénk arczával rokonságban; lelki ereje és a hálaérzet a kebelvi-

hart arczán és szavaiban vidámsággá, kedveskedéssé, csüggedését mosolylyá tudta szelidíteni. — Csak azon egy-két könny, mely öntudatlanul, szive keserű cseppjeivel szép szeméibe felszökött, adott némi tanúságot szenvedéseiről. S végre, mind annyi gyermeki odaadás közt, úgy látszott, hogy azon szellemi kapocs, mely eddig hozzám köté, végkép elszakadt; hogy ezentúl tartozást és félelmet érzett inkább irántam, mint bizalmat és tiszteletet; hogy felőlem azelőtt táplált nagyszerű véleményének vége volt — és örökre! —

Ez időtájban történt, hogy atyámtól levelet kaptam, melyben fontos és engem érdeklő dolgok végett Pestre jövését ígéré. Levelét nemsokára önmaga követé, s fölfedte előttem, miként ide jövetelének egyedüli célja az, hogy engem egy — vele régen ismeretségben álló gazdag polgár egyetlen és szép leányával egybeházasítson.

A fölfedés mennykőütésként hatott rám.

Karolina élt szívemben. Miként hagyhassam el őt; vagy mikép adhassam kezemet oly összeköttetésre, hol a hűséget, mint férj meg nem tartatom?!

Ezzer gondolat járta keresztül fejemet, míg végre titkomat atyám előtt fölfedém.

Atyám csendesesen hallgatott végig. Ő ezen viszonyomat ifjúsági tévedésnek mondá. Komolyan és szelíden adta elém, miszerint a házasságnak nem csupán szív és föllobbanó szenvedély, hanem a fontoló ész útmutatása után is kell köttetnie, s kért, hogy vele együtt nézzem meg a számomra kinézett mátkát.

Engedelmeskedtem. Emilia — így nevezték az új mátkát — szép volt és mindazon tulajdonokkal bírt vala, melyek férjet boldogítani képesek. Kevés idő múlva irántami vonzalmát vehettem észre. Szü-

lői, s az én atyám a legforróbban óhajták összekötetésünket.

Kínos kétség tengerén hanyattam. Itt egy szende, kellemes és virító lány, mint leendő nő, gazdag hozományyal, és szerető szívvel, boldoggá teendő egész életemet, s egy agg jó atya végső kívánata, melyet a sír szélén, gyermekén teljesülni látva, nyugodtan költöznek őseihez. Amott egy szegény elhagyott hölgy, ki értem föláldozta mindenét, kinek kivülem semmie sincs, és kinek — csak értem égő — szerelme, vidám, fekete szemeiben oly ígézőleg, oly feledhetlenül mosolygott felém.

A választás, a határozás iszonyú volt; lelkem összeroskadni látszott e helyzetnél.

Vizsgálat alá vettem szívemet. Karolina bírta azt; de nem azon tiszta, szent érzelemmel, minek keletkezni szükség, hol férj és nő, elválhatlan boldog egyezséget kötni akarnak. A lányka élénk szép arcza, sorsa iránti részvét és szájalom, azon mély hálaérzetből eredt ragaszkodás, melylyel irántam viseltetett, lebilincselék szívemet. De azon gondolatnál, hogy őt nőmné tenném-e? keblem tagadólag felelt. Hitvesemül oly lányt kívántam, mint Emilia.

Atyám naponként sürgetett a határozattal. Lélekismeretem elnémította az ész szavait. Szívem éjt és naponta kínos küzdés terhe alatt vonaglott.

Azonban minél többször voltam Emilia körében, annál több női jelességet és erényt tapasztaltam benne; s annál inkább meggyőződtem, hogy nincs hölgy, kivel boldogabb lennék, mint vele. Sokáig hullámozottak bennem a különféle indulatok, míg végre határoztam.

Megegyezésemet adtam atyámnak.

De mikép adjam ezt tudtára Karolinának? Ez volt a föladat. A szegény lány egy idő óta látta redőkbe vont homlokát, s nyugtalan volt miatta,

hogy nem tudhatta bajomat, s hogy nem volt képes szavaival, mosolyával és csókjaival földeríteni kedélyemet. — Mit mondjak neki? S ha kijelentem szándékomat, mikép fogja ezt elviselni? — Mikép tűrhetendi, hogy őt el kell hagynom, örökre?! —

Ezer terv, ezer gondolat, elkészített beszéd járta keresztül fejemet. Mind hiába. Nem mertem fölfedni a valót; teljes joggal hihettem, hogy ez földülná élte egész boldogságát.

Azonban a nősülési határozatnál fogva válnom kelle tőle, s mivel nyilatkozatra bírni magamat gyöngé valék: szó és fölfedés nélkül akartam elhagyni.

Fontos és sürgetős dolgokat s gyakori utazást színlettem s adtam okául több napi elmaradásomnak. Azt véltem, szokni fog társaságom nélkülözéséhez, s hidegedni irántam, annyival inkább, mivel ha ismét meglátogattam, egykedvű és hideg valék. Mind hiába. — Komolyságom csak magasb fokra emelte földeritésemre irányzott szeremtjeljes gondoskodását; s ha színlett utamról ismét körébe léptem: nevetett és sírt örömeben, keblemen függött s lelke lelkembe látszott átolvadni, mint reggeli harmatcsepp a virág kehelyben.

Mit tehettem? — El kellett vágni a csomót, melynek megoldásához nem volt erőm. Távollévő szülőim súlyos betegségét vetém okul több hétig tartó utazásomra, s minden birtokomban levő pénzemet kezébe adva, odahagytam őt örökre.

Még most is lelkem előtt áll az elválás. Csüggedt és bánatos voltam; mert tudtam, hogy ez utolsó együttlét közöttünk, s ő, talán távozásomért, talán valamely titkos sejtelem miatt, a szokottnál fájdalmasb kifejezésű arczczal állt előttem. Nem szólt, nem mosolygott, mint máskor; látszott, hogy benső küzdelmét legyőznie most nem volt elég ereje. Vigasz-

taló szavakat akart rebegni; de elhaltak reszkető ajkain; szép hókeble benső vonaglás miatt hullámozott; bucsúcsókja bágyadt volt, mint elhaló mécs lángja. Olyan volt, mint a ködfátyol alá rejtett nap, vagy mint az ifjú fris rózsa, mely a halott barna lepel alól virít a bánatos szerető elé.

Egybekelésünk néhány hónapra volt halasztva, s ezen időhalasztás fölöttébb kedvező volt rám nézve, ki az időtől feledést, gyógyulást vártam.

De ez nem volt oly könnyű, mint előre képzeltem. Emilia szépsége, s kedves társalgása teljesen kipótolhatta ugyan a hézagot, mit szívemben egy szerető elhagyása után érezhettem; de a szerelmen kívül volt lelkemnek egy ostora, mely szüntelen gyötrött, — a lélekismeret. Lelkem előtt állott nappal és álmaimban a szegény elhagyott leány, ki szülők, rokon, segéd, barát nélkül volt a világ és sorsnak kitéve; ki bennem határtalan bizalmát helyezé, s kitől én — a segéd, pártfogó — mindent elraboltam, s tanács, vagyon nélkül hagytam el.

Óh! — e gondolat kínzó Euménidaként marczangolta szívemet.

Százszor, ezerszer fölugrottam, s kiragadtam magamat foglalkozásim, mulatozásim köréből, s rohantam, hogy visszatérjek Karolina ölébe; hogy tőle bocsánatot kérjek eddigi szenvedéseieért; hogy keblemhez szorítsam azon ritka — mindent feláldozó — szívet, s boldogságán, túlaradandó örömen gyönyörködjem. Valamely erő visszatartott mindenkor; az ész hideg szava, a körülményeket és jövődöt egybevető és fontoló sivár lélek elnémítá a szív, az érzelmek föl-sikoltó fájdalmas szavait. Maradtam.

Hónapok teltek el. Emilia napról napra vonzóbbá lett rám nézve. Szerelmet kezdtem iránta érezni; s a szép és szelíd hölgy ezt nagy mértékben meg is érdemelte. Lassanként enyészni kezdett lel-

kemből Karolina képe; messzebb vonúlt az emlékezetem tengerén, mint a hajó, mely kedveseinket viszi el tőlünk, s mely mindig kisebb kisebb pontként lebeg tovább a mérhetlen láthatár kék ködében; de a lélekismeret kinjai nem csillapodtak. — Mi lett, és mi lesz belőle!? — e kérdés súlya nyomta nyugalمامat. Mikép viselhetendi elhagyatását, s a borzasztó csalódást? — S mert bennem egész bizalmát helyezé: a kiábrándulás nem teendi-e egész életét boldogtalanná?; — És, tekintve anyagi szükségait, a jóléthez, kéjelemhez szokott gyermek hol keres és talál pártolót, oltalmazót!? S miután mindentől meg van fosztva, miután ártatlanságát elveszettnek látja, az élet ezer kellekei kényszerítik, s a nélkülözések terhei nyomják: nem feledi-e el, az erény, illem és szemérem szavait, s elfásúlt, megkövült szívvel nem rohan-e a bűn sötét örvényébe?!

Óh! — e gondolatok kínosak, borzasztók valának! — Lángként úsztak szemeim előtt a különféle gyötrő képzetek, s vad, ördögös pokoli alakok lebegtek e lángokban, melyek agyamat, szívemet, velőmet égeték. — Most már nem mertem volna újra fölkeresni, vagy bár felőle hírt is hallani. Keblem összeszorúlt s remegtem, valahányszor távolról hölgyet nyomorú öltözetben, vagy a megvetésnek kitett piperében pillantottam meg. Ilyenkor mélyebben húzódtam kocsim szögletébe. — S ha láttam a házakat, hol bűn és arczátlanság vertek szájalomraméltó tanyát; ha láttam vagy elmémbe ötlöttek a helyek, hol a nép legszerencsétlenebb egyénei összegyűlnek: s elrészegített lélekismerettel mulatnak, zajognak, vígadnak; ha láttam a társadalom ezen zúgó és vészes örvényeit, melyekben az erkölcsi világ lemerült félholtjait, a vigalom tajtékzó hullámai fel s alá hajtják és kavarogva sodorják: óh! — akkor szívem görcsösen szorúlt össze, s nem ritkán könnyemet érzém

arczomon, mert e helyeken képzeltem az egykor legjobb lányt és hű szeretőt; e borzasztó helyzetbe hittem süllyedni Karolinát.

Menyekzöm elkövetkezett. Válogatott vendégkoszorú környezé gazdag ipam dús terítékű asztalát, s barátság és jó kedv fűszerezte a vigalmat. Csak én nem tudtam kifejleni lelkem borúiból, s a vendégek magasb-magasb, pontra hágó kedvcsapongásai közegett, mint egy előérzet által gyötörtetve, mélyebben süllyedtem lelki nyavalyámba. Fényes szerencsém, az új frigy, apám és új rokonaim örömsugárzó arcza csak a keserű önvád férgét ébreszték föl erősebb, éberebb munkásságra. Mind e vígság, szeretet, gazdagság mily áron vásároltatott meg?! — mily szív lett érte áldozat?! — Gúnyos, boszantó, daczos ellenséget képeztek a szerencsémért ürített áldomáskelyhek azon kínos szemrehányással, mely keblemben forrott; s midőn a poharak gyorsabb ürítgetései után a nép kigyúlt arczczal, csillogó szemekkel sorsomat magasztalva, elmésséget és tréfát egymásra halmozott, s mindenki csak a boldog vőlegényt kereste szemeivel: kevés hija volt, hogy ezen kárörvendő s ördöginek látszó lárma és kaczagás zajából szabadba nem rohantam. Csak Emilia szerelem- és szeméremteljesen rám lopott szemei enyhíték ezen vad, elfajúlt szívhangulatot, mint az angyal lágy lant zengése a tisztító tűz lángtengerében gyötrődő lelkek kínait.

Midőn a lakomának vége volt, jelenték, miként egy ismeretlen nő kívánna velem beszélni. Kimentem. Az idegen a kórházból jött, s egy levelet nyújtott át azon jelentéssel, hogy a levél egy — a kórházban fekvő — beteg nő párnája alatt találtatott. Remegve vettem át a levelet; Karolina irására ismertem.

Szemem előtt elhomályosodott minden; a hideg

falnak támaszkodám. Midőn újra fölpillantottam, magamban valék.

Órúlden rohantam kalapomért. A násznép azt hívé, hogy valamely veszélyes beteghez hivatom. Kirohantam, s futottam.

Mint mondám, a levél tőle jött, — Karolinától. Százszor elolvastam ezt azóta, hogy minden szavait elmondhatom. Így hangzott az:

„Tisztelve szeretett barátom! — Reményilem, meg fog ön bocsátani azon merészségért, miszerint egy szegény és elhagyatott nő levelével terheli önt. Azon jóság, mit önben annyi hálával megismertem, s annak tudása, hogy e levél első és utolsó leend önhez, bátorította kezemet. Hiszen, hogy írásom kezéhez fog jutni önnek, s éppen azon időben, mikoron akartam; — midőn t. i. én már nem leszek az élők között, s midőn e merészség, s önnek netaláni neheztelése a sír által ki leend engesztelve.

Midőn engem utoljára elhagyott ön: nem képzelhettem távozása okát, s nem tudhattam, hogy örökre elhagyatom. Csak később hallottam, miként ön egy gazdag lányt veend nőül. Nincs jogom s nem is akarok panaszkodni. — Én szegény, ismeretlen és szerencsétlen leány vagyok, s önnek pénz és gazdag kilátás kell. — De miért nem mondta azért ön nekem szándokát? — Mennyivel édesebb lett volna Karolinának ön szájából érteni meg az ön és saját sorsát? — Hiszi-e ön, hogy ezen utolsó fölládozása szivemnek annyival könnyebb, annyival megnyugtatóbb lett volna, ha azt ön előtt nyilváníthatom, s ön előtt határtalan szeretetem és hálám oltárára tehetem?! — Hiszen ön mindent érdemel tőlem; s ha a sors minden változata keresztül megy is rajtam: a gyermeki szeretet örökké fog bennem élni, s a jótétet Karolina soha sem feledendi.

Magányos napjaimban mindig azon édes remény

melegítette szívemet, hogy ön — mélyen tisztelt barátom! — még egyszer eljövend hozzám, s még egyszer megláthatom azt, kinek annyival tartozom, s kinek emlékezetét mint drága követ őrizem tisztelet és érzelem között. Higyje meg ön, e remény vídammá és bohóvá tön. Naponta gondolkoztam azon: mily arcczal fogadjam el önt; és százszor, meg százszor kísértettem meg tükröm előtt szomorú vagy derült alakot váltani, amint kedélyem változott. Ne boszankodjék ön e balga szeszélyért. Én ily kedélyes nő vagyok. — Azonban ön nem jött, és elhiszem, oka volt rá. — Nem akarok, nem is tehetek érte szemrehányást. Ily nyomorú árva lánynak, mint én, s főleg ön ellenében nem lehet akaratom, vágyam, követelése. Pedig mit nem adtam volna ha még egyszer önt láthatom; ha még egyszer megköszönhetem jótéiteit, szerencsétlen atyám emlékeért kezét keblemhez szoríthatom s megcsókolhatom?! —

S aztán, — ha ön hozzám eljövendett, — talán egy titkot is fedeztem volna föl ön előtt; — ha ugyan öntől és a szeméremérettől ezt tenni bátorítottam volna. — Egykor talán megtudandja ön, mit most leírni, arcom pirúl, s nem bírok elég erővel. — S aztán, e levél idegen kezekbe is kerülhet. — Mire nézve, ezerszer kérem önt, égesse el e levelet. Adja az ég! történjék meg minél előbb, minek meg kell történnie, s levelem jusson el ön kezébe, mielőtt megnősülne. Égesse el ön tüstént e levelet, nehogy valahogy neje — — ön tudja, mit akarok mondani. — A síron túl is boldogtalan lennék, ha önnek szerencséjét bármi részben megháborítnám.

— S most megválok öntől örökre. Éljen ön sokáig és boldogul! ha néha megemlékezik rólam, — szabad legyen ezt hinnem —: jusson eszébe, hogy én határtalanul szerettem és tiszteltem önt. Legyen boldog ön! kedves, tisztelt, imádott barátom! — Ha

a bűnös lélek meghallgatást talál égben: isten színe előtt is, csak az ön földi és égi üdveért fog örökké könyörögni, ön hálás tisztelője C. Karolina.“

Miként említém, magamon kívül rohantam a kórház felé. Felfutottam a hágcsókon, földre löktem mindent, ki utamba jött. Dobogó szívvel, halavány arccal, vadul forgó szemekkel törtem a szobába, melyben őt képzeltem.

A szobában egy ágyon feküdt Karolina. Arcza sápadt, szemei csukvák, mozdulatlan. Ő nem volt többé. Szép volt, mint az alvó angyal. Halovány szája körül az egykori édes mosolygás árnya vonúlt el. Bal karjára egy kisdud holt csecsemő volt kiterítve.“ —

Barátom elhallgatott. Kevés idő múlva tompán folytatá:

„Mint szerető és apa állottam szoborként áldozataim fölött. — Én temettetem el Karolinát, sírját láthattad.“

Többet nem szólott; s én szintén hallgattam. Némán folytattuk utunkat s némán váltunk el egymástól.

A farsang napjai.

A toronyóra kívül éjfél kongott. Szempilláimat nehezülni érzém. Fölkeltem íróasztalom mellől, s fekdüdni készültem.

Farsang utolsó napjai voltak; s utczámon az éjszokott csendjével ellenkező zaj és élénkség. A vígalmakba menő és jövő számtalan kocsik robogása, miként meg-megújuló vész dörgése hangzott el a kövezeten. A nagy tömeg feledve egy időre szenved-

déseit, nyomorát, mint zúgó örvénybe, viteté magát a vigalom rohanó folyamába.

Éppen éji öltönyömet vetém le, midőn ajtómon erős kopogás hatotta meg füleimet. Kimentem; s nevét kértem a különös látogatónak. A tompán rezgő hangból, mely a zárt ajtón keresztülhatott, Térey barátomat ismerém föl.

Az ajtót kinyitám; ő szótlánul rohant be szobámba.

Midőn utána beléptem, pamlagomon ülve találtam őt. Fejét lehajtá s arczát két tenyerébe nyomta.

Időm volt őt végignézni. Egy különcz színű bő domino volt vetve csinos szabású öltönyén felül. Illatos, szép, barna haján alig látszott már valami nyoma a fodrász kezének, annyira szét volt ez szórva és kúszálva. Valami rendkívüli és megrázó esemény történhetett vele.

Nem akartam érinteni baját, nehogy újlag föl tépjem a sebet, mely szívében égni látszott. El kelle várnom a fölingerült lélek lázperceit; s hallgattam.

Végre fölpillantott. Ez arczot, ez összedúlt vonásokat sohasem fogom elfeledni!

— Tánczvigalomból jössz? — kértem őt gyöngéd, részvétteljes hangon.

Barátom összeszorítá ajkait, melyek körött a fájdalom és irtózat rángásai voltak szemlélhetők; halvány arczát az égre emelé, s tompán felele:

— Vigalomból, — s egy szerencsétlen halott ágjától.

— Az istenért! kiáltám elszörnyedve, falán csak nem magad valál? . . . a gyilkos szó önkénytelenül nyelvemen maradt.

Barátom keserűen mosolygott, — zsebébe nyúlt, s abból egy kisdud fehér keztyűt vőn elő, s átnyújtva, mondá:

— E keztyű volt minden vész oka.

Megtekintém az állítólagos corpus delictit. Nőkeztyű lehetett. Nagyságáról ítélve, a kéz, mely viselé, oly kisdud és keskeny volt, hogy a világ akár melyik híresztelt szépségének dicsőségére válandott. Legfeljebb csak egyszer lehetett használat alatt.

Ifjú barátom ismét átvette tőlem a finom keztyűt, s csókjaival halmozá el, — majd egyszerre gyorsan és irtózáttal hajítá kezéből egy szegletbe, s szemei kínos állásban s magyarázhatlan iszonynyal meredtek rá, mialatt halk hangon suttogá:

— Az ő kezében volt utoljára!

Mint minden egyéb fölingerültség lassanként lecsillapúl: barátom kis idő múlva csendesb és nyugodtabb lón, s képes volt elbeszélni, mi történt vele azon éj első felében.

Történetét érdekesebbnek találtam, mintsem elhallgathatnám. Elmondon azt, összekötve kiegészítésül azon mellékeseményekkel, melyek az egésznek fölfogására és érdekességére megkivántatnak.

Farsang első napjai voltak. A nagy tánczterem zsufova vígadóktól. A számtalan meggyújtott gyertyák fényözöne, visszaverődve a falak síma tükreiről, vakító csillogásban kápráztaták a szemeket. Mintha az ember daczolni akart volna az éjjel: a sötétség le volt küzdve; a főséges nap, s a milliárd csillagok lángtengere látszott leszállani a terembe. A nép tarka vegyületben forrott és hullámzott; ifjak és virágokkal ékített nők, mintha két különféle színű folyam hullámai csaptak és keveredtek volna össze, s árjai földülva, fölszagatva valamely rétet és kertet, elsodorták, magokkal ragadták volna virágait. A lég a teremben illattal terhelve; bájoló zene, ragyogó fénytengerben úszó pompa és

csin, illatos lég; ifjú, csábító, mosolygó arcok; s végre a kedves karján lejtett táncz kell-e több, hogy a fiatal szív erős dobogásba jőjjön: s a vér lánghabokkal forrjon föl az erekben?

A bálterem egyik végében gyönyörű ifjú hölgy áll a hosszan elnyúló ülőhelyek előtt. Arcza tavaszi rózsa volt. Ékes, barna haja gazdag fürtökben folyva hovállai fölé; a fején ülő gyöngysor, mint csillogó harmat, mint a természettől körben elhintett gyöngyvirág a sötét pázsit fölött, szerény de bájos tekintetet adott a nézőnek.

Egy ifjú közeledék, látszólag tánczosnót kémelve a következő francziára. Az ülőhelyekről egy éltes nő kelt föl; s az ifjút és hölgyet egymásnak röviden bemutatá.

Térey Sándor volt ez; kellemes karcsú fiatal s a nő, a szép Emmi, a fiatal és gazdag Z* nyugalmazott kapitány hitvese.

Az ifjú tánczra kéré föl a szép nőt; és kezét nyújtván, nem sokára mindketten a mozgó tánczosok sorába vegyültek.

Z* nyugalmazott kapitány még igen ifjú volt ugyan, de jelenkori ifjainknak azon nagy számából, kik jókor letépik az élet virágait; s a lélek az ifjú testben korai vénségre jut. Házából ritkán ment ki; kedélye komor és sötét. — Egyébiránt kevés baráti körében jól szokott mulatni; ügyes kártyázó volt; és nejét, kinek míg örvendeni tudott, mondhatlanul szereté. A mondott vígalom előtt néhány nappal jött Pestre falusi gazdag jószágáról.

A táncz elkezdődött. Az ifjú és Emmi összepillantottak; s mindketten valami édes, mondhatlan varázst, titkos gyönyört érzének idegeiken átfolyni. A nő remegni érzé kezében az ifjuét; s tán éppen ez lehetett oka, hogy koronként gyöngéd szorítást tapasztalt.

Emmi lelkesülve lejté tánczát. A szemek ráta-
tapadtak igéző szépségére s könnyű, kellemes tán-
czára. De ő csak egy pár szem tekintetében meren-
gett, mely szüntelen rajta függött, mint eltévedt
vándoré a távolban mozgó bolygótűzön. Ennyi pom-
pát és fényt, ily tarka néptengert, ily szép, igéző
fiatalt még sohasem látott falusi magányában. Mit
tudta ő, hogy férjén kívül még vidámabb kinézésű,
bájolóbb férfiak is vannak?! Megigézve, elragadtatva,
édes kéjben remegve függött fiatal tánczosa karján.

A táncz elvégződött. A férj, részint megunva a
sokaság tolongását, részint némi féltékenység miatt,
haza készült. De a nő oly igénytelenül, oly édesen
könyörgött férjének maradásaért, hogy kérését —
főkép egy gyöngé férjnek — lehetetlen vala nem tel-
jesíteni.

Még kétszer tánczolt Emmi a fiattal. Néhány
szó, néhány nyilatkozat elég volt rá, hogy mindkettő
kebelében kitörő lángra lobbantsa a titkos, rejtett
tüzet. — Ők szerették egymást.

Midőn hajnal felé a fáradt sokaság eloszlott,
Emmi kocsijában ült férjével. Férje álmos volt s
félíg szunnyadott; a szép nő bágyadtan, mint letört
virág, ült a kocsi szögletében. Szemei előtt bájos
alakok lebegtek, s ébren álmodá a szerelem boldo-
gtó édes álmait. Szive sebesen dobogott; s nem vevé
észre, miként feküdt párnái közé.

A farsang napjai folyvást öröm és vígalmak zaja
közt telének. A boldog Emmi majd minden éjen tán-
czolhatott és cseveghetett a szép ifjával. — Ő nem
volt rossz nő; férjét tisztelé, és gyöngéd hitves vala.
De tehete-e róla, ha tapasztalatlan, elfogulatlan szívért
egy ellenállhatlan erő egészen hatalma alá lánczoló?
— Néha önmaga visszaiszonyodott titkos szenvedé-
lyétől: de mindannyiszor a szerelem édes szavai el-
némíták az ész és erkölcs szavait.

A férj észrevette neje változását. — Szive kínos fájdalom alatt nyögött. — Nincs leverőbb, csüggesztőbb érzet, mint saját gyöngeségünk érzete. A férj teljes mértékben tudá, hogy nejét nem boldogíthatja; — hogy az ifjú, szerelemteljes asszonynak, oly hideg, életűnt férj rideg oldala mellett szükségképen szenvednie, vagy hűtlennek kell lennie.

Azonban ő egész lelkéből szereté nejét. Szerelem nélkül nem élhetett. Neje volt az egyetlen, mi hideg, kiégett keblét átmelegíté, s őt az élethez láncczolá. A farsang végnapjaiban egy álarczos bál vala tartandó. Térey Sándor, a szerelmében égő ifjú, könnyörgött Emminek, hogy ez utolsó vígalomban jelenjen meg. Ő különben is, farsang végeztével, kevés nap múlva Pestet örökre el akará hagyni. A nő megígérte eljövését. Ismertetőjelül a bájos asszony egyik keztyűjét adandá át Sándornak az álarczosok közt.

Félelem- és örömtől remegő szívvel várta Emmi a boldog estét; — s fájdalommal gondolt a végmegváltásra. — Este felé a férj főfájásról panaszkodék.

Emmi részvételt ült férje mellett; s midőn az lefeküdt; ágya fölött virasztott. De gondolata, lelke akaratlanul a vígalom tarka személyein s a szép ifjún mulattak. Máskor szokott édes szava, csevegése elnémúlt.

Midőn a nő férjét elhagyva szobájába akart távozni: ez benső fájdalomtól, s mintegy előérzettől izgatva ült föl ágyában; s megfogva hitvese kezét, halk hangon kérdezé, ha nem szándékozik-e a vígalomba?

A nő megvallá, hogy szándoka volt elmenni. — Óh; Emmi! ne menj el, szóla férje lágy, olvadó hangon. Én igen szerencsétlen vagyok. — A nő hallgatott.

— Emmi! folytatá a férj erősebb hangnyomat-

tal, azt véltem egykor, hogy bírom szerelmedet; egyedül és kirekesztőleg bírom azt. Egy idő óta, mióta Pestre jövének, mióta beléptél a világ zajába, hideg és szeretetlen vagy férjedhez. A világ minden kincse, az élet minden csábító ingere kihalt előttem: csupán a te szerelmed maradt még fenn számomra bájos virágként. Ne hagyd e virágot elhervadni, mely egyedül áll napjaim sivatag pusztáján. — Óh! Emmi! szereted-e még férjedet?

Emmi elhalaványodott mint a halott; s halványan hajolt férjére.

Ígérd meg nekem, hogy honn maradsz — esenge férje. Ne vedd féltékenységnek. Én bízom erényedben, és jó szivedben. De nyugalmam, boldogságom, életem van kezeid közt. Ne tépd azokat szét, szép kezeiddel. Maradj itthon.

Itthon maradok. — Szóla remegve a nő.

A férj megcsókolá hitvese gyöngéd hókezeit, forrón és sokszor. — Egy pár könny esett szép neje kezére hol azt a csókok illették.

Emmi jó éjt kívánt férjének, s némán nyomta ajkait homlokára. De a csók hideg és élettelen volt, mintha fagyos virág vagy jégdarab hullott volna az arcra; s pedig máskor forrók, lángolóak voltak ajkai, hasonlóak a megteremtett napnak első lángsugaraihoz. Önmagát vádolta, keserű szemrehányásokkal vádolta e hidegségeért. Hiába! nem tehetett róla.

Szobájába távozott; s hogy megnyugtassa, szelídítse háborgó érzelmeit, elővette imakönyvét, s könnyörögni akart. — A hit, a vallás szavai vigaszt, békés megnyugtatót szoktak adni mindenkor. Előtte ki volt tárva a könyv; a szűz anya és kiseded istenember képe díszlett a csinos lapról; — s ő nézett merőn, látszólagos figyelemmel; szemeiben egy pár könny csillogott; mintha imádkoznék, arcza oly magasztos, oly átszellemült volt. S pedig a nő

másutt tévedett gondolattal; s nem tudá hol van, mit akart tenni.

Sóhajtva tevé le ismét könyvét; s ekkor a pompás imakönyv mellett, a vigalmi belépti jegyen akadtak meg szemei. Hevesen szökött fel helyéből. — Az óra tizenegyet ütött. — Jól tudá, hogy az ifjú várakozik rá. — Ó ígéretet tett; — mikép szegje meg adott szavát, a szerelem ígéretét? — Egy búcsúszt, egy „isten hozzád“-ot se mondhasson neki?

Hisz a bálban álarczban jelenend meg; ki tudandja meg elkövetett lépését?

Szomorú állapota a lélek erkölcsi érzetének, midőn a hihás lépés elkövetésétől csupán az emberek ítéletétől való félelem von még eléje némi gyöngekorlátot.

Sebes léptekkel járá be szobáját; — kezeit törte, s erősen zokogott. Szive, lelke s egész lénye lázas küzdésben szenvedett. Végre fölnyitá ajtaját; kilépett; a kulcsot magához vevé; kiment a kapun, s kocsiba ülve elhajatott.

Alig lépett ki szobájából: férje fölkelve ágyából, csendes, vigyázó léptekkel, nehogy zörejt okozzon, fölnyitá hitvese hálótermének ajtaját. Szétnézett a szobában, — senkit sem látott, — az öltöző asztal üres. Ágyához lépett; — széthúzta gazdag, fehér függönyeit, — a párnák fölvetve, érintetlenül. — Neje sehol sem volt látható.

Iszonyú fájdalom ragadta meg a gyöngé férjet. Lábai megtörtek; s élettelenül, meredt tekintettel hanyatlott egy székre. Aztán hirtelen, mintha száz élet laknék keblében, felszökött ülőhelyéből s szobájába sietett.

A fájdalom megsemmisítheti erőnket, akaratuskat, de egyszermind sokszor ellenkezőleg azokat a legfelső pontra emelheti. — A dühös, szaggató szél-

vész majd a földhez sújtja, majd a magas édig tudja emelni a testeket.

A férj kocsiba veté magát, s elrohogott.

A bálterem tarka álarczosok seregétől pezsgett. Különféle alakok vonultak végig a tömött sorokon; különcz, nevetséges és bízár torzképek. — Mintha a vígalom a valódi élet satyrája, parodiája lett volna.

Egy női álarcz lépett a terembe, sebesen tekintgetve szét a különféle alakokon; — valakit látszott keresni, s nyugtalanul tovább-tovább indult.

Kevés idő múlva egy férfi álarczos jelent meg. Szintén figyelemmel körülnézett. — Az álarczos nő feléje közeledék tiszta, fehér keztyűjét lehúzá. A férfi hasonlóul, mint egy gyanítólag vizsgálta körül a nőt; kérdeve pillantott, s sebesen ragadta meg az eléje tartott keztyűt. Szólni akart; de a hang elhalt ajkain. Álarcza alatt látni lehetett volna, hogy a fájdalom némítá el ajkait.

A női alak most egy másik férfit pillantott meg, ki az előbbihez hasonló termettel és dominóval bírt, s kémlelődvé közeledett feléje. — A nő lehúzta másik keztyűjét, s a férfi elé tartá; s ez hozzá hajolva halk hangon súgá fülébe: Emmi!

A nő egy örömkialtást tőn; s az álarczos karján tovalebeggett.

Az előbbi álarczos, ki a keztyűt átvevé, magához jött látszólagos elmerüléséből. Utána indult a nőnek. Szemei éles vizsgálódással jártak körül a tarka személyeken. Futott és rohant, hol a csoportok gyérülve valának. Hiában! A nő és álarczos férfi eltűntek.

Kétségbeesve rohant ki a teremből. Kocsiját parancsolá, s elhajtattott.

Felesleges talán mondanom, hogy az álarczos Z* kapitány, a szerencsétlen férj volt.

Szobájába ment. Szekrényéből valamit vett elő. Aztán ismét neje hálóteremébe vonult.

Szívszaggató, lelket tépő lett volna látni őt emésztő fájdalmában. Ezen máskor hideg, kifejezés nélküli arczon, most — hogy úgy szóljak — egész gazdagságában tűnt föl a gyötrelém képe; hasonló levén azon különben egyszerű vidékhez, mely festői szépséget nyer, ha rajta a pusztulás és enyészet keze vonul el.

Remegő lépésekkel járta be neje szobáját; megállapodva, s kínos gyönyörrel mulatva minden helynél és tárgynál, melyhez különféle emlékezetek voltak kapcsolva. Kezével illette, s édes tekintettel nézé Emmi síma könyvét, a lapokat, melyeket annak ujjai érintettek. Megnézegette az apró munkákat, mikkel az unalmas órákat eltölté; öltönyeit; leült azon helyekre, hol neje gyakrabban pihenni szokott; s végre az ágyhoz közelített, s félre vonván a nehéz tiszta függönyt, előtte térdreereszkedett.

— Óh Istenem! — szóla szívmetező gyötrelémmel — nem vétkezem-e, ha letérdelek e helyen mint szent oltár előtt?! Te, nyugalom édes helye! ti lágy pelyhek és hószínű leplek! minő boldogok vagytok! — Óh! boldogabbak vagytok a rózsánál, mert kedvesebb lényt bírtatok, mint a rózsa illata; boldogabbak a liliomnál, mely hajnal tiszta harmatát viseli kelyhében, mert ő szebb volt az ég harmatánál; boldogabbak a mennynél, mert angyaloknál égibb teremtményt bírtatok öletekben. — Édes varázsingerrel telt lég, mely mint a forró ajkak a szerelem csókja kábító gyönyörét, magadba szívhatád balzsamleheletét, — óh! hadd éldelhesselek! — Ölj meg a szerelemmel, melyet ajkairól elloptál, — vagy vedd át utolsó sóhajtásomat! Itt nyugodtak egykor karjai; itt rózsa arcza; — hollófürtei itt folytak alá. S forró csókjait hinté a

hófehér párnára. — Isten! Isten; kiálta ő — miért nem bírhatom e kincset!

Itt fölkiáltott; szemei vad, ádáz kifejezéssel meredtek előre. Csend volt.

— Nem, nem élhetek szerelme nélkül — folytatá siralmas hangon! De, itt, itt kell meghalnom. E helyen, hol ő pihent, aludt. — Róla, egyedül róla álmodjam halálom után, síromban.

Ezt mondva, az ágyba veté magát összevonta a függönyöket, s elhallgatott.

Kevés idő múlva a mondott helyről egy pisztolydurranás mennydörgött végig a szobában. Aztán ismét minden néma lőn; csak a falon függő óra egyhangú, kimért ketyegése hallatszott.

A benső szobából a csattanásnak csak egy kis része jutott a szolgák fülébe. Kifutottak, megnézni mi történt; s nem látva semmit, ismét visszatértek aludni. Az utcán pedig csupán a vígadók kocsijainak robogása dübörgött.

Néhány percz múlva ez után az ajtó megnyílt, s két álarczos lépett be. Emmi volt és Térey, ki a nőt, miután ez beteg férjéhez haza sietett, szobájáig elkíséré.

Emmi szereté az ifjat: de férjéhez szent láncz, a kötelesség csatolá; s ő nem volt vétkes nő, csak megtévedt, — hibás lépést tón. Igéretét akará teljesíteni az ifjúnak, erre szerelme készítette: s azután örökre lemondani róla, s boldogítani férjét. S szándoka volt reggel töredelmes szívvvel férjének mindent megvallani, s őt arra kérni, hagynák el Pestet örökre — Fájdalom! ez már késő volt.

A szerelmes nő gyermekded, ártatlan örömmel szemlélte, hogy az ifjú azon helyen van, hol ő szokta napjait eltölteni. Édes gyönyörrel mutogató meg neki ülőhelyét, műveit, könyveit, — s megemlékezését kérve, búcsúzni akart.

De az ifjú ereiben lángfolyamként szökdel a vér. Előtte volt a kellemes nő, éjen egyedül. Karjai hevesen szoríták magához a karcsú termetet, s csókjai némiták el ajkain a távolító, kérő és parancsoló szavakat.

Emmi rettenve emlékezett férjére, s küzdve az ifjú ölelő karjaival és szerelme lángjával: végre kifejté magát az erős kezek közül s remegve, elbódulva futott menedéket keresni az ágy függőnye mögé.

Sándor égő hevétől űzve futott a nő után; midőn egyszerre ennek elváltozott, halvány, ijesztő arcát látá a függöny közül kifejtőzni, az ágy előtt iszonyú vonaglások között összeroskadni. A szerencsétlen az ifjú karjai fogák föl. — Ez fölemelte a minden tagjaiban remegő nőt, félrehúzá az ágy függönyét, hogy az elaléltat belefektesse, s mondhatlan iszonynyal ismeré meg a szerencsétlen halottat; s lábai, mint kóbálvány, mezdulatlanok maradtak helyökön.

Emmi végre erőt vőn szörnyű állapotán, s végig vizsgálta a boldogtalan hallottat. Egyik keze még szorosán tartá a keztyűt, melyet neki neje a bálban tévedésből átadott vala.

— Ah! ő forrón, igen forrón szeretett engem, — kiálta a nő fájdalmas hangon. — A szerencsétlen keztyű! — — — Ő a vigalomba jött utánam.

Az ifjú kivette a keztyűt a halott meredt ujjai közül.

— Menjen ön, az istenre kérem, menjen ön, — szóla Emmi Sándorhoz. — Ne legyek kénytelen szemem előtt látni bűnömet egész borzasztóságában. — Menjen ön, küldje be cselédimet — és távozzék örökre. — A mi kötelesség még rám vár, azt szigorúan fogom teljesíteni. Az ég irgalmára! távozzék uram!

Térey szóltanul, szétdúlt lélekkel távozott . . .

Egyenesen szállásomra futott; s ekkor volt az, midőn beszélyünk elején oly zavart elmével rohant be szobámba.

Néhány nap múlva Térey barátom beesett szemekkel a halottéhoz hasonló arczzal lépett ismét lakomba. Kérdő tekintettel pillantottam rá; ő egy levelet vőn elő, s szóltanul nyújotta kezembe.

A levél így hangzott:

„Legyen szabad hinnem, hogy ön nem fog rólam rosszabbul itélni, ha oly iszonyu csapás után, még egyszer szólok önhez. Nem válhattam meg öntől a nélkül, hogy a szeretet és töredelem utolsó szavait elmondjam. Hibám nagy volt; de istennek hála, nagyobb büntől tisztán állok az ég és ön előtt; s tévedésemet, mely fölém oly gyászt hozott, könyörgéseim és halálom fogják engesztelni. Néhány nap óta szüntelen könnyeztem, bőjtöltem és imádkoztam; s most készen vagyok az ítélőbíró előtt megjelenni. Isten adjon irgalmat és kegyelemet!! —

Ön még vidám napokat, boldog jövőt fog élni, — s legyenek azok még bájosbak, szebbek, mint képzetemben feltűnnek. Óh! ha tudná ön, mily nehéz szívemnek önt elhagyni! — Kértem a teremtőt, hogy tengerkönyveim egy részét az ön hibája kiengesztelésére számítsa be, — s ez, úgy hiszem, meg fog történni — s mi boldog vagyok én, szerencsétlenségem közepett is, hogy önért valami áldozatot tehettem.

Végrendelményeim meghagyása szerint holnap után fognak temetni; s midőn ön e levelet megkapja: a gyászmisét tartják üdvezülésemért. Jőjön ön el a templomba, — ha még szereti egykori Emmijét; s mondjon el lelkemért egy könyörgést.

Szellemem az ima és ének szavainál, ön körében fog lengeni. Éljen ön boldogúl! s tartson szívében az emlékezetnek egy kis helyet a boldogtalan Emmiért.“

Midőn a levelet átolvastam, barátom tompa fájdalommal szóla:

— És most a gyászmiséről jövök.

— Hazám szép hölgyei! — ifjú magyar nők, kiknek kötelességtek betölteni a hitvesi szép hivatást, s férjeitek boldogítása édes vágyatok; kell-e mondanom, hogy a ránk következő farsang vígalmi közt óvjon benneteket a szerencsétlen Emmi példája. Itt áll rideg sírhalma az egykor oly szép és kellemes asszonynak. Nem jöttök-e el sírjához? leszakasztani róla a tél hervadt virágát, hogy az kebletekre tűzelve — mintha a korán hűnytnak képe volna, — szent talizmánként őrizzen meg hasonló szerencsétlenségtől.

A bálkirályné.

— Fölséges est! — Gyönyörű zene! — Mily helyes elrendezés! — Válogatott vendégsereg! — Ah, szép, dicső!...

Ezen és több ehhez hasonló magasztaló kifejezések egy bálteremben mondattak, hol — csodálatos kivétel nélkül, mindenki fölöttébb meg volt elégedve az est mulatságaival és személyeivel.

A tánczterem megtelepően tőmve volt. Délczeg, büszke ifjak s ártatlan leánykák, örömben úszó arcczal váltogatának egymással tüzes pillantásokat; most egymáshoz fűződve rohantak a tánczosok zajgó örvényébe, majd pedig, mint haragos forgatag hullá-

maitól partra csapott virágpor fáradtan, pihegve hulltak a puha ülöhelyek vánkosaira.

Mennyi édes beszéd; mennyi elragadtatott szívvallomás; mennyi szerelmi hit és eskü; és mennyi hazudság!

— Ah, nézzétek mondának néhányan, — az ifjú B* mily kellemesen tánczol.

— És a kis Luiza minő bájos, szelíd teremtés, — hangzék mások szájából.

Minden félreértés kikerülésére kötelességünk följegyezni, miszerint ezen dicsérő beszédek nem voltak alap nélküliek; mert a fiatal B* atyja első tisztviselő volt a városban, s a szelíd, tizenöt éves Luizára ötvenezer forintnyi örökség várakozott.

— Édes gyermekem! — szólítá meg titkon néhány anya ártatlanul enyelgő leányát, — nézd csak D* tanácsosnét és kisasszonyait, figyelmezz rájuk, mikép viselik magukat, te is hozzájuk alkalmaztasd magadat. Ők finom és művelt nők, tőlük tanulni nem szégyen, sőt igen illő és szükséges.

Ezen D* tanácsosné és leányai igen szűk jövedelemből éltek: de éppen ezen szegénység kárpótlására s feledtetésére annál fennebb hordák büszke fejüket Műveltségüket kétségbe vonni nem lehet, miután társalgásukat leginkább idegen nyelven folytatók s durva honi kelmét nem viseltek.

— Mama! igazítsd meg, kérlek, hátul virágkoszorúmat, — szóla egy alig tizenhat éves, ártatlan leányka anyjához, kibontakozva egy ifjú karjáról, ki őt tánczba akará vinni.

Az anya örömkönnyek közt, mosolyogva igazította leánya fejdíszét.

— Ah! most sincs bálkirálynénk folytatá a nyugtalan, kedves teremtés, — most sem jött el a szegény Mari.

— Ah! — fölkiáltának néhányan a tánczosnék

közül kedvetlenül, mert noha közülök talán egyik sem igénylé, hogy bákirálynénak tartassék: mégis irigylé mindenik a távol levő Mariról mondottakat.

Az anya, helyrehozván leánya fejékét, valamit sügött fülébe, aztán gyöngéden megfenyítve, tánczba bocsátá.

— Most sem jó el Mari? — kérdé egy piros arcú szőke leány, hamis oldalpillantással, fiatal lovagját, kinek karján csüngött, s ki elbűvölve látszék a deli termetű, cseles leány által.

— Meglehet... Nemtudom... Talán; — lón a kérdésre hideg válasz.

Tizenegy óra volt. Új-új vendégek léptek a terembe; s a kisvárosi nép minden egyént ki az ajtón bejött, jól ismervén, minden újonjöttnél különféle nevet, megjegyzést, magyarázatot, s a közel és távolabb állóknál csodálkozást, örömkifejezést, alázatos bókokat s több effélet lehete látni és hallani.

Az ajtónál egyszerre élénkebb mozgás lett észrevehető, s a nép, főleg a fiatalság, egy helyre tolult össze, s mint hol a tengerbe hatalmas folyam ömlik, egy tárgy irányában, egy tárgyat követve, sűrű csoportban vonult tovább-tovább a vendégsereg, kiki igyekezve, tolakodva, kémlelődve. E mozgás a terem egyéb részeibe is elhatott, s kevés idő alatt az egész oly tekintetet nyújtott, mind a széltől ingatott virágos rét,

A bálban halk zúgás terjed odább odább. — Mari, Mari, — susogák mindnyájan.

A nép egy leányt követett, egy leány nevét zengte, ki a bálteremben megjelent, s megjelenése elég volt az általános közfigyelmet lekötni, magára vonni. S pedig e hölgy oly igénytelen volt!

Láttatok-e már hajnalban tiszta liliumot piros rózsával egybeölelkezni, s színöket mintegy összeolvadni? Ez az ő arcza volt. — Láttatok-e szűz havas

ormain sötét félhőrétegeket? Ez az ő barna hajzata volt. — S láttatok-e égő rubin mellé fehér gyöngyöt foglalva? Akkor tudjátok milyen volt gyöngéd mosolyra elnyiló szája.

És e csillagtűzben égő szemek! És e gratia termet! . . .

Az ifjak daliás serege sűrű tömegben udvarol mellette, s egymást föl váltva kérik föl a tánczokra. Mindentütt elragadtatás szépsége iránt. — Mily boldognak kell e hölgynek lennie.

Alig egy éve, midőn a virágzó Mari, az ifjak bálványa, a közfigyelem tárgya, s a tánczvigalmak egyedüli királynéja leve. Vígalom, gyönyör, szeretet karjain lejtve, akként repülé át napjait, mint kellemes tánczát, mint lenge sajka, mely virágos part mellett lebeg s rajta vig dal zeng. — Ő szép volt s elég gazdag. Ifjú lánggal telt szive el volt ragadtatva a szép világ, a bájos szavak és örömteljes napok gyönyöreire által. Vére tűzhabokban forrott fel; — szerelmet várt és talált.

Egy ifjú veté rá tűzpillantásait. A szerelem kevéssé azon eszme felfogására és kimagyarázására, mit az ifjú tőle mézes szavai után viszonzásul nyert. Szerelme nagy és magasztos volt, mint az istenségé a világ iránt, mely elhagyva őt, álisteneknek hódol, ő pedig magát áldozza föl váltságul érte.

És az ifjú mégis elhagyta őt. Egy év folyt el csupán, s a hajdan örök szerelmet esküdöző férfi mást boldogított szerelmével; s jelenleg is egy szőke hölgynek karjain látjuk őt a tánczteremben vigadni.

És e hűtlenség és elfeledtetés óta Mari ritkán szenvedett. Egészsége hanyatlani kezdett, színe lassanként hervadt; — még mindig szép volt, és szokatlan bájú; de a boldogság, e díszes oltárkép, ki volt rabolva keble szentegyházából. A hajdan vidám és örömkedvelő leány, most kolostor szüzeként el-

zárkózott, s ha jó anyja inté és dorgálá, könnyek közt kérte: szelíd mosolylyal válaszolt; de a mosoly oly fájdalmas, oly lelketépő vala.

S a farsang eljött. A városkában felhangzott a számtalan vígalmak zaja. Ifjak és leányok siettek éldelni a hamar eltűnő órák örömeit; a tánczvigalmak ragyogók, népesek valának. A kis város minden fiatal hölgyeit egy farsangi koszorúba fonva, mutatá elő: csak a legszebb, legdíszesb hiányzott abból —; Mari, a hajdani tánczvigalmak királynéja.

Ah, a régi szép esték, gyönyörteljes órák! . . . Megjöttek ezeknek emlékei, mint meghalt kisdedek árnyai nyugtalan álomban. Mennyi öröm és remény eltépve, megsemmisítve?! Mennyi kín, — halálkín azóta a kebelben?! s mennyi erő ezen kínok leküzdésére! . . .

A farsang végéhez közelített. Egy fényes tánczvigalom vala tartandó.

Mari a bálba készült menni.

Csodálatos változás. Anyja bámúlt és örvendett rajta, s titkon a legszebb öltönyöket, fejdíszeket parancsolta meg leánya számára.

Azonban a változás nagyon is kimagyarázható volt lélektani vizsgálat után. A szenvedő leány föl akart lépni még egyszer azon helyen, hol egykori kedvese őt láthatandá, s talán . . . talán . . . : de ne legyünk lovagiatlanok elárulni egy gyöngéd szív édes, titkos reményeit. . . .

Az est eljött; könnyű lovak röpiték a díszes kocsikat a város szűk utcáin. — A tánczteremben a néző tekintete illatos, tarka virágtengerbe merült el, s a ragyogó tükrök szerelemmel fogák föl s adák vissza a mosolyogva lebegő alakokat, mint csendes tó vize a csillagos ég szépségét.

Mari öltözőasztala mellett ült.

Előtte viaszgyertyák és tükrök. Mellette néhány

kiválasztott öltözet gazdag redőkben folyt le a nehéz szőnyegre.

Háromszor igazíttatá újra szép fodrokba szedett haját s mégis elégtelen volt. — Ah, ő nem bízott szépségében; pedig oly hódító volt!

A boldog anya benső szívörömmel nézé gyönyörű leányát, mialatt könnyű ruháján a föltűzött virágokat rendezgeté.

— Anyám! — szól a szelíd leány, — — ez öltözet szép, igen szép. Ha meghalnék, így kívánnék a sírban nyugodni, ezen ruhában, ezen virágpártával. Hiszed-e, hogy a vigalomban föl fog tűnni? Lásd, arczom már nem eléggé szép, nem eléggé varázsol mosolyával! Óh, pedig lásd, anyám, én ki akarok tűnni; hiú vagyok tán, de magamra akarom vonni a szemeket, s ha majd ismét bátkirálynénak mondandának: mi szép lenne akkor a vigalom közt meghalni, s ezen öltözet-, koszorú- és virágokkal eltemettetni.

— Mit beszélsz, te bangó leány?!

— Nem, nem, hiszem nem halok meg, — szóla Mari hátrahajolva, s erőltetett mosolylyal. — Csak úgy mondám, egy eszme. . . .

És a megtört szívű, a halálgondolattal foglalkozó leány egy pillanatot vetett utoljára tükrébe, s bús arcza felhőiből egy vídám, édes tekintetet erőltetett ki.

A kocsi előállott s szép úrnőjével elrobogott.

S miként láttuk, a közfigyelem egy pillanat alatt fölkarolta. Az ifjak lelkesülése iránta határtalan volt. Ő, csak ő volt egyedül a bátkirályné.

A hölgyek fanyar, irigy tekintete akarva, s akaratlanul, megszelídült, ha a gyönyörű hölgy előttök, mint repülő hattyú ellebegett.

Ő ismét győzött és bájolt. Ilyen a rózsa, mely hosszas meddőség után pompás virágát meghozza,

Ilyen a szép csillag, mely eltűnése után ismét ragyogva kigyúl.

Karról karra szállva hasonlíthatlan kellemmel lejtett a fényes teremben, mint könnyű tündérnő a tiszta tó ezüst hullámain.

Csak egy ifjú nem osztotta az általános lelkesülést, — csak egy, kitől kívánta volna, nem kéré tánczra, — csak egy nem kísérte figyelemmel.

— Mily boldog ezen leány! — susogák, vagy gondolák mindnyájan.

S mily boldogtalan volt a szegény leány!

Ő boldogtalan volt. Azalatt míg arcza örömet mutatott, szive szinte megrepedt a fájdalom sziklatérhe alatt.

Éjfél felé, egy sebes táncz után, mialatt a hűtlen ifjú szüntelen új kedvese körében mulatott, Mari zúzott kebelrel, kifogyva, lázas lélekkel rohant egy mellékterembe.

Egyedül volt. Szemébe forró könnyek tolútlak, utolsók, mint reményvesztett orvostól a haldoklónak adott végső gyógyecseppek; szétbomlott haja, mint szomorú fűz ágai a sír fölött, borúltak ékes vállaira.

A szende leányka ment utána, ki a vígalom kezdetén sokak boszúságára sajnálva említé Mari távollétét, s föltalálván őt, édes szájával egy csókot nyomott Mari hideg vállára, tiszta örömtől lángoló arcczal mondván:

— Mily szép vagy, édesem!

A boldogtalan hallgatva nézett a kedves, ártatlan lényre, ki még tettetést nem ismert, s erőtlen, tört hangon kéré, hogy anyját hívja be hozzá a mellékszobába.

A leányka rémülten tekintett Mari halvány arczára, s részvétteljes hangon kérdé.

— Az istenért talán beteg vagy Mari?

Mari fejét rázta, s intett, hogy tegye, mire föl-
kérte; s a leány távozott.

Kévs idő múlva megjelent anyja. Leánya szótlanul borúlt kebelére, de könnyei már nem voltak.

A lélek húrjai szét voltak tépve, az életforrás kiapadva; a szív, mely az érzelmek tengerén a fájdalom gyöngyeit termi, többé nem élt.

— Leányom, leányom! — sikoltott az elborzadt és fájdalom sújtott anya, ölében támogatva roskadozó gyermekét, míg mellette a Mari után jött résztvevő leányka elsápadt arczán egy pár hideg könny futott le.

— Anyám — rebegé töredezett hangon a szerencsétlen — mégis győztem a világ előtt; végperceimben szenvedtem, de tündököltem. Ő hideg maradt ugyan, ám de halálom órája a legragyogóbb perczben történik. Lám, itt e rózsák is öltönyömön legszebb diszökben tépettek le... Én boldog vagyok!...

Az anya szótlanul borúlt haldokló leányára.

S most élénk zaj közelgett a szomorú helyre. Az ifjak serege nehezen nélkülözvén az est királynéja távollétét, „éljen!“ kiáltások közt törének a terembe. A hűtlen szerető is velök jött.

— Hol van, hol van az ünnep királynéja? — kérdék az ifjak zajos részvétellel.

Mari meglátá még egyszer régi kedvesét, amint ez új szeretőjét karján tartva előlépett. Tagjait gyöngre remegés futá át, mint lágyan ihletett hűrt, s anyja kebelén összedőlt. — A méreg hatása nem késett, s nem kimélte a szép elől.

Az anya egy holttestet mutatott, zúzott szívvel, a belépő ifjaknak.

* * *
Nyugodjál békében szelíd idvezült. Az élet örömvirágai hamar elhervadtak kebleden; az első tavasz meleg szellője majd visszafizetendi koszorújából sírodon.

A gyöngyhalász.

El innen, el!

Képezetem nem maradhat tovább e hon, e világrész közé szorítva. Lelkem meg nem értett, nem értett, nem viszonzott szerelem. s ezer más kínok töreitől döfelve, miként meggyilkoltnak sötét árnya, kétségbeesve száguld messze — más világba.

Hol a látkör homályos távolán a támadó hajnal rózsaberke ég, s miként a mesés függőkertek, lángoló ligetként szegi be az égivet, s melyből a nap aranyhajú tündérr királyként kilép, hogy beutazza birodalmát; — hol az embernem első bölcsője rengett, oda, — arra szállok én képzetemmel.

Szelídebb éghajlatot kereső szárnyasai a légnek, magasztos emlékezetek, s fájdalmaim szállnak velem keletre.

El keletre, keletre!

Ott élet és szerelem egyazon eszme. A virág erős, hódító illatot tart kelyhében; mert a nap sugarainak első szerelmét szívja be. Az állat ragyogó szinpompát vagy ölü mérget bír, elragad csábító bájaival, vagy meggyilkol.

Keletre, keletre!

Ott nem valamely hiú, ábrándos eszme, nem fagyos álbölcselet, hanem a természet valódi erős ingerei vezetik az életet, s mutatják ki célját. A szenvedélyek ott óriásszellemek, melyek mondhatlan kéj, vagy halál magvait vetik a szívbe; a szerelem zajos teugere vetett virágos ágy; szédítő illatár közt renget, vagy megöl mérges párája, s örvénye örökre elnyel. — Ott az élet mint szilaj üstökös, mint kilövellő tűz rohan, merre forró ereje sodorja; föllobban mint villám, lángol, sújt, éget s fölemészti

magát. Ott a szerelem, ha mennyet nem teremthet magának már itt e földön a pokolt idézi elő égő kinjaival és sötét bűneivel. Élvezni, élvezni legalább a boszú édes-kínos gyönyörét, vagy meghalni, meghalni nyomorún, irtózatosan s bűnben: ez feladata a léleknek, más sors nem jó választás alá.

El, keletre!

Nézzétek a tengert!

A széles víztér, mely kevés percz előtt, mint alvó csecsemő nyugodtan feküdt ágyában, s mely fölött az ég virasztó anyaként szellőjében szerelme sóhaját, a madarai hangjában bölcsődalát zengé el, most fölgerjedve háborog, sötét vihar dühöng. A nap alkonyatra hajlik.

Az égbolton nehéz felhők csoportja függ. A hajtó szél sikoltva veri föl a nyugvó hullámokat, s ezek bőszerűen tajtékzó dűhvel rohannak egymásba ütődve, szilaj morgással, miként felijesztett vadak. Nem késnek a felhők, ezen barna vadászok; villámfegyvereket sújtnak a futó habokra, s az égi tűz sustorgó erővel csap hideg testökbe. Órúltként nyargal a bős elem, míg a part fövényében, vagy a szirtéleken ezer darabokra nem törik. Így foly az elemharcz, — a vihar kifárad, — a mennykövek kifogynak, de a tenger még folyvást háborog zabolátlan dűhében.

Nagyszerű játék! pedig a tenger csak egy parányi öble a világoczeánnak. Egy harmatcsepp a természet végtelenében.

A parton, mely e tengeröbölt beszegve köríti, itt-ott néhány házacska tűnik föl igénytelen idommal és nagysággal. A partot száraz mészkő s gyér tenyészet fűdi. Túl e lakokon félkör-alakban kopár hegysor vonul el, távolabbra magasbúló tetőkkel, mintha a száraz föld, szemlélni akarván

a tengert, e partra könyökölné. A szerén lakok a tenger s kopár bérczek közé fészkelve, mintegy elszigetelve, elfeledve vannak a többi világrésztől. Nem látogatja e helyet utas, emberi kéz nem veszi igénybe a sovány, kiaszott, égő homokot s szirt-darabokat. A madár vidámabb, termékenyebb vidékeket keres. Csak egy két sakál csörtet néha keresztül a bérceken, vagy a sas és keselyű téved a tetőkre, s fészket rak magának ott, hol különben csak egy-egy elszakadt lomha felhődarab száll le néha, a vizcseppekben föloszlik, hogy a szirtnyílásokat megtöltse, s a gyér forrásokat kiapadni ne engedje.

A sivár, kiégett partok közé szögellő tengeröböl feneke mindenütt kemény sziklával van borítva. Itt ott kiállanak a kopasz, rendetlen alakú élek, s velők a hab úzi nedves játékát, vagy hol nagyobb tömegekben ütik fel fejeiket, néhány tengeri madár költ nyilásaiban. Ily sziklás fenéken szoktak tenyészni a gyöngyragylók, s az említett tengeröböl is örök időktől fogva lakva volt ilyenemű csigákkal. Az ember, e telhetlen állata a földnek, nem elégelve meg a száraz kincseit, nem érve be azzal, mit a hegyek mély gyomrából szentségtelen kézzel kirabol, életveszélylyel leszáll a tenger méhébe, föl kutatja a sziklás fenék titkait, fölhozza napfényre, mit a tenger, mint érző kebel fájdalmát, magába akar zárni; kihalászsza azt, mit ő balgaságában kincsnek tart és nevez, hogy fáradalma drága bérét adja érte, s ékül füzze fel büszke nyakára.

Az említett partokon látható lakok ilyenemű gyöngyhalászok tanyái valának....

A vihar elvonul. Kelet- és nyugotról felhasad a felhőréteg, s előtűnt az ég kék azurja. A nap lángoló szerelmesként készült a tengerre borúlni, míg keletről, mint őrzöngő, féltékeny szerető, halál-

sápadtan emelkedett a teli hold. A felhőtömeg északra tolult össze setét, vastag csoportban.

A halászlakok egyikének ajtaja kinyílt, s férfi és leány léptek ki azon. Amaz a férfúság delében, ez nem mutatva többet tizenhat tavasznál. A férfi erős, izmos alkattal bírt; de halvány arcza, s tört szemei kiállott zajos szenvedélyekről s veszélyes életmódja lételő terheiről tön bizonytságot. A leányka szép, mint legelső csillag, melyet a teremtő először feltűzött az égre, s fris, élénk, miként szép hajnal.

A férfi, látszék, hogy útra készül, s válni akar a kedves gyermektől.

— Atyám! — szóla a leányka méznél édesebb hangon, — ne indulj még, vagy halaszd más időre utadat. Nézd, a vihar még láthatárunkon függ, s a távozó nap végsugarai oly haragosan égnek, mintha isten boszúja lángolna borulat környezetén.

— Nyugodjál meg, leányom, — felelt az apa, — a zivatar nem fog újlag előtörni, s utam halaszt-hatlan. E nap estéjére van határozva a kalmárokkal találkozásom, kik megvásárolják két hó fáradságos keresményét. Még mielőtt éjjél lenne, visszatérek.

— Ah, atyám, én félek! — rebegé tört hangon a bájos szűz, s a férfi kezét dobogó kebelére nyomá.

— Ezt most hallom először, — szóla csodálkozva az apa. — Mi okod lehetne a félelemre?

— Atyám, megvallom, egy idő óta nem vagyok nyugodt. Érzem, eddig balga gyermek valék, nem aggódva semmivel, nem keresve semminek okát. De most már nem vagyok gyermek. Tudod, hogy midőn anyám halálos ágyán fekvék, magához intett utoljára, megölelt, s egy hideg csókot nyomva égő homlokomra, így szólott tördelt hangon: „Leányom, én meghalok! imádkozzál lelkemért. Minden év ötödik havában, a hó kilencedik napján emlékezzél meg rólam, bójtölj, fordulj Istenhez könyörgéssel,

s kérdd őt: bocsássa meg bűnömet. Egyedül te imádkozhatol érettem; mert te még tiszta és ártatlan vagy. Atyád, ő is bűnös, oly bűnös s bűnösebb, mint én.“ — Itt megszakadt szava. Én akkor nem értém szavainak mély jelentését, s nem sokat gondolkoztam a titkos ókról, mely e beszédet a haldokló kebeléből kinyomá. De most egy idő óta fejtegetni kezdém e titokszerű igéket, s nyugtalanságom, bánatom annál nagyobb, mert nem tudok világosságra vergődni. Most félek. Mitől? magam sem tudom. Talán Isten haragjától, melyet anyám, könnyörgésem által, sírjáról eltávoztatni akar. Egyedül te fejtheted föl a valót. De te nem szólasz. Mi bűnt követhetett el anyám?

— Zaphira! — szóla az apa, sötét redőkbe vonva homlokát. — Az idő talán még nem jött el, melyben anyád végszavait megfejthetem. Ő nem volt bűnös, csak irántam égő szerelme volt végetlen. A haldokló gyakran bűnnek látja azt, mi az életben a szív és szenvedélyek méhéből önkénytelenül fölfakadt. Nyugodjál meg Isten haragja nem szállhat rád ártatlanra.

— És te, atyám?

— Én, én, kiszzenvedtem bűnömért, ha tettem azt valaha. Midőn anyádat nőmmé tettem, ezen sivatag partokra jövék, hogy elrejtve a világ szemei elől, s fölkatatva a tenger mélyének kincseit, őt és téged boldogíthassalak. Munkám, életmódom, ezer veszélyekkel jár vala. Naponként magam előtt látni a halált, minden irtózataival: leereszkedni oda, hol a felvilági életnek többé nyoma sincs; bezáratva lenni egy hideg, nedves sírban, élve, egyedül, elhagyatva mindentől ott, hol minden csepp egy-egy halál, minden percz átmenetel az örök semmiségbe; ott, hol azt véljük, hogy többé nem Isten kezében vagyunk, mert elhagytuk élő világát, hol iszonyú

szörnyek uralganak, s sem egy sugár, sem lég, sem hang nem hasítja át az örök tenger mozdulatlan kristály-falait: remegni minden perczen életünkért, kedveseinkért; s ha a sors, vagy Isten megmenté létünket: látni, hogy e természetelleni működésben erőnk fogy, életünk sebesen hervad, mondd meg: ily élet után félhetek-e, hogy Isten meg nem bocsátotta bűnömet?

— Atyám! sóhajtott Zaphira, s szép szemeiben egy pár könny gyémántja csillogott, — miért nem hagysz föl tehát veszélyes életmóddal?

— Mert téged szeretlek, s előbb elegendő vagyont kell számodra biztosítanom, aztán hadd jöjjön a halál, mi úgy sem messze van roncsolt testemtől. Neked nem szabad szegénynek lenned. Szemeidben anyád lelke sugárzik át, ki jól tudott túrni, de a szenvedés és nélkülözés sírba vitte. Óh, gyermekem, mi felettébb szeretjük egymást! Én napja voltam, s ő a köröttem szétáradozó sugár: ő csillag volt, s én mint fény ültem körében; meg kellett volna örülnöm, ha ő nem szeret, vagy nem leend enyém; s viszonszerelme, boldogsága szinte megfoszta eszemtől. Örvény volt e szerelem, mely szívemet könnyű tárgyként magába sodorta; vihar, forgószél, vagy tűzhegy, mely fölragadt, elszédített, s nem tudva, nem gondolva meg, mit teszek, vele e sivatag tengerpartra csapott.

Zaphira hallgatott. Elméjét különféle gondolatok járták át. Oly nehéz volt kebele. Az apa kevés idő múlva szóla:

— Azonban most indulnom kell. Az égő golyó már a hús vizet érinti, sietnem kell. Ég áldása veled.

Ezt mondva, megcsókolta leánya homlokát, s útnak indult. Utána az est szép bibora s leánya könnyező szemei tekintének.

Léptei elhangzottak; termete kisebbé vonúlt össze, míg végre körrajza a távol homályával összeolvadt. Gyorsan hágdalt föl a sötét bérczek hajlásain. Azon térre jutott már, hol a törekeny mészkő helyet ad a kemény gránitnak. E pontról be lehet látni a tengert, s a halászok kisdud tanyáit. Megállott, s még egyszer visszanezett a tengerpartra, hol egyetlen gyermekét hagyá. Ott állott merőn, egyedül, miként fa, melynek virágát völgybe sodorja a szél.

Már a nap lángtányérát benyelte a tenger, az éj, mint barna fátyol hullott alá. Nyugotról enyhítő szél kelt, s a hegyentúli tenyészetnek illatát hozá magával azon illatot, melyet csak kelet fűszeres virágai adhatnak. Az égen, mint elhullatott gyöngyök, remegő csillagok tűnének fel, és a hold, mint védtelen mátyó, lépett fölebb fölebb. Mindenütt csend, némaság. Egy élő sem járt, a puszta, kietlen bérceken csak egy elhaló hang sem hallatszék: csupán azon szellemi szózat szállott a lélekhez, mely a csillagos ég pompája szemléleténél megcsendül a kebelben, e szózat: „nagy a teremtő, imádd őt műveiben!”

Tovább akará folytatni utját. Ekkor egy erős, csengő férfihang üté meg füleit. A hang közeledett, érthető lón; dal volt az, s a gyöngyhalász figyelni kezdett annak szavaira. A dal így hangzott:

„Ember! legundokabb férge a földnek. — Isten bevégzé művét: teremté a tengert, virágokat és állatokat, de a sátán eljött a földre, s a földnek tisztátalan iszapjából embert alkotott.“

— Miben vagy jelesb a többi élők fölött? Erényben büszkélkedel? A hangya szorgalmasb náladnál; a galamb szelídségben halad fölül; az oroszlán nemesb; s egész fajod szeretete nem ér föl a kutya hűségével?

— Egyedül gonoszságban haladod felül őket. Álnokabb, gonoszabb vagy mindeniknél. Szenvedé-lyed, ha égő tűz volna, hamuvá perzselné a világot; s ha tengerré válnék: egy új vizözönt teremtene, mely benyelne minden élet, s még sem telnék meg kebele.

— Ember, legundokabb férge a földnek!

A hang legközelebb érkezett, s elnémult. Néhány lépésnyi távolságra egy homályos alakot lehete látni, a mint az szikláról sziklára hihetetlen könnyűséggel lépdelve a völgy felé eltűnt.

Kevés idő múlva ismét a következő sorokat hozá magával a szellő.

— Ha nőt bírsz, kit lelked égő hevével ölelsz, szeresd őt, — szeresd őt, de őrizkedjél az örülettől.

— Szeresd hölgyedet. Szerelmed szent és fogyhatatlan legyen, mint az égő csipkebokor lángja, melyben Jehova jelent meg.

— Ha szeretettel, s hölgyed hű szivedhez, feledd el szenvedéseidet s imádd Istent.

— Szerelmed édes legyen hölgyedhez, mind az erdei méz. Kedves, miként ambra- és myrhaillat; mosolygó, mint hajnalban nyílt virág, s mindig kívánatos, mint az áldás szavai.

— De ha szerelmed hideg szivet talál, ha lángjaidba a hűtlenség jege vettetik; ha forró szerelmed kigúnyoltatik, megcsalatik: akkor légy kiméretlen, mint az égi tűz, s kebled meg ne szűnjék a boszútól, mint örvény, mely ezredeikig haragosan forog örjögő dühében.

— Ekkor állj boszút. Légy síma mint kígyó, mely áldozatához közelg, a száraz falevél sem zördül meg hajlékony teste alatt; hízelgő mint vampyr, mely lágy álmod legyez arra, kinek vérét szívja ki; gyors és kegyetlen mint tigris; mint hyaena, melynek éhes boszúja, még a földbe takart tetemeket sem kíméli.

— Ne várd boszúállásra az isteni hatalmat. A természet szívet adott szerelemre, s az okosság fegyverét elleneid összezúzásra, s minden irtózatós bűnre.

— Ne csüggedj ha egy két nap, néhány év meg nem teremti a boszúállás gyümölcsét. E gyümölcs nem mindenkor, nem minden évben tenyész; sokáig kell azt várni, mint az aloe virágzását, de egykor csakugyan eljő annak ideje, és a gyümölcs drága illatú és ízű lesz éhes lelkednek.

— Eljő az idő, — állj boszút, ne gondolj bűnnel, kárhozattal. A boszúállás édes kéz lesz, mely befogja fáradt szemeidet, s a bűn virágos halotti ágy, melyen nyugodtan alhatol. Állj boszút, és halj meg bűnödön.

Itt a hang mindig tovább-tovább haladva a meszeségben elhalt. — A gyöngyhalász sötéten nézett maga körül, mintha valakit érezne körében. Keblében ösztönszerűleg valamely ismeretlen titkos sejtelem támadt, mint pusztában fellobbant láng, s akaratlanul kérdé magától: ki lehet az éj ismeretlen vándora?

Aztán fölébredt gondolataiból, s gyorsan tovább folytatta utját. Perczenként messzebb-messzebb távozott egymástól a két utazó, mintha az életben soha sem akarnának érintkezni többé. A tetőkre néma csend szállott; csak egy-egy futó csillag hasította néha-néha keresztül a hallgató tiszta légtömeget.....

Zaphira a ház előtt ült, ábrándos szemeit a rezgő holdvilágra függesztve, mintha szeretett anyja halvány képét keresné abban. A tenger egyhangú zúgásán kívül semmi nesz sem hatotta meg füleit. Midőn végre fölpillantott, egy idegen férfit látott maga előtt állani.

A jövevény kiaszott, magas termetét hosszú fekete öltöny fődé; arcyszíne barna, s mélyen ülő sze-

meiben. miként valamely barlang üregén, homályos tűz égett.

A leányka meglepetve kelt föl ülőhelyéből, a mint őt az az ismeretlen nyájas szavakkal üdvözölte.

— Talán atyámat keresed? — kérdé elfogúlt hangon a hölgy — ő nincs honn.

— Jól tudom, — szólt a férfi gyöngéd mosolylyal. — Ő a hegyentúli kalmártanyára ment, hogy gyöngyeit a kereskedőknek eladja. Két, három óra múlva ismét itt leend, addig megvárhatom őt.

— Ismered te atyámat? — kérdé Zaphira csodálkozás hangján, — beszéltél vele?

— Óh igen még ifjúkori ismeretség. Ismerem őt, mint bármely rokonomat. Való, rég nem láttam. Ezelőtt tizenhét évvel, akkor fontos ügyekben álltunk egymás mellett.

— Atyám örvideni fog, ha régi ismerőjét magánál láthatandja.

— Úgy vélem én is, — jegyzé meg édes hangon az idegen. — Óh, mi mindenkor szoros öszhangzásban voltunk érzelmeink, vágyaink sőt szenvedélyeinkre nézve. De ah, minő meglepő hasonlat, folytatá, közelebb hajolva a leányhoz, — mint egy pár csillag, mint két rózsza; — szép gyermek, minden vonásod anyádat hívja föl emlékezetemben.

— Anyámat? Ismered te anyámat is? — kiáltá a leány remegő örvidetes hangon.

— Mint önmagamat, s boldog vagyok ennek tudatában. Azon sötét éjszemek, igéző fényeikkel; azon édes beszédű száj, azon habfehérségű arc, még most is élénken állanak lelkem előtt. És szive jó volt, mint az Isten köréből kiszálló angyal.

— Óh beszélj, beszélj anyámról! — esdekle a leány, ki határtalanul szereté elhúnyt szülőjét.

— De itt oly forró a lég, — szóla a férfi bágyadtan. — A fáradságos út ellankasztott, keblem ég. Jer, vezess el a tengerpartra; az est szép, s a habokból jövő hús szellő ismét fel fog frisíteni.

A leány örömmel ment az idegen oldalánál a tenger felé.

— Én sohat, igen sokat beszélhetek anyádról, — kezdé az idegen férfi néhány percz után. De előbb magamat kell megismertetnem előtted. Azonban hadd érjük el a partot, ott leülve elmondandom élettörténetemet.

A leányka semmi rosszat sem gyanított az idegenről. Miért is? Ez ismeré atyját, anyját, s ő az embereket még saját keble szerint itélé. Mindazáltal bánta, hogy az idegent fölszólítá anyjáról bővebben beszélni. Eszébe jutottak anyjának végszavai, s félt hogy olyanokat halland, miket, atyját kivéve, senkitől sem kívánt érteni.

A tengerhez értek, s végig tekintettek síma tükren, a mint a holdfény ezüstszalakkal szövé át habjait, s a szem előtt fényes oszlopot vont el felettén.

— Minő nagyszerűen szép a tenger színe, — szóla néhány percznyi hallgatás után az idegen.

— Óh! igen, — rebegé a leányka örömmel, — s én fölöttébb szeretek partján mulatni. Habjainak zúgásában mintha valamely titkos túlvilági szózat szólna szívemhez. Úgy tetszik, mintha csendes hullámai valami titkot, fájdalmat rejtenének, s esténként a suhogó szellő, vagy a holdvilágnak ezen rejtett titokról panaszkodnának ábrándos morgással. Vagy ha letekintek a kék mélység felé, anyámat vélem látni a hús özön közepén. Azt hiszem, ott lenn boldog tündérlakás nyitja fel kristálytermeit, melyeknek falát gyöngycsigák rakják. Gyakran beutazom a közel vidékeket atyámmal. Oly szép, mi-

dön hullámain lágyan reng a sajka! Nézd ott a távolban sötétlő pontokat, gyakran egész azon tájig eleveztünk sajkánkkal.

— Ott azon pontok szikláknak látszanak, — jegyzé meg az idegen.

— Úgy van, kiálló szirtek azok. Kopár, éles kődarabok, de atyám és társai előtt igen fontosak. Ott tanyáznak legnagyobb számmal a gyöngycsigák, — s azon helyek gyöngypadoknak neveztetnek.

— Ah mint szeretném közelebről látni azon helyet, szóla a férfi.

— Ha jól tudsz evezni, mi sem könnyebb. A tenger oly csendes, mint a gyermek álma, s én mindenkor örömet teszek egy kis utazást.

Az idegen szemei vad örömtől lángoltak. Némi érthetlen szavakat mormogott foga közt; s aztán a parton mozgó sajkákra mutatva kérdezé:

— Melyik atyád sajkája?

A leány egy jól készült hajócskába lépett, s az idegen követé. Aztán megoldva a kötelet, kezébe fogá az evezőt, s a parttól eltaszítva a sajkát evezni kezdett. A part elmaradt, a hajó remegve úszott tovább-tovább a szép leánynyal, mint szép hattyú, mely bátran szeldeli a vizet, felemelve hószinű nyakát.

A tenger mélyére értek. Az idegen lassabban kezdett evezni, s szóla:

— Most halld történetemet.

A leány az idegenre függeszté éjszin szemeit.

„Egykor, — kezdé a férfi sötéten, — gazdag és boldog voltam, legalább annak hittem magamat, s a világon minden a hittől függ. Tizenhét évvel ezelőtt ifjú is voltam, s az ifjúság az ég legszebb adománya, édes illatú virág, mely az életben csak egyszer nyílik; de ragyogó koronája alatt méz és

méreg van lerakva. Jaj annak, ki ez utolsót kénytelen megízlelni.

— A szerelem, mely első ifjúságom álmaiból kifejlett, nem hasonlított mások szenvedélyéhez. Varázslét, édes örület volt ez, melyen kívül nem láttam, nem éreztem semmit. Miként ingerlő mákony, vagy bódító illatár, szerelmem elzsibbasztott, megállította véretem. A leány szép volt, fölöttébb szép; szemeiben tiszta lélek sugára lángolt. Gazdagságom győzött vetélytársaimon; a leányt nőmmé tettem. Boldog valék, mert azt hittem, hogy szerelem vezet őt karjaimba.

— De csakhamar ébredtem. Nőm egy szegény ifjút szeretett, ki egykor atyja házánál megjelent, néhány birtokában volt gyöngy eladása végett.

— A féltékenység kigyói rágták szívemet, s a méreg lelkembe ette magát; szoros vigyázat alatt tartám nőmet, időtöltése s foglalkozásai iránt pedig egykedvűséget színlettem. Egykor meghitt szolgáló jelenté, hogy nőm termeibe egy idegen ifjút látott belépni. Övem mellett fegyverrel rohantam a mondott helyre. Nőmet könnyek közt, s előtte egy szép ifjat láttam térdelni.

— Iszonyúk lehettek arczom szétdúlt vonásai s vad szikrákat szórók szemeim, amint az ajtót fölcaptam, s szélvészfént előttök termettem. Nőm rám tekintett, s ájúlva hanyatlott a puha kerevetre. Még most sem tudom megfogni: miért siettem előbb hölgyem segélyére, s miért nem vertem át a gaz szívét, mely boldogságom oltára előtt térdelt. Óh, oly győzhetlen hatalommal zsarnoklott egész lényemen a szerelem! Midőn végre ébredve, boszúmat kiönteni akartam, az ifjú eltűnt palotámból.

— Nem mondom, mit szenvedék. Úgy tetszett, hogy nőm hidegebb lett hozzám ezen pillanattól fogva. Minden komor tekintet, minden hideg szó

lelkemet gyilkolta meg, s ha néha forróbb szivessége reményt nyújtott szerelme iránt, e remény csak lehulló máz volt, kétségbeejtő sorsom undok arczán. — Dühömben megesküvém nóm előtt, hogy még egyszer itt találva az ifjút, irgalom nélkül meggyilkolom. Balga én! — jobban tevém, ha feledést színelve, őt hálómba kerítem, annyival inkább, mivel minden szigorúság s vigyázat daczára kénytelen válek meggyőződni, hogy nóm, — hogyan, mit tudhatam én? — izeneteket szokott váltani szeretőjével; miután kedélye szüntelen változott, s most szomorú mint a sír, majd csapongó kedvű lón pajkos gyermekként. Óh irtózatos volt szenvedésem!

— Azonban bizonyos idő óta fölzaklatott lelkem éber figyelme, valamely tiszta nyugodtság s csendes elhatározás nyomait fődözém fel nóm arczán, szavai gyérek, de ünnepélyesek valának, szemeiben komoly, szent tűz égett, mint oltár sötétes világa. Gyakran elmélyedt tekintettel szögezé rám pillanatát, mintha bocsánatot kérne, vagy vádolna gyanúmért. Szép volt, mint szűz lilium, vagy égre menő pálma s szerelmem imádássá kezdett magasulni.

— Kevés napokig tartott így, mert nóm e változás után csakhamar betegségbe esett. Miként megtört halvány fénysugár fektűt puha ágyán. Keblemből eltávozott minden féreg, mely eddig a féltés mérgével önté el azt, csupán drága élte iránti gond és aggodalom tépte szivemet. Láz, bódultság, örület kerülgeté agyamat. Nap és éj ágyánál talált. Száz szolgálta várta és sietett teljesíteni kívánatát; — remegő kezem nyújtotta halvány ajkaihoz az enyhítalt. Jó illatú virágok környezék ágyát, — szobájába zöld ligetet, forrást varázsoltam, vagy idegen mulattatók s énekesek űzék el unalmát. Imádkoztam, könyörögtem élteért.

— Egy orvost hivaték, ki nem régen érkezve

honomba, kevés idő alatt nagy nevet vívott ki tudománya sikere által. Élemedett férfi volt, lefolyó ősz haj-, és szakállal, de piros arcczal s ragyogó szemekkel. Az orvos megtekintve nőmet, vállat vont, némi szereket rendelt. Nap nap után telt; nőm nyavalyája súlyosodni látszék. Ingerülten kértem az orvost; ő halálról beszélt. Sietve küldtem a vidék tanult férfiaiért, eljöttek, — megnézték a beteget, megtapogatták ütérét, s kimondák reá a halálos ítéletet.

Nem tudom, nem emlékezem halála perczére. — Akkor eszeveszett, dühös voltam. Csak eltemetése előtt láttam néhány pillanattal.

Szép volt, mint halvány est, ha róla a nap utolsó bágyadt fénye is leolvad. Óh mennyit sírtam ekkor, s mennyiszor megátkoztam e könnyeket.

Miért nem lehettek forró könnyeim égető méregcseppek; hadd sírtam volna halvány arczára, hogy fölemésztették volna róla a húst, szépségét, s idéetlen csontvázzá rágták volna koporsójában!

— A templom, melynek sírboltjába temették, szomorú régi épület volt, sötétlő olajfaktól környezetten. Midőn a nép, mely ide kíséré eltávozott, s egyedül maradtam elhervadt virágával szívemnek, letérdeltem a nedves földre, égő ajkaim érinték a hideg követ, melyen koporsója nyugodott, szívem dobbanásai verték a koporsó fedelét, mint remegő galambszárnyak elzárt párja fogházát hívólag, hogy jöne ki hozzám; s mindannyiszor midőn lángoló ajkaim tüzét ontám hideg szájára: úgy tetszék, mintha az arcz éje hajnalodnék, s élet derengene a hideg márványvonásokon. Nem, ő nem halhatott meg!

— Késő volt midőn fölállottam, s hazatérni készültem. Amint legelőbb föltekinték; szemközt azon ifjút pillantottam meg, kit egykor nőm szobá-

jában találtam. Merőn nézett a nyugovóra, s midőn rám tekintett, valamely gúnyos örömmel vegyült mosolyt vettem észre bánatos arczán. Nem tudnék magamnak számolni, ha sérté-e vagy enyhité némi-
leg szívemet az idegen fájdalom? De ki tudott még bánkódni kivülem? Megcsókoltam volna a sebet, mely szívemnél vérzőbb lett volna, s a világ minden bánata egy mérlegbe véve öröm volt szenvedésem mellett. — Az ifjú kezét nyújtá; — szerettem volna gyilkot döfni kebelébe, s mégis megszorítám a részvevő kezét, mely forró volt, mintha izzó vasat markoltam volna.

— Ágyamban nem jött álom szemeimre. Párnámat átégeté lázas agyvelőm, s fejem mintha tűz közt pihent volna. Tagjaimat kigyókon hittem, melyeknek mérges fogai rágták idegeimet, s midőn végre gyöngéd szender zárá le pilláimat, irtózatosszerű álom honába vettetém. Most hölgyem sírűregében valék, hol ő kristálykoporsóban nyugodott. Láttam sárgult tetemeit, de hiában akartam, koporsóját föl nem nyithatám. Láttam, mint sülyednek mélyebbre szemgolyói, miként hül ki az alabástrom arcz, láttam mint kezdik rágni a koporsó férgei tagjairól a húst, miként lakoznak undok csoportban csókjaim édenhelyein. — Majd egy szigetben láttam a halottat, s én a zajló hullámok hátán szüntelen körül-körül úsztam a szárazat, de partra nem juthaték, s a test szüntelen előttem hevert, halványan, élettelenül. Kínjaimban fölriadtam, — az egész világot égni hittem köröttem, — ablakomra pillanték, s üvegtábláim vérvörös világ özönlött le ágyamra.

— Látnom kell, látni akarom még egyszer! kiálték s fölugorva ágyamból siettem a szabadba. Midőn az utczára léptem, magas tűzoszlop világa lobogott előttem. A templom égett, mely alatt nóm nyugvék. Rohantam az égés helyére. Tűzforgatag s

lángpyramis nyúlt az ég felé a szent épület bensejéből. Minden veszélyben forgott; azonban míg mások a templom szent kincseit megmenteni futkosának, én nőm holttestét akarám megszabadítani. Ah miként engedhettem volna őt egyetlen eltemetett kincsemet a lángoknak martalékul!? Elszántan, mint ki élő kedveseiért fut a tűz közé, s szent ihlettől hevítve, miként hindunő az égő máglyára, rohantam a templomba, s onnan le a sírbolt ürébe.

— Hahaha! én ostoba, eszeveszett!

— Jól tudtam, hol nyugszik koporsója. Repültem hozzá, fölemeltem födelét, s óh irtózat, a holttest nem találtatott benne!

— Tehát megvagyok lopva, kirabolva; ordítám s borzasztó átkokat szórtam az ifjúra, mert neki kellett egyetlen kincsemet eloroznia. Iszonyú jelenet volt ez. Egyedül állottam a néma üregben. Fejem sziklateher alatt szédelgett, köröttem és fölöttem halál és pusztulat, szivemben Vezúv heve s a kétségbeesés dermesztő jege. Szemeim homályosultak. Úgy tetszett, mintha a körömben nyugovók fölöttem koporsójuk fedelét, gúnyosan vicsorítják rám hűstalan fogaikat s egyszersmind a rabló nevét s boszúállást süvöltenének fülembre.

— Égre menő hajszákkal, kétségbeesve futottam a szabadba, mintha föltámadt halott, vagy halálra kárhoztatott lettem volna.

— A templom még égett. Én a földön ültem ismerőim körében. Hajam szálai lassan hullottak ismét homlokomra. Szivem minden dobbanása egyegy villám csapás volt s a földet süllyedni éreztem alattam.

— Kiszakasztottam magamat hű embereim kezéből s nyílként repültem, merre a templomtól a vidékbe út vezetett.

— Erre kellett mennie gondolám. — Mintegy

negyven ölnyi távolságra egy koszorút láttam a földön heverni. Fölvettem s megismerém, hogy hölgyem halott-koszorúja volt.

— Szivemhez szorítám a száraz virágot; — ekkor egy mindennél borzasztóbb gondolat ébredt lelkemben, gondolat, mely mint lecsapó mennykő, elhallgattatott minden más hangot bensőmben. Ha talán hölgyem él; ha vélt halála csak színlelt volt, az ifjú orvos, gúnyos mosolya, a templom égés, hogy az elrablott tetszhalott nyomára ne találjanak, hogy a sírbolt halottai összeégve, hamuvá omolva iszonyú tettök nyomtalanul elveszszen; és a koszorú! Ha nőm halva vitetett el: ennek még a sírboltban le kelle hullani fejeéről. Igen, ő él, ő él!

— E lázas, örültéhez hasonlóknak látszó gondolattal futottam tovább. Nem messze a koszorú helyétől homokos földfelület terjedt el. Közeli hajoltam arczommal a földhöz, az égés napként világított, lehelet nélkül másztam tovább-tovább, mint kit gyilkos üldöz, vagy gyilkosságot elkövetve fut vérüldözői elől. Szagláltam mint eb, csúsztam mint kígyó, türelmem nem fáradt. Egyszerre két nyomot pillanték meg, az egyik nagyobb, a másik minőt egy gyöngéd nő lába hagy maga után a homokban; egy, kettő, három, s így tovább. Úgy tettszett, mintha szivem sebes lökései mondanák, itt nőm járt. A nyom ismét elveszett, csupán a nagyobb terjedelmű látszott. Itt ölébe fogá, gondolám, a még gyenge hölgyet, s vérerem ki akart szakadni e gondolatnál. De ismét tovább mentem. Nem messze aztán egy helyre értem, hol lovak állhattak egy ideig, nyomaik tovább-tovább haladtak: de erőm már elfogyott s élet jelei nélkül borúltam a hideg földre.

Midőn ismerőim feltaláltak, iszonyodva állnak meg körültem, s veszett fenevad sörényeként

szétzilált hajakkal s vérben úszó szemekkel harsány átkokat ordítottam az ember, világ és isten ellen, s görcsösen vonagló markomban magasan feltartám törömet, mely a templom utolsó lángjaiban hóhérpallosként villogott. Azt lehetne hinni, hogy az ég szörnyű, iszonyatos példát akar mutatni bennem rettentő büntető hatalmáról. Óh, miért nem tudtam meghalni?!

— De nem! élnem kelle. A boszú őrze az örülettől; ha kinom csupán fájdalomban határozódott volna, meg kelle repednie szívemnek; s nem haltam meg, hogy egykor boszút állhassak.

— Minden gyanúm alapos volt. Nőm élt. Csábítója, óh miért nem adhatok neki undokabb nevet? bódító álomitalt adatott neki. Éjen át a fölébredés órájában eljött a sírboltba, s hogy tettének eláruló nyoma ne maradjon, vétkes szerelmében tűzbe borítá a templomot, elhitetni a világgal, hogy a halottnak hitt nő a rémletes éjen hamuvá roskadt.

— És a templom csakugyan lángok martaléka lön. A sírbolt kipusztult, halottai könnyű hamuban oszlottak föl, az egész egy szörnyű ítélet képét viselé. De a kiégett épület és sírbolt pusztá romjain egy boszús férj alakja ült, háborgó szellemként, s a pusztulat hamvaiból egy tudat, egy emlékezet maradt fenn, mely nagy és enyészhetlen volt, mint az öröklét kínjai.

— És azóta évek teltek el. Erőm megfogyott; de lángoló boszúm nem. Bevándoroltam a világot, keresve őt és csábítóját: vagyonom kémlelésére, üldözésre költém egészségemet nyugalمامat, nyomozásban pazarlám el. Nem találtam. Mentem mint fürgeteg, szárazon és tengeren, halálként megjelen-tem itt és amott, betekintve, föl kutatva a legrejtettebb zugait a földtekének. Kóvályogtam üstökösként rendetlen, ismeretlen pályán: de szüntelen egy cél-

ért égve; s mindez ideig nem vesztém hitemet, hogy az üldözött pár, habár maradékiban is megmenekülend iszonyú boszúm hatalmától.

A sajka most azon helyre ért, melyet a leány mutatott vala az idegennek, azon helyre, hol az úgynevezett gyöngypadok valának, s hol atyja gyakran leereszkedik a tenger fenekére, fölkeresni a gyöngytermő csigákat. Az idegen megállapodott s folytatá:

— De végre a sors vagy istenség kezembe adá a boszúállás fonalát. Rátaláltam rablómra, s a megtorlás nagy és iszonyatos leend, miként veszteségem s az ő elkövetett bűne. Kinom jelenleg is azon lánggal ég, mint azon nagy napon, melyen koldússá levék. E nevezetes nap visszajövend még egyszer, azon nap, mely föl van jegyezve nálam, föl az égben, föl a pokolban.

— Azon nap az év ötödik havának kilencedik napja volt s a nő neve . . .

— Ne mondd ki, ne mondd ki nevét; sikolta a leány fájdalmas szive összeretvenve, ne mondd ki, s szemeit félelmesen jártatá körül, mintha veszélytől fenyegettetve segélyt keresne.

— Azon nő, azon nő anyád volt, szóla az idegen keményen, s szemei vad szikrákat szórtak az ártatlan felé.

— Kegyelem, kegyelem, sikolta Zaphira, térdre hullva a sajkában, kegyelem atyámnak s nekem, ki ártatlan vagyok. Anyám meghalt s bűnbánattal szállt koporsójába. Atyám is kiszenvedett vétkeért. Tizenhét év elolthatá már kebledben boszúdat. Isten irgalma már rég megkegyelmezett, s ha ő büntetni akar is, ember ne avassa magát az isteni akarat titkaiba, s ne bitorolja az ő hatalmát. Kegyelem, kegyelem

Az idegen fagyos, ürdögi mosolylyal nézé a

gyönyörű térdelöt, a mint elhalványult arcza szent szűz képeként ragyogott s feltörő könnyeiben a hold hideg fénye reszkete.

Határtalan boszúja nem ismert emberi érzelmet.

Némán és hidegen hajtotta végre iszonyú határozatát, miként élettelen vasgép, mely szó, irgalom nélkül szoritja halálra áldozatát. Néhány percz múlva sebesen evezett vissza a part felé, utjában a fenebb hallott dal végszavait hallatván. Mögötte, a sziklák mellett, valamely homályos tárgy merült föl a víz színén, erőtlen vergődéssel, mint fáradt madár, mely a hullámok hátán reszket fehér szárnyaival, s a harsány dal hangjai közé kétségbeesett sikoltás és nyögés vegyült. Aztán ismét csendes volt minden, a tenger símán terült el, csak egy-egy loccsanás hallatszott a szirteken. Úgy tetszék, mintha e mély csend most iszonyúbb lenne, mint egyébkor.

Félóra múlva a sajka előbbi helyén pihent a parton kikötve. Az ismeretlen férfi sehol sem volt látható...

A hold magasan függött az égív tetején, mint halvány üveglámpa, midőn a hegyekről vezető keskeny úton egy alak közelgett a halászlakok felé. Az eltávozott apa volt, ki elégülten jött vissza utjából s házához siet. Leányát nem találta honn.

Valamely ismerőjénél tölti a különben magános perczeket, így gondolkodék, s lerakva a hozott pénzt, sietett néhány társához. Valamely titkos, ösztönszerű vágy készteté, még az éjen, aggódó leánya tudta nélkül, a tenger fenekén szerencsét próbálni. Az éj oly szép, oly tiszta; s ha, mint reménylél, dús nyereség koronázandja kísérletét: szeretett leánya boldogsága egy talpkövel erősebb alapon fog nyugodni; — s mit nem ismert volna egyetlen gyermeke boldogságaért?

A sajka tehát eloldaték, s ismét sebesen hasított a vizet a gyöngypadok felé. A tenger még csendes volt, fölötte semmi zaj, hullámai besülyedtek, miként elhagyott temető sírhalmai. A hajó elért a kilátszó sziklához.

Társai erős kötelet szorítottak a halász derekára. Füle és orra pamuttal dugattak be s karjára olajba mártott szivacs kötteték, hogy ennek segítségével a tenger fenekén némileg léghez juthasson. Lábaira nehéz kő csatoltatott; aztán kezébe fogva éles kését, melylyel a kagylókat szokta a szirtfalakról lefejteni, halkan ereszkedett a tengerbe, társai erős kezekkel tartva az övéhez kapcsolt kötelet, mely mint üldöző sötét vízi kigyó, hosszan nyúlt utána. Kevés idő múlva a víz összecsapott feje fölött, fényes gyűrűket képezve eltűnése után.

Alig tölthete a buvár néhány érütést a tenger fenekén, midőn a kötélnek erős, nyugtalan rángásai jelenték, hogy a vízi vándor fölkívánkozik. A halászok tehát sietve húzák vissza a kötelet sötét gyűrűkbe hányva a sajka fenekén, s nem szűnének, míg a habokból a gyöngyhalász nedves arca föl nem vetődött.

A halász halvány volt, mint halott, s arczán a lecsorgó víz nyomán hideg izzadáscseppek gyöngyözének.

— No, hát mi baj? — szóla az egyik segéd-társ, látva, hogy a feljövő még életben van.

— Fogjátok meg jobb kezemet, — kezdé a buvár bágyadt, tört hangon, — vegyétek ki, mit benne tartok, aztán segéljete a hajóba, mert nem bírom magamat.

Társai erős kezekkel vonák ki a vízből, s jobb karját fölemelve egy holttest vetődött fel a tenger színére, mint elhullott halvány virág, mit a szél a habokba sodor.

A bűvár tört testtel és lélekkel terült el a sajka mélyében, sebes légzéssel szíván be fáradt mellébe a frís éji levegőt.

— Istenemre! — szóla az egyik halász, ez hölgynek holtteste; ily kincset még eddig nem termettek gyöngypadjaink.

— Valamely kimúlt vízi tündér — jegyzé meg a másik.

— Vagy a gyöngytermő tenger királynéja, szóla az első. Nézd csak, oly fehér és gyöngö, mint az összevert habtajték; ajkai halvány klárisból vannak, s fogait gyöngycsigák hordták szájába.

— Kösd a kötelet derekára, nógatá a másik, hadd úszszék sajkánk után. Hajónkban nem szükség helyet adni számára. Azután induljunk. Ezt mondva az elalélt gyöngykereső bűvárhoz fordúlt, s egy üveg rumot tölt szájához.

Az utolsó tanács teljesítettett, s a gyönyörű holttest egyenes vonalban úszott a part felé evező sajka után, hosszú redős barázdát szántva a vízterületen, melyben a holdvilág olvadt ezüstként látszék utánok folyni.

A sajka partot ért, s míg a két segédárs a holttestet a száraz fővényre kiteríté; a gyöngyhalász gyorsan ugrott ki a hajóból s sietett szeretett leánya csókjain fölvidülni az irtóztató történet után.

Alig tett néhány lépést, borzasztó gúnykacszaj hangzott füleibe s mennydörgésként e szavak harsogtak hozzá: — Ostoba! hová futsz gyermeked holttestétől? Nézd meg, kit a tengerből kihalásztál. Nyomorúlt, azt véled-e, hogy a vízelem, mely szinte Isten kezében van, nem tudja megtorolni, mit a tűz által Jehova szent temploma ellen vétkeztél. Ha ha ha!

A szózat elhangzott. Az apa, mint kit bűverő sújt le, remegve, halott-arczczal lépett a puszta homokban heverő hullához.

Nem volt szükség hosszasan vizsgálni. Feldúlt arcvonásain még látni lehete a hajdani mosolygó szépséget s az ismert jeleket. Szó és eszmélet nélkül rogyott leányára.

A szózat megújult; nem lehete megmondani: ki által, mely pontról. Mintha a lég, vagy a tengerig nyúló bérczek, vagy talán önmaga Jehova mennydörgené boszúját. E szózat hangzott:

— Ne csüggedj, ha egy, két nap, néhány év meg nem termi a boszúállás gyümölcsét. E gyümölcs nem minden évben tenyész. Sokáig kell azt várni, mint az aloe virágzását; de egykor csakugyan eljő annak ideje, és e gyümölcs drága illatú s kedves ízű lesz éhes lelkednek.

Aztán ismét minden csendes lön, mint a kirabolt sírűreg.

A két halász remegve nézett maga körül. Senki sem volt látható. Csak a legközelebb eső szirttetőn tűnnek fel valamely homályos pont egy helyben mozdatlanul, mint százados kódarab. Babonás rettegés szállott lelkökre, s sietve hagyák oda mindketten a rémtület iszonyú helyét.

Midőn a következő regg meghozá a szép napot, s a tenger kékes aranszínben ragyogott föl, biborfelhők vonva felette leplet, mintha sír helyett menyasszonyi ágy volna: a szerencsétlen hölgy teste egyedül feküdt az élettelen parton, halvány arczán bágyadtan törtek meg a támadó nap sugarai s lábainál a tenger habjai, mintha fájdalmukban a szép halotthoz akarnának törni, magas halmokban ostromlák a sivatag partot. A szerencsétlen apa sehol sem volt látható.

Másnap a halásznép némán, szent vallásos félelem közt tevé le a halottat sírjába. Az apa hiába kerestetett, nem lehetett föltalálni.

Azóta több idő folyt le. A tenger most is úgy áll, mint a gyászos esemény korában. Keblében ragyogóbb és nagyobb gyöngyöket tenyész, mintha fájdalomnak megkövült cseppjei volnának; s gazdag nyereségnek örvend jelenleg is a méhében fáradó bűvár. Vize és partja pusztá, élettelen mint egyébkor; hajós, kalmárnép nem látogatja kiaszott átkos partjait. De ha éj borúl a vizekre, s a szűz holdfény eljő fürdeni tiszta hullámiban, vagy fölötté az égbolton barna zivatar ostromolja nyugalmát, s szél és villámcsapások hasgatják föl kebelét! akkor a sötét éj rémei közt, hegyekké izmosul habok hátán egy embert lehet látni törekeny sajkán ingadozva a bőszen elemén. Fáradhatlan keze óriás erővel evez a hullámokon; most gyorsan siklik el a lesúlyedt mélységben, majd nem csüggedve hajtja szél, hab ellen sajkáját. Arcza, mintha nem a világhoz tartoznék. Haja sötéten leng a szélben, a villámok kékes fényénél vadul kimeredt szeme villog, s keblét szívrepesztő nyögés terheli.

Ilyenkor átellenben a parton fölmeredő hegytetőn, mint bús ossiani ének, ily dal hangzik a viharba:

— Eljő az idő, állj bosszút, ne gondolj bűnnel, kárhosszattal. A bosszúállás édes kéz lesz, mely befogja fáradt szemeidet, s a bűn virágos halottágy, melyen nyugodtan alhatol. Állj bosszút — és halj meg bűnödön.

A vakmerő éji hajós a szerencsétlen apa, ki örjögve, éjenként leányát keresi a tenger hullámaiban.

A vakhitű halásznép azt hiszi, hogy csak nyugtalan szelleme kísért éjfél órákban a vizeken s ha látja a borzasztó jelenetet, szája buzgó imádságra nyílik.

A detrehalmi kastély. 1849

Szomorú emlékezetek borongnak gyakran a lélekben, s a múlt idő letűnt személyei, mint szelíd hattyúk, föl-fölmerülnek a feledékenység sötét folyamán. Állunk a sivatag jelenben, miként sas puszta szirtormon, hidegen süvölt felénk a szellő szereteteink sírhalmáról, nehéz, nyugvó ködfelhőként állanak lelünk mellett szellemei elhagyott, elhúnyt kedveseinknek, vagy villámtűz közt rohanó haragos vihar módjára tűnnek el fejtünk fölött; és e képek gyötrennek — és e képek kint, fájdalmat lőnek be szívünkbe.

De e bús látványok koronként elenyésznek. Tekintetünk a jövő viráglepte völgyein andalg; föltekintünk a csillagsugáros égre, vagy a szép hazára, ha a nap, miként koronás király, fölkel, s kimutatja a szent hon gyönyörű vidékeit. Vagy édes örömmel andalguuk aranyhajú gyermekeink s unokáink pajkos játékain, s ha talán sokszor

Szemeink a múltat keresik:
Könnyezni mégis jól esik.

Csak én nem tudok feledni! Csak engem gyötör és emészt szüntelen egy emlékezet. Ha kelek, vagy fekszem; ha pihenek, vagy munkálok: ez emlékezet szorít óriásként iszonyú karjai közé. Ha imádkozom, — enyhet keresve lelkemnek, — az ima betűi lángokban gyúlnak föl szemeim előtt; s a szent anya képén, — bocsánat bűnömnek! — egy földi nő szenvedéseit látom.

Óh, én sokat szenvedek! Ha valaki látná néha sötét, zavart arczomat: bűnösnek vélne, pedig ez

nem bűn. Ha fájdalommat látná: szerelmi kótnak hinné; pedig nem kedvesemet síratom. Lelkem sokszor az örütség örvényéhez áll közel; holott életem nincs semmi szerencsétlenségtől terhelve.

És fölöttébb különös, ez emlékezet kedves előttem. Kínzó hóhéra ez lelkennek, s mégis mint kincset bírom. Talán a szerencsétlenek, kiknek alakjai előttem állanak, bírnak oly varázshatalommal. E személyek emlékképei nem szelíden búsak, mint Ossián alakjai: talán nem hullatnátok értök könnyeket, mint egy Ophéliáért, vagy Cordéliáért, hanem sórsuk hallására jéghidegség futna végig idegeiteken, s véretek megfagyna és ismét lángokban forrna fel.

De halljátok a történetet, s vegyetek részt némileg iszonyú fájdalommban.

A múlt év őszelején, mint mérnök, egy szép földbirtok felmérésével bizattam meg: — s ez gróf Murányi Detrehalmának nevezett ősi jószágá vála.

Ki nem ismeri T. megye vidékeit, — az első teremtés óta álló hegyeket, fenyű- és cserkoszorúval övezve? A magas csúcsokon itt tiszta hó csillog a nap sugáriban, s örök, néma tél tartja uralmát, míg a szelíd völgyek tarka virágok seregétől, dús vetésektől s ugrándozó nyájaktól pezsegnek. Az évig nyúló hegysorok úgy látszanak virágzó völgyek fölött, mint megannyi elvénült ősapák, kiknek míg fejeiket őszhaj ezüstje folyja körül, alább öleikben ibolyaszemű, rózsaajkú s liliomvállú gyermekei és unokái pihennek. — Itt a nyár rekkenőbb, mint a sík határokon, a gabona hamarább sárgul az arató sarlója alá, — a fű zöldebb, a virág illatosb, a madarak hangjait szirtek viszhangja zengi el többszörösen, s csendes éjeken a források halk zúgása, s a

sötét fenyvesekből lezúgó szél phantasticus hangban olvad egybe.

Ily regényes és festői vidéken fektött a detrehalmi uradalom, melyet megbízásomnál fogva fölmérendő valék. De mielőtt munkámhoz fogtam volna: előbb Murányi lakására kelle mennem, a szükséges utasításokat átveendő.

A gróf néhány hét óta hagyta el detrehalmi kastélyát, s jelenlegi lakásába költözött. Ide mentem.

Átadván a jószág felügyelője a kellő útbaigazítást, bemutattatám az úri családnak, s nem sokára asztalhoz ültünk.

Nem szükség a gróft és grófnét hosszasan leírnom. Azon közönséges typusból voltak ők, mely főurainkat bélyegzi. Nemes büszkeség, finom nyájaság és leereszkedés azon lépcsőig, hol a barátság tért igyekszik nyerni, de a fenség jogait nem engedi, s mindenkor tudja éreztetni, hogy az csak némi elismerést igénylő kedvezmény a magas születés hatalmából, és varázskötél, melylyel mást jótékonyan szerencsétlenni akar, — ezek valának a grófcsalád főbb jellemvonásai. — Fölöttébb gazdagoknak látszottak: legalább az asztal inkább szokásból, mint szükségből, vagy csillogni akarás okáért ragyogó pompájú vala. Azonban az ebédnél alig láttam egy két vendéget s ezek is, úgy látszék, nem nagy kedvvel ültek a gazdag asztalnál; — mert az ebéd a lehető komoly, és mondhatni szomorú volt, s ha egyik vagy másik egyén beszédet akart kezdeni, ennek folyamata a gróf és grófné hideg, s az élénkebb társalgást gyűlölni látszó borús tekintete miatt ismét csakhamar félbeszakasztott.

A fölmérendő jószág nem messze fektött, — s így nem vala szükség sietnem. A gróf javainak felügyelője, ki ebéd alatt mellettem foglalt helyet hogy ottlétem alatt némi mulatságot szerezzen szá-

momra, fölszólitott: nézném meg a gróf nagyszerű képgyűjteményét. — Felhívásának szívesen engedtem, s néhány percz múlva a képcsarnokba mentünk. Az ott levő néhány vendég követett bennünket, csupán a gróf és grófné maradtak a teremben.

A gróf ifjúsága óta nagy kedvelője volt a művészetnek. Könyvtára hazai és külföldi költők műveivel díszlett, — s különösen képtára minden nemzet, minden kor és iskola jeleseiből számos példányt mutathatott föl. S én már választott pályámmal fogva is értvén némileg a rajz- és festészethez, mennyi öröm és gyönyör lephetett meg egy válogatott képgyűjtemény látásánál, miután e művészetet kitünőleg kedvelém, sőt üres óráimban szenvedélylyel is üzém; — s annyival inkább, minél ritkábban lehet szerencséje hazánkban a fiatal művészetkedvelőnek nagy mesterek remekeit megtekinthetni. — Benső örömtől dobogó szívvel és lángoló arcczal léptem a csarnokba, s elragadtatással álltam meg az ihletett nagy szellemek csodaművei előtt. Ott állottak: Raphael, Michel Angelo, Correggio, Van Dyck, Tizian, Rembrandt, Dürer stb. halhatlan teremtményei.

Miután darab ideig néma, hódoló elragadtatással állottunk e nagyszerű festmények szemléleténél, az ellenkező oldalra vetettük pillanatinkat, hol a grófi család arczképei függének. Hosszú sorban voltak itt fölaggatva a nagy család kihúnyt és élő tagjai. A régi törzsökfa ősapái és anyái időtől elbarnult színökkel s rococo-öltözetökkel eleven ellentétet képeztek az újabb korbéli világosb arczképekkel s ezeknek ismeretes divatú öltözetükkel. Midőn az arczkép-sor véget ért, s tekintetünk a gróf és grófné igen jól talált és gazdag aranyos ráámában függő képein is végig futott, egy festményen akadtak meg mindnyájunknak szemei, mely az

utóbb említettek mellett foglalt helyet: de hátulsó lapjával levén kifelé fordítva, tartalmát látni nem lehetett.

Mintegy ösztönszerűleg mindnyájan egyszerre tudakozódtunk az elfordított kép után, — s látni kívántuk azt. Vezetőnk szétnézett, — egyet sóhajtott, — s ha nem hibázok, — szemeibe egy pár könny lopódzott, s aztán a képet megfordítá.

Soha sem érzem magamat gyöngébbnek, mint midőn valamely tárgyat, mely a nézőt nagyszerűsége által elragadja, kísérték leírni. — A kebelben égő szenvedély, fájdalom, a szerelem nagysága némileg találnak szavakra; mert hisz az első szavak is a szenvedély törései valának: s ha a leírás nem fejezi is ki eléggé a felvett szenvedélyt: legalább ezt, mint valami testetlent, és az őt érzék alá nem eshetőt, összehasonlítani a leírással nem lehet: de midőn olyat akarunk szavakba lerajzolni, mi szemünk előtt állott, melytől föllelkesültünk, s hol annál fogva, ha a leírás a legtökélyesb volna is, oly mélyen érezzük: mi szegény és lelketlen az a látott eredetihez képest: ilyenkor gyakran a toll kiesik kezünkéből, s önmagunkra, gyöngeségtünkre boszankodunk.

Valóban nem érzek magamban erőt ez arczkép leírását megkezdeni. Kell-e mondanom, hogy az egy ifjú, bájos hölgyet ábrázolt, fölülmúlva kellemben és szépségben mindent, mit eddig láttam és képzeltem? Elragadtatva, megbűvölve merengett tekintetem a vászonra öntött mennyei alakon s nem tudám meghatározni: a művész teremtményét csodáljam-e inkább, vagy azon élőt, melyről e másolat vétetett? De ez nem lehet élő, gondolám, ennyi szépséget a természet sem hinthet pazar kezekkel egy teremtményére, ez az isteni erő, a képzelet magas ihletének rendkívüli kifolyása, a szépség költészetének

remeke. Úgy látszott, mintha itt nem munkált volna kéz, nem jöttek volna segítségül emberalkotta színek, mintha a ragyogó phantasia önmaga megtestesülve élt volna előttem, mintha az napként egy varázstükörből vakitná el szemeimet, vagy sugarai szép szivárványt szöttek volna égi kellemelek szineiből. — S mégis ez arcz nem lehele pusztá eszménykép; ennyi élet, ennyi báj és élénkség csak élő személyről vétethetett. Szó nélkül, halk lehelettel álltam darab ideig, s lábaim hajolni akartak, hogy mintegy akaratlanul letérdeljek, s imádjam a művészetet, vagy a szépséget.

Az arczkép virágoktól volt környezve, — mintha a gyönyörű hölgy kertében állana, s fölötte tiszta ég derült. És mellette a rózsa, alatta az ibolya szebbeknek látszottak mint egyébkor; a mennybolt tisztábbnak, ragyogóbbnak; s mégis ő szebb volt mindeniknél. Szája körött az édes mosoly úgy vonult el szelíd pajkossággal, mintha könnyű pillangó száláná körül a fris virágot; — s szemeiben annyi fenség és tűz, annyi szerelem összeolvadva! — Óh e kép, ha élve előttem állana, ha őt naponként lát-nám, gyilkossá, üdvezültté, vagy örültté tudna tenni!!

És e nagyszerű szépség valaha élő birtokában volt! Közelebb hajolva a festményhez, alsó részén homályos betűket láttam rajzolva, melyek csupán ennyiből állottak: „Seraphine 1847.“

Végre megtörtem az általános csendet, s oly hangon és arczczal, mely elragadtatásomat nyilván tolmácsolható, kérdém vezetőmet. — Uram! szóljon ön, micsoda kép ez? Élő arczképe, vagy csak képzelet játéka? Szóljon uram! ha e kép eredetije él: esküszöm, látnom kell, ha a földteke túlsó oldalára kellene is érte utaznom. — Igen, szóla vezetőm, ünnepélyes, de egyszersmind szomorú hangon, ez arczkép előről vétetett le.

— S hol van ő az istenért!? — kiálték türelmetlenül. — Talán a gróf családjához tartozik? Szóljon ön!!

— Pszt! Lassan! inte vezetőm, mi alatt széttekint, most nem mondhatok el mindent. Ezen arczképpel szomorú emlékezetek vannak kapcsolatban, miktől a grófi családot kimélnünk kell.

— De hát kicsoda ennek eredetije? s hol van? Mind ezt néhány rövid szóban meglehet mondani, — susogám forró vágytól égve.

Vezetőm halkán szóla:

— Seraphina, a gróf leánya, alig 16 éves korában vétetett le. Óh, ő szép, igen szép volt! Ez arczkép bármily művészi kéz munkája legyen is, csak gyöngé másolata az élő kellemeinek. Óh, látni kellett volna őt ifjúsága virágteljében, — egy évvel ezelőtt! — folytatá lelkesülten, de mély fájdalommal, mert századok futnak le, míg oly szépséget hozhat elő a természet.

— S meghalt ő? — kérdém elszörnyedve.

— Nem! felelt amaz.

— Tehát az Istenért, ön azt mondá: volt; mikép értsem ezt?

Vezetőm felelni akart.

E pillanatban halk suhogás hangja hatott füleinkbe. Hátra tekinténk. A gróf, s ennek karján hitvese lépett a terembe. Tekintetök sötét és komoly volt, mint gyászos éj. — Vezetőm hirtelen visszafordítá a képet előbbeni helyére. Mindkettő arczán halotti halványság borult el. Én, kit az arczkép látása valami rendkívüli történetek homályos sejtelmére vezetett, szoros figyelemmel néztem a bánatos pár arczvonásait. Gondolkozáim: bánat-e, vagy lelkiismeret kínjai vannak oly mélyen bevésve tekintetökben. Úgy hittem egyik sem, vagy mind a kettő. Most a grófi pár a megmozdított képre tekintett,

arczuk elsötétült. A nő szorosabban ragaszkodott férje karjaiba, s mindkettő sietve elhagyá a termet.

— Uraim, — szóla hozzánk vezetőnk, — siesünk a gróf és grófné után, Láthatják: ők igen rossz kedélyben vannak. Talán az önök társaságában vigasztalódni fognak.

A vendégek sietve távoztak s vezetőnk utánuk. Én hátra maradva megragadtam ennek karját, s a legnagyobb nyugtalansággal szólék:

— Az ég szerelmére kérem önt, mondja meg: mi sors érte a grófcsaládot? Itt valami iszonyú szerencsétlenségnek kellett történni?

— Most nem szólhatok semmit. Ön vehette észre a szülék mély bánatát. Sietnem kell.

— Csak egy szót, csak egy szót. Azon égi szépségű hölgy talán —?

A vezető egy szót sűgött fűleembe halkan és tompán, s aztán elsietett.

A fűleembe sűgött egyetlen szó átrázta idegeimet. Ezer szomorú kínos kép tolułt agyamba. Társaim már elmentek, egyedűl maradtam: — s csak idő múlva szédelegve és mintegy öntudatlanul értem a szobákon keresztül a grófi pár közelébe.

A velem történtek eddigi gyöngé rajzából is képzelni fogja talán kiki: minő kedvem ellen, s nehéz szívvel hagyám el a grófi lakot. Azonban a kötelesség s föl vállalt munkám vonzottak. Vezetőmmel nem szólhattam többé: mert az egész társaság a mély bánatba, — mondhatni — az eszméletlenséggel határos elcsűggedésbe merűlt grófi pár földerítésével foglalkozott. Borús kedélylyel, elégűletlen lélekkel s valami titkos fájdalommal, — mely félig sejtések nyomán támadva, annál kínosabb vala, — űltem fel kocsimba, mely velem tovarobogott. Lelkem, képzetem, szűntelen a fájdalomba sűlyedt szűlék, s az oly mondhatlan szépséggel mosolygó arc-

kép körében mulattak. Ennyi báj, ennyi kellem s ily gyászos sors! — S hol lehet a szerencsétlen jelenleg? Miért nem leheté látnom? Mi oka volna e szörnyű csapásnak? A természet csak azért hozá-e őt létre, csak azért tünteté fel a világnak, hogy megmutassa: mily iszonyú játékot tud űzni teremtményeivel? hogy megmutassa a legnagyobb szépséget, a legborzasztóbb módon eltorzítva, semmivé téve? Égető, lelket tépő gondolatok és sejtések hasgatták agyamat, miként villámkigyók a viharról egymásra torlasztott felhők táborát. Óh, e gondolatok és sejtések, mind oly bizonytalanok, mind oly kínosak valának!

Még most is jut eszembe, minő lángoló lélekkel loptam vissza magamat a képcsarnokba, s minő szomorú elragadtatással merültem több ideig a gyönyörű arczkép szemléletébe. Keblem egy ég volt, s még sem tért belé szívem érzelme világával! — Akkor talán sokkal ifjabb volt lelkem, mint most; — talán hasonló körülmény közt jelenleg is oly lángra tudnék gerjedni!

Azon hely, hol mérnöki munkálatomat végezni kelle, nem messze fektét. Este felé kocsira ültem, s a gróf tűzvérű lovai röpitének a jó országúton. Haladtam: de elmém, lelkem, mint villámtól elmaradt felhő, a nagyszerű arczkép körében maradt.

A nap lement, midőn az egyszerű faluba értem, hol azelőtt a grófsalád ősi palotájában lakását tartá. Bájos, csendes alkony volt. Pajkos gyermekek játéka, s a haza térő nyájak kolompjai adának életet a zajtalan helységnek, mely kiseded terjedelemben, — szelíd halmoktól rejtve, mint egyszerű remete, pihenni látszott az élet szenvedélyeitől.

Mily örömmel, mily elragadtatással üdvözöltem máskor egy szép falut; — minő hatással bírt rám nézve a csendes mezei élet! Ha pirúlt a hajnal, s

láttam a szorgalmas népet kifejtözve nem háborított nyugalma öléből munkájára sietni, míg a fiatal parasztleány frisen és pirosan, mint teljes pipacs, siet csirkéihez s tehenéhez; — vagy ha eljött az est, s a fáradt munkás visszatérve szorgalmas nejéhez s vidám gyermekeihez, mielőtt egyszerű vacsorájához ülne, háza előtt pihenve várá míg a domb feletti kápolna kis harangja ártatlan gyermek szavaiként tisztán megcsendült az esti légben, — s ekkor a buzgó nép fővegét leemelve, halkan imádkozék, — óh, ha máskor ezeket láttam, feledtem miudent, csupán a mezei élet kellemei állottak lelkem előtt.

És most nem úgy! Hideg közönyösséggel néztem a kisdud falut, mely virágos halmoktól környezve feküdt a völgyben, mint csecsemő a bölcső párnái közt. A falu el volt mintegy zárva a többi vidékektől: de úgy látszott, mintha az ember e csendes völgybe lépve vágyait, reményeit, emlékeit is e halmok közé zárná, mintha azokon túl nem volna rá nézve élet, s mintha egy szózat azt mondaná az itt lakónak:

itt élned s halnod kell!

Kellemes est volt. A forró nap után fölhevült léget a dombhajlásokról csendes árként lefolyó illatos szellő enyhíté. Az ég keletről tiszta volt, kék mennyezetén csillagok kezdének föltünedezni, — míg a téli hold egy nagy halott halvány képeként állott a láthatár fölött; nyugotról pedig, mint roppant temetési nép — fekete gyászban — barna felhők táborra látszott fölvonulni, s mintha lassanként meggyújtogatná gyászfáklyáit — egy egy villám lobbant át a sűrű csoporton halványan, — távolról — hamar elhalva. — Minden csendes volt, mintha a természet valamire várakoznék, — a madár elhallgatott, s a fák ágai mozdulatlanul állottak.

A falu az említett grófcsaládé volt, s bejelent-

vén magamat a jószág gondviselőjénél, ez szabad választásomra hagyá, hogy munkálkodásom ideje alatti szállásomat az ő szobáinak egyikében, vagy pedig az urasági palota kiválasztott részében tartassam; — s én részint, hogy magamnak és gondolatimnak kívánt magányt és csendet biztosíthassak, részint, hogy a régi grófi lakban több időt tölthessek, s azon fedél alatt pihenhessek, hol egykor az oly magasztos arczkép eredetije élt és járt: — a palotát választottam. Valami benső ösztön súgá, hogy e helyen, azon termekben, melyekben valami rendkívüli szomorú eseménynek kelle az előtt történnie, némi jeleket, fölvilágosító emlékeket találándok a lelkemet fölízgatott leány sorsáról.

A grófi lak a régi harcziás századokból fölmaradt épület volt, s hajdanta váracska lehetett, legalább külalakja s jelenleg ugyan már egy részről romba dőlt, más részről azonban kényelem és pompa tekiütetéből átalakított falai, sánczai és más erősítései ezt bizonyíták. A lak egy dombtetőn foglalt helyet, s noha minden ott találtató építmény megszakasztás nélküli egészet képezett: mindazáltal azt két részre leheté osztani. Az egyik rész, mely a grófi család által lakható állásba tétetett és maradt, a másik egy hosszú szárnyépület a mint az első építő kéz tőle megpihent, s a mint az idő hatalma lassanként, de folytonosan összerongálá. Amaz, mikép egy vidám s a kor igényéhez képest fölékesített öreg, világosan tanúsítva, milyen leheté fiatalsága díszkora: emez egy elévült agg, kiélve, örömtelenül összeroskadni kész. — Falai sötétek, melyeken madár és szél szabadon jártak; oszlopzata diszén az évek fogainak harapása, míg itt-ott fönmaradott koronáin verebek s fecskék fészkeltek. Egykor fazsindelylyel fedett tetője most átlyuggatva, elhordva, s a léczeket tartó nagy szálfák, mint aggastyán óriás elaszott karjai

tűnének ki a pusztulás helyein, mintha dacolni, el-
lentállani akarnának időnek és viharnek. — Így ál-
lott ezen rész, nem mutatva és nem várva egyebet,
mint sötét enyészetet, — végpusztulást.

Mint mondtam, a palota lakható részében vettem
magamnak szállást; vacsorámat is ide hozatám. A
szoba elég tágas és kényelmes volt, s a kertbe ki-
járás szolgált belőle. Bútorzata, mintha jelenleg is
lakóval bírt volna. Egy szögletébe néhány félig égett
fáklya volt lerakva. Mi szolgálatot tehettek hajdan
e fáklyák? ily kérdés támadt föl lelkemben. Azon-
ban megfejtésével most nem sok ideig törődtem,
mert óhajtván az épület többi szobáit is megnézni, a
kulcsokat magamhoz kértem, s kandallómban egy kis
tűzet gerjesztetvén, hogy az elzárt, fülladt lég kissé
tisztuljon, egy heverő fáklyát gyújtottam meg, s vele
az épület termeit kezdtem följárni.

A szobák kivétel nélkül most is csinosan, sőt
mondhatni pompásan valának bútorozva. Csakhogy
e bútorok, ellenkezőleg a grófi család jelenlegi lak-
helyeivel, mind ószerűek, régi korból maradtak va-
lának. Semmi sem látszott hiányzani, minden, mi
egy főuri háznál a kényelem és fény igényeinél fogva
követelhető, készen, saját helyén. Úgy látszott, —
főleg előttem, ki az eddig látottakból bizton követ-
keztethetém, miszerint a gróf családját e helyen, ezen
régii termekben valami súlyos, borzasztó sorscsapás
érte, úgy látszott, mintha azért nem mozdítottatott
volna ki helyéből semminemű bútor, s azért nem
vitetett át a mostani lakhelyre, hogy bármely külső
tárgy se legyen képes fölbreszteni a múltak szo-
morú képeit, hogy az emlékezet, ha lehet, meghall-
jon, elenyésszen; legalább ez ne nyerjen szüntelen
új-új tápanyagot. — Csupán a képek látszottak régi
helyükről hiányozni, mit az ó festésű falakon mu-
tatkozó kisebb nagyobb négyszögalakú élénkebb szín,

kétségen kívül a festmények által elfödött falrész eredeti, s a külső légtől el nem halványult színe teljesen bizonyított.

Midőn azon szobákba értem, melyek a bútorzat neme s elrendezése után itélve, a család hölgyei számára valának egykor rendelve, keblem dobbanásait érzém. Tehát itt élhetett, itt szenvedett, mert szenvednie kelle, azon lény, kinek sorsát még nem ismerem, csak egy szót tudok életéből; de ez egy szó is elég egy egész élet kínjainak képzelésére. Itt élt tehát a szerencsétlen! Nem találандok e valami homályos nyomot, mely szenvedéseit, ezeknek okát föltárandja előttem? Nem találандok-e vérré, gyilkosság iszonyú nyomaira termeiben, gyilkosságra, mely képes volt, igen, képes volt — — azonban ne mondjuk el azokat, miknek később kell következniök.

Kutatásom nem lőn hasztalan. Egyikében a végső szobáknak, ablak előtti ülőhely mellett, honnan a legszebb kilátás nyílt a kertbe, s távolabbi halmokra, egy kisedő kép hevert a földön, elvetve, gondatlanul. Oda rohantam. Fölkaptam. Arczkép volt, s nagy Isten, minő arczkép!?

Egy örült ifjat ábrázolt az. Valaha, a test és lélek öszhangó egészsége korában, rendkívüli szépség lehete. De a nagy, büszke homlok most sötét redőkbe vonúlt össze, a gazdag fekete haj szétkuszálva, egymásba fonva, szálai, mint megannyi fölingerlett kígyó feje, égfelé emelkedve, a szemek homályos lánggal égve dőltek ki gödreikből, az arc halvány, beesett, hústalan, s a hajdan meglehet mosolygó száj föltüremlett ajakkal, az állati düh jeleivel az egészen eltörlődve, a lélek, a jellem, az emberiség kifejezése, nyomorú, szájalmat és borzadást indító alak!

És mind ezen fölszin alatt mennyi homályos

nyomai a szenvedésnek, lelki kínak, kebelviharnak! De kicsoda lehetne e szerencsétlen? Mikép érhette őt e minden keblét megrendítő csapás? Miért van lefestve ily szánandó állapotban? s itt a grófi lakban? Mi okon van arczképe itt, egyedül, elvette? S gondatlanságból? — Nem, az lehetetlen. Szervedély, ijedelem vetette-e a földre? S miért a hölgyszobában? Mi összeköttetés van, mert kell lennie, e kép és a fenséges alakú grófi hölgy között??

Oh, e sokféle kétséget, zavart támasztó kérdések, melyek akaratlanul támadtak lelkemben, s támadtak volna minden bizonynyal még a leghidegebb ember keblében is, felettébb nyomasztók voltak egyszerre. Szervedések, kínok, fekete vétkek serege állott lelkem előtt. Hosszan néztem az arczképre, mely merő ellentétet képezett a grófi lakban látott hölgyképpel, hosszan néztem, elmerültem, fölcsigázott phantasiám különféle csodás lényeket, halvány, szenvedő alakokat, sőt, mint az endorbéli varázsnő, halottak gyász arczait, csontvázait, támasztott elém; köröttem sírból felidézett szellemek suhogását véltem hallani, s kimerülve, elirtózva magamtól, magányomtól, rohantam szobámba, s onnan a kert lombjai közé.

Nem tudom bizonyosan megmondani: mennyi időt töltöttem itt. Agyam felizgatott állapotban nem bírt tiszta eszmélettel. Végre magamhoz tértem.

Az éj beállott; a láthatárt evező felhők lassanként fölvonultak. Nagyszerű vihar készült kitörni. A villámok özöne, miként kirontott látatenger, elárasztá az eget; a mennydörgés hangjai egymáshoz ütődve, egymással összeelegyedve s egy egészsze alakulva átrengeték a föld sarkait. A lég korbácsoltatva a villámok lángostorától fájdalmában sikoltva, üvöltve, ordítva rohant szélvészszé alakulva rónán, hegyeken, magával ragadva a sötét felhők

tömegét, melyekből sustorgó tűzforrások ömöltek szét. Már fejem fölött repült a felhők előhada, nagy esőcseppek kezdtek hullani, s a szél messziről nyögött és bömbölt, a villámár kísérteties fényt vetett a kert óriás fáira, s a palota pusztult részére. Tűzfényénél kilátszott, miként a bagoly és denevér sebesen csapott be a töredezett tetők alá s miként bűjt el a mohos kövek nyílásaiba, vagy egymásba ragadva, mint barna kosár, függött az oszlop csipkézete alatt. Az éj beállott, egy pillanatban pokolsötét, s ismét vakító tűzáradat. Azt kelle hinni, hogy a nap szakadt szét, s innen e sötétség s lángfolyam.

Késő lehetett. A zivataron kívül némi lankadást is éreztem. Visszamentem szobámba s lefeküdtem, később jutván eszembe, miként a kertre nyíló ajtót bezárni elmulasztottam. Azonban ez nem nyugtalanított; bátorságos helyen hittem magamat. Lelkem az utazás és érzelmek tusájában kifáradván, csakhamar elaludtam.

Nem sok időig szunnyadhattam, midőn egyszerre egy gyöngéd kéz érintését éreztem. Hirtelen fölbredék, figyeltem. Úgy tetszett, mintha világosan számolhattam volna a selyemujjak lágy lebbenéséről; lassú suhogást hallok, minő a szellő lejtése, ha őszszel a sárguló levelek közt elsuhan, vagy a madárka a virágbokrok közt fészke fölött elrepül. Mitsem láthattam. A villámözön megszűnt, csak az eső omlott alá, mint erdei vízesés, s a szél csörteté a régi ablakokat. Fölültem s kimeresztett szemekkel vigyáztam. Ismét minden csendes volt; egy-két s több percz telt el így további nesz nélkül, s hajlandó levén mindent csak álom utáni képzelménynek itélni, visszadőltem párnáimra.

Hasztalan! ismét az előbbi suhogás hangja üt meg füleimet, fölvegyülve, s átszagatva bizonyos nyögő, panaszos hanggal, mely, mint elevenen elte-

metett nyöszörgése, föld alól tetszett föltörni. Minden babonás hit-, vagy előítélettől mentség daczára remegni kezdtem, s ismét fölöttem fejemet.

Villám hasított át a sűrű sötétségen, s a hirtelen ellobbant fénynél egy fehérbe ölfözött női alakot láttam, a mint lecsüggesztett fővel a szoba közepétől az ajtó felé lassan tovavonult.

Tehát csakugyan? a hang nem volt képzelt. De micsoda tünetény lehet ez? Test-e, vagy csak árnyék, mely kápráztatja a szemeket? Ha talán való volna, mit némely fájdalmak közt kimúltak nyugalmat nem található szelleméről regélnék; ha a földi érzelmek, szenvedélyek a síron túl sem szakadnak meg, hanem, miként a nappal borzasztó eseményei, tovább fűződnek az álmom homályos képeiben: akként a halál, csak az élet utáni álmoknak tekinthető, s most e szellem visszaszállott a hajdan kedves, vagy iszonyú helyre. Ismét egy villám. Az alak karjait kiterjeszté, mintha valakit keresne, mintha a keresettet ölelni akarná. De az nem lehet! Szellem nem lehet látható. S én láttam őt. Tehát valamely tévelygő, vagy éppen holdkóros leány. De hisz az ég nem tiszta, a hold nem ragyog; s végre józan elmével, elhatározott szándékkal történt látogatást, valamely vétkes találkozást ily helyen, ily időben gondolni — merő képtelenség.

S most a vész ismét újulni kezdett. A rövid ideig tartó eső megszűnt, — újabb villámok löveltek, s dörgés és szélzúgás ordítottak, mint két birkózó óriás. Kimeresztett szemekkel néztem a helyre, hol az éji nőtermetet először megpillantottam, s a többszörös égi tűznél most jól láthatám azt. Térdeire bocsátkozva volt a terem közepén, mintha imádkoznék. Arczára tekintettem, s örök isten! mit kelle látnom! Ez arcz ugyanaz volt, melyet a grófi termekben láttam. — Seraphina — a gróf szerencsétlen leánya.

Igen, ő volt. Óh, de mennyire különbözött az ingerlő arcz azon képtől, melyet kevéssel ezelőtt a gróf festvénytermében csodáltam. Itt a rózsák helyett halotti halványság ült az arczon, a szemek, mint megrettent madárcák fészkeiben, mélyen vonultak be gödreikbe, s a szép barna haj rendetlenül ömlött el a kiaszott termet fölött, — s az egész lény oly szájalomra méltó, oly kebellázító.

Kevés idő múlva szavait hallám a szerencsétlennek; bájosak voltak még most is e hangok, mint a művész eltépett húrjainak csengése.

— Igen, tehát nem szahad őt szeretni, úgy-é? — Óh, ne mondjátok ezt. Nézzétek, én mennyasszonya vagyok. Nemde szép e koszorú fejemen? Nézd meg csak kedvesem, kűnn a kertben fris virágokból kötöttem. Itt, itt, úgye szép e viola? — Ne bánts a lilomot, — ő az én szívem bánata; — nemde látszik rajta a szenvedés? — Lásd, ő is szerelmes, — úgy van, — mily halvány a bűtől! Szép szöke arczú gyermeke a kertnek. — Csitt! — Csitt! — nézd, a szörnyű kezek már meggyújtják a gyertyákat az oltáron. Mikép ragyognak, mint csillagok; — óh, bár inkább koporsóm felett égnének! Ni, az ég mily fekete, — a felhők gyászterítőként takarják a földet, — meghalt, — meghalt! Hah, azt mondják, a villám szerelmi lángja az égne. Bölcsen van mondva! Óh, ha ez igaz, miért nem repeszi hát meg keblemet is? — Hisz itt oly sötét van, mint oda fenn.

Míg a szép szenvedő e szavakat különféle hanglejtések közt elmondá, s én ágyamban felülve a felett gondolkoztam, mit kezdjek el a különös látogatóval, s kűnn a vihar mindegyre növekedett: a kertre nyíló ajtót csikorogni hallottam, s kevéssel utána két különböző egyéntől származható sikoltást, — s vad örömyilatkozatokat. Új jövevénynek kelle lép-

nie szobámba, s a mint a kedves hölgy szavaiba vegyült hangokból gyaníthatám: férfi volt.

— Kedves, — kedvesem, szóla a leány, oly régen várlak. Azt mondták meghaltál, — s én sírni akartam koporsódra.

— Csitt! csitt! — mondá a férfi remegő hangon, — hallgasd, mint süvölt a zivatar! Ott szüleid jönnek a vihar szárnyain, hogy téged szívemtől elszakaszszanak.

— Nem, nem, sikoltott a nő, hadd haljak meg inkább kebleden.

Elhallgattak. Az újon keletkezett zivatar ismét felettünk ordított. Az ég újlag sötét felhőtengerrel volt elárasztva, s a fekete oceán méhéből sűrű tűznyilak löveltek szét, s mint valamely égő város rémes lángja, mint a teremtés előtti világchaosból ki-kirontó tűzáradat, átvilágíták folytonosan a szörnyű setétet. A két jövevény átkarolva tartá egymást, arcaik egymáshoz nyomúltak s ajkaik összeforrtak. — Kicsoda lehet e férfi? — Arczát sokáig nem láthatám. Végre felém fordult, szemei rám meredtek. E szemeket már láttam valahol. Különös, szeszélyes műve a sorsnak! Alig hittem szemeimnek. Ez arcz a legközelebb látott örült ifjút ábrázoló képnek eredetije volt.

Hisz ez csak álom. A nappal felingerelt phantasia visszahozza az éj s a nyugalom leple alatt a két fájdalmas eszmeképet? Nem, nem lehet más, mint álom. — Ily összejövetel ily időben és helyen! — Azonban még sem lehet csupa álom. Hisz én látok, ébren, tisztán, világosan. Látom, miként szorítja az örjögő ifjú karjai közé a halvány leányt, látom villogni szemeinek vad tűzét, látom átázott ruháját, mezetlen, elaszott karjait, s szétfoszlott ruhái alatt pusztá, száraz, elbarnult mellét, mint egy kopár, sárguló sziklát, melyen a boldogtalan hölgy

hervadt virágként csüggött; s láttam künn a kertben, mint hajladoztak a fák ágai, s mint remegnek zörögve a jegenyék levelei; — mindezt világosan láttam s nem álmodtam.

És e látvány borzasztó, szívtépő volt. — Künn vész, — az ég lángoló boszúban, s a lég örülten, s benn a két szerencsétlen, mintegy megvetve, kigunyolva minden földi hatalmat és szabályt lelkökben nem kisebb vész- és háborodással. Örömkük, csókjaik, vad kacajuk átrázták a léget s lelkemet; az őrzöngő Lear s bohócza, a szerencsétlen Ophelia, s más ily nagyszerű szenvedő képek állottak előttem. Nem szükség mondanom, hogy szívem reszketett, agyam égette elmém szálaít, mintha megrettenve kérdezni akarná azt a borzasztó jelenet felől; — hideg arczomon még hidegebb izzadáscseppek vontak nedves barázdát, s mint ülő szobor mozdulatlanul, szinte élet nélkül valék helyemre szegezve.

Egyszerre az udvarra szolgáló ajtón kopogás hallatszott. Figyeltem. A zörgés megújult, és az előbbinél erősebben. Fölugrottam, s a szélvész zúgása ismét harmadszor hozta füleimbe a sürgető kopogás hangját.

Hirtelen kaptam gyertyámat, s a kandalló hamvadt tűzénél meggyújtván, ezt ugyan asztalomon szobámban hagytam, hanem a heverő fáklyák közül egyet kezembe véve siettem kifelé. — Mikorra gyertyámat meggyújtám, a szobában senkit sem láttam. A két alak vagy elbújt, vagy a kertbe elillant. Fejem annyira zavart, — lelkem annyira magán kívül volt az eddig velem történetek miatt, hogy minden további késedelem, vagy tudakozódás nélkül az ajtót fölnyitottam.

Mily nagy volt meglepetésem és bámulatom!...

Azonban, hogy minden, mit ezután előadni akarok, annál világosabb legyen az olvasó előtt, szük-

séges elmondani röviden azon eseményeket, melyeket én a grófi ház szomorú sorsa felől hallottam.

Gróf Murányiék egyetlen leánya, a szép Seraphine, azon korban állott, midőn a szív szenvedelméi csatára kelnek sokszor az ész, a világ szabályai-
val és akaratával. Gazdag és büszke szülői egy nagy tekintélyben álló báróval akarák egybekötni; de a szép leányka egy festőt szeretett, ki a detrehalmi vidéken megjelent, hogy magának a ritka bájú tájt lerajzolhassa. A gróf nagy kedvelője lévén a művészetnek, az ifjú festészt palotájába hívá, s megismerve kitünő tehetségét, megbízá, hogy az egész családot lefesse; és ez alkalommal jött létre azon arczkép, mely a gróf képtermében annyira meghatott.

Szükségtelen mondani, hogy az ifjú művész ezen munkájában a szerelem vezeté. Kevés idő alatt őrzöngő lánggra gyúlt a szép gróf-leány iránt. De reményelheté e valaha a gazdag és főrangú hölgy bírását? Az ifjú magába zárkozott, komoly véralkatú volt, s a mit szenvedett, szó, — panasz nélkül szenvedé; — természetes, hogy kínjai annál égetőbbek, annál iszonyúbbak valának.

Eljöven azon nap, melyen a báró-vőlegény ol-tárhoz vala vezetendő a kellemes arát, az előkészületi vigalmakat azon iszonyú esemény szakasztá meg, hogy egy este a fiatal művész örülten futott ki szobájából, s Seraphine e hír hallására súlyos betegségbe esett.

Senki sem tudá, hova futott a szerencsétlen örült. Szobájában egy arczképet találtak, mely önmagát ábrázolá halvány, őrzöngő vonásokkal; hihetőleg már zavart, félőruült elmével vonván el a művön mindenható ecsetét. És ez vala azon kised arczkép, melyet a detrehalmi kastély egy termében találtam.

Az esküvő napja elhalasztatott. Seraphine forró lázban szenvedett.

A szülők és vendégek megrémülés következményének tarták betegségét; csak a báró gyanítá, miszerint itt nagyobb, gyökeresb ok rejtezik a pusztá irtózatnál. S valóban minden gond s orvosi ügyes segély mellett is a leányka csak nehezeu kezdett údúlni. A veszély elmúlt, életét többé nem fenyegeté a nyavalya, de elméje még mindig nyugtalan volt, lelke nem tudott éberségre jutni, s a nevezetes est kínos emlékezetétől megszabadúlni. A mondott arczképet tartá szüntelen magánál, ez arczképen merengett gyakran, főleg magános óráiban szomorú, bánatos kedélylyel; hisz ez leginkább visszatükrözé a kedves ifjút jelen állapotában. Lassankint e vonások is szépeknek, szeretetre méltóknak tetszének előtte, s az eszme, mi velök összeköttetésben volt, átfolyt lelkébe. Hisz miért ne szerethetné őt így is? gondolá tört szívvel, szakadozott lélekkel, gyöngült elmével. Csodálatos, de szép tüneménye a szerelemnek: a két személyt egy lélek látszék eleveníteni, s az egyiknek lelki nyavalyája lassankint a másikra is áthatott, mint ragály, két hasonló természetű test érintkezése következtében. A különben is szelíd leányka csüggeteg búsongásba sűlyedt; méla csenddel járt és kelt, a sötét komorság mindinkább erőt vett rajta. Az orvosok és szűlei gyógyúlast az időtől vártak; azonban egyszer többféle jelekbőlta pasztalták nagy megrémüléssel, miszerint a gyönyörű leányka megőrült.

Ez iszonyú csapás után a grófi család sietve elhagyá a szerencsétlen helyet, s egy, nem távol fekvő lakba költözött. Semmit sem vitt el magával, minden a régi helyén maradt, csupán a festmények szedettek le később hajdani helyükről, s vitettek egy nagy terembe. Itt állott a szerencsétlen leány

arczépe is, mikép virágzó korában levéttetett; de a kép háttal vala a nézőknek fordítva; mert a gróf gyakran meglátogató még ezután is kedves képtermet. A vidám zaj örökre elhallgatott, a gazdag fényvel ékesített lak sötét, szomorú volt, mint szentegyház éji szertartás után, ha kioltattak a viasz fénylángjai. A szelíd őrült egy külön szobában tartatott, s gyógyítására minden eszköz sikeretlenül kísértetett meg.

És a boldogtalan vőlegény hasztalan próbálta édes szavaival eszméltre hozni a bájos nőt; tört szívvel utazni ment, s mindaz óta még nem hallatszott hír felőle.

Ez volt a pusztán álló detrehalmi kastély eddigi története, egyszerűen és szárazon előadva, mint azt, a később napfényre jött körülményeket elbeszélő egyén szájából felfogtam. — Az őrült ifjú még azután néhány helyen mutatta magát pusztákon és falvakban a parasztok közt. Ezek ételt és italt adának neki, s ő tovább futott födetlen fövel, elaszva, rongyosan. Hiszen ki gondoskodnék még hazánkban az ily szerencsétlenekről?! Később nem hallá híret a vidéken senki. Azt hitték, — borzasztó gondolat! — hogy valahol megfagyott, vagy a farkasok fölemészték.

Miként mondám, ajtómon kopogás hallatszott, s én fölnyitám. A szél elsodrá fáklyám lángját; de a sötétben is jól láthattam az ajtó előtt álló néhány lovagot, kik ázottan, a zivatar miatt nyugtalankodó lovaikkal meglepetésemet növelék. A csoport közül gróf Murányi hangját hallottam hozzám intéztetni?

— Mondja meg ön, nem vett az éjen semmit észre az épületben? Nem látott itt senkit? Vagy legalább nem hallott valami zajt a bensőbb termekben?

E kérdés a szülei fájdalom és nyugtalanság hangján volt mondva, mialatt paripájáról leszállott, s azt lovászának adva, felém közeledett.

Én röviden és hiven elmondtam a velem történeteket.

— Ah, tehát csakugyan itt!? Leányom, leányom!! — kiáltott a bánatos apa mély fájdalommal. — Ily éjen! s ily időben! Utánam férfiak! Csitt, csendesen! Ha megtudandja érkezésünket, féltő: tovább fut a szerencsétlen.

Az elmondott történettel együtt később tudám meg, hogy már ez előtt is egy ízben úgy jött éj idején a boldogtalan hölgy a hajdani grófi lak szobáiba. Minden kétségen kívül homályos, de édes emlékezetek vonzák a világos öntudattal többé nem bíró lelket e helyekre.

A kíséret szobámba jött; a magokkal hozott, s időközben a szél miatt kialudt fáklyákat meggyújták, mint szintén én is azt tevém a kezemben levővel. Aztán röviden tanácsot tartva elhatárazók, hogy a kastély minden kijárása titkon foglaltassék el, s így lépjünk a szobákba, hol a szerencsétlenek találni fognak.

Azonban a terv nem lön kivihető; a benső termekbe vivő ajtók ugyan is mind zárva találtattak, s a nehéz vasreteszek nem könnyen engedtek a többszöri betörés kísérleteinek. A két boldogtalan minden bizonynyal azon rögeszme következtében, hogy egymástól elakarnak választatni, minden bemenetelt szorosan és ügyesen megakadályoztak.

Az udvarra szolgáló egyik ablakban, melynek fatáblája nem volt belülről egészen és szorosan bezárva, egy nyíláson át világ sugarai vétettek észre. Vizsgálódtunk, s néha alkalmunk volt a férfit és hölgyet megpillantani. Amannak kezében egy meggyújtott fáklya égett. Ez kétségkívül az én szobám-

ban heverő szövétnekekből való volt. Az ablak nem felettébb erős vasrostélylyal levén ellátva, a gróf rögtön parancsot ada, hogy egyik ablakvas feszíttésék ki helyéből, s az üveg betöretvén rontsanak a szobába.

Míg ezzel foglalkodtak, egy hintó robogott az udvarba. A grófnő üle rajta, ki míg férje lóháton előre száguldott, maga könnyű éji pongyolában kocsi-
ra ült, s a zivataros éjben ezer veszély közt leányaért ide hajtatott. Nyugtalan lélekkel kérdezősködött a történetek felől. E pillanatban csupán anya volt, — arcza szomorú és halvány.

Az éj még folytonosan dühöngött. Eltépett, sötét felhők rohantak az égbolton, mint borzas vadállatok; villám és dörgés minden felé. A tornácza be-becsapó szél, most egyik, majd másik fáklyáját oltá ki, melyeknek sötét füstje a vihartól összesodorva, mintegy iszonyú barna kötél látszott függni a légben. A szövétnekek lángja kísérteties halványságot vont arczainkra. Úgy látszott, mintha rablók, vagy irtózatosszerű véreget végrehajtói lettünk volna.

Ez alatt lassankint több több nép kezdett gyűlni hozzáuk a faluból, férfiak és nők, kik fölriadva álmaikból, s hirt véve földes urok szorongatott helyzetéről, segílni, vagy bámúlni elősiettek.

Egyszerre a szobából, melynek ablakrostélyját fel akarák bontani, a fáklyafény eltűnt. Az örültek elolták a fényt, vagy más terembe futottak.

Figyeltünk: de mitsem hallhatánk. Csak a szél ordított vagy a mennydörgés, mint valamely óriás szekér lármaja robogott végig a hegyeken. Ha ez megszűnt, s a szél alább hagyott, a kastély ó falai mintha nyögtek volna, s egy-egy fölriasztott madár csapott el a szövétnekek világa fölött.

— A padláson világ látszik! — kiáltának némelyek, s valóban a kastély tetejére tekintve, jól

láthatók, miként a helylyel-helylyel meggyérült zsin-delyzet hézagain fénysugarak csillámlottak ki, melyek itt-ott föltünedezve, lassankint tovább vonultak, s ide, amoda mozogva, az épület romladozott része felé haladtak.

— Az istenért, a tető meggyúl! — kiáltottak néhányan.

— Törjétek be ezt az ajtót, — parancsolá a gróf kemény hangon. — Ez a padlásra vezet, s ha egyszer betöritek, utána a többivel, mely utunkban lesz, könnyen boldogulunk. Rajta!

A gróf egy igen erős vasajtót mutatott, mely az épület lakható része és romladozott szárnya közt mintegy középpontot képezett. A férfiak rudakat és erős karjaikat feszíték az ajtónak, mely a kemény feszítés és lökések után ingadozni kezdte.

Ez alatt a világ lassan tovább tovább haladt a tető alatt. A nép kimeresztett szemekkel, borzadózva szegezte rá tekintetét. A grófné kihajolva kocsijából, mitsem gondolván eső-zivatarral, kétségbeesett arcczal függött az annyira félelmes látványon.

— Ha még sokáig késnek: a zsin-dely tüzet kap, és akkor oda vannak; — szóla egy falusi.

— Nem hinném, — felelt egy másik, — eső volt, a tető megázott, nem könnyen gyúladhat ki.

— Dejszen, válaszolá az előbbi, — ez a zápor nem áztatta úgy át, hogy belülről föl ne lobbanhasson.

— Isten. Isten! — kiáltott a grófné az anyai fájdalom lelket tépő szózatán, — mentsd meg leányomat! Nem elég e még büntető ostorod? Érzem hatalmas kezedet, mely halált, pusztulást s örök sötétséget tud támasztani a lélek érzelemvilágában. — Vagy miért is adád őt anyai keblemnek?! Eloltád a csillag világát, — hogy sötéten bolyongjon. Tartsd meg őt legalább így. Földünkre

adtad őt, mint ékes virágot? Irgalmas Isten! ne hagyd őt elveszni!!

— Irgalmas Isten, ne hagyd elveszni!! viszhangozá az áhitatos nép fővegét megemelve.

— A ház ég! A ház ég! Tűz, tűz! — lármázák többen, s rend és czél nélkül futkosni kezdtek.

A grófné egy pillanatot vetett a kastély födelére, s kétségbeesett síkoltással ugrott ki kocsijából.

— Mentsetek meg gyermekemet, egyetlen gyermekemet, s vegyétek érte az anyának éltét! — kiáltott kimerült, rekedt hangon, s a palota felé akart rohanni; de a gróf s én segélyére sietvén, karjaink között összerogyott.

Kocsijára vittük, s párnáira fektetők. Feje hátra hanyatlott, s szétomlott fűrtel beárnyékolák sári ábrázatát. Tagjait ottan lázas remegés mozgatá; s midőn szemei végre fölnyíltak: eszmélet nélkül, örültéhez hasonlóul forogtak karikáiban.

S valóban a veszély tetőpontra hágott; a látvány iszonyú vala. Az épület födeléről sűrű füsttömeg szakadozott el, és vettetett hátra a dühöngő szél erejétől. Majd egyes sötét szálakban, majd nagy, tarkás, szürke gomolyokban, mint siető léghajó szállott tovább oldalra a magasban, míg az éj és felhők kebelében eltűnt. A tetőt belülről láng bortá, s a zszindelyzet nyílásain tűz-kigyók nyúlonganak ki, mint óriás nyelvei, vagy mint keskeny veres lobogók.

— Segítség, segítség! — kiabáltak némelyek. A megrémült szemek a két örültet keresék az égő ház tetején.

Ott állának ezek, hol a kastély romladozott állapotban maradt. A szakadozott tetőn át világosan lehet látni, a mint az ifjú fákyáját még mindig kezében tartva, s a leányt karjára fűzve, szemeit az égni kezdő épület részére mereszté, — s az

iszonynyal telt nézők vérét hideg őrzöngő kaczagás fagyalta jéggé ereikben.

— Nézzétek, nézzétek, — kiáltott az örült ifjú, gúnyhahotával, — minő szép ünnepély! Nem látjátok lelkemet? Ott ég kínjaiban. Igen, igen, lelkemet dobtam oda, hadd égjen, hadd égjen!! Úgy-e, szép koporsó a szerelemnek? Azt mondják örült vagyok! Hahaha! Nem látjátok, az ég mint örvend? Meggyújtogatá fáklyáit. Hiszen már úgy is hamuvá égett szívem. Ők az örültek, ők! Az ég, a csillagok; a világ megörült, csak magam vagyok a nagy természetben. — Magam vagyok. —

— Hágjatok föl a falakra, lajtorjákat ide! — ordított a gróf magán kívül. Rontsátok le a tetőt; föl, föl!

A megzavarodott tömeg most ismét mozogni kezdett, lajtorják hozattak, s a falakhoz illesztetnek. Azonban ezek közül csupán csak egy volt, mely a nagyszerű épület magasságát megközelíté. — Néhány elszánt, bátor ember kezdett ezen fölfelé mászni azon irányban, melyen a két szerencsétlen volt szemlélhető.

Ez alatt az épület fölött kívülről is elterjedt a láng, iszonyú sebességgel futotta el a belső hőség által már fölszártott tetőt, s a régi zsindelezet ropogva pattogott szét a légben. Magas tűzhegy nyúlt föl vérvörös pirossággal az ég felé, vagy egyes darabokban ragadtatott tova a széltől. A sötét táj kísérteties fényvel áradt el, kilátszott, mint hajladoztak a fák remegő ágai, mintha futni akarnának a lángtól, s a fölriadt baglyok és denevérek kétségbeesett süvöltéssel röpködtek körül. A koronkenti villám, mintha az égő ház lángjaiból szakadt volna el, — mintha ég és föld összeégni, s egybeomlani akarna. Borzasztón tűntek fel e rémes világnál a különféle sápadt arczok, s a négy bátor egyén, kik

lajtorján, mint valamely ostromlott várba, fölfelé másznak, s ég és föld közt kétes jövővel függtek.

Mindenki szótlanul állott; a keblek fohásza és sohajai halk leheletbe oszlottak föl.

Már a legelül mászó egyén jobbát kinyújtá, hogy a régi fal omladozott részét, vagy a zsindeyétől megfosztott, pusztán álló gerendákat megfogja, midőn az elkörhadt lajtorja, nyomtatva közepén a többiek súlya által, recsegve ketté tört. A felül álló egyén hirtelen a falromba kapaszkodott, a többiek pedig menthetlenül a földre rohantak. Tompa döbbenés hallatszott, s egy sikoltás, mely felülről érkezett ugyanazon perczen, s a nézők szemeit egy légben függő s megfeszített erővel fölkapaszkodni akaró ember látása rémíté el.

— Irgalmas ég! — kiáltának többen tompán, alig hallhatólag.

A tűz szélesebséggel terjedt a palota lakhatatlan része felé. Az örültek nem mozdultak helyökből, míg végre érezve a lángok égető melegét, tovább mentek, s ismét megállottak.

A gróf haját tépte üvöltött és ordított. Ot lehet valódilag örülnék hinni. — Az asszony még most is eszméletlenül feküdt a kocsiban. A borzasztó hely személyei közt e két egyén volt legszerencsétlenebb.

— Isten! boszuló, büntető Isten! — lármázott rikácsoló mellhangon a szerencsétlen apa — rettentő, borzasztó vagy! Sújtsd villámodat fejemre! Ne lásanak szemeim, ne érezzen szívem. Tépd ki szélvészeddel ez apai szívet keblemből. Ne kíméld ez ősz hajakat. Taposs el, taposs el! Hisz te csak büntetni akarsz. Nálad nincs kegyelem, nincs irgalom. Óh rettentő hatalom! Kárhozat az élet, a világ pokol. Isten! Isten! ha igaz vagy, zúzd szét ősz fejemet villámoddal.

Aztán mint tébolyodott, térdre esett, fejével a földet illetté. — Ősz haját az eső áztatá. Térdén csúszva kiáltott föl a szerencsétlen leányhoz.

— Leányom, leányom! ismerd meg ősz apádat. Mentsd meg, mentsd meg magadat gyermekem! Térdemen kérlek, nyissátok fel az ajtót, jöjjetek karjaimba.

A két örült hidegen, vért fagylaló részvétlenséggel nézett a szenvedő öregre. Testöket a szüntelen terjedő tűz kezdé égetni, szívök pedig jég volt. Segélyről többé szó sem lehetett.

Távolról a faluból félrevert harangok szakadozott hangjait dobta koronként a szél fülünkbe.

A grófné végre föleszmélt; mint álomból ébredő jártatá körül szemeit. Arczán néha-néha nehéz hideg csöppek gördültek le. — Én voltam mellette. Űterét tapogatám, s ő mint haldokló szóttlanul szorította kezemet. Most az égő ház lángjai közül borzasztó látványként tűnt ki a két boldogtalan. — Hiában igyekeztek végre futni a tűz elöl. Mint két vértanú az égő máglya lángoszlopai közepett, akként állottak ott. A leány szép barna haja, hosszú fátyolként folyt a szélben; — s tekintete halvány, átszellemült, túlvilági volt.

Néhány percz . . . s az ifjú pár megszűnt élni.

Azonban a legborzasztóbbnak kelle megtörténni.

Egy iszonyú csattanás hangzott, mintha a föld repedt volna ketté, s szemeinket szétözönlő fényáradat vakította el, mintha nap esett volna le az égről. Utána a falak rémes ropogása hallatszott. Az egész környéket fojtó, kénköves szag tölté el.

Midőn néhány percz múlva eszméletre jöttem, mellettem a grófné borzasztó vonaglások közt csuklani és érthetlen szavakat kezdett rebegni.

A villám az égő épületbe sújtott.

A kastély középrésze semmivé tétetett a róm-

boló elemtől. A falak egymásután hangos recsegés közt omlottak össze. — Szikra és por magasan szállottak föl. A szerencsétlenek nem messze állottak a helytől, hova az égi tűz csapott. Alattok a falak ingadozni kezdenek. Köröttük láng, füst és por sűrű tömegben. — Minden külső vészt megvető szerelemmel egybeölelkezve várták a halált, s nem sok időre a leomló épületrész romjai alá temette őket.

Mit éreztem, szenvedtem, nincs kéz, nincs erő, hogy leírni megkísérthesse.

Midőn szétnéztem, s az omló falak dörgése megszűnt, a néptömeg térdre esve, halkán, hallhatóan imádkozék.

A falubeli harang, még mindig vészt hirdetve hangzott hozzánk.

A grófné mellettem iszonyú kínok közt kiadá lelkét.

A kastély égett reggelig.

És most ereszszük le a függönyt, itt a szó tovább mit sem tudna mondani, csak annyit említtek még, hogy harmadnap tört szívvel, beteg testtel és lélekkel hagytam el a gróf szomorú uradalnát. S azóta álmaimban igen gyakran megjelen a két szelíd örült, s az égő palota iszonyú képe. — És e képek halálomig fognak bájos, de kínzó eumenidák-ként kísérsni.

A magyar sajtószabadság első hatása.

Ha valaki azt vélné, hogy Strassenhauser János, ős Buda városának egyik érdemes polgára, csak egy mákszemnyit is különbözött a többi nyárspolgárok-

tól, az ily veszélyes vélemény ellen e lapok hasábjain nyilvános óvást tenni nem lesz fölösleges.

A fentisztelt, becsületre érdemes polgár már több idő óta tartott bérben Buda városában egy igénytelen vendéglőt, mely csin- és kényelemhiány dolgában egyáltalában nem vont ugyan szégyent a két ikerváros akármelyik kisebb hotelére; de drágaság és rossz szolgálat szempontjából sokakat dicsőségesen túlhaladott.

Strassenhauser polgár és vendéglős egyedüli és legfőbb életcélja a pénz vala. Ő egyszerű, igénytelen ember volt, e mellett pontos és munkás. A fényűzést még nevérol sem ismeré. De másfelől a kegyelet és könyörület is oly ismeretlenek voltak lelke előtt, mint az utazók előtt Afrika benső részei. Minden vasárnap elment ugyan egyszer a templomba, de soha sem gyarapodott akár egyes ember, akár a közügy csak egy árva fillérével sem.

Ezen a keresztyénség tanaival ellenkező szeretetlenség daczára azonban két dologban felettebb hasonlított édes üdvezítőnkhez; — a mennyiben először hitünk alapítójáról is meg van jegyezve, miszerint nem vala neki formája, sem szép, ékes ábrázatja, s másfelől a mennyiben a víznek borrá változtatási experimentumát mindennap hűségesebben gyakorlák, — ez utóbbira talán épen a nagyszerű példa bátorítván föl.

Strassenhauser polgár, mint gyanítható, sok pénzzel bírt. De miként is ne? Hisz ő oly takarékos volt, hogy, például a szükségelt két pinczér helyébe mindenkor csak egyet fogadott, a másiknak foglalkozását részint önmaga, részint neje, és később leánya végezné. Ebben azon előny is megvolt, hogy az utas örömet szállott oly vendéglőbe, hol bájos leányka hozá föl az ebédet, vagy estelit.

És valóban Juliska szép volt, oly szép, minő

leány lehet 17-dik évében. Ha egy kissé különösnek látszanék, hogy Strassenhauser polgár, ki, minden rágalom nélkül szólva, bizony rendkívül csunya ember vala, ily szép leánykával bírt, nem kell feledni, hogy az érdemes polgár boldogult hitvese egy volt az ő város legkitünőbb asszonyai közül, s szépségét a többek közt azon kellemes magyar úr, ki Juliska születése előtt nem egészen egy évvel a mondott vendéglőben több napig mulatott, nem egyszer magasztalta . . .

Akárhogyan lett légyen is, elég az hozzá, hogy Juliska nagyon szép volt, s a múlt 1848-dik évi február havában 17 éves. Ez időben. V. Géza a pozsonyi országgyűlésről hazájába indulva, gyöngélgedő egészséggel szállott a mondott vendéglőbe. Géza szülei nem voltak gazdagok: azonban önmaga kitűnő észtehetséggel bírt, s mint mondani szokás, genialis ficzkó volt. A közönség már ismerni kezdé a fiatal tehetséget némely, lapokban megjelent cikkeiből, melyek ragyogó phantáziát, gazdag humort és kedélyt tüntetve föl, mohón olvastattak, a szerkesztőtől pedig szívesen fogadtatának.

Nagyon keveset kellene föltenni az olvasó logikájáról és tapasztalatáról, ha még azt is hosszasan mutogatnók, miszerint Géza, a fiatal genialis író, Pozsonyból jöve, csaknem pénz nélkül érkezett Strassenhauser uram vendéglőjébe, — valamint talán azt is gyanítani lehet az eddigiekből, hogy a tisztos polgár hotelébe pénztelenül menni annyi volt, mint pokolba indulni tömjén és imádság nélkül. És úgy lön.

Géza unalmasan, lelki és testi fájdalmak közt töltött el néhány napot a hideg szobában. Betegsége nem volt veszélyes, s azért orvoshoz sem folyamodott: de a sivár egyformaság és munkátlan napok rágódtak kebelén. — Történt azonban, hogy egykor a pinczér helyett Juliska talált szobájába benyitni.

Az unatkozott és gyöngélkedő ifjú előtt mennyei jelenés gyanánt tűnt föl a bájos hölgyecske, — ez pedig igen finomnak, kellemesnek találá a még eddig nem látott ifjat. Ez időtől fogva, szájalomból, Juliska mindenkor önmaga vitte föl Géza reggelijét, ebédjét és vacsoráját, s ha olykor a leves izesebb volt mint egyéb vendégeké; ha a rendelt étkek mellé némely váratlan s lábbadozó egészségének fölötte kedves csemegéket rakott a hölgy szép kezeivel: ki kárhoztatta volna a kedves leányt, s melyik részvétteljes hölgy nem ugyanazt tette volna az ő helyében?

Hanem méltán mondják, hogy addig jár a korsó a vízre, míg eltörik. Juliska is addig hordogatta a levest s különbféle édességeket, míg egyszer azon vette észre s az ifjú is kezdé gyanítani, hogy a leányka szerelmes. Ez még ugyan nem lett volna baj, hanem az volt a bökkenő, hogy Strassenhauser polgártól nem igen lehetett várni, miszerint leányát a tehetségdús de vagyontalan fiúnak adja; tőle, ki mindannyiszor, midőn jeles, kitűnő emberről hallott beszélni, röviden csak ezt kérdezte: van pénze? s ha nemmel feleltek, még Napoleon is csak annyit ért előtte, mint egy schusterbub.

Mi több a szerencsétlen Géza a szerelem órái között azt is elfeledte, hogy annyi pénz sincs nála, mennyivel a vendéglőben tett költségekért eleget tehetne; mert, hogy egy szóval megmondjuk, pár hét alatt mind a két fiatal egyén szerelme egész szenvedélylyé fajult. S ha ottan-ottan Juliska, a szép ifjú édes beszéde által leigézve, tovább késett ennek szobájában, mint a szolgálati szükség igényelte; vagy ha elvégzett ebéd és vacsora után, az edényeket öszveszedve, izes konfekt helyett egy csók pattant el a fris eperajkakon: ennek kibeszélése ha talán a nők iránt tartozó gyöngédség ellen van is: de az igazság részrehajlatlansága bizonyosan nyer általa.

Könyven lehet képzelni, hogy ily fordulat mellett Gézának többé sem az idő unalmas nem volt, sem nyomorúlt vendéglő őt nem boszantá; — sőt inkább a perczek gyorsan repültek, s első és egyedül volt az életben, ki Strassenhauser polgár vendéglőjét kiesebbnek, pompásabbnak nézve Páris legelső hotelénél, vagy magánál a szultán palotájánál. Magános óráiban részint Juliskáról gondolkozott, részint naplójába írt. E naplót még akkor kezdte, midőn Budára megérkezék, s elhagyott szomorú helyzetében génialis humorral rajzoló le sorsát, a helyet, hova lánczolva van, s különösen az érdeemes vendéglős alakját és jellemét. Ez alak- és jellemrajz kiválólag mesteri vala, — milyet csak egy Homér vagy Paul de Kock teremthetett volna, s az olvasó meg nem állhatá, hogy rajta édes-keserűen ne kaczagjon. Későbbben a napló, mint a körülmények változtak, komolyabb színt vőn. Ragyogó ecsettel festé le Juliska szép szemeit, — s aztán lángszavakkal növekedő szerelmét. Felesleges említeni, s a naplóírás természetéből foly, hogy mind ez csupán saját magának vala írva, s annál fogva sok oly parányiságok lőnek beiktatva, melyek gyöngédtelenség vádjá nélkül a világ elé sohasem adathattak.

Azonban ha még az öröklétet sem képzelhetjük vég nélkül, mikép gondolhatnók Gézának a vendéglőben boldogságát végtelennek? Marcius első napjaiban egy szegény földmives hajtott be a többször említett vendéglőbe, s Géza csakhamar fölismeré a hazájából való embert. A jószívű kocsis szívesen ajánlkozék az ifjú hazaszállítására, mit ez el is fogadott. A távozás előestéjén forró szavakat váltott a két szerelmes, mint szokás, örök hűséget esküvén egymásnak, s másnap reggel Juliska kezén egy gyűrű villogott, mely azelőtt ujján nem volt látható.

A derék falusi ember elköltött reggelije után,

magyarnál szokásban levő bizodalommal töltete magának egy itcze bort a fiatal úri contójára, ki, mint mondá, az ő kocsiján fog távozni. Strassenhauser polgártárs savanyú képet vágott ennek említésére, s a bort csak rögtöni fizetés mellett adatá ki a szürös atyafinak. Ő maga pedig íróasztalhoz ülve pontosan fölszámolá Géza tartozását, s a csinos hosszú papírral útnak indult ennek szobája felé. A szemes gazda már rég óta gyanakvó szemekkel nézte a szegény ifjat, s az ily fajta emberekkel mintegy velökszületett éles látással következtette a nagy igazságot, mit senki sem volt volna képes megczáfolni, hogy t. i. er hat ka Geld. Azért is ritka vezéri tapintattal, nehogy a gyanús vendég tőle ügyesen elillanjon, a szerény árjegyzetkével egyenesen Gézára nyitott.

A szerelmes ifjú még könnyű házi pongyolában, úgy, mint az ágyból kikelt, ábrándos elragadtatásban jegyzé naplójába az elválás kínos keserveit, — midőn oldalról Strassenhauser úr ijesztő alakja eléje nyomá a 80 forintot tartalmazó még ijesztőbb árjegyzéket.

— Uram, ön, mint hallom, menni akar, szóla a forrongó vendéglős, azért is behoztam a tartozási jegyzetet. Több mint két hét óta van itt ön — pontos, jó szolgálat mellett, — a pénzt kérem uram. Mindenkinek magáét.

Géza megrettent, mert még eddig az ő talentuma nem tudá a mesterséget föltalálni, miként lehessen pénz nélkül fizetni.

— Kérem, — rebegett Géza, mert kiváltképen szégyelte a dolgot — kérem — néhány szót — s elbeszélvén állapotát; egy-két napi várakozásért esengett, mely alatt, ha elbocsáttatik, a tartozást megküldendi, — másként pedig itt marad, — s valahonnan pénzt szerezve mindenért eleget teend.

A vendéglős gyanítása valósulván, haragja iszonyú volt.

— Nem, egy napot sem tovább. Ön takarodni fog, lármázott durva modorával: de holmijét letartóztatom, — aztán menjen ön pokolba

Ezt mondva előkereste Géza ruháit, s az éppen nélkülözhetleneket megvetőleg oda hányva neki, a többit, ezenkívül irományait és könyveit hóna alá csapta.

Géza vére fölforrott e méltatlanságra; azonban részint érezve, hogy a durva gazdának némileg igaza van, részint nem akarván, hogy legalább még ittlétében, a dolog Juliska tudomására jusson, hallgatott, mint megbukott tisztviselő.

Strassenhauser polgár, e hallgatás által még bátrabbá tétetve, nem kímélte a német nyelv finom gyalázó szavait a szegény ifjú fejére szórni. Aztán menni akart: de ismét egy eszme villanván föl agyában, Gézát egy irat készítésére kényszeríté, melyben ennek el kelle ismerne, hogy a lefoglalt holmik tulajdon joggal Strassenhauser úr rendelkezése alá adatnak.

Az előrelátó és körültekintő polgár ugyanis hallva, hogy Géza író, reménylé, miszerint az exequált irományok közül akadni fog egy kettő, melyért valamely desperált szerkesztő kifizeti az otthagytott néhány ruhadarabból bizonyosan ki nem kerülendő pénzösszeget.

E rövid pörfolyam és végrehajtás után, Géza, ingó javait a vendéglősnél, szívét pedig Juliskánál hagyva, kétszeresen sötét kedélyvel ült szekérébe. Juliska szemében egy pár könnyel, atyja pedig szájában több pár szitokkal, kíséré távozását.

Néhány nap telt el. Vendéglősünk gyanítása teljesedett. A házaló zsidó felét sem adá meg Géza tartozásának az otthagytott ruhadarabokért. E pont-

nál kénytelenek vagyunk elismerni, hogy Strassenhauser úr csakugyan kárban volt.

Gézának eltökélt szándoka vala hazájából mielőbb Pestbudára visszatérni, s akkor mind adósságaért eleget tenni, mind kedves Juliskáját láthatni. Addig, ha a nyugtalan vendéglős elkobzott ruháit idegen kézre adja: csak siettetni fogja azoknak el nem kerülhető sorsát; irományaival pedig, — így okoskodék, — úgy sem tud mit csinálni a quasi após úr.

De csak hiában igaz az, hogy az élet kineveli a logikát, s bizony Strassenhauser polgár sokkal életrevalóbb ember volt, mintsem a jövedelem hiányt sokáig fedezetlenül hagyta volna. Alig történt meg a ruhák árcsökkenéssel eladása, az érdemes vendéglős tüstént sietett valamely lapszerkesztőt keresni, kinek a rajta maradt irományt elárúlja. A végzet egy divatlap-szerkesztőhöz vezérlé, kiben ugyancsak emberére talált.

A szerkesztő alig hallott V* Géza nevéről, különben is ráismerve a többször látott írásra — azonnal szívesen ajánlkozott a mű megvételére. Előbb azonban, hogy az írói jogokat ne sértse s magát is biztosíthassa, mind előmutatá a Gézától hátrahagyott bizonyítványt, mind pedig önmaga részére a napló végén — mert ez volt az eladott mű — az átbocsátásról néhány sort íratott Strassenhauser polgár saját keze által, — s ekkor a kívánt árösszeget kifizeté.

Kevés napok után a napló egy divatlap számára nyomtatás alá adatott.

Márczius 16-ka volt Strassenhauser úr bizonyos ügyek végett éppen Pesten járt, midőn egy ajtóból nevét hallja kiáltani. Megáll, figyel, — s ime a nyomda tulajdonosa, ki jó ismerőse volt, nevetve közeledik hozzája.

— No Herr Schwager, bezzeg megteszik önt, — szóla a gazdag nyomdaúr, — nem venném föl egy váczi-utezai házért. A nálam készülni szokott divatlapban oly czikk van önről, hogy ha kijön, másnap még a bérkocsisok is az ön ablaka alá járnak nevetni.

— Mi az? Mi az? kérdé az utazók nyomorgatója csodálkozva.

A nyomdász műhelyébe vezeté a bámulót, útközben rendetlenül mondogatva a czikk egyes helyeit.

A dolog eredete igen egyszerű volt. A betűszedő, ki művelt ember vala, megmutatá a gazdag humorú naplót a factornak, s a factor a nyomdatulajdonosnak, s mindnyájan jó izűket nevetének az ármányos író hű rajzán.

Most tehát, midőn önmaga az eleven példány a nyomdaboltba belépett, a hahota általános lőn, s minden legény és leány Strassenhauser úr hypokratesi arczára tekintgetett. A nyomdatulajdonos a már kiszedett czikket hirtelenében egy correcturái papírra lenyomatván, elkezdé azt Strassenhauser úr előtt olvasni, a szerencsétlen minden pont után bámulva ezt kérdezhén: was sagt er? s az olvasó minden pontot a leghívebben megmagyarázván.

Lehetetlen azon lélekállapotot lerajzolni, mely az érdeemes nap hősét kínzá. Arca minden új pont hallásánál más-más alakot váltott, s mivel a tisztelt úr már meglehetősen megközelité a rútság netovábbját, néha megtörtént — különösnek látszik, de igaz, — hogy a dühöngő kínok némileg kellemessé torzíták arczatát. Ő legszerencsétlenebb volt mindazok közt, kik valaha vendéglőt béreltek, s maguk vettek elégtételt adósaikon.

Mit tehetett ily körülményben? — Búsult geredezésében egyenesen a szerkesztőhöz száguldott.

Ez éppen akkor, fején könnyű házi sapkával, lapjának javítgatásával foglalkozék, midőn a szerencsétlen budai vendéglős szétdúlt alakja, haragjának nagy voltában, előtte terem, s lángoló arczczal, s hadonázó kezekkel, mintha egy ellenséges tábornok — attakirozna, elkezd iszonyúan parlamentirozni.

A phlegmatikus szerkesztő, csak egy igét sem értvén a philippikából, nyugodtan mutatott ülőhelyet a szörnyen fölgerjedt polgárnak, fölszólítván őt panasza előadására.

Hosszas lárma után végre megérté baját a szerkesztő, s szó nélkül elővevén az általa jó pénzen megvásárlott irományt, ezt a kinyomott czikkel együtt összehasonlítás végett Strassenhauser úr szeméi elé terjeszté.

Kevés tudomány s magyar nyelvbeni jártasság kivántatott az az iránti meggyőződésre, hogy a szerkesztő semmi jogtalanságot nem követett el, mert a cikket önmaga polgárunk adá el kinyomatás végett.

Strassenhauser úr e felvilágosításra irgalmatlan szájat tátott, úgy hogy ha Diogenes ott volt volna: bizonyosan olynemű intést adandott neki, mint a nagy kapuval bíró Myndusbelieknek.

Azonban a mint szája nőni kezdett: haragja éppen oly gyorsasággal apadásnak indult, s néhány percz múlva egy meghűnyáskodott, sőt esengő vendéglős állott a szerkesztő előtt, ki a vételár visszaadása s a nyomtatási költség megtérítése mellett a cikk kitörléseért könyörgött.

De a lapkiadó kérlelhetlen volt.

Nehogy valaki e derék embert talán gyöngédtelenséggel s lovagiatlansággal vádolja, szükséges lesz röviden tudni, miszerint a legközelebbi napokban Géza némi parányi dolgozatot küldvén be a szerkesztőséghez, röviden elpanaszolta a vendéglős

embertelen hidegségét, irományainak letartóztatását. Szerelméről azonban még szót sem tett.

A szerkesztő tehát meg akará egy kissé izzasztani a szívtelen polgárt, s megmutatni, hogy a fősvénység önmaga adja más kezébe a büntető fegyvert, — mert a szerkesztők, mint az irodalmi csaták által edzett gyerekek, nem könnyen engednek sem magukkal, sem jelesebb munkatársaikkal másoknak tréfálni.

Azonban a kérdéses cikk jelenleg úgy is kimaradt volna, a márcziusi események komolyabb közlendőket igényelvén.

A szerkesztő hideg nyugalma, határozott szigorúsága fölöttébb meglepé a tisztos polgárt, főleg miután még holmi pénzigéreték sem akartak használni. Homlokán hideg cseppek kezdtek gyöngyözni.

Aztán ismét egy eszme villanván föl agyában, büszkén fölegyenesedett, — s censori betiltással kezdett fenyegetődni.

Az ármányos szerkesztő jó izűt kaczagott, s elmondá, mit Strassenhauser úr csakugyan nem tudott, hogy t. i. tegnap óta előleges vizsgálat többé nem létezik, s őt semminemű hatalom sem gátolhatja meg, a pénzen megvásárlott iszonyú cikk kinyomatásától.

A jó lelkű vendéglős szorongó lelke nem adhatott hitelt e rémes tudósításnak. Ő még igen kevesett tudott a történt eseményekről. Azt pedig nem is képzelheté, hogy egy nap az egész censurai hatalmat eltörölhesse.

Teljes reménnyel távozott tehát az embertelen lapkiadótól.

Gyors léptekkel ment a censor laka felé, s elpanaszolva a méltatlanságot, alázatos kérelemmel kérte a pártfogást s a kárhozatos cikk betiltatását.

De, óh fájdalom, mily nagy lón kínos meglepetése, midőn a censor valóknak állítá a szerkesztő

szavait, s még csak vigasztalni sem tudá a panaszkodót.

Strassenhauser polgár a földet véle ingani lábai alatt; — kevés híja volt egy becsületes gutaütésnek . . .

A szerkesztő pedig mosolygva folytató dolgát. Közel egy óra múlva ismét kopogás hallatszék ajtaján, s a szabad szóra egy gyönyörű fiatal leányka lépe az írószobába, másik férfi alaktól kísérve. Ez utóbbi formátlan alak Strassenhauser polgár volt, a szép Juliskával együtt.

A sokat szenvedett vendéglős megtörve és lefőzve alázatosan közeledett a kéréssel íróhoz. Juliska szemérem-piritotta arczczal, mint hajnal, szemének pár csillagával állta a szobában.

A meglepett szerkesztő nyájasan üdvözlé a bájos ifjú hölgyet.

— Uram, kezdé a kétségbeesett bérlő, ha nem akar rajtam könyörülni, szánakozzék legalább leányomon. Ime, szegény gyermekem vigasztalhatlan atyja meggyaláztatása miatt, — s ő maga is említve levén a cikkben, felettébb aggódik annak megjelenésén.

A fájdalmas szívű polgár leányára tekintett, — ez pedig a szerkesztőre, oly édesen esdő kifejezéssel, hogy még a követ is meglágyíthatta volna.

És e mesteri cselfogás minden nőtelen szerkesztőt meg is tántorított volna. De fájdalom, a mi lapkiadónk több év óta nős levén, már a hú férjre nem bírtak oly varázsszal a lángoló hölgypillantások. Mert a divatlap szerkesztők mindnyájan, kivétel nélkül, hú férjek szoktak lenni. S másként is ki veheti rossz néven, ha lapját és egyes dolgozótársát több figyelemre érdemesíté, mint a csak most először látott leánykát.

— Felettébb sajnálom, szóla ő udvariasan, de

határozatomtól el nem állhatok, Az évnegyed közelg s lapom e cikk által fölöttebb sokat nyerend, — még önnök minden ismerősei is jártni fogják azt a legközelebbi szám megjelenésével.

Strassenhauser úr szólni akart; de az égető kínok elfojták hangját.

Juliska a szerkesztőhez közeledék. —

E pillanatban a szomszéd szoba ajtaja megnyilt, s Géza lépett ki azon, egészségesen, frisen, mint fiatal Mars.

A kínok tengerében úszó polgár azt hivé, hogy e megjelenés a büntető Isten ostora. Szégyen és bűnbánat miatt térdei megremegtek, mintha szélvész csapott volna rája. Juliska pedig fülíg elpirúlt, s aztán rögtön elhalványodék.

— Nyugodjék meg ön, szóla a kilépett. Én visszaveszem a cikket, Angyali lelkű leányaért megbocsátom a velem tett méltatlanságot.

Az egy pillanat öröme gerjédt polgár tárt karokkal közeledett Géza felé, hogy háláját forró öléssel fejezze ki.

De a furfangos szerkesztő, kinek a kevéssel azelőtt megjelent Géza már elbeszélé forró szerelmét, hidegen lépett Strassenhauser úr utjába s vérfagyaláló hangon szóla:

— És én nem engedek Én megvettem a cikket nekem az elvitázhatlan tulajdonom. Én ki fogom nyomatni, — jogom van rá.

Strassenhauser úr merőn rábámúlt az izgága, bakafántos emberre, — s szemei könnyezni kezének.

— Igen, folytatá amaz, mondom, kinyomatom, ha csak ön, Strassenhauser polgár, leányát a cikk irójának nőül nem adja. Még egyszer mondom, én kiadom a cikket, s még az angol lapoknak is megküldöm, hogy John Bull nevensen rajta.

A vendéglős lelkén hajnalként támadt föl a re-

mény, — s kérkedő szemekkel tekintve leányára szóla:

— Ha leányom akarná!

— Óh szívesen, papa, rebegé Juliska, csakhogy önt megmenthessem, — s rögtön lesüté szemeit, mert Strassenhauser polgár leánya minden leányok közt legszemérmesebb volt.

Géza elragadtatva ölelé körül szép aráját.

Míg ez ölelkezés folyt — mert hiszen nem szükség mondani, miszerint az bizony egy kissé tovább tartott a rendesen szokásba vettnél, addig a szemes vendéglős kutató szemekkel tekinté végig a kiadó íróasztalán, s megpillantván az ördögös cikket, egész bizalommal nyújtá felé kezét.

Az óvatos szerkesztő azonban egész illemmel eltakarítá az ügyes polgár orra elől a becses szerzeményt, azonban megígéré, hogy a menyekző napján az írományt átszolgáltatandja, addig pedig az ígéret biztosítékául nála fog maradni.

Ez meg is történt. Géza és Juliska, néhány hét múlva egy párrá levének. Strassenhauser polgár pedig kezéhez kapta az irtózatot cikket. — mely miatt addig tökéletesen csendes álma sem lehetett, — s az íromány az irodalom kárára statarialiter megégették.

Azóta semmi nevezetes nem történt. Géza boldogul él Juliskájával, s mindketten most is úgy szeretik egymást, mint szerelmök első napjaiban.

Strassenhauser polgár pedig még mindig vendéglős, s most is csak úgy nyaggatja vendégeit, mint azelőtt egész életében.

Boszúeskü és szerelem.

I.

Kedves Teréz! megígérém elválásunk alkalmával, hogy új állapotomban is időről időre fölkereslek leveleimmel, s jó vagy balsorsomat tudatni fogom részvevő lelkeddel. Ime, beváltom ígéretemet, s első leveletem azon óhajtással indítom utnak, hogy ez kívánt egészségben találjon, édesem, — légy oly vidám és elégtelt, mint én. Mert én, kedvesem, boldog vagyok, felettébb boldog, s ne essék nehezen, ha e boldogság túlaradó érzelme. — s az új helyzet mindedig eltartóztattak attól, hogy téged tudósítsalak. Ezután, fogadom, kipótolom hibámat, s oly gyakori és hosszú leveleket fogsz tőlem olvasni, hogy végre megunod barátnéd csevegéseit. De nem, — te szívesen veended, bármit s bármennyit írjak is. Te nem a betűket vagy érdektelen tárgyakat fogod tekinteni, melyekkel a lapokat megtöltendem; hanem egyedül engem. Az én képem fog mindannyiszor előtted állani, — Maridé — a téged oly annyira és örökre szerető Maridé.

Mily boldog, — mily kimondhatlan boldognak éreztem, s érzem még most is magamat, hogy menyegzőm alkalmával te, szivem barátnéja, mellettem valál! — Egyik oldalomnál szeretett vőlegényem, — a másiknál te, — s előttem a lelkész és oltár! Mintha két angyal. — a szerelem és barátság angyalai, — fogtak volna körül, hogy lelkemet mennybe röptseék. És még is sírtam. Óh mennyi volt ezen könyvekben! S miért volt bennök fájdalom is? Mond meg édesem, ily kéjtelmes perczen miért fájhat a szív? Mert hiszen félre téve, — főleg egymás közt

— minden álszerénységet, miért ne vallanók be, miszerint kimondhatlan kéj annak tudata, hogy birni fogjuk azt, kiről álmodoztunk, kit szeretttünk, mint hitünket. — hogy éltünk átolvadand az övébe, — sorsunk sorsába vész, mint a patak a folyam hatalmas árjába.

És még is mondd meg; miért a néma kín e gyönyörteljes pillanatban? Ifjú, gondtalan korunkat sajnáljuk e, kik a szerelem karjaival átfonva oly örömmel vetjük jelen sorsunkat minden ártatlan gyönyöreivel, egy ragyogó arcú jövőért áldozatul? — Vagy tán elősejtelmé e fájdalom a borús napok jövetelének? egy homályos, nehéz álma a léleknek, — vagy titkos jóslat az érzelmek szent berkében? — Óh nem, nem, a szerelem arcza, boldogsága teljében, csak mosolygó lehet; — olyan ez, mint a hajnal rózsája, melyen semmi gyász, semmi szomorító — minden öröm és élénkség.

De ennek így kell lennie s midőn e tárgyról emlékezem; szemem előtt állnak azon sorok, melyeket egykor naplómbe jegyeztem. Ide írom, hogy olvashasd. Talán gyönyört fogsz bennök találni, s osztozandol barátnéd nézeteiben. Ime:

„Azt hiszitek, hogy a fájdalom ellensége a boldogságnak? — Csalatkoztok. Valódi boldogság, teljes öröm nem létezhetik a kinnak bizonyos vegyülete nélkül. De e fájdalom nem lelket tépő, nem súlyesztí el a szívet; — e kín, e fájdalom édes, nagyszerű és szent. — Ez a homályos árnyék, melyben az öröm violája illatozik. Ez a barna felhő, mely körülragyogva a gyönyör napjától, rózsafényben ég fölöttünk, s mint nagyszerű korona, tündöklő glóriában pompázik. Ez a sötétes éj, mely összeolvadva a kelő nap sugaraival, szűli a hajnal gyönyörű arcát, mely a homály bizonyos vegyülete nélkül nem élhet. Ez az, mi a szerelem kimagyarázhatlan érzelmeibe szövi

magát, s a léleknek annyi mozgást, hullámzást kölcsönöz, s mely nélkül a szerelem nem volna egyéb hiú tetszvágnál, lelketlen ingernél. Ez az, mi a szeretőt, anyát, hazafit szerelme tárgyához köti, s érzelmeit nagyokká, magaszosokká emeli. Ez a szív tengerének hulláma, a lélek tartományának sötétlő berke, eget érő sivatag bérce, melyeken ha szomorú hangok emelkednek: de egyszersmind a lég tisztább, s a csillagok közelebről bocsátják le szűz sugaraikat.“

Igen, így van. Én legalább ezt hiszem. Így érzem egybekelésem alkalmával. Még most is élénken emlékezem azon perczre, midőn szép ujjaid fejemre tűzék a koszorút. Tisztább kéz nem illethette volna e szent jelt. Úgy képzelem és hiszem, hogy a virágfűzérrel együtt a jövő boldogság zálogát tevéd fürteimre. Legalább az égnek meg kell áldania azt, kit te megáldottál, s kit kezeid illettek. Igen, kedves, ez így is van; mert, még egyszer mondom, én boldog és elégteltlen vagyok úgy, hogy nincs, nem lehet vágyam, óhajtasom, s hiszem, hogy e boldogság halálomig tartand.

Ne haragudjál, kedvesem e sok csevegésért. Szívem oly igen, s oly régóta telve van. Kénytelen vagyok kiönteni érzelmeimet; s hova önthetem inkább, mint a te szerető és tiszta kebledbe? Máskor majd okosabb és részletesebb dolgokat fogsz tőlem olvasni. Most erre elégtelen vagyok.

Ölellek százszor, — ezerszer. Légy oly boldog, — boldogabb nem lehetsz, — mint én. örökre szerető Marid.

II.

Nagyon fáradt vagyok, kedvesem, de azért még is írok; sőt éppen azért írok. Ez egy kis áldozatba kerül, s én százszorta több örömet találok tetteim-

ben, ha azok egy kis áldozattal, önmegtagadással járnak. E mellett férjem szobájában dolgozik, s az esteli utáni időt én sem akarom nyugvásra fordítani addig, míg azt tudom, hogy ő értem és házaért munkában fáradozik.

A mi falunk, édesem, igen gyönyörű vidéken fekszik; — s benne a legkiesb pontot foglalja el az urasági lak, — a mi lakásunk. A helység mellett jobbra szelíd szőlőhegyek kanyarúlnak, melyek távolabb sűrű erdőben végződnek. Házunk egy területes dombon áll, kilátást engedve, mind az említett szőlőhegyekre, mind balra a szép rónaságra, hol különböző távolban számtalan kisebb falvak tornyai tűnnek föl. Kertünket, mely a háztól jobbra terjed el, egy a dombokból lefutó patakcsa hasítja, — hova nem messze áll egy meredekebb hegyoldalban a családi sírbolt egy kis kápolnával.

Bár láthatnád már mielőbb házunkat s engem új helyzetemben! Lásd, édesem, csalódtam előbbeni levelemben; mert ez egy hiányzik s hiányozni is fog mindenkor boldogságomból, hogy te nem vagy velem, — hogy a férjem társaságától fönmaradt órákat veled nem oszthatom meg. De ez, úgy e, nem lehet; — s talán talán nem is jó volna; mert te szép vagy, igen szép, s én féltékeny tudnék lenni férjemért.

Nem, nem; — ne haragudjál meg édes Terézem: Oly bohó vagyok. De lásd, felettébb szeretem férjemet; s még csak ma kezdém érezni, hogy félteni tudnám őt; sőt a legkomolyabb és legszentebb pillanatban egy kis aggalom, némi kis irigység szálotta meg szívemet. Pedig ez hiba, — ez nem jó: de mit tehetek róla? Elmondom a történetet, aztán ítélj tenmagad, s ha szükség: pirongass meg, amúgy isten igazában.

Ma igen szép májusi nap volt, s férjem még

az ebédnél elhatározá, hogy a mondott hegy aljában fekvő családi sírboltot meglátogatandja. Megkérdezett, nem volna e kedvem vele oda menni, s én szívesen megígérém, hogy társ leszek. Azt tudod, hogy férjem már rég eltemeté atyját, valamint azt is, hogy ő egy a leggyöngédebb fiúk közül a világon. Hisz ez nem is lehet máskép. Azon szív, mely úgy tud szeretni hitvest, barátot mint az övé, nem lehet hideg senki iránt, s szükségképpen jó, szeretetteljes gyermeknek kell lennie. Hisz nem úgy vagyok e én is? Nem szeretlek e én téged is oly tisztán és forrón, mintha e szereteten kívül egy másik nem követelné jogait? De hiszen gyöngébb e nálunk azért a nap sugara mert más világokra is árasztja áldásteli melegét? — Azonban, hogy a dologra térjek, tehát, megindultunk a sírbolt felé, s mivel az est csendes és langy volt: csupán gyalog tettük az utat. Elértünk a kisdud kápolnához, mely alatt a sírbolt, s benne az elköltözöttek nyugovának. Férjem egy kevés pihenés után a kíséző szolgálóval fölnyittatá a szomorú üreg ajtaját, hogy atyja koporsóját megnézhesse. Én előbb elleneztem e mindenesetre kegyeletszülte de elbúsító látogatást, s kértem őt, hagyna föl szándékával: de ő nem hajtott szavamra. Ekkor követni akartam én is: azonban e szándékot is visszutasítá — azon gyöngéd gondoskodásból, hogy a gyászhely látása és a rekedt lég káros befolyással lennének idegeimre. Ő tehát lement, én fenn madtam, s tudtomra ez a legelső parancsa, melynek kedvetlenül engedtem. Míg férjem oda lenn mulatott, én a kápolna kis udvarán virágokat szedtem, hogy majdan mikor férjem feljövend, megkérjem őt, miszerint hintesse azokat, mint az elhunyt iránti tiszteletem jeleit, annak koporsójára. Találtam is igen szép mezei virágokat. Mily különös ellentét, gondolám akkor magamban, hogy ezek itt virulnak, s az élékség, friseség örömét mo-

solyogják fel, midőn alattok az élet terhei alatt kiszenvedett szivek hamvadnak! — Midőn virágaimmal elkészültem: férjemet látám a lépcsőkön fölfelé jöni. Én mosolygva, kiterjesztett karokkal repültem feléje: de, óh édes Terézem, még most is remegek, ha meggondolom: minő volt férjem e pillanatban! Arcza halvány, mint a halál; ajkai körül a keserv és valamely boszús érzés görcsös rángásai. Én megrettenem. Karjaim közé szorítám őt, s el akartam csókolni arczáról a sötét lélekbort. Ő viszonzta ölelésemet: de hidegebben, mint egyébkor, — s nem csókolt meg. Mintha tört ütöttek volna szivembe: némán ejtettem el virágaimat s egész uton hazafelé egyikünk sem szólott egy szót sem.

Én fel tudom fogni, édesem, a fiúnak atyja halála miatti fájdalmát, de, megvallom, e percz kínosan hatott rám. Azóta úgy képezem, hogy nem én foglalom az első helyet férjem szívében. — s ez nekem fájdalmat okoz. Mondj, és mondjanak bármit, én legelső, leghőbbben szeretett kívánok lenni és maradni; a ki, vagy a mi onnan kiszorít, azt, kedvesem, bármit tegyek is, nem szerethetem egészen, — az iránt féltékeny vagyok, féltékenynek kell lennem.

Kételkedem, vajjon megértesz e, mert talán magam sem értem magamat. Nem tudom, hogyan van, annyira szánom férjem gyermeki fájdalmát, annyira becsülöm a fiúi kegyeletet szívében, és még is —

Többet nem írhatok, megbocsáss. Hallom, hogy férjem a szomszéd munkaszobában fölkelte íróasztalától, s én is leteszem tollamat. Nem akarnám, hogy valamikép ő meglátná e sorokat. Többet gyanítana belőlök, mint a való, — s talán önzésem fájdalmat okozna neki.

Isten veled, kedves, kedves Teréz! Megyek,

hogy férjem szemeit megcsókoljam, mert lám, miattam, házunk boldogításaért fáradoztak azok. Édesem, ne hidd, miket főnebb írtam. Én egyformán szerettem őt minden esetben. Szerettem, szeretném, ha rabnői közt utolsó volnék is. Jó éjszakát, jó éjszakát. Emlékezzél gyakran Maridról.

III.

Múlt levelemben igaztalan valék férjem iránt. Azóta igen sokat gondolkoztam e tárgyról, s a sok fürkészés rendszerint még is csak szokott vezetni némi eredményre. Tegnap a többek közt föllevenítém emlékezetemben férjemet azon időtől fogva, midőn őt legelőbb megismertem. Te talán, édesem nem is halottál tőlem e perczről — még semmit. Hisz az oly régen volt. Akkor még gyermek valék s az ifjabb évek álmain keresztül csak homályosan emlékezem a pillanatra, midőn őt legelőször láttam. Azonban még is itt találtam föl az indokot, mely szülője lehet a sírholtnál történt keserű fájdalomnak.

Mintegy tíz éves leányka lehettem, egy kolostorban szent nénék gondja alá bízva, midőn egy nap két ismeretlen férfi látogatá meg nevelő intézetünket. A látogatás egy szinte ott levő növendék leányka végett történt, ki igen szelíd teremtés, — s gyermekkori barátném volt. Az egyik férfi éltes személynek látszott, a másik meg gyermekifjú, — s ez utóbbi jelenleg férjem. Mint mondám, alig emlékezem már e pillanatra: csak annyit tudok, hogy férjem akkor igen szomorú volt. A kis Lila, — így nevezék az említett leánykát, — közel rokona s árva lévén, ő ügyelt föl neveltetésére. A bús ifjú és agg férfi megtekinték apró műveinket, — megczirógatták arcunkat — s kérék, hogy szeressük egymást ezután is a jó Lilával. Barátném kedves bácsijáról, férjem atyjáról tudakozódott, ki neki árvaságában jötevő gyámja

vala. Férjem hallgatott, s társa azt sűgá Lilának, hogy a bácsi meghalt, de ne féljen, mert szeretete és fia fönmaradtak az árva számára. A gyermek sirt, — hiszen a gyermek is érzeni szokta a vesztés fájdalmát, s midön látogatói távoztak, szinte vigasztalhatlan volt. — Később, — emlékezem, — különféle beszédekből hallám, hogy a látott ifjú azelőtt nem régen temeté el édes atyját, kit valaki párbajban halálosan megsebesített: de a gyilkos kiléte mindenkor, s minden vizsgálódás daczára, homályban maradt.

Ime, kedvesem, ez lehet oka férjem néma és rideg kinjainak. S mondd meg csak, nem iszonyú érzés e az egy gyermeknek, elveszteni a legjobb atyját, véletlenül, ellenség gyűlölt fegyvere által? Óh istenem, mint gyűlölöm én ezen undok boszúállót! Akarnám, hogy annyi átkot tudnék rá könyörgeni az égből, mint mily nagy férjem iránti szeretetem!

Jól tudhatod, kedves Teréz, hogy azon időpont, melyről beszéltem, körülbelül akkorra esik, mikor én is örökre megfosztattam atyámtól. O is azon időtájban utazott ki, reménytelenül, külföldre, midön még neveltetésem végett a kolostor falai közt valék, s utjából nem is tért vissza többé. Úgy látszik, hogy a gondviselés ugyan oly mértékben s rendben akarta osztani mindkettőnknek férjemmel a fájdalmat, mint az örömet; s valóban, ha a szerencsétlenségben van némi vigasztalás: nekem jól esik, hogy az én vesztésem férjemével egyenlő. Lásd, mily bohó a hölgy, ki ily forrón és önzetlenül szeret! —

Ne várj most tőlem többet. Elmém még szüntelen férjem gyermeki fájdalmával foglalkozik. Adjon a jó ég nekem annyi erőt, hogy szeretetemben némi kárpotlást és vigaszt találjon vesztésegeért! Ez most egyedüli imádságom.

Ölellek, ölellek ezerszer.

IV.

Felettébb nehezen esik, hogy oly rég nem írhattam hozzád semmit. Néhány napot a rokonokhoz tenni kellett első látogatásban töltéink el; s midőn haza jöttünk: temérdek vendég lepte el házunkat. Megvallom neked, egyedül neked, édesem, hogy e folytonos elfoglaltatás nekem nem okoz gyönyört. E rajongó sokaságot úgy tekintem, mint szellem- és érzelem-rablókat. Minden időm ezek mulattatására igényeltetik, s alig tölthetek néhány lopott édes pillanatot férjemmel. Aztán végig hallgatni azon gyakran üres bókokat, felelni a hideg, megszokott kérdésekre, eltérni a különféle, egymással ellenkező, s nem ritkán töviseket rejtő észrevételeket, megjegyzéseket, — mondd meg csak, kedves Terézem, ezen világ lehet-e egybehangzásban szívem világával? ezen hideg, mindennapi, vizsgálódó emberek s a feszes udvariasság kötelei közt, nem kínpadon érezhetem-e magamat?!

Azonban a lefolyt napok még hagyján a mai naphoz képest. Most egy oly személy van házunknál, kitől félek, irtózom. Ki ne kaczagj, édesem — nem tehetek róla, s nem egészen ok nélküli e borzalom. Éppen öltöző asztalomnál ülök, midőn egy koci hajtott be udvarunkra, s a mint a cselédtől hallám, férjem atyjának egy jó barátja szállott ki abból. Az ebéd ideje már beállott, midőn öltözködésemet elvégzém, s így az újonan érkezettet csak akkor láthatám először, midőn az ebédlőbe léptem. Férjem kölcsönösen ajánlott egymásnak bennünket, s asztalhoz ültünk. Szemeim a mondott vendégre vetődtek, s még most is mintha érezném, úgy égetett és szúrt komor tekintete. Merőn rám függeszté szemeit, mintha lelkemet akarná kiolvasni, s e nézésből rámható sugarak oly égetők, oly kiálhatlanok valának! Féltém ismét rátekinteni, s még is mikép történni szokott, valamely

bűvös hatalom kényszerített, hogy szemeink találkozzanak. Ismét ugyanazon mélyen kémlelő, átszegő tekintet, mely mint két magnestő ugyanazon sarkának találkozása, a lelket eltaszítja, visszaűzi. E két sötét szemben haragos villámtűz látszott égni, valamely kitörni készülő vész lappangani. Mondom, én félni, remegni kezdtem e különös embertől.

Ebéd végeztével, míg a férfi vendégek fekete kávéjukat szűrösölgeték, többeknek kérelmére, zongorámhoz ültem, különben is feledni akarva a rettegő tekintet kellemetlen benyomását. Míg én a hangszeren néhány újabb és kedveltebb darabot játszottam, az említett különös egyén férjemmel egy ablakmélyedésbe távozott, hol néhány percz alatt halkán beszélgetének. Midőn zongorámtól fölállani készültem, ime férjem az idegennel karonfogva elém lép, s így szól: „Kedves Marim, ezen nagyrabecsült barátom nem akarja elhinni, hogy te az idősb Kóthalmi Ferencz egyetlen leánya vagy.“ „Az úgy van“, mondám én nem minden megütközés nélkül s remegéssel. „Azon Kóthalminak, kezdé az idegen, ki néhány évvel ezelőtt külföldre utazott, s ott elhalt.“ „Fájdalom, igen,“ feleltem én. Fájdalom! viszhangozá vendégünk tompán és különös hangnyomattal, s aztán meghajtva magát tovább állott.

Midőn a szobát elhagyni készültem: még egyszer, akaratlanul tekintettem a többször említett férfi arczára. Óh Terézem, le nem írhatnám, milyen volt ez arcz! Azt vélted volna, hogy minden élet eltávozott felületéről: csak egy szenvedély, gondolat, nagy eszme lebeg fölötte, mint róm felett az éji holdvilág. Iszony és szenvedés tükröződött e vonásokon, de e mellett valamely ijesztő, daemoni gúnymosoly játszott végig rajtok alig észrevehetőleg.

Most itt ülök, édesem, e levél mellett, de lelkemből nem tudom tovaűzni e képet. Boszús üldö-

zöm-e ez ember, ki eljött, hogy valamely iszonyú tervet vigyen végbe? — De hiszen ő nem is tudá születésemet! Aztán mit akart azon fájdalomszó viszhangozásával? — Miért borúlt el arca? Nem csoda, úgy-e édesem, ha e kérdéseknél ismét és ismét remegés fog el!

De hisz e félelem nem sokáig fog tartani. Kérdéseket intézendek e felől férjemhez, s ha ő neki nincs oka aggodalomra: akkor én sem rettegek tovább, Ő egyedül tudna megvigasztalni a halál fájdalmában is. Azért is semmi csüggedés. A nőnek csak akkor kell félni, midőn már a férjet is elhagyja bártorsága.

Csókollak százszor, ezerszer. Lehet, hogy kacagni fogsz e levelen. Mindegy, én úgy írok neked, mint érzek. Élj boldogul!

U. I. Épen pecsételni készültem a levelet, midőn anyám házatól egy tudosítás érkezik. melyben idegen kéz jelenti, hogy anyám terhesen beteg, s felgyógyulásához semmi remény; azonban a halálra készülő még egyszer látni kívánna engem. Így édes Teréz, még ma utnak indulok. Férjem velem jövend, s fájdalom, úgy hiszem, szükségem is lesz, hogy mellettem legyen, ha anyámat el kell vesztenem. Ezt tudatni akartam veled azért is, hogy ne ütközzél meg, ha talán hosszú időig nem veendesz tőlem levelet. Csókollak édesem. — Férjem, szegény, igen keveset aludt az éjen. Gyakran fölkelte ágyából, s fel s alá járkált a szobában. Örömet váltanék vele titkon egy két szót: de oly tartózkodó vagyok, ha komoly arcját látom; aztán csak kevés időm van az uti készültekre. Te tudhatod, kedves, mennyi gondja van egy házi asszonynak, ki oly helyzetben van, mint én jelenleg. Mert bár szívem és fejem tele van aggodással anyám állapota miatt: de ezért semminek sem szabad elmaradni, mi távollétem alatt a

házrendet biztosítja, s férjemnek az uton kényelmét megszerzi. Azért most nem többet. Élj boldogul!

V.

Csak most irhatok annyi idő után, szeretett bártném. Eddig sem időm, sem nyugodtabb kedélyem nem volt volna a levelezésre. Fájdalmam még most sem szűnt meg egészen, s mikor is fog megszűnni?! De legalább szívem csendesebb. Isten és az idő, — s leginkább női kötelességem erőt adandnak, úgy hiszem, hogy veszteségemet békén tűrjem. Ez egyedüli könnyörgésem.

Nem kétlem, hogy már ezelőtt jóval meghallád hírből anyám halálát. De halála körülményeit tudatnom kell veled, ki oly sok részt vészs legapróbb bajaimban, mint boldogságomban.

Te nem ismeréd anyámat: csak annyit tudhatsz, miszerint ő a legjobb nő és szüle volt; azonban, mint egykor említém, férjhez menetelemet mindenkor határozottan ellenzette, s csak férjem iránti rendíthetlen szerelmem volt képes kiküzdeni ha nem is helybenhagyását, legalább azon hideg semlegességet, melylyel lépésemet elnézte, s visszatetszését magában elnyomta. Soha sem tudhattam okát ez ellenkezésnek, s boldog vagyok, hogy semmi sem kényszerített megbánni az anyám akarata elleni férjválasztást. Mert különben azt hinném, hogy engedetlenség átka csapong fejem fölött. Férjülésem óta anyám szeretete nem látszott ugyan csökkenni: de azon komoly hidegség, melylyel boldogságomban ömlengő leveleimre válaszolt, — azon visszataszító, merev és sötét lélekború, mely mindannyiszor arcán mutatkozék, valahányszor mátkám, s később férjemmel találkozott, mélyen szívemig hatottak. Azonban, úgy hittem, hogy mind ennek vége leend, ha egyszer látandja, miszerint házas életem boldog; — mert hiszen mit óhajt-

hatna mást mint szerencsét, gyermekének? Férjem házánál feledni kezdtem anyám — csalódott — s bizonyosan titkos baljóslat-szülte ellenkezését; leveleimben többször gyermeki szeretettel szólítám fel, hogy látogasson meg, s legyen tanúja határtalan boldogságomnak: de ő mindannyiszor vagy hallgatással mellőzte szives kérelmemet, vagy gyöngült egészségével s foglalatosságaival mentegetődzék. Előbb hittem e mentségeknek: de később gyanakodni kezdék, hogy talán akarata ellen kötött szövetség tartja őt tőlem távol, s férjem iránt valamely legyőzhetlen ellenszenvvel viseltetik, míg végre kezemhez jött súlyos betegségének hire, s férjemmel együtt halálos ágyához siettem.

Csak most, anyám halála óta, érzem, mily igaztalan valék, midőn kedvetlenséget támaszthatott bennem férjem gyermeki fájdalma. Alig állapotodott meg kocsink a ház tornácza előtt, melyben születtem, melyben anyám szülői gonddal ápolt, s gyorsan leugorva siettem a beteg szobájába. Férjem nyomban követett, s az ajtóban megfogván karomat, szeretetteljes hangon szóla: „Az istenért, Mari, mit gondolsz? Nem félsz-e a hirtelen meglepetéstől, mit megjelenésed a betegre nézve teend? Kiméld őt, kiméld magadat, s várj néhány perczig, mialatt vele megérkezésedet tudatni fogják.“ — De ez intés sikeretlenül hangzott el, s könnyelt szemekkel futottam az ágyhoz, melyben hófehér párnákon csendesen pihent a halvány arcz. Letérdeltem a beteg mellé, s szó nélkül meleg csókokkal árasztám el a kiaszott kezeket, csak zokogásom törvén meg a komoly csendet. Anyám a történtekre eszmélni kezdett. Csókjaim és sirásom öntudatra hozák őt. Felém fordítá bágyadt szemeit, s meglátva, hogy ágya előtt térdlek, megindulva, de erőtlenül nyújtotta ki karjait, hogy kebelére vonjon. Ott feküdtem a félholt karjai

közt feledve, hogy nő vagyok, feledve férjemet, mindent; csupán a gyermeki fájdalom lánczolt a beteg anyához. — Midőn, idő múlva, az öröm és kín első kitörése véget ért: anyám körüljártatá a szobában szemeit s meglátva férjemet, merőn rászegzé tekintetét. Szemöldei felett néhány addig nem láttatott redő képződött, arcán halvány pír lángja futott át; s aztán kezével intve kíváná, hogy a jelenvalók elhagyván a szobát, velem egyedül maradjon. Férjem és a többiek eltávoznak; a beteg megfogván kezemet, segélyem által fölebb helyezé magát párnáin, s darabig hallgatva szemlélve arczomat, végre szólt: „Mari, — édes leányom, igen jól tevéd, hogy eljöttél. Beszélnem kell veled. Az isten, úgy hiszem, ad még annyi erőt, hogy elmondhatom, miket akarok.“ — Én megszorítám hideg kezét, s megcsókolva azt, szólni akartam. „Ne mondj semmit, folytatá a beteg, én meghalok; erre el kell készülvén lenned. Adja az ég, hogy engem elfeledhess. Szólj, mondd meg csak: boldog vagy-e még férjed mellett?“ — „Anyám, szólek fojtott hangon, — ezt nem is szükség kérdened.“ „Szeret-e még férjed, úgy mint egykor, — úgy, mint egykor, — úgy mint képzeléd?“ — Igen, anyám, — felelek, — ez iránt légy nyugodt, — ő szeret, oly erősen és híven, mint szerelmünk első napjaiban, — mikép én szeretem őt, s mikép talán álmodni sem merém.“ Anyám ekkor szívére nyomta kezemet, s megindult, de nyomatékos hangon kezdé: „Mari, anyád halálos ágya mellett vagy. Midőn férjedet végig tekintém: arcán bizonyos benső küzdelmet, valamely homályos lélekborút olvastam: — szólj, tudod-e mi oka e sötét fájdalomnak, e hideg, elzárt küzdelemnek; — tudod-e, gyanítod-e ennek alapját? Mióta van ez így? s éreztette-e veled, ha tán akaratlanul is, egy idő óta e zordonság fulánkjait? Leányom, a szerelem tenger, — a szerelem végtelen

fényár, s még is minden kis csepp, minden sugárszál hiánya kínosan érezhető. Szólj igazat, ne titkolj el semmit haldokló anyádtól.“ — Óh e szavak villámcsapásként, kínosan hatottak lelkemre. Eszembe ötlött a különös, a félelmes ismeretlen vendég; eszembe férjem sötét kedélye, álmatlan éje, s gyermeki bizalommal mindent el akartam beszélni anyámnak: de ismét egy percz alatt meggondolva, hogy mindezek csupán fontosság nélküli látszatok lehetnek, meggondolva, hogy vannak dolgok, melyek egészen más ártatlan kútfőkből eredve, a nyugtalan gyanúsítás által balmagyarázatra szolgálhatnak alkalmat, s nem akarva, hogy a gyöngéd anyai kebel képzelt, üres aggályok miatt szenvedjen utolsó óráiban, szilárd hangon felelek: „Nem, anyám, csalatkozol. Férjem oly vidám, jó kedélyű mint egyébkor. Csupán, meglehet, hogy az utazás kényelmetlensége, — az álmatlan éj, aztán betegséged és a sorsombani részvét fölzavarták arcza nyugalmát. Légy nyugodt, ő oly jó, szelíd, csendes, mint mindig. De te azért ítélisz így, mert őt nem óhajtottad férjemül soha; pedig csak ő, egyedül ő fogja boldogítani leányodat.“ Midőn e szavakat végzém: anyám arczára tekintetem. Egy elnyomott kebelküzds rajza vetődött föl annak vonásaira. Darabig nem szólott, mintha a lélek harczolna eszméivel, — míg végre szólott:

„Örömet hiszek, leányom, noha én is mondhatnám, hogy csak azért mutatsz föl előttem mindent szép színben, mert akaratom s jóváhagyásom ellenére választád őt, s most részint kimélni akarod haldokló anyádat, részint szerelmed hiúsága még a legparányibb fájdalmat is el akarta titkolni. Pedig, édes Marim, ez szükségtelen. Én boldogságodat akarom mindenkor, mert szerettelek, — s szülői szeretetemet magammal viszem siromba. De én félttem jövődtől. Az ég ne adja, édes leányom, hogy valaha

tenszemeiddel lásd, miszerint igazam volt. Azonban tudd meg, hogy az anyai szemeket ritkán lehet megcsalni; — tudd meg, hogy a gyermek, habár hibázott is, mindenkor bizalommal folyamodhatik az anyai szívhez. Tudd meg, hogy ez a rév, melynél, bár tőle örökre távozni akarál, mindenkor biztosan kiköthetsz.“ Itt a kifáradt beteg elhallgatott egy kissé; én pedig zokogva bizonyítám még egyszer boldogságomat, s egyszersmind bocsánatot kértem, ha tántoríthatlan szerelmem által őt megbántám. Anyám mosolygott. „Nem, édes Marim, szóla, én nem érzem magamat megbántva. Te mindenkor jó gyermek valál. Férjed jelleme ellen soha sem volt kifogásom, s csak egytől függ, hogy élted szerencsés legyen.“ — „Ez egyet, ez egyet mondd meg anyám, kiálték könnyes szemekkel. „Ezt nem szabad tudnod, — nem szabad tudnia. Ez nem áll rajtad, — nem áll az ő hatalmában sem. Csupán a sors. — Többet nem szabad mondanom.“ „Anyám! rebegtem megtűközve, mit mondasz? szólj világosabban.“ — „Nem lehet, nem lehet, kiáltott a beteg erőtetett hangon, higyj haldokló anyádnak! — És most figyelmezz. Fontos dolgot bizok rád, mit végbe kell vinned. Ezt ajánlom, kérem, parancsolom.“ — „Engedelmeskedem, anyám.“ — „Ott, azon szekrényben több családi irományok közt, atyád levelei vannak, melyeket elutazása után a külföldről irt. Éltemben nem akarám megsemmisíteni azokat, mert magányos perczeimben kedves táplálékot adának lelkemnek. Betegségem súlyosodván gyakran megkisértettem fölkelni, hogy megégessem: de hanyatló erőm nem engedé. Ha meghaltam, édes Marim, s eltemettetek: ez irományok és levelek téged fognak illetni. Gondoskodjál, hogy csupán tenmagad vedd kezedhez. A szekrény kulcsa itt van a párnám alatt. Mihelyt egyszer magányosan lehetsz, fogd az említett leveleket, atyád

rajtok fekvő arczképével együtt, mely arczvonásaidhoz felettebb hasonlít, s égesd el, — égesd el mind, a nélkül, hogy valaki csak egyet is láthasson közölk. Még tenmagad se olvass el csak egy sort se. Érted, Mari? Az arczkép is égjen el. Ez kívánatom, — utolsó parancsom. Igéred e leányom? — „Igérem, anyám, felelek, még mindig zokogva.“ — „Esküdjél meg,“ szóla szilárdul anyám. „Esküszöm,“ rebegém én. Anyám ekkor remegő kezével egy a falon függő ezüst feszület felé nyúlt, — levette azt, s kezembe adván, mondá: „Tedd ujjadat a keresztre, s esküdjél.“ Óh ezerféle kínos érzés küzdött ekkor keblemben, azonban fogom a feszületet, s éppen esküdni akartam, midőn a lelkész egy szolgálattelvő gyermekkel belépett, hogy anyámat az utolsó szentségben részesítse.

Nem folytatom e tárgyat tovább, egyetlen barátom. A mik ezután történtek, annyiszor el voltak már mondva: bár szívemnek nagyon is újak valának. Harmad nap múlva temették el a legjobb anyát, — s vele a haldoklók szentségébeni részesülés után többé nem szólhattam, mert utolsó perczeiben nem tudott beszélni: csak kezemet szorongatta, s merőn nézett rám végleheletéig. Óh, kedves, te tudod, képzelheted, mit tesz egy leánynak anyját elveszteni.

De minden fájdalom közt boldog az, ki úgy szeret és szerettetik, miként én. Férjem karjai s erősítő szavai közt bánatom szelíddé simúl és mint egy áldozat szentté lesz. Szerelme az édes vizű forrás, melyben a keserű cseppek elenyésznek. Szerelmem vidám, mosolygó gyermeke szívemnek, ki édes szavaival vigasztalja gyászoló anyját; — s ha ottan ottan elhúnyt szülőm emlékezeténél könnyeim folynak: férjem karjai közé szorít, s a könnyecseppek enyhítőkké válnak, mint az éj harmatgyöngyei, ha a

regg sugarai előtörnek, s ékes gyémántszemekként örömmosolyogva tündöklenek.

Ha levelet irsz, kedvesem, ide, házukhoz czi-mezd azt; mert, miként láthatod, ismét itt vagyok, s úgy hiszem, e kedves lakból nem is távozom sok, igen sok időig sehová. Itt én legnyugodtabb vagyok. Emlékezzél rám, és szeress, úgy mint én szeretlek. Öllelek ezerszer.

VI.

Megérdemlem, ha megdorgálsz, kedves Teréz, szigorúan, minden kimélet nélkül. Úgy hiszem, hibáztam, s akkor rossz gyermek vagyok. És szükség volt-e ezért engedetlen gyermeknek lennem, mert oly határtalanul hódoló s odaengedő hitves akarok lenni: itéld meg tenmagad, s jelentsd ki helybenhagyó, vagy kárhozzatató véleményedet.

A szekrényt, melyet anyám, utolsó meghagyása alkalmával, kijelölt, gondosan bezárva magunkhoz hozattam. Ma, ebéd után, mialatt férjem a falu háttarába kilovagolt, fölnyitám azt, hogy anyám parancsát halasztás nélkül teljesítsem. Szobám kandelójában száraz fahasábok égtek, s én gondosan kikeresve a csinosan csomóba kötött leveleket, magam elé helyezém azokat, s atyám említett arczképeért nyúltam. Megtaláltam ezt is: azonban nem tartóztathatám magamat, hogy egy darabig az arczképet ne szemléljem. Minő szép, minő nemes vonások! Szinte hiúvá tudna tenni e kép; mert hiszen nem anyám mondá e, hogy ez sokat hasonlít hozzám; — s valóban atyám, e rajz szerint, egy lehete a legszébb férfiak közül, kiket valaha csak ismertem. Szegény atyám, s én alig ismerhetém őt! Gyermeki forró szeretettel nyomám az arczképet lángoló ajkaimhoz, midőn egyszerre hátam mögött lépés hang-

ját vettem észre, s megfordúlva, férjemet láttam előttem.

Gondolhatod, édesem, minő ijedve és zavarással rejtettem el tüstént a képet leveleimmel együtt. Ekkor férjem arczára tekinték. Minő volt ez ábrázat! — Halvány, merevült köszoborként állt előttem. Én ölelésére siettem, de ő egy pár lépéssel hátrált, a nélkül, hogy arcza szigorú nyugalma változnék. “Az istenért, szólék hozzá megrettenve, mi lelt?” — Férjem ajkai körül keserű mosoly futott el, s remegő hangon mondá: „Semmi, valóban semmi. Hibáztam. Nem tudám, hogy nőmhez jöhetek oly időpontban, melyben felesleges, talán alkalmatlan lennék. Nem tudám, hitvesemnek titkai lehetnek előttem.” S ezzel távozni készült. Szavai, s távozása éles törként hatották át szívemet. „Nem, nem, kiálték, mialatt őt föltartóztatni sikerült, így nem hagyhatsz el. Te gyanakszol, rosszat vélsz; — képes vagy — e rám gyanakodni?” — E szavakat oly engesztelő kedvességgel, annyi meggyőző benső melegséggel igyekezém kimondani, hogy férjem rögtön karjai közé zárt, s megindult hangon mondá: „Mari nehezen eshetik-e, hogy szeretlek? szeretlek mint égiek az erényt. Mari, ez időig semmi titkod sem volt férjed előtt. Én hiszek neked. Te egy arczképet csókolál meg, midőn beléptem; s én még is hiszek neked. Elrejtéd ez arczképet tőlem, — ijedten rejtéd el. Óh, Mari, én bizom benned, mint az örök élet ígéréteben: de mondd meg, ily körülmény közt, ha a szentlélek galambja állana is előttem, nem kellene e kínlódnom, kínlódnom, mint a pokol lángjaiban fetrengő gonosz lelkek. Azonban bocsáss meg. El akarom nyomni e kínokat, csak te ne szenvedj miattam. Bocsáss meg, bocsáss meg, édes Marim.” Ezzel forró csókjait ontá homlokomra, ajkaimra, s én sírtam, mint a gyermek. E jóság, e szerelem elragadta, meg-

hódította lelkemet. Mindent feledtem, minden más hang el volt bennem némúlva. Bizalmas mosolylyal vonám elő az arczképet, s férjem elé tartván, szólék: „Féltékeny Othelló! reménylem, egy közel negyven éves s rég elhunyt férfi arczképe nem leend boldogságodnak veszélyes.“ S ekkor kaczagva férjemre tekinték. De óh, mit kelle ismét látnom! Halványabban, mint előbb, s kimeredt szemgolyókkal borzadva hátrált ő a képtől, s végre tompa, rekedt hangon rémületesen kiáltá: „Az égre és pokolra, — ez arczkép hozzád hasonlított Mari, — el vele! Hol vetted, — hol vetted ez iszonyú arczot?!“ — Én rettenve futék férjemhez, s hogy megvigasztaljam, kétségbeesve kiáltám: „Az égre, mit cselekszel? Jöjj magadhoz, — hisz e kép atyámé. Atyámé, ki még gyermekkoromban külföldre utazott, s ott el is halt.“

Alig mondám ki e szavakat, férjem arcza még irtózatossb. vértfagylaló alakot váltá. Szemei vadul forgának, mint őrjöngőé; homloka sűrű redőkbe futott össze, s ajkai remegtek, mialatt rendítőleg kiáltá: „Irgalom mindenható Isten! Mari, te hazudsz, — hazudsz, azt kell mondanom. E férfi nem volt atyád, — nem, — az lehetetlen. Szólj, vond vissza e hazudságot, — különben — különben — Ah Mari, az ég szerelmére ne ölj meg!“ Gondolhatod, édesem, mint megrettentem újlag. Ily viharos szenvedélyt, ily féltékenységet, nem gyaníték. „Nem nem, szólék a szenvedőhez futva, szülőim hamvaira esküszöm, szám valót szól; én meg nem csallak. Nézd, itt vannak atyám levelei is, melyet külföldről írt anyámhoz: de a haldokló meghagyá, hogy az arczképpel együtt elégessem, és most éppen e parancsot akartam teljesíteni.“ Férjem e szavakra sötét merengéssel lépett felém. „Meghagyá, — azt parancsolta?“ így dadogott, mialatt a szekrényen heverő levelek felé ment. „Anyád, — haldokló anyád hagyá meg? Lát-

nom látnom kell e leveleket, — látnom kell, Mari, atyád leveleit. Add ide, — kívánom, parancsolom!“

„Ha úgy kívánod, ám legyen, szólék elhatározott szilárdsággal, kívánom, hogy higyj szerető hitvesednek. Anyám szelleme meg fog bocsátani az engedetlenségért; hisz férjem boldogságaért teszem. Ámde én nem akarom látni a leveleket;“ — s e szavakkal férjemnek nyújtám a csomót. Ő kinyújtá érte kezét: de azután ismét hirtelen visszarántá azt, s elfordulva kiáltá: „Nem, nem akarom látni; — nem akarom a poklot fölfedni, hogy nyugalmamat s minden jobb érzéseimet elemészszék lángjai. Tűzbe, tűzbe e levelekkel! Irtózom tőlök, — gyűlölöm azokat. Azonban én nem akarám, hogy a gyanúnak csak legkisebb árnyéka is maradjon női hűségemen, elragadtatva férjem szenvedése — szerelme, s feddhetlenségem érzete által, kényszerítém őt átvenni a leveleket. Férjem kezébe fogá azokat, darabig némán nézett rám, s mondá: „Óh Mari, mint óhajtom, hogy ne legyen való a szörnyű gyanú, mely szivembe fészkelte! Mari! életet, vagy halált adál magadnak s nekem! Imádkozzál, imádkozzál buzgón, hogy a sors mérget ne fúvjon szerelmünk egére.“ — S ezzel a szobából sebesen eltávozott.

Minden hitem mellett is, hogy a levelek látása meggyógyítja férjem gyanúját, — óriási féltékenységet, — minden kecsegtető reményem mellett is, nem valék egészen félelem és aggály nélkül. Érzem, hogy anyám parancsát áthágtam, — a haldokló szüle utolsó komoly meghagyását, mely, mint isteni parancs szent és sérthetlen tartozott volna lenni. A történetek alatt lelkem kifáradva, erőtlennül roskadtam karos székembe, — s érezni kezdtem, hogy nem vagyok boldog. Fejem a szék puha vánkosára hanyatlott, — érzékeim megsibbadtak, — szemeim behunyódtak. Úgy tetszett, mintha e fél éberlét alatt

valamely tompa szellemszerű suhogást érzettem volna; mintha füleimbe egy fájdalmas sohaj szellője nyomúlna. Kevés idő múlva fölnyitám szemeimet. Minden csendes volt körültem; — a letűnt esemény mint álmokép vonúlt el fáradt elmém előtt. Fölkeltem, — a szekrényhez siettem. A levelek nem válnak ott többé; — mintegy ösztönszerűleg kerestem, nem találok-e még valamire anyámtól, mely figyelmet érdemelne. Kutatásom nem lőn hasztalan. Egy jókora nagyságú bepecsételt boritékra akadtam, mely körülbelül egy ívnyi papírt rejtett magában. Czimhelyén ez volt rajta olvasható: *M a r i l e á n y o m n a k . s t o v á b b á : e b o r i t é k o t c s a k a k k o r b o n t s a f ö l l e á n y o m , m i d ő n s z e r e l m e b o l d o g t a l a n n á l e e n d . S o k á i g n é z t e m e k ü l ö n ö s v é g r e n d e l e t r e , h a u g y a n a n n a k m o n d a t h a t é k . G o n d o l k o z á m , h a j e l e n l e g b o l d o g t a l a n n a k é r z e m e m a g a m a t . N e m , n e m , f e l e l é k e k é r d é s r e ; h i s z e n f é r j e m s z e r e t , s c s u p á n s z e r e l m e n a g y s á g a , s e n n e k s z ö r n y m a g z a t a , a f é l t é k e n y s é g v o l t s z ű l ő j e a z u t ó b b i k e d v e t l e n e s e m é n y n e k . C s e n d e s e n v i s s z a t e t t e m t e h á t a b e p e c s é t e l t i r o m á n y t , s m e l l é h e l y e z t e t t e a t y á m a r c z k é p é t , a s z e k r é n y t b e z á r t a m .*

Nem vagyok, nem lehetek nyugodt, édes Terézem. Sajnálom, fölöttébb sajnálom, hogy át kelle hágnom szegény anyám rendelményét; de határtalan szeretetem nem vihetett egyébre. Úgy tetszik, mintha e leveleken, és arczképen valamely titkos, sötét átok feküdnék. Már első megjelenésök mennyi zavart, mennyi nyugtalanyságot idézett elő! Miért nem vehettem addig a lángok közé, míg férjem szobámba érkezett!?

Írj minélelőbb néhány sort, édesem, mit tartasz ez eseményről. Én némely perczekben vigasztalhatlan vagyok. Alig várom, hogy férjem szobájá-

ból kijőjön, s eloszlassa kétségemet. Csókollak, kedvesem, számtalanszor.

U. I. Már elmúlt éjfél órája, s férjem még sem jött ki szobájából; pedig máskor, ha egész éjen magában marad is, midőn a lefekvés ideje elérkezik, mindenkor kiszokott hozzám jöni, hogy jó éjszakát kívánjon. — Én félek, édesem, hogy anyám aggodása, némi részben, teljesülni fog. Tovább nem tűrhetem, ledőlök ágyamba, ha egy kissé nyugodni tudnék. Jó éjszakát!

VII.

Még van erőm e néhány sor írására, egyetlen barátném: de tudatnom kell veled sorsomat, hogy részt vehess fájdalmamban, s egyszersmind kérjelek, miszerint jöjj mielőbb szerencsétlen Maridhoz, s vigasztald őt a csapások súlya alatt. Mert iszonyú dolgok történtek velem, melyeket nem értek, s annál kínosabban hatnak lelkemre. Olvasd, és száuj engem.

Midőn utóbbi leveletem elvégzém: ágyamba dőltem, s darabig néma fájdalommal forgatám elmémben az események gyászfonalát. Végre gyöngéd szender ereszkedett szemhéjaimra. Nem tudom, mennyi időig tarthatott e nyugalom. Azonban az álom nem volt enyhítő. Anyámat láttam előttem megjeleni, szenvedő, halvány arczczal; s úgytetszett, mintha neheztelne engedetlenségemért. Én közelíteni akartam hozzá, hogy magamat mentsem, s bocsánatát kérhessem: azonban ő szüntelen távol maradt tőlem, s minden lépésemre, melylyel felé járulni óhajtottam, messzebb messzebb lebegett. Szívem kimondhatatlanul fájt e hidegségért, — szólani akartam; de erre képes nem valék. Végre ébredni kezdék, s darabig azon állapotban valék, mely mintegy átmenetel a tiszta eszmélet és az álom világa közt. Úgy

tetszék azonban mintha halk, lassú léptek neszét hallanám. Föl akarám nyitni szemeimet, de erőm elhagyott. Megszagगतott sóhajtás és elnyomott légzés susogását véltem észrevenni. Ekkor összeszedtem minden erőmet, s fölpillantottam. A telt hold magasan függött az égbolton, halvány sugarai áttörtek a tiszta, fehér ablakfüggönyökön, s ezeknek áttetsző árnyékával összefolyva, mint valamely fényes köd özönlék el hálószobámat. — Ágyam előtt egy alakot láték állani. Megismerém, — férjem volt. Magas termete óriásinak látszott, — arcza mint halalé, — csak szemei világoltak, mint két gyémántlapda. Megrettentem. Mit akarhat férjem? Miért áll itt, ágyam előtt oly mozdulatlanul, mint kőszobor? — Szólni akartam, nyelvem nem fordult, — s a hang elnémult összeszorult torkomban. Aztán föl készültem ugrani: de testem megsibbadva, mint hideg ércdarab, nyomult ágyamba. Rajtam fagyos borzalom nyargalt át, s arczomon halálos verejtékcseppek gyöngyöztek. Ekkor férjem fölemelte jobb kezét, — darabig magasan tartá azt a légben feje felett; egy kinos fohász szakasztotta meg a feszült csendet, — rám tekintett, — szemeink találkoztak, — ő egy pár lépést hátrált, látszólag elrettenve, és megzavarodva. Fölemelt kezéből hangos koppanással esett a szoba padlójára az érc, — világos sugárvonalt rajzolva esésében. Óh, képzeld édesem, — tőr volt az, mit kezéből elhullatott! — Midőn ez megtörtént: férjem álló helyében, halkan térdre ereszkedett, — szája érthetlen szavakat mormogott, — két kezét magasan emelte ég felé, — aztán szívére nyomta azokat, mintha keble repedni készülne.

Ez idő alatt férjem szörnyű helyzete s a kétségbeesés némi erőt öntének belém. Gyorsan ugrottam fel ágyamból, s a még mindig térdelőhöz siettem. — „Az istenért, szólék hozzá szívszagगतó

hangon, mit cselekszel? mi bánt? — óh, szólj, szólj, minő tévedés ingerelt föl ellenem? Nem hiszesz-e ártatlanságomnak? — Férjem ezt hallva, halkan emelkedett fel helyéről, s lassan hátrált az ajtó felé szó nélkül. Én ölelő karokkal akartam hozzá közelíteni, hogy forró szerelmem elúzza lelke kételyét, s keblemen kiengeszteljem: de ő mintha kígyó nyúl-longott volna feléje, irtózáttal szökkent vissza, s kezét maga elé tartva kiáltott: „Hozzám ne nyúlj, hozzám ne nyúlj! Átkozott legyen a kéz mely téged illetett, — átkozott a szerelmi óra — ! — Hah! te is bűnös vagy, — kezeid fertőzöttek. El, el, tőlem!” S ezzel sebesen kirohant, szobájába, s az ajtót magára zárta. Mint kőbálvány mozdulatlanul állottam darabig e jelenet után, Szívem meg akart repedni; szemeimbe hideg könnyek tolúttak. De őt nem hagyhatám így. Föl akarám fedni a titkot, bármibe kerülendett is. Bezárt ajtajához mentem. Sirás közt esdeklettem, hogy jőne ki, s mondaná meg fölgerjedése okát. Semmit sem válaszolt, csak sebes lépteinek egyhangú kopogását hallám, s gyakori fájdalmas nyögését, mely, mintha föld alól törne ki, tompán, felelmesen hangzott fülembé, míg végre, minden fáradságom sikertelen levén, búsan, tört lélekkel tértem vissza szobámba.

Nem szükség hogy lelki állapotomat lefessek előtted. Fájdalmamat képzelheted. Bánatom annál nagyobb, mert önmagamot is vádolom, s úgy hiszem, mintha anyám végkivánata iránti engedetlenségem átkát viselném. Ily hamar elkövetkezik-e a büntetés?! — Hiszen nem valék oly nagyon vétkes. Hibám szerelmem mindenhatóságából eredt, s mióta kell büntettetnie a tántoríthatlan hitvesi szerelemnek?! —

Erősen hiszem, édesem, hogy bajaimban egyedül te segílhetsz. Jőjj, jőjj házunkhoz minél előbb.

Egy harmadik részvevő társnak talán sikerülend fölfejtteni a rejtélyt, s kiegyenlíteni a szörnyű félreértést. Ha barátnéd boldogsága, élete sziveden fekszik: indulj útnak tüstént, Levelemet egy hű emberemre bízom. Égesd el azt, mihelyt elolvastad, mert titkomat, fájdalmamat egyedül csak te tudhatod, s nem akarnám, hogy idegen nyelvek méltatlan vádjainak tegyem ki férjem magyarázhatlan tetteit. Ah, neki bizonyosan mélyen rejlő okai vannak, midőn ennyire ragadtatott! — Vedd forró csókjaimat. Elvárlak, elvárlak, kedvesem. Öllek, — ölel boldogtalan Marid.

VIII.

Kedves Terézem! A mennyire örvendek szivem szerint anyai boldogságodnak, mely jöveteledet gátolja: oly nehezen esik, téged nélkülözni. Azonban túrni, ez kötelessége a nőnek. Némi félélemmel teljesítem kívánatodat, hogy sorsomat időről időre tudassam veled. De hiszen te nem élsz vissza bizalmammal, s biztos embereink cserélendik ki válaszaikat. Ezt tudva, folytatom szomorú vigaszoddal állapotom eseményeit. Ne maradj el, kérlek, erősítő és jó tanácsaiddal. Ezekre igen is nagy szüksége van szegény Maridnak.

Két nap telt ez iszonyú bizonytalanságban és szenvedések közt. Férjem láthatólag kerül engem. Többször kísértettem meg, félelmem daczára, szólani vele: de ő mindenkor zordon, hallgatag; s ha engesztelő szerelem nyájasságával feléje közeledem, irtózáttal szökik vissza tőlem, s magamra hágy. Úgy tetszik, hogy óráról órára enyészik róla az életszín, szemeiből fogy a tűz, s arcizmai, mint valamely szörnyű kór senyvesztő hatása alatt, sebesen szállnak befelé. Cselédeink félve, rettegéssel tekintgetnek az átváltozott alakra. Itthon csak kevés időt tölt. Jókor

reggel távozik, — s este is csak későn tér vissza szobájába. — Ma, midőn, a többek közt, ebéd után elhagyá a házat, biztos szolgámat titkon utána küldém, hogy rejtett távolból vizsgálja meg, hova megy. A cseléd azon jelentéssel jött vissza, hogy őt a családi sirbolthoz látta közeledni. Tehát atyja hamvaihoz siet? És miért? Önkényt akarja-e lelkét több több fájdalomba temetni?! Vagy talán vigasztalást, enyhületet keres a férj a gyermeki kinokban?!

Tovább nem állhatám. Elhatároztam, hogy távollétét használva, szobájába megyek, ha tán némi jelekből kifürkészhetném a titkos okokat. — Anyám leveleit akarnám főleg megtalálni, s tartalmukat, — történekedt bármi, — megtudni. Mint bűnös, remegve léptem be a küszöbön. Éreztem, hogy e titkos kémlelődés nem szép, s főleg nőnek nem szabad. Azonban czéлом szent vala. Előbb elfogúlva állottam meg egy helyen, lábaimnak alig volt annyi erejük, hogy szemle végett a szobában tovább menjek. Maga a mély csend megtöré bátorságomat. Úgy tetszék, mintha egy elhalt szobájában volnék; — s koronként közeledő léptek hangját hallanám. Csalódás volt; — s végre megbátorodva íróasztalához mentem. Rajta néhány könyvön, tiszta, vagy némely érdektelen tárgygyal beirt papirdarabokon kívül mit sem találtam. Fiókjai bezárva voltak; a kulcs sehol; — s némileg könnyebben éreztem magamat, hogy nem lehet alkalmam a kutatást végbevinni. De a kandalló mellett álló nagy karosszékbén egy kinyitott nagy könyv hevert. Sebesen ragadám föl azt, beletekinték. A britt nagy költő művei valának, — azon helyen ütve föl, hol a szerencsétlen dán herczeg önmagát oly keserűen dorgálja, hogy még semmit sem tett meggyilkolt édes atyja megboszulása végett. Hamlet! Hamlet? gondolkozám, és miért nem inkább Othello, midőn éjen féltékenysége áldozatát megfojtja? Erősebb-e még most is nála a

gyermeki fájdalom, mint a rejtélyes, hitvesi kín? — Vagy talán egy s ugyanazon forrásból merül föl mindkettő?

E tárgy kedvesem mindig zavartabb, sötétebb, s egyszersmind gyászosabb alakban áll előttem. Félek, hogy a félelmes idegen, kiről emlékezem, szoros egybeköttetésben van mind ezekkel. Mennyire? hogyan? azt nem tudhatom, Irj, édes barátném, mondd el véleményedet. Talán egy harmadik élesebben lát, jobban tanácsol, mint önmagam. Hisz az én lelkem oly zavart, sokszor azt sem tudom, mit teszek. — Élj boldogul!

IX.

Óh igen! Alkalmasint igazad van, édes Terézem. Férjem idegensége nem a féltékenységből ered. Legalább nem csupán ebből. Itt valamely mélyebb, régibb, irtózatossal talán orvosolhatlan baj létezik. En legalább, fájdalom, így itélek, így kell itélnem. Itélj tenmagad is.

Férjem egy pár nap óta rosszul érzi magát. Szobájában fekszik. Hiában kértem, nem engedi meg, hogy kényelmes helyre szállíttassam: pedig én azt kívánnám, hogy saját hálószobámat választaná. Itt oly örömet és könnyen teljesíthetném betegsége szükségseit. Azonban ő határozottan visszautasítja szolgálatomat. Kimélet-e ez vagy hideg megvetés? — Akármelyik, szívemet mélyen sérti. Tudod, a nő sohasem boldogabb, mint akkor, midőn szerettei körében szolgálhat. Csak ritkán, lopva léphetek be szobájába, mert jelenlétem terhére van. — Óh ez kétszeresen nehéz nekem! De halld, mi történt, s képzeld új kétségbeesésemet.

Férjem ma délután a helybeli lelkészt hivatá magához. A szolga, ki ezzel megbízva volt, a nyilvános parancs ellenére, tudatta velem e kívánatot. Iszonyú rettegés fogott el, s keblem ki akart sza-

kadni. Végre erőt véve a percznyi kínrohamon határozottan indultam férjem szobája felé. Szolgája az ajtóban hódolatteljes alázattal kért bocsánatot az adott parancs kénytelen teljesítéseért, melynél fogva, a lelki atyán kívül, mindenkinek tiltva van a bemenetel. E hír hallására engedtem, mert ismét remegtem meggondolására annak, hogy akaratoskodásom férjem haragját, s annál fogva betegségének súlyosodását vonná maga után. Lásd édesem, ilyen minden perczben változható s a legellenkezőbb határozatokra vezethető a szerető hitves lelke. Azonban más oldalról föltevén magamban, hogy ily komoly s vészjósló körülmények közt, félretéve minden szoros illedéket s lelkiismeretességet, titkon igyekvendem kihallgatni: miket akar férjem a lelki atyával közleni; mert nem kételkedém, hogy e közlésben a házasságunkat sújtó haragos vész magvára találandók, Lassan és titkon nyitottam föl azért egy szomszéd szobát, s az elválasztó ajtónál állapodám meg. Darabig vártam, míg végre zajt és lépteket hallék. Fülemet az ajtóhoz nyomám. Lassú érthetlen beszéden kívül mi sem volt kivehető, míg jó idő múlva férjem nyers hangon szólott: „Nem nem, lelki atyám, én, büntessen bár az ég, nőmet nem szerethetem, nem akarom szeretni. Szerelmemet ki akarom tépni szivemből, mint mérges növényt, melyet oda gonosz szellem ültetett. Gyűlölni, utálni akarom őt, örökre, halálomig, — halálomig, mely nem sokára bekövetkezendik. Óh bár gyűlölhethném őt mint kívánnám! Óh de e szív“ — Többet nem érthettem s nem sok idő múlva a lelkész csendesítő és vigasztaló szavait hallám: de beszédét föl nem foghattam. „Óh igen, — kezdé újra férjem, a boszúról lemondok; mert az bűn volna. Egykor azt hittem, — de az ég büntetni fog, ki azt mondja, meglátogatom az atyáknak álnokságait; — s aztán nincs is rá erőm. A szív iszonyú,

hatalmas tüzes sárkányként áll utamba: — de soha sem fogok hozzá szerelemmel szólani. Egykor a láz perczeiben meg akarám őt gyilkolni. Megvallom vétkeimet: de karom lelankadt. Nem, nem, ezt nem teszem; de sirom szélén sem bocsátok meg a vétek szülöttének. Szabadítsa, mentse fel ön lelkemet. Bűnnek tartom a szerelmet, melyet rá pazaroltam, kárhozhatnak a hitvesi ágyat, mely vele egyesített! Soha, soha sem fogom őt illetni, — nem, nem, halálom órájában sem nyújtanám kezemet kiengesztelésül.“ Többet nem hallhattam, mert szemeim elsötétedtek, fejem ólomsúlylyal hanyatlott le. Lelkem elvesztette eszméletét, s azon félhalál állapotába süllyedett, mely az érzékeket meglepi, eltompítja. Meddig tartott ez iszonyú helyzet, nem tudom, mert egyéb tárgyakkal együtt, az idő is elveszett rám nézve, Midón végre magamhoz tértem, lassanként kezdének eszméim megjönni. Mint ki halottj álomból jó életre, zavart, kábult, kimerült valék. Önkénytelenül ingadozva tettem néhány lépést. Fejemet, keblemet üresnek érzem, csak egy nagy örvény, egy hideg lángtenger tetszék bennem haragos forgással kavarni. A szemközt álló nagy tükörre vetődtek szemeim. Visszaretentém arczomtól. Mintha sírból kikelt árnyékomat láttam volna abban. Azt hittem örült vagyok, s örvendtem az örülésnek. Óh a szenvedőnek édes balzsam lehet az! De tiszta eszméletem még is fenmaradt, s nem sokára szobámban pamlagomon találtam magamat.

Könnyeim nem voltak. A viharak nincs harmata, csak villámai. Legboldogtalanabbnak éreztem magamat. Félóra múlva tökéletes felüdülésem után sebesen mentem anyám szekrényéhez, kivettem abból a számomra hagyott iratot. Most, gondolám, teljes joggal felnyithatom azt. Fülemben csengtek férjem említett szavai. Elvesztettem szerelmét, — már na-

gyobb boldogtalanság nem érhetett. Elszánt határozottsággal: de azért remegő kézzel törém föl a pecsétet; — az iratot kibontottam, s szorúlt szívvel tekintettem belé. — Ezeket olvastam:

Emlékirat leányomhoz.

„Kedves Marim, midőn e sorokat olvasni fogod: én már nem vagyok többé, s te annál szerencsétlenebbé levél. Mint óhajtottam volna, hogy soha se legyen okod feltörni e borítékot; s ha csakugyan elkövetkezendett: történt volna az addig, míg én életben valék, hogy keblemen vigaszt és segílyt találhass a vesztés szívtépő pillanatiban. Hidd meg, édes, szeretett leányom, ez volt egyedüli könnyörgésem férjhez meneteled óta, ezért imádkoztam halálos ágyamon, s azért fog esdekelní elköltözött szellemem a mindenható trónja előtt.

Azonban a sors nem így akará, — s azon egy gondolat ad némi megnyugtatóst, hogy minden anyai igyekvésem sem leendett képes elhárítani fejedről a vést. Nyomorú vigasztalás! De mégis némi enyh az anyának, kinek egyedüli kincse saját gyermeke boldogságán munkálni.

Most érted már, úgy-e, szerencsétlen gyermekem, miért ellenzém, férjeddeli összeköttetésedet. Talán meg kellett volna azt gátolnom, minden erőmből. De akkor nem lettél volna-e szintén oly boldogtalan. Forró szerelmed nem vitt volna-e kétségbeesésre? Nem szakadt volna-e meg anya és gyermek közt a szeretet gyöngéd láncza? S mert a titkos, de valódi okoknak nem hívél vala, nem tekintetted volna-e szerető anyádat ellenségedül, s nem elviselhetlen leendett-e keblemnek leányom idegensége?

Föl kelle talán előtted fedeznem a rejtélyes okokat? De minő forrását nyithatom föl, ez által a

szenvedéseknek! S ha csakugyan, mint hihető vala, szerelmed ez által nem alszik el, minő mérget keverek, akaratlanúl, házas életedbe! — A jövődő Isten kezében állott, s nem bizonyos, ha valjon az, mitől félted, bekövetkezendik-e?

Úgy-e, édes Marim, most miután a múlt rejtélyes pokla föltárult előtted, — most sem vádolod anyádat, hogy szelíd gondoskodása elhallgatá előtted a szomorú titkot, mit különben esküje, s férje iránti kimélete kényszerített, ha lehet, örök homályban őrizni? Nem átkozandasz úgy-e engem, mert egykori atyádat és téged egyformán szerettelek? — Én legalább, hidd meg azt, áldásomat vittem magammal siromba, s ha a haldokló végpillanatát láttad, ajkai utolsó mozgása, szive végdobbanása bizonyosan egy-egy fölrebegő fohász volt az éghez boldogságodért.

Azonban ne hidd, hogy szerentlenségben is egészen elhagyatott légy. Szép lelked van veled, — mely erőt adhat túrni, s melyben mint csipkebokor enyészhetlen lángjaiban Isten és az én szellemem állanak melletted. Vedd elő e lelki erőt. Legfőbb kincs ez az életben.

E hátrahagyott végirat legyen bizonyosága mennyire szerettelek, s mennyire nem akarlak, még a halálban is elhagyni. Ha megtörtént az, mitől annyira félted! használd utolsó intésemet, — kérelmemet. Anyai szeretetem gondoskodása él annak minden betüiben.

Én ismerem férjedet. Tudom, hogy szive jó, téged mondhatlanul szeret. De egyszersmind ismerem gyermeki fájdalmát; ismerem vakhitú hódolatát elhunyt atyja iránt; ismerem a mély, sötét melancholiát, mely, a föltárt események után, képes elhervasztani szerelme legszebb, legmosolygóbb virágait; — ismerem a boszúesküt, melyet a sértett

gyermeki érzelem és fájdalom évek óta rejteget, s jól tudom, hogy ily okok mellett a hitvesi szeretet napja elhomályosúl, s boldogságod kénytelen hajótörést szenvedni.

Utolsó tanácsom, utolsó kérésem tehát ez: ha a sors keze rád súlyosúl, ha férjed gyűlölettel tekint rád: hagyd el szerelmed vesztett édenét. A A**i* apáczárdá fejdelemnője közel rokonom. Vonúlj el a világtól, mely rád nézve, különben is üressé lett, s rejtse el magadat az emberek nyelve elől, melyeknek éles tőre nem késnék meggyilkolni jó híredet. Ha minden elveszett, maradjon meg a kebelbiztosság, s mások méltánylata. Tedd ezt, édes, édes leányom. Óh, ha éreznéd, minő édes megnyugvást és szent örömkéjt érzek a reményben, hogy e végső tanácsomnak engedelmeskedni fogsz. A szellő, mely siromon keresztül hozzád elrepül, túlvilági örömet susogja füledbe, s csókomat viendi kebledre. Élj boldogul gyermekem, — mennyire még boldog lehetsz. Többet nem tehetek érted. Csókolak ezerszer — emlékezzél szeretetemre, — emlékezzél szeretetemre, — emlékezzél gyakran anyádra.“

Midőn e végirat olvasását elvégzém: érzéketlenül omlottam a padlatra. . .

Visszanyerve lassanként eszméletemet, az ablakhoz tántorgék, hogy fris léget szívhasak be, Alig tölték ott néhány perczet, ime kocsí hajt be az udvarra. Egy férfi ült benne, — s mily nagy lön meglepetésem, de egyszersmind ijedelmem, midőn a férfialakban azon egyén arczát kelle megismernem, ki-ről már egyszer levelemben emlékeztem, s ki mint férjem atyjának egykori barátja vendégkép jövéen hozzánk annyira fölűnt előttem magyarázhatlan kifejezésű arczával! — Óh Teréz, azt hívém, ez jó tökéletessé tenni boldogtalanságomat.

Nem volt annyi erőm, hogy a vendég elé me-

hessek, vagy valamiről rendelkezhessem. Az inas bejelenté őt később: de én teljesen elégtelen valék elfogadására. Idő kelle, míg a sokféle kínos érzelmek némileg lecsöndesültek, s az aléltság miatt kimerült erő lassanként visszatért.

Ámde a nőnek sok és sokféle szenvedéseken kell győzedelmeskednie, vagy legalább akarattal és erővel birnia azok eltitkolására. Midőn végre a teremben megjelentem, a körülményekhez képest lehető nyájas arcot erőtettem. Vendégem éppen férjem szobájából lépett ki oly arczczal, mely igen sokat jelentett: de a mellett a legnagyobb hódolattal sietett felém s mit azelőtt nem tőn, a bevett szokás ellenére tiszteletteljesen csókolá meg az ifjú nő kezét.

Úgy tetszék, mintha ez arcz most nem volt volna oly szúrós, oly vészjósló és hidegen gúnyos, mint első megjelenése alkalmakor. Sőt inkább szemei, jól láttam, gyakran és hosszan függének rajtam részvét és szánalom kifejezésével. Talán hibáztam először, — talán most vagyok tévedésben: de a férfi jelenleg valamely ismeretlen, titkos barát álarcza alatt jelent meg előttem.

Most, midőn e sorokat írom, éj van, a háznál háborítlan csend, — én hozzád írok és ottan ottan gondolkozom. Valamely titkos sejtelem mondja, hogy nem sokára fontos, életbe vágó rejtélyek tárulandnak föl előttem. Jőjjön is a minék jönie kell. A bizonytalanság a legkínosabb minden szenvedések közt. Aztán, ha egyszer tudva lesz előttem a való, talán talán orvosolni is tudhatandom azt. A hű és tántoríthatlan szerelem előtt mi volna lehetetlen? S én mit meg nem tennék férjemért, az ő és saját boldogságomért?

Igen édes barátném, bárminő áldozatot kívánjon tőlem a sors, az nem lesz nehéz nekem, ki éle-

tében csak szeret és másokért élni tanúlt. S bármi történjék is velem, szívem és az öntudat tisztasága megmaradandnak, de megmarad a te szereteted is, a ki engem ismersz, s ki tudom soha sem fogod feledni a te hű Maridot.

X.

Tehát, édes Terézem, végre mégis föl van fedve a rejtély. Iszonyú játéka a végzetnek: ámde legalább most már tisztában vagyok sorsommal, s reménylem, hogy szerelmem fáradhatlan ereje enyhíteni fogja a csapásokat, miket a gondviselés elkerülhetlennül rám mért. — Nagy föladat áll előttem: egy gyászos végzettel daczolva boldogítani férjemet, boldoggá tenni házasságunkat. Ez kötelességem, s hiszen: én teljesíteni fogom azt. Azonban bármily iszonyú is a sorscsapás, mely életemen fekszik, én boldogabb vagyok, mint a napokban valaha. Oly nyugodt vagyok erőm érzetében, oly elégült akaratom hatalmában. De halld a történeteket.

Tegnap ebéd után férjem szunyadni hajtá fejét, — én pedig szobámba tértem. Az idegen vendég még házunknál mulatott, — nem sokára távozendó. Ezer meg ezer ok ösztönzött, hogy őt férjem titkos szenvedése felől megkérdezzem. Hisz neki tudnia kell e szenvedésről, mert éppen az ő megjelenésével tűntek föl a baj első kórjelei. Azonban remegtem a fölfedéstől is, s e mellett jól tudhatod kedvesem, mily nem örömet vonunk be idegent a családi legbensőbb örömök és bánatok szentélyébe. Végre még is határoztam. Ha ellenség, így vélekedém, az idegen: bőszi indulatát sújtsa le legtisztább és rettenthetlen akaratom, férjem baján segélni; ha jó barát: akkor talán szerénysége csak felszólításra vár, s még jó tanácscsal is szolgálhat.

Szobámba kértem őt. Ő megjelent, s én szót-

lanúl kínáltam leüléssel. Darabig néma valék, mert bármily határozott voltam is, most a kivitelnél össze kelle magamat szedni. Végre megszólítám őt s megemlítve az első megjelenésével tapasztaltakat, remegő hangon kértem, ha tudja-e férjem szenvedéseinek okát. „Igen, asszonyom, én tudom, lón válasza.“ Az égre, mondja ön, mi az, kiálték, hogy rögtön orvosolhassam, ha hatalmamban áll. Vendégem darabig hallgatott, aztán szóla: „Kegyed férje nem lehet önnel boldog, asszonyom.“ Hogyan, kértem könnyes szemekkel és halványuló arczczal, nem lehet velem boldog? — Ő ekkor gyöngéden megfogta kezemet s ajkaihoz emelvén felelt: „Asszonyom, félre ne értessem; kegyed oly jó és angyali szelűségű, hogy a rágalom is kénytelen megszégyenülni kegyed irányában. Kegyed minden más férfit végtelen boldoggá tenne, — s őt is, őt is, — csak ne tudná a történeteket, csak az elmúlt gyászeseményeket ne fedte volna föl előtte asszonyom.“ — „Én? én? kiálték, ki semmit sem tudok, ki megtagadnám érte hitemet?!“ — „Igen, kegyed, bár akaratlanúl, gyöngédség és szerelemből. De hallja ön az egész dolgot. Esküm tiltja ugyan azt fölfedni: azonban itt már a sors ujja működött, én csak bevégzem azt, talán mint orvos hogy gyógyítsam a sebeket, — ha történetből lehetne segély.“

Figyeltem. Ő ekként beszélt. „A kegyed férje már kora gyermekéveiben mély érzelemmel, sötét, melancholicus lélekkel bírt. Kedélye ritkán volt vidám és derült: de szive jó, nemes, s mit egyszer keblébe fogadott, azt onnan sem a körülmények változása, sem az idő nem törülhetette ki többé. Ezen lélekhangulatot, e csendes, de mélyen érző melancholiát még inkább kifejtette benne a vett nevelési irány. Oktatója, egy valódi nemeskeblű lelkész a különben is forró szívet eltölté vallásos érzelemmel,

sőt némi ábrándos vakhittel, minek hasonmását csak a középkori századokban találhattuk volna. Ő ki-tűnőleg szerete mindent, mi szorosabban hozzá volt kötve s főleg édes atyját, mint valamely szentet bál-ványozá: azonban ugyancsak e szeretetből követ-kezett, hogy éppen oly erősen gyűlölt mindent, mi keble választott tárgyaival talán ellenségkép állott, vagy azokat megsérteni, bántalmakkal illetni me-részkedett.“

„Épen huszadik évében, az ifjúkor legszenve-délyesb korszakában állá, midőn édes atyja a kegyed atyjával legingerültebb ellenséges viszonyba jövé, végre ettől oly leverő becsületsértéssel illették, melyet a világi közvéleményen kívül is, csupán a lélek mély és méltó boszúját tekintve, csak vér mos-hatott le. A kegyed férje azon időben távol vala a háztól s az egész elkeseredéssel folyt vita előtte kiméletről eltitkoltaték. De végre, midőn a sérelmet élethalálrai párbajnak kelle kiengesztelnie, az atya egy utolsó szeretetteljes levelet írá a fiúnak; a ve-szélyes ellenfél nevét azonban elhallgatá, mert mind a két fél családtagjainak kimélete tekintetéből szoros hallgatásra kötelezé magát mindenik bajvivó. Én a kegyed férje atyjának egyik segéde valék s mi is, a párbaj segédek, mindnyájan erős esküt tevénk le: soha és semmi szin alatt sem földni föl az életben maradandott nevét, hogy az a megöletett maradéki és a törvény boszújának ne legyen kitéve. A via-dalra rendelt idő némi közbejött akadályok miatt néhány nappal elhalasztatott. Végre elérkezett az. A kihívó első lött: de keze hibázott. Ámde a ke-gyed atyja golyója egyenesen mellét fúrá keresztül a szerencsétlen ellenfélnek. Hozzáfutottunk: de min-den orvosi segély lehetetlen vala, — „Fiam, édes fiam!“ rebegé a gyöngéd atya s szemei homályo-súlni kezdének. A kegyed atyja elborzadva, remegve

veté magát kocsijába s elvágatott: de alig távozott néhány száz ölnyire, a meggyilkolt fiát láttuk sebes paripán a vitér felé nyargalni. Néhány percz alatt ott termett, s egyenesen de szótlanul haldokló atyjára borúlt. Ez még élt. Föltekintett, megismeré gyermekét. „Fiam, boszúlj meg, boszúlj meg, — nem haláloamat — de sérelmemet,“ — sóhajtott a szerencsétlen s aztán kiadá lelkét. A gyöngéd fiú darabig merőn függeszté szemeit a halottra, — e tekintet iszonyú volt. Egy könny sem nedvesíté szemeit: de arcza szilárd, határozott volt, mintha márványszobor hajolt volna a kipihent test fölé. Végre fölpillantott, — meglátott minket, kik némán állottunk mellette. „Uraim, szóla csöndes ábránddal, szóljanak: ki volt a gyilkos.“ Mi elmondók a kölcsönös esküt. Az ifjú darabig hallgatott, aztán könnyek közt kezdé: „Értem, értem atyám szándokát ez esküben. Ő nem akará, hogy ha győztes leendene: én veszélynek legyek kitéve. Köszönöm uraim, szives barátságukat, mit azon egyén iránt tanusítottak, ki előttem a földön legszentebb volt. Többé nincs önökre szükségem, mi még a halottal s az élőkkel hátra van magam fogom elvégezni.“ Ezzel kezét nyújtá: de mi nem távoztunk még; ő azonban a halott mellé térdelve karjait ez égre emelve szóla: „Igen, meg foglak boszúlni, esküszöm, mint Isten is boszúlni szokott, — s ha a gyilkoson nem lehet: egykor maradékain, mikép ő maga, a Jehovah boszúlni szokott, ki meglátogatja az apák álnokságait harmad és negyed iziglen. Veszzen el rám nézve az ég kegyelme, lelkem ne találjon nyugalmat a túl világon, testem ne a sirban, ha egykor megtudván a gyilkos nevét, rajta vagy gyermekein elégtételt nem veszek. Isten engem úgy segítjen.“

Mik ezután történtek, nem szükség elbeszélmem. Évek teltek el a gyásznap óta s mi, kik akkor a

szomorú esemény helyén együtt valánk, a viszonyok hatalmánál fogva, széteszlottunk a nagy világban. Néhány hónappal ezelőtt hallám, hogy az egykor bánatos fiú megnősült, s ügyeim ezen vidék felé vezetvén, meglátogattam kegyetek házát. Még akkor nem tudtam s nem is sejtém, hogy a sors szeszélye kit tón nejevé. Midőn itt megjelentem, különösen feltűnék előttem kegyednek azon férfiúvali hasonlatossága, ki egykor a szerencsétlen lövést tevő. Említém ezt férje előtt, hozzáadva, hogy most valamely fensőbb hatalom kárpótlási működésénél fogva, azon alakú arcz boldogítja őt, mely előbb annyi gyászt okozott. Hibáztam, megvallom: de zavart előidézni nem volt szándokomban. Hisz még nem tudhatám kegyed születését, s ily gúnyos összeütközését a sorsnak mikép gyaníthattam volna? Kegyed tudja, hogy ugyanakkor megtudám kegyed családnevét, s tettemet megbántam: de hívém, hogy semmi komoly következménye nem leendett a sors valamely titkos munkája s a kegyed mindent fölálkozó őszinte szerelme nélkül. A további kifejlést éppen most értém meg ide érkezésem alkalmával a betegtől. Ezt kegyed is jól tudja; nekem azonban szabad legyen reménylenem, hogy a történetek miatt nem leszek gyűlölt vagy megvetett azon nő előtt, ki iránti hódolatot és tiszteletet éltem én egyik legfőbb kincse gyanánt tekintem.“

Szólt és még egyszer ajkaihoz voná kezemet: de midőn rám tekintett, meglepetés bámulata sugárzott szemeiből, talán mert látá arczomat derűlni, mely csak az imént bánat legmélyebb kifejezésével állá előtte. Ah ő még nem ismert engem, szívemet, mikép nem ismer, nem ismerhet a nagy világ. Nem tudhatá képzelni, hogy erős határozatom: mindent fölálkozó férjem boldog jövőjeért, oly erőt és magasztos nyugalmat kölcsönzének lelkemnek, me-

lyek földeríték némileg egy időre a bánat sötét fellegeit.

A vendég távozott házunktól, én pedig megtudván, hogy férjem ismét ébren van, minden kése-delem nélkül egyenesen szobájába nyitottam. Szivem nem túrt semmi halasztást, a legszentebb elragad-tatás perczében semmi hangját sem hallottam az észnek, mely talán a beteget előkészíteni javasolta volna a fölfedett titok s a legforrób szerelem meg-lepésére. Ágyához futottam s mellé ülve hangos zo-kogás közt ragadám meg halvány kezét s azt csók-jaimmal árasztám el. A beteg bámulat hallgatásával nézett, de kezét nem voná el forró ajkaimtól. „Mari, szóla aztán gyöngéden, mit akarsz? Minő jelenet ez?“ „Ah, mindent tudok, felelek még mindig zokogva, miért titkoltad el fájdalmadat hitvesedtől? Miért nem volt bizalmad bennem? De nem, semmi szemrehá-nyás. Most tudom: mi bánt, s tovább nem szabad boldogtalannak lenned.“ „Mari, Mari, az istenért, ki tette ezt? szóla ő, mintegy összeborzadva, s egy-szersmind hátravonúlt tőlem, — én csak magamnak akartam tartani kínomat.“ „Az ég nem akarta ezt, felelek hangos határozattal. Ölj meg, ölj meg en-gem, — boszúld meg atyád halálát, mert én vagyok gyilkosának leánya. Ha te nem akarod, én magam viszem végbe a bűnaldozatot, hogy halálom kien-gesztelje az iszonyú tettet, s te boldog légy, — bol-dogítson halálom, ha életemben nem tehetem azt!“ — A beteg erre mintegy magától irtózva elfordítá szemeit. „Ne mondd ezt, ne mondd ezt, kiálta nyers hangon. Mit vélsz rólam, boldogtalan, — jobban sze-retlek, — óh Istenem, te meg akartál halni értem, — ne szólj így, ez fáj. — Egykor igen, — de most, — nem, nem, halálotat el nem viselhetném, — na-gyon szeretlek, Mari.“ Szólt és eltakará kezeivel szemeit. Ekkor én megszűnvén a sírástól szilárd han-

gon folytatám. „Tehát még egyet mondok. A mi életünk örökre meg van mérgezve, — Isten bizonyságom, nem önhibámtól. Ezt orvosolni kell. Én nem lehetek hitvesed. Tépjük el e kötést. Ha teljesen boldog nem leendesz is: legalább nem kell túrnöd e szívtépő frigyet. Én lemondok rólad, Váljunk el.“ Óh, édes Teréz, minden magasztos határozatom mellett e percz igen kínos volt. Keblemet mintha ezer szikladarabok zúzták volna össze. Férjemre tekintettem. Le nem írhatom az arcot, melyet láttam. Felém fordúlt, s kezeit kiterjesztve szóla: „Mari, ebben rád ismerek. Ezt csak te tehetéd. Mondhatlan szerelmed önmagát győzé meg. Tudom mennyi fekszik e lemondásban. Ez meggyógyított. Visszaadá erőmet. Hol ily szerelem létezik, ott minden eskü vagy átok daczára boldog lehetek. Feledni akarok mindent. Te több vagy nekem mindennél. Érzem, még boldog lehetek melletted, — mi nem fogunk elválni, „Marim, egyetlen szeretett hitvesem.“ Ezt mondva karjai közé zárt, — ő sírt, mint gyermek. Tudod e, mit tesz az midőn a férfi sír? Mennyi érzelmek hullámai tornyosúlhatnak akkor a lélekben! Én is sírtam, sírtunk mindketten, de a könnyek oly édesek, oly vigasztalók valának, mintha isten újjai enyhítő harmatcseppeket hullattak volna mind kettőnk szívére.

S én boldog voltam. Egész délután férjem ágyánál valék édes, meghitt beszélgetés közt. Midőn a nap lement s a hús alkony legelső csillaga ablakunkon atmosolygott: férjem ölembe hajtá fejét s édesen aludt egész éjfélig. Én ott ültem a csendes szobában a halvány mécsvilágnál vizsgálgatva a szép de hervatag arcz kellemeit. Valóban e néma jelenet érdemes volt volna egy festő ecsetére. Midőn végre férjem ébredni kezdett, lehajoltam s megcsókoltam homlokát; ő vidáman mosolygott szemem közé. Óh mily boldoggá tőn ez egyetlen mosoly, melyet én

csalhaték arczára! Még sokáig ott maradtam volna, de ő pihenni küldött: pedig én oly örömezt virasztottam volna álma fölött egész éjen át.

S most, szobámba érvén, meg nem állhatám, hogy rögtön ne közöljem részvevő lelkeddel a történeteket, hogy te is örülj boldogságomnak. Azonban már én is nehezülni érzem pilláimat, úgy hiszem: annyi álmatlan éj után jól fogok aludni, — mert hiszen az édes álom a boldog lélek gyermeke. Tehát jó éjt — aludjál te is édesem!

XI.

Igen, irok neked, egyetlen barátném, annyi gyásznapok után — egyedül neked. Most már még is van némi erőm szólani hozzád; de nem azért, hogy mint irod, bánatom enyhüljön. Nem, én nem akarom veszteségemet feledni s nem akarom, hogy lelkem mély fájdalma valaha begyógyuljon. E fájdalom kedves nekem, mint saját vérem s megválni tőle nem akarok soha.

Tehát mégis csakugyan meg kelle történnie! Föld alatt nyugszik a legjobb férj a világon. . . .

Oly sok van szívemen, mit tudatni akarnék veled: de még nem bírom soká az írást. Csak röviden érintem tehát a történeteket. Most is gyakran meg kell az írás közt pihennem, s mégis némi enyhet ad, neked róla s fájdalmaimról írni. Halljad.

Az utóbbi levelemben említett éjen mélyen aludtam késő reggelig. Midőn fölkelésemkor szobaleányom belépett, mintegy félve, tekintetemet kerülve közeledett felém. Én szokásom szerint, legelőbb is férjemről tudakozódtam. A leány szava akadozott. „Az istenért, kiálték, talán ismét rosszabbul van.“ A cseléd zokogni kezdett. „Nagysád, nagysád“, — rebegé s többet nem tudott szólani. Akkor én szót sem vesztegetve többé, rohantam férjem szobájába. Már

akkor halva volt ágyán, s fölötte egyetlen hű szolgálója hullatta könnyeit.

Magamhoz térve hosszas ájulásaimból, határozott akaratom nyilvánítására ismét megtekintém a kinszenvedettet. Óh édes Terézem, ő még akkor is szép volt s arcza semmi kint, semmi küzdést sem mutatott föl, mintha csak édesen álmadoznék, rólam, szeretett Marijáról álmadoznék.

Mert ő végetlenül szeretett engem. Óh hiszen éppen ezen szeretet vitte halálra! S csak gondold meg, az orvosok a legmélyebb fürkészés daczára sem bírhaták kitudni: mi volt tulajdonképpen véletlen halálának oka. Testén semmi erőszakítétel, méregnek a belrészekben semmi nyoma. Csak én tudom, én értem, mi adhatott neki halált, s ez az akarat hatalma. Ő megakart halni, értem, boldogságomért s a test és lélek követte akaratát.

Igen, ezt te is át fogod látni kedves Teréz, ha elolvasod, mit végetlenül szerelme utolsó perczében hozzám írt, — hozzám, hitveséhez.

Íróasztalán egy ivnyi papiron a következők állottak:

Marimnak.

Hozzád írok még egyszer kedves, imádott hitvesem. Végperceimben azokhoz kell fordulnom, kik szentek, imádottak rám nézve, s midőn hozzád szólok: úgy tetszik, mintha istenhez szólanék.

Meg ne rettenj egyetlen Marim, ha kihült teteimeimet látandod s ne is keseregj érettem fölöttébb. Ennek így kelle történnie — boldogságodért, mely egyszersmind az enyém is. Én csak a zordon felhő valék, mely éltedet vad homályba burkolá, — csak nehéz álmom, mely kínosan nyomta lelkedet. A felhőnek szét kelle oszlania, hogy boldogságod napja ragyog-

hasson: az álomnak eltűnnie, hogy az ébredő ismét fölvidúlhasson.

Szeretnék hideg sorokat írni: de óh mennyire nem lehet! Pedig így talán könnyebb volna neked, — s én mit sem áldoznék föl érted? Ámde hazudhat e az üdvösség bünt, — teremthet-e a legforróbb napsugár jégdarabokat?! — Óh, én szeretlek, egyetlen Marim! Lelkem és az érted égő szerelem egy eszme; a mi ezen kívül bennem élt, az nem tartozik hozzám, az bűn bennem és rám tapadt szenny!

Meg kell halnom. Nem azért, mert testem nem bírja az életet: de mert így akarom. Mert óh, más-ként végetlen kínos jövő várakoznék rád. Lásd, az elmúlt este oly boldoggá tevéd férjedet, — az ég áldjon meg e szeretetért, — és mégis midőn távozáll: álmomban mégis atyám véres árnya fenyegett. Ez megkeserítné egész életemet, éltedet.

Marim, édes, édes Marim; tőled megválni —! De nem szólok. — Csak még egyszer láthattam volna szemeid gyémánt csillagait, — szűz arcod mosolyát. — Nem nem, — el e képekkel! különben vége határozatomnak.

Hisz a sír oly édes lesz, mint illatos kebeled, mert éretted szállok oda. Ha idővel boldog leendesz: ez elég nekem, hogy mennyországom legyen a halál után.

És keresd is a boldogságot, ha emlékezetem kedves előtted. Óh igen, te szerettél engem s most ez végkivánatom, parancsom, hogy feledj el s légy boldog. . . .

Isten veled legkedvesebb Marim; Bocsáss meg, bocsáss meg nekem. Én nem valék rossz, csak szerencsétlen. Nem, nem, — rossz valék; egykor a lázperczek rohamában vétettem ellened. Feledj el, légy boldog!

Isten veled, drága szeretett hitves! A sírban

rólad fogok álmodni, — te léssz tődvöm rózsája, mennybe vezető csillagom, — angyalom. Feledj el s légy boldog! — — — — —

Meg nem állhattam, — meglátogatám még egyszer halkan szobádat. Féltem, hogy fölébredsz: de hiszen oly nesztelenül léptem be, hogy meg nem háboríthatám álmodat. Ágyadhoz léptem, megcsókoltam arcodat, — kezedet, — ágyad függőnyeit, — távoztamban visszanéztem rád, — s újjaim csókokat hánytak feléd. Zsebkendőd az ágy melletti széken fehérlett, — magammal hoztam ide; íróasztalomon fogod találni. Egy pár könnyemet törlem a kezkenőbe. De ne hidd édes Marim, hogy az a fájdalom könnye. Nem, az öröm harmatcseppe az, mert érted halhatok meg.

Oly sokat írnék még. Egész lelkemet önteném ki e papírra — de nem többet. Még egyszer ajkaimhoz érintém e papírt mindenütt, hol neved fénylik azon. Vedd át, édesem, ez utolsó istenhozzádot. Én már távol érzem tőled magamat. Pályám mindig messzebbre nyúlik, mint egy fénysugár, mely végre a sivatag úrben nyom nélkül lehall.

Óh de e végperczben lelkem legszebb, legszentebb lánggal ég, mint csillag, mielőtt örökre kialudnék. Szerelmem fölemel, föl, messze, a mindenható trónjához.

Élj boldogul, ő szólt. — én megyek.

Marim, édes Marim!

Többet most nem lehet legkedvesebb barátném Ő a tőlem egyszer említett ősi sírboltban atyja koporsója mellett nyugoszik. Ég adjon neki örök nyugalmat!

Jójj, jójj hozzám. édes Teréz, minélelőbb. Ha van a világon vigasztalás még számomra! csak te adhatod azt. Jójj és nézd meg gyászomat.

De ha nappal érkezel: ne hajts udvaromba. Állj

meg a mondott sírbolt mellett, s ott fogsz engem találni férjem hamvai közt.

Öllelek ezerszer.

Bátyám uram és a nőhonvéd.

Az én kedves bátyám uram, ki valóban talpig becsületes magyar ember, már jócskán túllépte a harmincz évet, midőn a márcziusi napokat követő forradalom meglepte az országot!

Bátyám uramnak sok szép tulajdonai mellett, egy hibája vagyis gyöngesége volt mindenkor, hogy t. i. nagyon szerelmes frater, — éppen mint öcscse, ki őt jelenleg az olvasó közönségnek bemutatja, de egyszersmind, éppen úgy mint öcscse, mindenkor szerencsétlen volt az imádott hölgy szerelmé megnyerésében.

Az én bátyám uram tehát nőtlen volt egész a márcziusi napokig. A forradalom ideje alatt annyira szétszórtak bennünket a különféle zavarok, hogy még csak hírért sem hallhatók egymásnak. Mily nagy lón bámulásom, midőn a minap, egy utazás alkalmával, betekintve bátyám uram házához, egész kényelemmel üldögélve találtam őt egy nő mellett a kandalló ropogó lángjánál!

Ezen nő bátyám uram hitvese volt.

Egeknek ura! gondolám, bátyám elégült mosolyát tekintve, ezen ember mégis csakugyan kapott nőt! De mindenható! kérdezém másfelől, a bemutatott hölgyet figyelmesebben áttekintve, mikép volt képes ezen asszony férjre szert tenni?

Egy hatalmas athletatermet állott előttem sötét férfias arczvonásokkal, egyszerre a Páris rejtelsei-

ben rajzolt hős leányra emlékeztetve; s midőn bátyám uram szives unszolására engem, a kedves rokont, megölelt, izmos karjaival úgy megszorította, hogy kisdéd testalkatom mint szivacs lapult össze s minden csontjaim ropogtak.

Bátyám uram mintegy kárörvendő mosolylyal nézé savanyú ábrázatomat, mintha mondotta volna: má neked, holnap nekem! aztán felüdülvén a kedves ölelés fájdalmaiból, bátyám urammal négy szem közt bizodalmas beszélgetést kezdettünk.

Ekkor tudtam meg bátyám uram életének a márcziusi napok ótai eseményeit nőszülése körülményeivel együtt. Nem lesz talán érdektelen ezeket az olvasó közönséggel is tudatni: noha megvallom, aggodalomban vagyok nehogy az írói tiszteletdíjt a derék sógorasszony izmos karjai által kapjam meg.

A kedves Sidonia — így nevezék sógornőmet — csak azért érdemlé meg a melléknevet, mert bátyám uram már a márcziusi napokban a legforróbb szenvedélylyel viseltetett iránta. Az erényes leány azonban közönségesen férfigyűlölőnek tartaték s egy ízben, midőn a lángoló szerelmes, elragadtatásában, pajkosan egy csókot merészkedett lopni a fedetlen váll nem havára ugyan, hanem mindenesetre tullámzó (üppig) tömegére, a meglepetett leánykától olynemű legyintést kapott, mely testvérek közt is fölért volna egy becstületes arczulcsapással.

De hol van azon szerelmes, kit a női hidegség vagy harag holmi aprólékos bizonyítványaival oly könnyen el lehetne rettenteni vagy éppen föltett szándokából kiforgatni? Bátyám uram legalább nem volt ilyen s midőn végre határozottabban lépett föl, a hölgyet szívével és kezével megkinálván, a kegyetlentől oly nagyszerű kosárt kapott, ha az szerencsére türes nem volt volna, még csak elvinni sem bírhatá.

E szerencsétlen nap óta bátyám uram, szokása

ellenére, komoly és gondolkozó lón: azonban föl nem hagyott titkos vágyaival. Epedve tekintgetett egy jobb jövő felé, midőn a hajthatlan szépet valami úton módon megnyerhetné. Hisz az idő rózsákat hoz, mint mondani szokták.

Sidonia nagy honleány volt: bátyám uram pedig egyszerű, jólelkű falusi ember. Sidonia férfias szelleme ott kereste a női jelességet és erényt, hol azok már megszűnnek a hölgyeket ékesíteni s a férfiakat sem boldogíthatják. Ő el volt ragadtatva a bekövetkezett háború zaja által. Harcmezőről, csatákról, győzelmekről álmódzott s minden férfit gyávának, pulyának tartta, ki nem követve a forradalmi kormány fölhívását, üdvösebbnek tartá honn maradni, mintsem fegyvert fogva a háború ezer veszélyeinek adni át magát.

— Ah, Sidonia, ömlenge gyakran bátyám uram, miután a kosárt elcipelte, kegyed oly ragyogó, oly becses mint a gyémánt, de egyszersmind oly hideg és hajthatatlan is. Óh szóljon csak egy szót, — mutassa egy szálát a reménysugárnak; — mondja, hogy nem gyűlöl engem — és én boldog leszek némileg fájdalmaim közepett is.

— Szégyelje ön magát, hangzék a férfias hölgy szózata, ily időben ily körülmények közt nő- és szerelemről álmódozni! — Nem látja ön, hogy mások ezrenként tódulnak a harcmezőre, hősi babért aratni? Ön pedig gyáván honn vesztegel. Képzeli ön, hogy én ily férfit szeretni tudnék? Menjen ön a haza bajnokai közé, harcoljon, a miért mások harcolnak, s ha ön el nem esik s vitézül forгатja magát, lépjen fel, ha tetszik, kezem elnyeréseért.

Bajos volna leírni, miként hatottak e szavak bátyám uram lágy szívére. A kedves kéz elnyerése oly bűvös hatalmú volt, mint valami tündérezene: ánde az elesés eszméje megremegteté minden ide-

geit. Ő — dicséretére legyen mondva — egyáltalában semmi sympathiát sem érzett a halál bármi hősi és dicső neme iránt. Azt pedig jól tudta, hogy csaták alkalmával a szemközt álló fegyverek éppen semmi tekintettel sincsenek egy házasúlni akaró szerelmes élete iránt. A választás tehát igen bajos volt.

Azonban mit nem tehet a nő, mit nem tehet a szerelem hatalmá? Néhány álmatlan éj után bátyám uram határozata nagy volt és erősen állott mint Chimborassó vagy Himalaya.

— Militat omnis a mans, sóhajta bátyám uram resignatióval s egy héti előkészület után egyenesen a honvéd sorába lépett, itt egyelőre is őrmesteri ranggal ruháztatván föl.

Nap nap után telt. Sidoniáról nem hallott semmi tudósítást. A különféle táborozások és hadjáratok elzártak minden közlekedést. Azonban szerelme mindentűt vele volt és soha sem csüggedett. A nap égető heve, a sebes előrenyomulások vagy hátrálások fáradalmai, az ezer nélkülözések terhei csak nevelék szívében a reményt s újabb újabb lánggra gerjeszték szerelmét. Hónapok múlva is csak a régi volt — még az őrmesterséget is számítva.

Az isten utai csodálattal teljeseek. Azon zászlóaljhoz, hol bátyám uram szolgált, egy elesett százados helyébe másik neveztetvén ki, az új tiszt megjelent átvenni új állomását. Mily nagy volt a meleg keblű őrmester bámulata és öröme, midőn az új századosban Sidoniát ismerte meg!

Az ábrándos és férfias lelkületű leány már rég sovárgott nemével nem egyező pálya és dicsőség után s mint forradalmi történetünkben némely más nők is tevének, a harczosok soraiba iratta magát, míg ügyessége és buzgalma századosi ranggal tiszteltetett meg.

A boldog őrmesternek még a kardja is ugrált az öröm miatt hüvelyében, hogy Sidoniát minden nap láthatta csinos honvéd egyenruhájában. Miként ne ugrált volna hát szive! Hisz e harmincz és negyven év közt álló szív oly ép és forró volt, mint a kemenczéből csak most szedett, szépen sült kalács. Oly örömet szolgáltat volna bátyám uram a kedves százados alatt a legutolsó közlegény minőségében is s ha talán privat-dienerévé válhatott volna, nem adá a világ első vezérségeért.

Azonban ő nem lehetett sem több sem kevesebb mint őrmester. A legboldogabb őrmester a világon. Egyetlen őrmester a történetek könyvében, ki századosába szerelmes volt s századosát örömet tette volna őrmesterévé.

S mégis napok és hetek multak el a nélkül, hogy bátyám uram tovább haladt volna a kedves százados kegyében. Sidonia kemény és szigorú katona volt; bátyám uram pedig táblabíró, e mellett szerelmes: — a szerelmes pedig rendszeren ügyetlen s könnyen feledi és hanyagolja kötelességeit, s innen aztán természetesen következett, hogy bátyám uram, mulasztásaiért, igen gyakran kikapta a kedves századosától a fekete levest, min a többi tisztek gyakran jóizüket kaczagának.

— A kit szeret az úr, megdorgálja azt, így vigasztalá magát mindannyiszor bátyám uram, s tovább folytatta ügyetlenségeit.

De végre ütött a boldog óra. Egy rekkenő nap délutánján éppen az imádott százados szállása előtt ment el bátyám uram. — Sidonia az ablakban könyökölt s keble és nyaka pongyolábban volt kitérve a be-besuhanó szellőnek, mintsem azt egy lángoló őrmester eltűrhetné volna. Bátyám uram nem állhata ellent a legörjögőbb szerelem rohamának. Szive titkos intésére mintegy vezényszóra sebesen for-

dült meg s egyenesen a bájos százados szobájába nyita.

— Mit akar ön? kérdé a fölriadt nőtiszt egész tekintélylyel.

Bátyám uram megzavarodott s holmi érthetlen igéket kezdé rebegni, de csakhamar a szerelem hatalma visszaadá lelke éberségét s elszánt bús érzéssel közeledett a kegyetlen közelébe.

— Ah, százados úr, — akarom mondani, Sidonia kisasszony, rebegett olvadékony hangon, kegyed tudja, mennyire szeretem. Legyen hozzám irgalommal.

— Mi ez? Mi ez? kiálta a meglepett és bosszankodni kezdő százados. Távozzék ön. — Jobbra át! Indulj!

— Nem, nem. Térdre! szóla vezénylő hangon a rettenhetlen őrmester s egyszersmind a nő előtt térdre ereszkedvén, annak napbarnította kezeit csókjaival árasztá el.

Csak isten mindentudósága mondhatná meg, mi lett volna e jelenet következménye a mindjárt bekövetkezett catastropha nélkül. Mert hiában, Sidonia ifjú volt, s az őrmester lángoló heve nem akart túrni semmi korlátot. De a végzet, mely annyiszor kijátszsa, mit az ember óhajt, akar és munkál, hatalmasan közbeveté magát. Még ajkaihoz szorítva tartá bátyám uram Sidonia kezét, midőn háta mögött egy tiszt és néhány fegyveres jelent meg. A tiszt vállán érinté az elragadtatott őrmestert s komolyan szól: „Uram ön foglyom,“ kardját kérem, s egyszersmind az ott álló honvédekre mutatott. „Jöj-jön velünk!“

Bátyám uramat mintha az ég tüze sújtotta volna agyon, halványan emelkedett föl. Ah e csapás ily pillanatban iszonyú volt.

— Mi történt? kérdé a nőszázados látszólagos nyugalommal.

— Ez ember itt, szóla a megjelent tiszt, elő-
 őrre vala rendelve. Az ezredes a kirendelt csapatot
 vizsgálva boszankodással tapasztalá, hogy a őrmes-
 ter hiányzik; — minélfogva rögtön parancsot adott
 elfogatásáza.

— Szerencsétlen! szóla komolyan Sidonia s
 egyszersmind megvetőleg fordítá el arcát a vétkestől.

A dolog csakugyan úgy történt, mikép a meg-
 jelent tiszt elbeszélé, s bátyám uram tisztességes
 kíséret mellett elvezettetett.

Az iszonyú pillanat, mely még iszonyúbb kö-
 vetkezményeket gyanítottatott s hűvös hajlék, mely
 bátyám uram szállásául kimutattaték, meghűtéek egy
 kissé zajos fölhevülését: ámde keble lángját nem
 tudták kioltani. Óh e szerelmet Grönland minden
 jégszikláí sem voltak volna képesek hidegebbé tenni.

De mindenek fölött elviselhetlen volt lelkének
 a vitéz százados megvető tekintete. Mindent érte
 szenvedett, s ő mégis megvetőleg fordítá el arcát.
 Ez több volt, mit mennyit egy szerelmes őrmester
 megbírhatott volna.

Hogy hosszas ne legyenek, röviden mondok el,
 miként az összeült haditörvényszék bátyám uramat
 helye elhagyásaért lőpor és golyó általi halálra itélé,
 s ez ítélet rövid idő alatt végrehajtandó vala.

A legforróbb szerelem minden elragadtatása
 sem olthatá ki a szerencsétlen elítélt kebeléből a
 haláltóli félelmet. Ő nem halni, de élni szeretett
 volna a kedves Sidoniáért, s először életében átkozni
 kezdé a perczet, melyben honvéddé lón, átkozni a
 sorsot, mely az őrmestert századosába szerelmissé
 tévé. De ez már most mit sem használ.

A halálos ítélet végrehajtására kirendelt őra
 elérkezett s a sors szeszélye — mely úgy látszék,
 hogy most egy szegény őrmester üldözésében találja

kedvét — úgy akará, hogy az executióra a Sidonia százada legyen kirendelve. Nem leheté ugyan állítani, hogy a nemes keblű de szigorú hölgy örömet teljesítette volna eme szomorú kötelességet: azonban ő katona volt s az engedelmeskedést pályája feladatának ismeré.

Szegény bátyám uramnak tehát halált, — erőszakos halált kelle szenvednie annak szemei előtt, annak vezénylete után, kitől és ki által életet, üdvet, boldogságot reménylett! Ily irtózatosa a kegyetlen sors utai!

Kivezetteték a boldogtalan őrmester, élete virágában, ifjú erőben, szeremmel telt kebelrel. A halálos ítélet fölolvastatván, a kirendelt lelkész fülébe mondá az ima szavait, s a szent áhitat igéi közben a kedves századoson merengettek a szegény elítélt szemei. Mennyi kin, mennyi óriási fájdalom volt összehalmozva e néhány percz üregébe! Végre az örök megsemmisülés s az élet határvonalán még egyszer neki bátoritá lelkét a szerencsétlen. Szerelme és fájdalma föllobogott, mint a kialudni készülő csillag az égbolton s a kegyetlen nőtiszt felé fordulva, siralmas hangon e szavakat ejté:

Örvendj tehát legkegyetlenebb nő a világon! Te visesz a sírba, — érteđ halok meg. Ámde ott is az örökélet gyönyörei vagy kínai közt csak te léssz szellememhez tapadva, — szerelmem lesz boldogságom, égi jutalmam. — Te pedig légy boldog nélkülem: de a szegény megöletett képe legyen mindenkor veled, ébren és álmaidban. Halálos ágyadnál is a meggyilkolt őrmester álljon utolsó órádban, — ezt lásd sirodban. Ah Sidonia! — És most lőjetek!

A fegyveresek készen valának teljesíteni a terhes kötelességet: de a tisztek közt egy fájdalommal vegyes mosoly futott végig. A szép Sidonia megle-

petve fölfüggeszté néhány perczre a végrehajtást s egyenesen az ezredeshez sietett.

Kevés idő múlva „kegyelem“ hangzék. — A halálra ítélt szabadon bocsáttatott.

Bátyám uramnak boldogsága kettős volt. Egyfelől a mi legfőbb, mert nem kelle meghalnia, — másfelől a mi legédesebb, mert minden bizonynyal életét a kedves Sidoniának köszönheté.

E különös eseményt csakhamar a komoly fordulatok elfeledteték. A két császári seregek mind inkább kisebb térre szoríták a magyar táborn, míg végre az általános fegyverlerakás bekövetkezett.

Bátyám uram visszament szülőföldre — ősei lakába. Sidonia is minden baj nélkül keresztülment az orosz táboron s ismét felölté elhagyott nőruháit.

Bátyám uram, szerelmére nézve azok közé tartozott, kik a forradalom alatt semmit sem feledtek és semmit sem tanultak. Még egyszer megkinálá tehát az exszázadost szívével és kezével s a kiábrándult Sidonia most már nem ada tagadó választ.

Ki volt boldogabb bátyám uramnál, midőn derék nejét karjaiba zárhatá s csinos falusi lakában a gazdaasszonykodás foglalatosságaiban eljárni szemlélhette? . . .

Igy találtam én bátyám uramat szeretett hitvese mellett. Ó boldog, de a világ minden kincseért sem lenne többé őrmester, ha szinte ezer forradalom keletkeznék és ezerszer Sidonia lenne is századosa.

Ó boldog, mint mondám. De mégis egy scrupulusa van, az t. i. miért kegyelmezett meg oly hamar az ezredes neki Sidonia közbenjárására? Erre azonban aligha fog életében fölvilágosító feleletet kaphatni.

Nekem azonban egy másik, fontosabb scrupulusom van, s ez az, hogy rövid otlétem alatt alkal-

mam volt meggyőződni, miszerint a hatalom gyakorlásában a háznál most is úgy állanak a dolgok, mintha bátyám uram csak őrmester volna, hitvese pedig a százados.

És ez minden bizonynyal örökre úgy fog maradni.

A gyötrelmek szigetei.

Csodálatosak a természet és sors művei.

Kiszámítottaknak, bölcs czélokra intézetteknek mondjuk-e azokat, vagy pedig a vak sors s egy hártartalan szeszély játékainak, ki tudná meghatározni?

Igénytelenül, föl sem véve áll a sivár növény a letarolt mezőn. Lepke meg nem szállja, — madár nem költ levelei közt, — nem szereti senki, de nem is kerülük. — Azonban sötét éjen ismeretlen kéz jó, — kitépi azt gyökerestől, edénybe facsarja nedvét, s a halálhozó tej által egy népet boldogító férfi múlik ki a világból, titkon, nem gyanítva senkitől; utána ezrek vérzenek el s századokig suhog országok fölött a zsarnok ostora.

Eget érő hegy tövében, melynek ormai föllegekkel kaczerkodnak, magasan nyúlik föl a büszke pálma. Lombjai túlérnek a harmat hazáján, s hozzá fellegek szállnak le megenyhíteni szomját. Hosszú évtizedekig áll és nő csupán azért, hogy édes gyümölcse ízes csemegét nyújtson a körötte élő vad népnek, s ha törzse végre kidől: a nyirkos földben rohad el, vagy nyomorún tüzre hányatik.

A kopár, sivatag, szirtfalakról, melyek Sz.-Ilona szigetét képezik, ki hitte volna egykor, hogy az újabb kor Prometheusa lánczoltassék hozzájuk?

Ilyenek a természet és sors szeszélyei, melyek gyakran csodálatos módon találkoznak s együttműködnek.

De félre a történettel, e fecsegő és dicsekvő szolgájával a tekintélyeknek! Költészet muzája, te végy karjaidba. Te nem csupán a zsarnokok, a nép-
pusztító hadvezérek tetteit veszed húrjaidra. Fölke-
resed a fájdalom halvány gyermekét a kúnyhóban úgy,
mint a palotában és kebled hevén felfrítve s kö-
nyeiddel felgyöngyözve mutatod föl a világnak.

* * *

Ki utazta be egészen a földtekét?

Ki ismeri ennek minden pontjait? ki szántotta föl hajójával a világtenger minden rétegeit, hol a teremő keze ha megszűnt új világokat támasztani föl a mélységből: a természet parányi, de számuk által hatalmas demokratái a korallok teremtenek új meg új szigetvilágokat.

Ki ismeri mind e szigeteket, melyek mint égen a csillagok, rend, szám nélkül vannak szétszórva az oceán felületén? s ki tudná mily események vannak némelyekkel szoros kapcsolatban?

Senki, senki.

Menj tehát lelkem, ereszkedjél mint égő hajó a hullámok hátára, s beszélj nem hallott dolgokat. Hisz' te úgy is testvér vagy a tengerrel. Nyugal-
mad csendes és tiszta, de viszont bánatod mély, ir-
tózatos, miként ha szélvész ordítva fölkorbácsolja a mozgó hullámokat!

Óh szerelem, gyötrelmes mennyje a szívnek, miért kell itt is, — messze, sivatag tengereken túl, arczoddal találkoznom. Hisz én feledni akartalak...!

Ott hol az úgynevezett csendes tenger mint alvó hölgy nyugszik ágyában, kebelén számtalan szülötteivel, elhagyva keletre az ötödik világrész

legnagyobb szigetét, a még ismeretlen Austráliát, túl az emberhúst evő Caledonián és Hebridákon, s lefelé délszakra az ismert Sandwich szigeteken, több mérföldre minden száraztól emelkedik ki a végetlennek látszó víztükör fölött két barna pont. A távolról evező hajós alig tartaná azokat egyébnek horgonyon nyugvó hajóknál, melyeket valamely szükség tart lekötött helyzetben. Azonban közelebből szemlélve, a két sötét pontban egy pár sziget tűnik föl, odavetve igénytelenül, számítás nélkül a tenger lapjára.

E két parányi sziget a természet legcsodásb vagyis inkább legszeszélyesb művei közé tartozik. Alig néhány ölnyi tengersizoros választja el azokat egymástól, s mintha a tenger legféltőbb kincseit zárta volna e nyomorult szigetekcskébe, csaknem lehetetlen a hozzájuk közelítés. Éjszakra, honnan az ezeket szétválasztó szoros délre vonúl, egy iszonyú tengeri örvény haragos tölcseré kering, örvöngő dühvel sodorva éhező gyomrába mindent, mi vigyázatlanul körébe indul. A felzúdult, befelé siető s ismét nagy erővel kilöködő hullámok úszó hegyekként nyargalnak a két kisdud sziget csoportjainál, mintha minden pillanatban szétszakasztással s benyeléssel fenyegetnék a parányi daczolókat. A vízelem örökös harcza, a tajtékzó hullámjáték, a bőszült habcsapkodás csak egy bizonyos irányban, de könnyen téveszthető úton engedi meg a merész hajósnak a partokra szállást; — s ha ez irány, e meg nem jegyzett, csupán óvatos vizsgálódás és tapasztalat nyomán vágott út elhagyatik: jaj azon merésznek! Az örvény óriás polypkarpjai ellenállhatlanul sodorják azt a halál legiszonyúbb öblébe.

Bámulatos ellentét, különczszerű sors- és természetszeszély tűnik föl a lélek előtt, ha valaki e pár szigethez közeledik. Az egyik az ős teremőerő

műve, melynél fogva hullámoktól borított hegy vulkántüze, megúnvá a víz uralmát, egy „legyen“ pillanatban mint szörnyű czethal fölüté fejét az eget szemlélni; — a másik a korallférgek ezredéves munkája, hol a milliárd parányok a kőcsipkéket izenként egymásra halmozva, végre egy kemény területet emeltek a habokra, mintha versenyzésül állítják oda az élettelen természet műve mellé. Amaz szép és gyönyörteljes, mintha égből letekintő angyalarczot mosolyogna vissza a tenger gyémánttükre; — emez pusztá, szegény, élettelen, hasonlóúl a csontvázhoz, melyet a mélység nem túrva keblében, a sík felületre től. Ott a még illetetlen szűz föld buján ontja szét áldásait. Mit csak a délkeleti ég alj szépet és ragyogót előteremt, minden össze van ott vonva, mikéntha Aphrodite ülne a hullámokon. A nap égető hevét zöld berkek sátora szűri át a mező bársonyára; az élőfa saját gyümölcsétől kövérítettik, s az új virágrügy nem várva be azok lehullását, már földuzzad és szétfoszlik; a mezei virágok tarka serege mint tündéerkéz által elszórt ezerféle színű gyöngyök, ragyognak át a sötét fűszőnyegen. Hús lombok közt ül a tarka kolibri s a csattogó canariai veréb, uralkodva torka hatalma által a zúgó örvény hangján. Alattok szelíd vadak pihennek, s miliárd fényes rovarok sietnek mindenfelé. A sugár palma s a kókusz rengő koronája büszkén tekint a füge-, narancs- és citromcsemetékre, melyek a szemet vakítják égő aranyalmáikkal; s az éjszaki részen föl-toluló hegyhátból kiomló forrás átfutva a szigetet, mint szőke gyermek, egykedvű pajkossággal szökik az örvény hullámai közé. Úgy látszik, mintha több kincset pazarolt volna ide a természet, mint megnyit e kis világrész sokáig elbirna: azonban a gazdagság ki nem fogy, a buja tenyésző erő nemhogy lankadna, sőt szünet nélkül növekedni látszik.

Kietlen, puszta, sőt iszonyú a másik sziget arculata. Itt a kemény, kőszerű fonadék csak némileg van porhanyó földréteggel borítva, melyet részint a csapkodó hullámtáncz, részint a koronkénti vihar fölragadva, a másik sziget talajáról ideszórt és rátapasztott. Némely helyeken egyikét szál fű nő a vékony földrétegen, — néhány bokor, melyeknek magvát az erősb szél ide kapta, szigorú tenyészetre kárhóztatva a porondnélküli felületen. Sok helyen azonban még kiállanak egészen a korall éles szálai, s a tenger sós habjai fénylenek nyilásaiban. Gyakran, ha a vész üvölt s a tenger szokatlanabbul háborog, a föllázadt hullámok átsepernek az egész szigeten, s földülják a működő tenyészet több évi erőködéseit. Ilyenkor azonban a habokkal tovasodott kagylók és halak maradnak zátonyon, csakhamar elrohadván s a nap hevétől undorító büzt terjesztve szét. Semmi élő sem lakja a kopár térséget. — Mit is keresne itt élő lény? Itt nincs, nem is lehet semmi táplálék. Csak néha-néha vettetik ki a sós habokból egy-egy csiga, — vagy az örvény visszaverődött tajtéka hoz egy-két gyümölcsöt a partra, mely a szomszéd sziget fájáról történetesen a tengerbe hullván, ezer keringés után összeroncsolva s legtöbbször már elromolva a nyomorú partokhoz úszik.

E pár sziget az elszámláltak miatt csaknem egészen ismeretlen mind az utazók mind a földírás előtt. Azon egyikét egyén; ki a hozzájuk kötött eseményeket ismeri, gyötrelmek szigeteinek nevezi azokat.

Mi oka, mi eredete lehet ezen névadásnak?

Ezelőtt mintegy évtizeddel egy angol, árúkkal terhelt kereskedő hajó utazott a szigettengeren Ázsia partjai felé. Az évszak azon része volt, midőn a nap győzedelmes vezérként éjszaki utjából meg-

térve dél felé siet. A hajó nem igen messze lebegett a mondott szigetektől, — csak lassan haladva kitűzött célja felé. Népét tartós és iszonyú szenvedés gyötré, oly gyakori a tenger utazóinál — az égető szomjúság. Édes vizük részint elfolyva, részint elromolva, a népség száraz, epedő ajkakkal, csüggedten, kimerült erővel készült a halálra, s csak néhány erős hitű és testalkatú végzé a hajó körötti foglalkozásokat. Azalatt, míg némelyek könnyöggel fordultak az ég felé, a hajókapitány látcsövén szemlélve a legközelebbi szárazt, a két különcz szigetet pillantá meg. E szigetekről csak annyit tudott, hogy közelükben erős tengeri örvény inti vigyázatra az utazó hajókat, s bár ilynemű szárazföld nem nagy reményt adhatott a veszélylyel küzdőknek: mégis, hogy semmi se maradjon kísérletlenül s a népséget némileg megnyugtassa, fölszólítá a matrózokat, ötven font sterlinget ígérve a vállalkozónak, kik megkísérlelik a távolról látszó szárazra evezni, s még ötven fontot hozzá, ha igyekezetük sikerülve, a szigetről ivó vízzel örvendeztetik meg a kimerült hajónépet.

A kitűzött díj megtette hatását. Rögtön három evező-legény vállalkozék, köztük John, a legbátrabb s egyszersmind legbecsületesebb a matrózok számában. A hajókapitány kitünőleg kedvelé a szorgalmas, magába vonult ifjút, s kedvetlenül szemlélé távozását, jól ismerve egy ily vakmerő vállalat iszonyú veszélyeit, — a csaknem bizonyos halált.

Azonban a szükség kényszerítő hatalma elfojtá az emberiség szavait. A könnyű csónak vizre eresztették, s a három bátor daczoló gyorsan tova evezett.

Ügyesen erős karokkal tarták a hajót egyenes vonalban a kétfelől tajtékzó hullámok között. Nemsokára a távolban eltűnének.

Tizenhat óra elfolyása után fris ivóvízzel ter-

helve érkeztek meg az örömben könnyező hajónéphez.

A szerencsés vállalkozók hosszas csevegéssel meszelék el, miket láttak. John, szokása szerint, hallgatott; — azonban látható örömmel tevé el a kifizetett díjt szekrényébe.

Az erőteljes, de nyugodt, tiszta lelkű ifjú szeretett. Szülőföldén, a kised falucskában, hol anyja élt, egy fiatal leányka lakott, alig tizenhat éves s szép miként a legszebb angol hölgy. A mély melancholiájú John azonban soha sem szólott a leány előtt szerelméről, — hihetőleg, mert, mint szegény matróz, nem akart addig föllépni, míg egy kis pénzvagyont nem szerzett, jövőjét s házasságát biztosítandó. Azonban e hallgatás daczára szerelme nagy és forró volt, mint égő tenger. Ez érzemény, ez eszme vitte őt távol tengerekre, ez adott erőt és bátorságot a nagy merényre, mely dúsan jutalmaztatva, reményt nyújtott a lágolón óhajtott kincsnek minél hamarabb birtokába juthatni.

A hajós nép fölfrisülve vidáman folytatá nagy utját. Elérték baj nélkül Ázsia partjait, s itt eladva árúikat s másokat vásárolva viszont, mintegy pár hó elteltével a rakott gálya a Temze hajjain London kikötőjében állapodott meg.

A fiatal tengerész sietett eladni hozott gyarmati czikkeit. Pénzét, mely takarékosága által most már kétszáz fontra ment, gondosan eltevé. Kapitánya melegen szorítá meg kezét a búcsuzónak, felszólítva, hogy, ha új tengeri útra kedve leendne, egy hónap múlva jelentse magát — s déli Amerikába fognak hajózni. John gyöngéden mosolygva rázta fejét, — s aztán távozott.

Londonhoz alig egy mértföldnyire állott a kised falu, hol édes anyja lakott. John arczát kétszeres láng hevíté, — s szívében az öröm madarai

röpködtek, midőn a faluhoz közeledett. Végre föl-nyitá az alacsony ajtót, mely a kised ablakokkal jelelt házacskát elzárá. Anyja egy széken a bibliát olvasta, midőn a rég látott fiu ölébe hullott.

— John, te vagy? te vagy-e? kiáltá az öreg Hannah, alig hívén saját szemeinek. Isten bocsásson meg, mint megijesztél, rossz fiú, és sirástól remegő ajkakkal csókolá meg számtalanszor a napbarnította szép férfias arcot.

— Anyám, visszajöttem ismét, megtartott az isten, mert téged szeretlek, s ő is szeret engem; — megjöttem anyám, s többet nem is távozom el kis falunkból, rebegé az erős ifjú, mialatt egy pár könny esett a kék szemekből az öreg redős kezeire.

— Nem távozol többé a tengerre? Óh ha ez való volna fiam! felele az anya. Lásd, valóban én már öreg vagyok. Azt hívém, most sem érem már meg visszatéréseidet. — De hát — fiam, talán valami szerencse ért? különben. . . .

John szó nélkül, ragyogó szemekkel rázta az avult asztalra erszénye tartalmát.

Az öreg alig hitt saját szemeinek.

— Mi ez, fiam? kié e sok pénz? Óh istenem, ne vigy a kisértetbe! — Hisz ez nagyon sok. Menynyire megy John?

— Kétszáz font, felele az ifjú, kérkedő-örömmel.

— Kétszáz font! kiáltá Hannah, összecsapva kezeit, hiszen atyád halála óta kétszáz pennyt sem láttam egy rakáson. Reményilem, hogy ha mind a tied? igaz uton gyűlt, úgy-e John?

— Szorgalmam és vállalatom gyümölcse, válaszolt a tengerész.

— És mit csinálsz most e sok pénzzel, fiam? Hiszen ezzel csinos üzletet kezdhetsz, ha úgy akarod, kérdé a fia szerencsésjén már jövő gazdagságon álmodozó anya.

— Hát megházasodom, anyám, felelé John határozottan, de előbb egy csinos mezei jószágot akarok bérelni.

— Azt valóban jól teszed, válaszolt a nő, szeretném már, ha ifjú nőt és unokát látnék mellettem. Én nem birom többé a ház terheit viselni. — Lám szomszédunk is, Whiskins úr, ki annyit papolt a házasság élet ellen, most asszonyt vitt a házhoz. Nem is gondolnád, John, az ötven éves kamasz mily szép feleséget kapott, folytatá csevegve az öröm miatt egészen elmébe kaptatott aggnő, no, találd ki John: kicsoda az új asszony, s kérdő tekintettel nézett fiára.

— Nem tudom, szólt egykedvűen a tengerész, kinek gondolatai, azt vélé, egészen más tárgyon szalngtak, mint a Whiskins úr házassága.

— Az igaz, hogy ugyancsak szereti is ám nejét, s a szegény leány vagyonos férjet kapott. — No nem gyanítod? — a legszebb leány falunkban, kinek bizony a cityben is nehezen akad párja.

— A legszebb leány? szóla fenakadt lélekzettel az ifjú. — Anyám.

— Ej no! mily ügyetlen vagy. Clárát értem. Úgy hiszem, alig volt nálánál módosabb arcz környezetünkben.

Az elgyöngült öreg szemek nem láthaták, hogy John arczát sebes láng futá át, aztán rögtön elhalványodott, mintha halott ülne az asztal mellett.

— Clára? — rebege az ifjú, Clára? s erős teste, mint földrengés, rázták a korhadt széket alatta.

— Igen, igen, szóla mosolygva Hannah, én is ott valék menyegzőjükön, azt a nagy schawlt tettem nyakamba, melyet előbbi utaidról hoztál. Mennyit gondoltam rád akkor John! Nem is hittem, hogy oly hamar legyen reményem a te lakadalmadhoz is. — De hát mi lelt, fiam?

John csak a beszéd első szavait hallá, aztán sötét zürbe olvadt egybe lelke előtt minden eszme, szemei elhomályosodtak, s hirtelen fölugorva ülőhelyéről öntudatlanul, ingadozó léptekkel rohant kifelé.

Az ördögbe, isten bocsá', igazítá a jó asszony, alig hallhatólag, fiának hirtelen távozását észrevéve, ez a ficzkó bizonyosan a csinos menyecskét szerette volna. Hm hm, nem csoda, magam is helybenhagyom izlését. — Aztán darabig gondolkozott, Eh, talál még elég leányt a világon, vigasztalá magát elvégre. A fiú szép, pénze van, nem lesz elutasítva akármelyik környékbeli bérlő házától. Ezt mondva felállott, s a konyhába tipegett, hogy fiának kitelhetőleg jó ebédet készítsen.

A szív, bármily forró volt, végre kihűl, ha eljönnek az aggkor napjai. A tűzhányó hegy, mely magasan áll s lángtengert ont méhéből, hogy azt hinned, égremenő üszkei leperzselik a holdat és csillagokat, ha századok múlva kialszik: tetejét hó és jégsziklák fogják borítani. Az aggnő vagy nem érezte soha a szerelem valódi tűzerejét, vagy a szenvedélyek kihúnytával többé fel sem tudá fogni azoknak emésztő, romboló hatalmát.

Két nap múlva az ifjú tengerésznek alkalma volt látni Clárát. Ő még szebb, ingerlőbb volt, mint azelőtt, hasonlóul a hajnal virágához, mely az esti bimbó takaróiból az éj homálya alatt félig kibúvik piros testével. — Ámde a szép nő nem volt, nem lehetett boldog. A jószívű, de komor és hideg férj oldala mellett csak fel valának korbácsolva szűz almukból az ifjú kor szenvedélyei. A dús tenyészetű növény hideg földbe vala ültetve. Sivatag jelen, s még szomorúbb jövő!

Mi édesebb, gyorsabb hatású a szerelem szavainál? Mi égetőbb a szív lángjánál, mely alig sejtve, az arczról szemekből arczra és szemekbe lopja ma-

gát, mely mint a forró láz heve, titkon de hirtelen szétárad az egész test idegein? — mely mint a villanyszikra, átpattan, s egy pillanatban éget és átráz? — Szavai, mint a kénköves tűz cseppjei, egy perczen behatnak a csontokig, s kioltani hasztalan kísérted meg.

Néhány pillanat, egy két szó elég volt meggyőzni Clárát az ifjú tengerész határtalan szerelméről. A nő előtt most feltűnt egész teljességében a megnyerhetendett, de most elvesztett boldogság ragyogó arcza. Eddig csak szerelmet nem érzett férje iránt; — most gyűlölni kezdé azt.

Ha az érzelem, mit benne John szerelme felköltött, még nem hágott is föl a valódi szerelem magasságaig: de egy még szabadon álló szív forró ragaszkodása, a koros férj iránti utálattal egyesülve, mindenre képes lehetett, mi különben csak a legőrjöngőbb szenvedély szülötte lehet.

Azonban a derék ifjú észrevevén a női szív közeledését, nyilváu látta, hogy a végpont ily körülmények közt oly veszélyt rejt, melyet elkerülni vagy legyőzni nem lesz a léleknek elég ereje. — Határozata gyors és erős volt, mint lelke. Távoznia akart, távoznia kellett, s talán örökre.

Anyja és Clára hasztalan iparkodtak őt elvonní föltételétől.

Az idő elközelgett, mikorra a kapitány őt egy új utra felszólítá. Hozzája akart menni Londonba.

Midőn a távozást megelőzőtt napon Clárától búcsut vőn, jól látta, hogy a máskor vidám nő kedélye sötét, szórakozott. Lelke, mintha valamely szomorú képen merengne, mintha nem akarná fölfogni az elválás fontosságát. Gyöngéd keze remgett, midőn azt John megszorítá: de másként a búcsu hideg, élettelen volt.

Sötét, ködös éj feküdt Anglia felett. A késő ős

azon napjai folytak, melyekben az egészségtelen vízpárazat ölö szellemként nehézkedik a szigetre. Ilyenkor a bús, fojtó lég egész a lélekig hat, s azt is megvesztegetni látszik. Ilyenkor a rabló szabadabban és biztosabban úzi keresetét, az életűnt komor nyugalommal megy a halálnak, az öngyilkosságok napirenden vannak, s a sötét tervek gyorsan tenyésznek föl.

A távozandó tengerész már készen volt az utra. Anyja sok sirás után, egy kissé pihenni dőlt, s aludni látszék. John egyedül volt éber szerelmével, mely keselyűként szívébe vágta körmeit. Éjfél órája közelgett. A mécs halványan pislogott a kis asztalkán. Egyszerre az utcára nyíló ablaktáblán gyöngé kopogás lőn hallható. John figyelni kezdett. A hang ismételteték. — Lassú léptekkel, nehogy anyja fölédredjen, közeledett az ifjú ablakához, s halk hangon kérdé: ki az?

— Én vagyok, felele egy remegő női hang, mely John egész idegzetét villámként rázta keresztül, be akarok menni.

— Nagy isten, suttogá rémület hangján az ifjú, ez ő! — s fölkapva a hamvadó mécsset, dobogó szível sietett a konyhaajtóhoz.

Az ezerféle érzelmek közt, melyek lelkén tűzkigyóként átfutottak, magasan állott a fájdalom és és szánat a szerencsétlen nő iránt, remegve, hogy e tévedés megbecstelenítendi az imádottat.

— Az istenért Clára, mit akar ön? susogá John az ajtóhoz érve. Térjen vissza. Ha férje — ha a világ megtudná —

— Nyissa föl, nyissa föl ön John, zengé az esdeklés hangján Clára, segélyre van szükségem.

— Az ég szerelmére, mi lesz ez? sóhajtja John, s az ajtót fölnyitá.

Mintha letört liliomot ragadt volna be a fer-

geteg, halvány arczczal gyorsan szökött be az ajtón a nő, s egyenesen a nyugvó ágyához futott.

— Hannah, Hannah, az égre, segítsen. Férjem beteg, iszonyú beteg, haldoklik. Óh talán eddig már — s a kebel legmélyéről jövő fuldoklás, mely azonban a lélek iszonyú helyzete miatt sirássá nem szelídülhetett, elfojtá a további szavakat.

— A Jézus szent szerelmére, hát mi történt? kérdé a jó Hannah, elrémülve, s alig tudván magához jöni a hirtelen fölriasztás után.

— Óh Hannah, ő szenved, irtózatosan szenved; én nem nézhettem már tovább kínait, szóla fejei kezeit tördelve Clára. Menjen, jöjjön ön hozzá. Óh ő meghal, bizonyosan meghal, folytatá arczát elfödve, mialatt tagjain lázszerű remegés futkosott, mint kit halálra kárhoztatnak.

— A mindenható legyen irgalmas! fohászokodék az aggnő, mintegy könyörögve magában a szenvedőért, mialatt gyorsan rántá magára meleg felső öltönyét, ottan-ottan szájalomteljes pillanatokot vetve a gyönyörű segélyt kérőre.

John némán álla a szobában, ezerféle gondolatokkal agyában.

Az éj komor volt és hallgatag. A sűrű köd összefolyt szellemárnyakként borítá a kisdud falut. Csak néhanéha hallatszék a távolból egy-egy kutya-nyonítás, mintha a hú állat meggyilkolt gazdája sirja fölött ordítana.

Végre Hannah felöltözött.

— Jer, leányom, — szóla gyöngéden Clarához, megfogva ennek remegő, hideg kezét, — az úr segíni fog, — bátorság, — Jer! s indulni kezdett.

Clára öntudatlanul, gépszerűleg követé őt az ajtóig.

— Ah irgalom istene, sikolta itt kétségbesett hangon az ifjú nő, s eszméletlenül rogyott a földre.

Segélj rajta fiam, szóla Hannah fiához, ki vilámként az elalélnál termett. Én megyek. Ha magához tér: vezesd őt utánam. Szegény asszony! tevé hozzá a női részvét nyomán. Aztán távozott.

John fölkarolá a tört testet s egy karos székbe helyezteté. Önmaga a szenvedő mellé térdelve hosszan nézé a szép lilimarczot, mely mozdatlanul pihent a szék puha vánkosán, s csak némely öntudatlan fájdalom kínos rángásai jelentvén rajta az életet, — fájdaloméi, melyek iszonyúságuk miatt nem halnak el még az aléltság perczeiben sem, — hanem mint élő álm tovább folytattatnak, vagy, mint tél fagyában a gyökér, életben maradnak, hogy újra meg újra fölvirágozzanak.

A mécs parányi lánggal égett a szép nő arcza előtt, — mint midőn az első csillag reszket az esti halványkék horizonon.

Midőn a távozó aggnő léptei elhangzottak, Clára fölpillantott. Körüljártatá szemeit, de eszméi még zavartak valának.

— Clára, szóla John meleg hangon az ébredő-hez, térjen magához. Óh istenem, ön nem maradhat itt sokáig. Vegyen erőt.

Az ifjú nő észrevevé az előtte térdelő ifjat, a mint ez forró arczát az ő nyugvó hideg kezére fekteté.

— Távozzék, — menjen ön tőlem, szóla rémtület és esdeklés hangján, — az istenért távozzék. Nem nézhetem önt. Óh, mint fáj! — Mit tettem; — Én szerencsétlen vagyok! — s mintha ijesztő kép állna előtte, elfordított arczát kezével takará el.

— Mit mond ön? mi ez? szóla felugorva John. Clára! itt nincs idő — az istenért, férje e perczen —

Mintha mérges kigyó harapott volna a nő keblébe éles fogaival, sebesen pattant föl e szavakra ülőhelyéből, s hirtelen térdre omolva érthetlen igé-

ket kezdett rebegni. Hófehér kezei mint két márványkereszt nyúlának ég felé. Úgy tetszék, hogy halkán imádkozott.

John lelkén egy iszonyú sejtelem lángja villant föl, bolygó tűzként, hogy utána ismét sötétebb legyen. Sejtelem, minő gyakran támad, habár az elme annak szülő okairól nem tud számolni. Sejtelem, melynek eredete egy sötét chaosz, s mely miként divinatio, inkább magából a lélekből, mint a körülmények felfogásából s összevetéséből fejlődik ki.

— Clára, a mindenhatóra, szóla az ifjú, reszkető ajkakkal, mialatt arca halálszínt váltott, egy, csak egy szót — mert megőrülök. Clára, folytatá szünet után, a fölállott nő elé lépve, s arczára függesztve férfias szemeit — mit tett ön — ?

— Csitt, csitt, kiálta Clára; egy szót se szerencsétlen! El el innen! s egy pillanat alatt elhagyá a kisded szobát.

John darabig mozdulatlanul álla, aztán eloltva hirtelen a pislogó mécset, sietett a szerencsétlen nő után.

Midőn a beteg szobájába értek, már akkor Wiskhint úr a halállal küzdött. Iszonyú kínok közt hanykódott ágyában, s arczát ismerhetlenné torzíták a benső égő fájdalmak. Egy orvos, lelkész és a jó Hannah állottak mellette.

Clára zokogva vetette magát a haldokló ágya előtt a földre. John némán és merőn nézte a szenvedőt; szive erősen vert, mintha villámcsapások sújtának mellcsontjait.

Reggelre Whiskint úr megszűnt élni.

Míg az illetők a holttest körött foglalkozának, a fiatal özvegynőt szobájába távolították, csendesen közeledett John a boldogtalanhoz. Félórai titkos beszéd után, melynek csak az ég volt tanúja, mindkettő fogadást és kemény esküt tőn egymásnak.

Harmadnapra a halál előestéje után, s a temetés előtt a hatóságtól küldött férfiak jelenének meg az özvegy házában. Egy orvos fölbontá a holttestet, megvizsgálá a benső részeket, s ki lőn mondva hitelen, hogy a halál megmérgezés miatt történt.

Clára a temetés után rögtön fogságba vitették. Hannahnak nem volt ideje a gyorsan kifejlett eseményekről fiával értekezni, mert az ifjú tengerész, határozatához híven, az elfogatás után csakhamar Londonba utazott.

Kevés idő múlva elterjedt a hír Whiskint úr erőszakos haláláról. Mindenki meg volt győződve az ifjú nő bűnéről, bárha őt különben mivel sem tudák vádolni: — de a nép gyanítása ritkán szokott tévedni. A bebörtönzésén kívül hire járt, hogy John mint bűntárs önmaga jelenté föl magát a rendőrségnél.

És e hír egészen való volt. Ő nem akart jobbnak látszani, boldogabb lenni, mint a legkedvesebb lény, nem akart tőle elszakadni életben, halálban.

Gyönyörű gyöngesége a szerelem legmagasztosb erejének, szép tévedés az erkölcsi érzet és büszkeség utáról, mely mint csigában a gyöngy, mint a csalogány panasza, vagy az ég villámos boszúja, megható és nagyszerű. És különben is mi egyéb az erény és gyöngeség üres szavaknál? A szív csak megható erős szenvedélyeket, s ezek alapján felnőtt határozatokat és tetteket ismer. Nevezzétek ezeket erénynek vagy gyöngeségnek az mindegy.

Néhány nap telt el, a vádlottak ügyében még ítélet nem vala hozva. John egyedül volt börtönében, midőn törvényszolgák léptek be, s egy feltügylő kíséretében elvezeték.

Egy szegény külsőjű, kis alacsony háznál állapodának meg. A jószívű feltügylő elmondá a fogoly

ifjúnak, miszerint ott anyját találandja. John remegő léptekkel nyitott be a sötét szobába.

Hannah feküdt ott egy ágyon, betegen, elalélva. A bánatos nő, meghallva gyermeke gyorsát, Londonba sietett. A fáradság és fájdalom kimeríték utolsó erejét. Kevés pénzét fia holléte iránti tudakozásra pazarolta. Egy ügyvéd végre föl találta a vádlottat, és sikerült néhány pillanatra törvényszolgák kíséretében a haldoklóhoz vitethetni.

— Anyám! kiálta szívzaggató hangon John, meglátva az ágg szüle halvány sárga arcát, s ágya előtt térdre roskadott.

A gondolataiból föl rázott nő sokáig merőn nézett fiára, aztán szóla:

— John, édes gyermekem, azt mondják, de én nem akarom hinni, hogy te fogságban vagy, sőt el akarják hitetni, miszerint magad jelentéd föl bűnödöt. John, egyetlen gyermekem, mondd: úgy-e az emberek hazudnak?

A szerelmes ifjú anyja lecsüngő kezére hajtá homlokát, szemeit vagy könnyeit akarván elrejteni.

— Való anyám, minden való, felele sóhajtván.

— Nem, nem, ez hazudság, kezdé nyers hangon a nő. Ezt te nem tehetted. Téged nem úgy neveltek. Te az én vérem vagy, saját tejemet szívtad, s életemre még a legundokabb rágalom sem képes homályt vonni. John, te nem lehetsz gonosztevő. Micsoda ok, mi gondolat vihetett volna a szörnyű tettere?

— Óh, anyám én szeretem őt, az örülésig szeretem, e boldogtalan szenvedély ragadott vétekre.

A beteg nő hirtelen fölüté fejét, ülő helyzetbe tévé magát s mintha új eszme villant volna föl agyában, gondolkodni látszék.

— Nem, John, szóla aztán meggyőződés hangján, nem bűnre vezetett a szerelem, hanem azon

áldozatra, hogy a hálátlan nő gonoszságát és szenvedését némileg saját bukásoddal enyhítsd. Te az ő sorsában akarsz résztvenni, jól látom. — Gyermekem, folytatá aztán ismét azon lelki emelkedettséggel és ékesszólással, minővel csak szerelem vagy szülői fájdalom tudnak beszélni, gyermek, most itt állasz anyád halottas ágya előtt. Eltűröd-e, hogy azon fájdalommal menjek sírba, miszerint egyetlen szülöttem vagy gyilkos volt, vagy ártatlan ugyan, de anyja előtt hazudott, hazudott kedveseért, egy hűtlen hitvesért. — John, nézd meg arczomat, nézd és lásd meg, hogy édes anyád utolsó fájdalma s a közel halálszín nem erősbek-e kimondatni veled a valót, mintsem a gyalázatos nő szép szemei, s az egykor reménylendő élvezet, gyalázatba keverni nevemet, nevedet? — Anyám ne többet, ne többet, kiálta fuldokolva az ifjú, — kétszeresen téped szét szívemet.

— John, tudod-e, képzeled-e, folytatá még erősebb hangon a beteg, hogy ha anyádat meg nem nyugtatod, e bűn nagyobb lenne a gyilkosságnál, tudod-e szerencsétlen, hogy anyád lelkét gyilkolnád meg?

A boldogtalan ifjú lelke lázadt tengerként hánykódott e szavakra. Kínja iszonyú volt. Halkan emelte föl fejét s körüljártatá a szobába. Ott állának a törvényszolgák és felügyelő. — Eszméi fájdalmas ködén Clára képe tűnt föl előtte. Egy gyanítás villant át lelkén: nem cselfogás-e ez összejövetel, hogy őszinte vallomása kihallgattassék. E gyanítás tán nem volt egészen alaptalan, s hogyan engedhette volna szive egyetlen kincsét a büntetésnek a nélkül, hogy ő sorsát osztaná.

— Anyám, szóla John idő múlva tompán, az ég irgalmazni fog, de én bűnös vagyok.

— Tehát, csakugyan, — így kelle lennie,

kezdé Hannah látszó nyugalommal. Az ég áldjon meg, fiam, én azt kívánom. Azt hittem, jobban szeretsz, de ezt is eltűröm, én azért szeretlek John, jobban mint valaha, hidd meg azt. Emlékezzél meg rólam, ha életben maradsz, gyermekem. Lásd, én még most sem hiszem bűnödöt, — de nem szólok. Adja az ég, hogy saját szerelmed ne büntessen meg. Ez iszonyú lenne.

E szavak, melyek szelidek voltak, mint a gyermek első rebegése, s szeretetteljesek mint csillagsugár viharként rázák át a fiú kebelét. Tovább nem állhatá, záporként ömlöttek könnyei, s zokogása föld-rengésként rázta a beteg ágyát.

Hannah észrevevé fia sírását, feléje hajlott s vigasztalni kezdé a szerencsétlent. A fájdalmas anya elenyészett, helyében csak a jó, szelíd Hannah maradt, ki fiát annyiszor elaltatá dalaival, s annyiszor letörle a gyermek égő könnyeit. Az erőtelen haldokló erősíteni akará a roncsolt lelket. Száraz kezét kinyújtva, a fiúnak tömött fürtjeivel játszott, — s arcját simogató, mint egykor a szegénység boldog napjaiban, ha a kis ház előtt a nyugvó nappal ölére hajtá fia munkában izzadt fejét.

— Nem nem, ne sírj gyermekem, szóla egészen fához fordulva a boldogtalan nő, hisz te jó voltál mindenkor, nem bántottál meg soha csak egy szóval sem. Balga fiú, hiszen tudom én, hogy felettébb szereted azon nőt, s meg is érdemli, mert szép. Jer fiam, folytató sutogó hangon, csókolj meg utoljára, és súgd meg nekem, egyedül nekem, hogy nem vagy bűnös, én könnyörögni fogok érted oda fenn, mert lásd, fiam, én elmegyek örökre, el kell mennem. Fiam, fiam —

A beteg szava itt mindig gyöngébb gyöngébb lön, míg végre megszakadt. John fölpillantott; anyjáj-

nak feje párnájára hanyatlott, szemeit homályos fátyol fedé el, s ajkai siker nélkül mozogtak.

John eszmélet nélkül hanyatlott hátra.

Mikorra fölébredt, anyja nem volt az élők közt. A szerencsétlen alig tudott a történetekre emlékezni. Lelke borult, tompa volt, mint ködös éj.

Az utcán járó nép azt vélé, örültet visznek kísérei.

A börtön üres magányában alkalma volt sorsa és tette fölött mélyebben gondolkodni.

— Mindent föláldoztam érte, szóla itt gyakran önmagában, mindent, többet az életnél, becsületnél. Anyám fájdalommal ment sírjába, fájdalommal, melyet a menny minden gyönyörei meg nem enyhíthetnek. Óh szegény, jó anyám, csak még egyszer hallhatnám beszédét, s fülébe sughatnám, hogy fia ártatlan.

És kínjai idéetlen ijesztő képeket hozának föl lelkében, miként mélység fölött sötét köd rémalakot szokott teremteni.

De ez iszonyú képek lassanként eloszlanak vagy megszépültek a szerelem sugárfényénél, miként ha a rémalakkal fölvonuló felhőkre a nap veti ragyogó tűzét s gloriafényt vagy ékes szivárványt alkot az égboltozaton.

A világon mindenkor fájdalom szülő anyja a boldogságnak, s a lélekbe vetett gyötrelmagvakból tenyésznek föl az öröm illatos virágai. A szív saját szenvedései lángjában tisztítottatik meg és emelkedik föl a gyönyör égi hazájába. Az anya tán nem is volna képes érezni gyermeke iránt a lángoló szeretetet, s nem találná e szeretetben őrzöngő örömét, ha oly sokat nem kellene szenvednie.

Az ifjú tengerész boldog volt elhagyott sorsában. Minél nagyobb áldozatra emlékezett, annál ragyogóbb, magasztosb, istenibb volt a lélek kéje. Sötét sorsa és kínjai mellé a szerelem egy szép világot

teremtett, melyben teljesebb volt a rózsza, gazdagabb a csillagos ég sátora, forróbb és tündöklőbb a nap. Álmatlan éjei itt tündéralmokká tetszettek átváltozni, anyja fájdalmas szavai angyalzenévé, s érte ontott könnyei gyémántcsillagokká, melyek megválthatnának egy egész világot.

Azonban ezen boldog elragadtatásban, a szerelem ezen fanatizmusában is érezte, hogy a játékra mindent föltett, s csalódásában sorsa annál irtózatosh, annál lélekölőbb leendne. . .

Két héttel az utóbb történetek után a vádlottak elítéltetése következett. Az esküdtszék mindkettőt bűnösnek találá, s a jó nő örökös, John pedig hat évi deportatióra büntetteték.

* * *

Az ötödik világrész legnagyobb szigetén, melyet terjedelménél fogva continensnek is nevezhetünk, hol a känguruk és újhollandi kutya vagyis a dingo terem, hol a szép farkú marura s a ragyogó tollú kazuár gyönyörködtetik a szemeket, Ausztrália délkeleti partjain állanak Sidney és Botani-bay, gazdag ültetvényeivel. A hatalmas Albion évek óta szállítgatja ide azon romlottság vagy erős szenvedélyek miatt eltévedteket, kiket az állam kebeléből kénytelen kitiltani. És a szenvedélyek itt lesímúlva, a bűn elirtózva önmagától, gyakran szelíd, szorgalmas élettel bizonyítva be, hogy az emberi lélek vétkeiben nem javíthatlan, s az egyszer elbukottra még boldog élet várakozhatik.

Azonban mily lángoló, dühös szenvedélyek vannak itt csupán elnémtva, megzabolázva?! Mennyi benső ok az újabb kitörésre?! — Az ember itt kihűltnek látszó lávadarab, melyet a vulkán ideszórt, de melle belül még izzó tüzet rejt, s ha rája léptél s hideg kérgét lefosztád, hamuvá éget s veszve vagy.

A tengerparton hosszú sorral elvonuló ültetvények közt, hol a kókuspálma és eukalyptusz, a kenyérfa és pizang zöld koronái közt tarka papagájok s a csodálatos paradicsommadarak röpkednek, hallgatag boldogságban élt John csodaszép hölgyével. Clára szebb volt, mint a nagy sziget legragyogóbb kincse, szebb a tengerből kiemelkedő tiszta napnál. És John szerette őt, most is oly égőn és határtalanul, mint egykor, a nő egy kis zöld sziget volt az ifjú szerelemtengerén, mely mély és végetlen, s hullámai irtózatossá, ha nem várt zivatar csap a sziget hatáira.

Hat év telt már el. A hazájából hozott pénzösszeg és szorgalom megsokasíták John gazdagságát. Messze kiterjedt ültetvényei dúsan onták az úgynevezett gyarmati termékeket. Saját hajója hasítá a tengert Londonba vagy China partjaira.

De legnagyobb gazdagsága volt Clára és szerelme, s egy kis gyermek, ki mosolyogva ártatlanul ült a szép nő ölében, mint rózsatő mellett a hószínű gyöngyvirág.

Azonban még sem volt egészen teljes a boldogság. Clára naponként gyengült és hervadt. Arcza napról napra halványabb, szenvedőbb lett, mint a csillag, mely elenyészni akar az égboltról, melynek dísze volt.

Az orvosok az újvilág éghajlatát veték okúl, reményüket fejezve ki, hogy hazája Ó-Anglia legén újlag föl fogna frisülni. Itt e hő földrészen a női gyöngéd idegzet sorsa folytonos sínylődés s kora halál.

Clára önmaga is hön óhajtott volna még egyszer szülőtte földére léphetni. A test gyöngeségén kívül a lélek is szenvedett, szenvedé a honvágy lassan emésztő gyötrelmeit. Kétszeres ok, hogy az élet minélelőbb összeroskadjon.

Az ifjú tengerész rögtön határozott. Gyorsan megtevé a készüléteket Angliába vitorlázni, s ott fáradtságot, pénzt nem kímélve, kinyerni, hogy a száműzött nő kedves hazájába térhessen. E határozat ellen hasztalan volt Clára minden ellenvetése. A szerelem marasztó szavait s ösztönét önmaga a szerelem küzdé le keblében.

Az elválás kínjai vidám, szerencsés tengeri út által lőnek enyhítve. A hajó gyorsan haladt, mintha jó kívánatok hajtanák vitorláit. Néhány hét múlva előtte feküdt Anglia, s a hajóra London ószerű épületei tekintének le.

John nem késett s nem kímélt semmit elérni célját. Minden eszközt fölhasznált, minden utat megkísértett. Négy hó múlva kezében volt a fölmentés, engedély a visszatérhetésre. Gyermeked örömmel tevé el a becses nyereményt, s egy perczet sem késett visszautazni, hogy minélelőbb hölgyével térhessen vissza a szeretett hazába.

Évek teltek el képzeletében, míg az újvilág partjai föltűntek előtte.

Clarának megigéré, hogy szerencsés megérkezést négy ágyulövessel fogja tudatni. Azonban a boldogságban áradozó hajós meg akará lépni véletlenül a nőt, s hátrahagyva a vitorlás gályát, egy könnyű hajón futott be a kikötőbe, melytől nem messze állott ültetménye. A gálya kevés idő múlva lassan utána lengett.

Éj volt. Mint kettészakasztott szív, hidegen világitott le a félhold az égboltról, homályos ezüsthályolt vetve a földre, hogy félig eltakarja az éj édes titkait. Éjfél elmúlt, — azon időtáj, melyben a szerelem leszáll az égből s mint könnyű pillangó, körülrepkedi a földet öröm és kéj szárnyain. A madár fészkébe vonúlt párja mellé: a virág megnyitá kelyhét, hogy a kised gyümölcsre hullathassa hímpe-

rát; a kígyó feledve ölü mérget, nesz nélkül csúszott fajtajaihoz a bokrok közt, melyeknek levelein fénylő rovarok siettek leélni rövid létök szerelmeit. Minden élő pihenni vagy élvezni látszék.

Ez időperczben szálla ki hajójából John s elhagyva a tengerpartot, siette háza felé. Belépett a buja tenyészetű kertbe, mely lakhelyét körülfogá. Ott volt azon helyen, hol az elhagyott kedves hölgy élt, ki tán éppen azon pillanatban róla álmodék, rózsapirt vonva arczára az álmom édes varázsa, — ott, azon légkörben, melyet az beszítt és kilehelt. A tengerész megállott, alig bírván lecsendesíteni az emelkedő kebel dagályát. Aztán körüljárta a kertet. Minden azon rendben volt, mint távozásakor, csak a lombok valának gazdagabbak. A rózsza távolléte alatt kivirult, mintha az ő lelkének örömeit fűzte volna rá a teremő kéz. Sebesen futotta be a tekervényes utakat, ajkával érinté a legújabbán kinyílt virágokat, képzelve, hogy talán Clára ujjaival illette azokat, leült egy perczig a kiesb pihenő helyekre, mert hiszen az elmúlt este félhomályában Clára ült ott, vágyó szemekkel tekintve a tenger nagy mezejére. Aztán egy bokor mögé vonta magát, várva jeladást a hajóról. A halvány holdfény ablakába veté világát, lelke suhant be annak sugáraival együtt a nő puha ágyára, s örömkönnyei a közeledő hajnal harmatával együtt fénylettek az élénkzöld leveleken.

E pillanatban kiseded láng lobbant föl a tengeren s utána hatalmas ágyúdörgés rázta meg az alélt csendet, többszörös morajjal vetve vissza azt a távol hegyek ormai. Ez elsőt még három hasonló hang követé, s a nagy gálya sebesen közeledék a kikötőbe, árboczán emelve a világító lámpát, mintha egyszerű óriás hágdalna gyorsan a hullámokon. Most előlépett John, hogy, míg ideje volna a hölgynek számlálni a perczeket, melyek alatt a hajóról a partra s innen

házához érhet, reménytelenül omolhasson a fölzaklatott kebelre.

Egyet kettőt lépett. Szemei a kertre nyíló szemközti ajtón merengtek, mely Clára szobájába vezetett. A legmagasb öröm érzelmeit egy hang szakasztá meg. A mondott ajtó megnyílt, s a tengerész állva maradt. Az ajtónyíláson egy sötét férfi alak lépett ki; s mögötte karcsú termetű hölgy tűnék föl hófejér éji öltönyben, mintha könnyű fátyolt lebentett volna oda a szellő. A férfi hozzáhajolt a nőalakhoz, s látszólag csókot nyomva a halvány arczra, távozott.

Mindez pár pillanat műve volt. A tengerész lábai kőszoborként meredtek egy helyre szögezve. A nő még ott állta az ajtóban, a távozó utát követve tekintetével, mintha ennek elhagyott szelleme volt volna. Aztán eltűnt a szobába.

Mint viharos éjben elhagyott épület puszta fala, némán, mozdulatlanul állott John. Keble ki akart szakadni s csontjai szétfeszültek, agyán és szivén, mint tört ablakokon, hideg szél süvöltött keresztül.

De a lélek visszanyeré erejét, hogy aztán ismét annál inkább összeroskadjon. Hang, nesz nélkül sietett a férfi után s midőn azt ismét föllelé, a földre hajolva halkán csúszott nyomába, mint kigyó zsákmánya után, egész addig követségén, míg az a szomszédos ültetmény csalitjai közt egy házba eltűnt.

Több ideig fekvék a földön eszmélet nélkül. Halványabb volt a halottnál. A közelgő hajnal hűs harmata hideg homlokára hullatá gyöngyeit. Föülűt. A tengerről jövő szellő játszék fürteivel. Eszméit lassan rendezni kezdé, s ingadozó léptekkel laka felé indult.

Az iszonyúan éber emlékezet eléje tartá lefolyt élete tükrét. Föltűntek az egykori édes órák örömei, egész azon időig, midőn a gazdag ígéretről ösz-

tönöztetve, szerelmeért élte koczkáztatásával evezett a két vésteljes sziget partjaihoz.

Itt az emlékezet képei megszakadtak, s óriás csodaszülöttként egy határozat kelt föl lelkében, mely mintha égő házba villám csapott volna be, romboló lángjával fojtá el a kínok tüzét.

E határozat után nyugodtabb lőn.

Azonban idő kellett, míg a lélekerő föléje emelkedhetett a lázas förgetegnek. Szándoka volt: nyugaltságot, szerelmet színlenni, ez csaknem túlhaladá az emberi erőt, s azon feladat vala, melyet csak diadalmos, nagy lélek, vagy az egészen elstülyedt, az őrzőngő teljesíthet.

Clára ablakára pillantott. Bágyadt éjlámpa szűrte azon át világát. John kopogtatott a hölgy ajtaján.

Az ajtó fölnyílt. Clára örömsikoltással veté magát az érkező keblére. Azt vélted volna, hogy ölyűtől üldözött fehér galamb símúl az erős férfi melléhez.

Óriási önmegtágadás és lelki kín után sikerülhetett csak Johnnak, hogy a hölgyet gyöngén és hidegen átölelje. Szerelmet színlenni, hol az kialudt sőt boszúvá változott át, sokkal terhesebb föladat, mint azt eltitkolni.

Azonban a nő a viszontlátás első mámorában nem vevé észre a férfi kínos hidegségét. — Talán megbánva tévedését, szerelme új erővel lobbant föl az egyetlen iránt; — talán az öntudat és színlelés szükségessége megtompíták a különben éles női figyelmet.

— Visszajövé, visszajövé édes — édesem, rebegé csengő hangján Clára, a férj arcza felé emelve gyönyörű kék szemeit, melyeknek sugárai egy pár könnyben törtek meg. Óh ne távozzál, ne hagyj el többé. Én sokat szenvedtem. — Oly szerencsétlen vagyok, ha te mellettem nem vagy!

E szavak oly édesen, s a valódiság meggyőző olvadékonyságával mondattak, mint lágy fuvola zenéje, mely a kebel legmélyebb fájdalmát hallatja. Talán a szép nőnek igazsága volt, s bűne után, megbánva azt, forróbban ragaszkodék gyermeke atyjához. Hisz a nő, habár téved is, oly örömet visszatér a kötelesség utjára.

De e szavaknak John lelkére nézve nem volt varázsuk. A szív nem adott viszhangot rájuk, mert az üres volt, mint fenevad sötét barlangja. Karjai hidegen hullottak alá, arcza kietlen torzképpé sötétült el. Ez nem maradhatott sokáig észrevétlenül a nő előtt.

— Óh Istenem, te remegsz, kezdé Clára nyugtalanul. Mi bajod? Beteg vagy? — és lelkében kínos aggalom keletkezik, melynek eredetéről önmaga sem tudott volna számolni.

— Nem, nem, dadogá végre a kínlódó tengerész. Semmi bajom. Csak a hosszas út — a távollét — és most — itt nyelve kődarabként meredt meg, midőn a szerelem nyilatkozatait akará hazudni.

— Ah, nem szabad zordonnak lenned, szóla Clára édesen hízalgő hangon, mely meg tudta volna tartóztatni a haragvó Jehova mennyköveit. — Majd erősítő italt készítek számodra, de jer jer, addig tekintsd meg gyermekünket, ki még édesen alszik ágyában. Jer, jer.

És a nő a másik szobába vezeté a tengerészt. A gyermek említésére egy tiszta húr zendült meg az apa keblében. Arcza földerült kissé, s a nő karján alvó magzata ágyához közeledék. Clára gyönyörben úszó szemekkel tekintett férjére, s aztán távozott.

— Óh Istenem! szóla elfojtott hangon a magán maradt tengerész. Gyermekem, neked nincs, nem lesz anyád! Árván maradsz: de boszút kell állanom.

És hideg ajkaival megcsókolá a gyermek lán-
goló arcát. E csók nem a szeretet, a fájdalom, eny-
szet csókja volt, mintha a halál angyala nyomta
volna oda.

Mennyit kelle a kedves magzatnak távollétem-
ben nélkülöznie ily anya mellett, gondolá magában
a szerencsétlen apa, s ismét megcsókolá a gyer-
meket.

Ez a többszöri hideg érintésre fölébredt, s meg-
ismervén a rég nem látott édes apát, körülfogta
nyakát picziny karjaival, öleiben játszott és csacso-
gott. És a mélyen sebzett férj derülni látszott a fiú
édes beszédén, mintha vigasztaló angyal szállott volna
le hozzá. Majd előszedte a hozott ajándékokat, me-
lyeket messzeföldön vásárlott gyermeke számára.

— Úgy-e, gyermekem, szóla nyájasan, míg én
nem voltam itt, senkisémet adott neked fényes pénzt,
sem ékes bokrétát főveged mellé? szegény fiú, sen-
kisémet nézett rád.

— Ne hidd, apám, felelt a mosolygó gyermek.
Misleader úr, itt a szomszédban, gyakran megláto-
gatott, megcsípte államot, s szép játékszereket ho-
zott — óh szépeket ám! Óh nagyon jó ember ez a
Misleader úr, apám, felette jó. Én igen szeretem őt.
Úgy-e, te is szereted apám?

John arcza e név hallatára sötét, ijesztő alakot
váltott, az utolsó szavakra durván taszítá el magá-
tól a gyermeket, s a szobában sebes léptekkel föl s
alá járt.

Tehát gyermeke nem volt elhagyatva. De mily
áron?! — Inkább tűrte volna, hogy az vad állatok-
nak vettessék martalékul, mint e kedvezést és sze-
retetet.

Néhány nap telt el. John szándoka erősen
állott, változhatlan volt, mint fájdalma.

Lassanként visszanyeré a lélek szokott uralmát. Nyugodtnak látszék. Clárának alig leheté oka sejteni az életdúló vihart, mely e szinlett nyugalom alatt süvöltött. A természet kívül zöld és gazdag tenyészettel takarja el a tűzhányó hegy oldalát.

El levén határozva az Angliába visszatérés, a gazdag ültetmény eladóvá tétetett. A számos jelentkezők közt Misleader úr igérvén legtöbbet, a birtok neki adatott el. John örvideni látszott, hogy szép ültetvénye a derék fiatal szomszéd birtokába jutand, s a távozás előestéjén ismerősei, s ezeknek számába természetesen az új birtokos is, gazdag búcsulakomára gyűltek össze házában.

A hajó felkészülve pihent a kikötőben. Hajólegényei édes álmodtak az éj első felében, hogy határozat szerint, a hajnal kora szellőjénél indulhassanak. Benn a gazdag ültetvényes házában vig lakoma zajgott. John elfogulatlannak s figyelmetlennek látszott. Mintegy önkényt, de mégis látszólag történetesen fordítá másfelé tekintetét, ha az ifjú Misleader hosszan és fájdalmasan nézett Clárára, ez pedig félve kerülte annak szemeit. Éjfél felé a toastok megszűntek, a vendégek haza oszlának: csupán az új birtokos maradt még ott, miután John őt némi, a jószágot illető, utasítások adásának ürügye alatt nyájasan visszatartóztatá.

A beszélgetés az ültetvényt illetőleg hideg és közönyös vala. Az ég gyöngén szürkülni kezdett, s a keleti csillagok mint kiégett éjlámpák halványan pislogtak. Közelgett az indulás percze.

— Ön velünk tölté az éjet, szóla John a fiatal ültetvényeshez. A hajnal ébredni kezd, reménylem, e néhány perczet már nem sajnálja ellopni nyugalmatól. Ön különben is már saját házában van. Legyen ön szíves megvárni távozásunkat s bennünket a hajóra kísérni.

— Óh tiszta örömmel, mondá a fiatal, benső gyönyörrel, egy oldalpillantást vetve Clárára, melyben azon megelégedés fejezé ki magát, hogy egész a végperczig kedvesével lehet.

— Köszönöm, szóla John, meleg udvariassággal. — Mielőtt azonban elválnánk, még egy pohárt kell üritenünk együtt. Legközelebbi utamban igen jó xeresit hoztam, csupán egy üveggel. Most kiüritjük hárman egymás egészségére. Nemde?

— Helyesen, kiálta Misleader úr vidáman, ez új erőt fog belénk önteni.

John fölkelve a szomszéd terembe távozott.

— Az istenért, szóla Clára alig hallhatólag, ha férjem valamit gyanítana.

— Semmit, esküszöm, semmit. Jól látom én, felele az ifjú. De óh Clára, kegyed örökre távozik! Inkább tudna meg férje mindent, s ölne meg, mert én kimondhatlanul boldogtalan leszek Clára nélkül.

— Csitt, csitt, susogá a szép nő, egy pár könnyyel szemében. Így kell lenni. Feledjen el ön. Én helyre akarom hozni vétkemet, ki kell az eget engesztelnem.

— Az ég, — kezdé a fiatal lángoló hévvel.

— Pszt! férjem jó, vága közbe Clára megrettenve.

John belépett, egy telt üveget s három ezüst serleget hozva kezében.

— Nézze ön, szóla dicsekvőleg a fiatal csábítóhoz, ez valódi xeresi ám, itt rajta a pecsét. Oporatóban vettem utamban. És ezen szép serlegek, nemde királyi mű? Lássá ön, ha ön hasonló szép és jó nővel birandna, mint én, ön is éppen ily csecsebecsékkel kedveskednék hitvesének. — S ezt mondva megölelé Clárát, ki ekközben gyöngéd csókot nyomott a férj hideg ajkaira, aztán fölbontván az üveget, bort tölte mind a három serlegbe, s vendégére,

a fiatal birtokosra köszöntve, szájához emelé poharát, a nélkül azonban, hogy tartalmát megizlelné. Az ifjú ellenben lelkesülten hajtá ki a serleget és Clára pár kortyot izlelt belőle.

A beszéd ezután vidáman folyt érdektelen tárgyakról. Egyszerre az ifjú ültetvényes arcza halványulni kezdé, tagjait szokatlan hév és görcsös lan kadás folyák át. Rettenve ugrék föl ülőhelyéből.

— Méreg, méreg! kiálta fojtott hangon, s remegő kezét égő mellére nyomva, ismét visszarosk ada székébe.

Mind ez egy pillanat műve volt. Clára iszonyodva nézé a szerencsétlent, a mint feje a szék támláján hátravetve fölmutatá halásápadt arczát, mialatt szemei halkan lecsukódva, s az egész test mozdulatlaná lön.

— Hah! kiálta a rémült nő, — feledve, hogy ő is ivott a veszélyes üvegből, feledve mindent, — ő meghal, meghalt. Irgalmas Isten, gyilkos! mit tevé? s ezalatt az ifjú oldalához futva kezével lágyan simogatá annak hideg verejtékes homlokát.

— Clára, Cláram, rebegé tört hangon az elhúnyó, hasztalan iparkodván fölnyitni ólomsúlyú pilláit, — meghalok. Köszönöm neki, köszönöm. Úgy sem élhettem volna nélküled. — Édes — a halál — itt — mel-let-ted.

A hang megszakadt, a test hideg és merev lön. Clára szívtépő sikoltással borúlt az ifjúra.

— Ah, ördög! ordíta John, lábával dobbantva: de ismét egy pillanat alatt parancsolt a lélek viharának. Csendes lön, mint előbb. Mennyi szellemi erő kelle ily jelenetnél nyugalmat színlelni! De boszúja többet követelt, s lelke megadá az erőt ennek teljes végbevételére.

— Igen, rá nézve jutalom volna így a halál, gondolá magában, tudtam én azt, nem hiháztam.

Hála neked Istenem e hideg nyugalomért, melyben, mint ott fenn, mennykövek teremnek. Most nincs kétség — szereti őt. Nem büntetek ártatlanokat.

Csendesen közeledett Clárához, s gyöngéden fölemelé az ifjúról. Azt hitted volna, hogy halott költi föl nyugalmaiból az élőt, oly merev és hideg volt a férj arcza a nő élénk fájdalma mellett.

— Szerencsétlen, te szereted őt, szóla John tompa hangon, melynek azonban kínos reszketegségét nem volt elég ereje elnyomni.

Clára válasz nélkül, lecsüngő fejjel, némán nézett a vélt halottra, mint hervadt virág elhullott száraz leveleire.

— Te szereted őt, boldogtalan, kezdé ismét keményebb hangon a férj, kinek fájdalmas dühe még oly örömet elfogadta volna a mentség szavait.

— Igen, szeretem őt, válaszolt Clára a kín kétségbeesett elszántságával, mely fájdalmas gyönyört keres a bűnvallomásban, hogy a boszulót gyötörhesse, — szeretem őt, gyilkos! Egyedül őt, jobban életemnél, üdvömnél; s téged gyűlöllek, ki megölted őt.

Égő villámokként csaptak e szavak az ifjú tengerész szívére. A lélek, miként ingó Atlas, állott kinjai örvénye felett. Az iszonyú küzdés alatt eltorzult arcza, miként Laokooné, még borzasztóbb gyötrelmeket mutatott föl, mialatt azokat elnyomni törekedett. — Darabig szünet lőn.

— Clára, szóla ezután ismét a boldogtalan, hagyd az ingerültséget. Térj magadhoz, gondold közel sorsodra. Földi bírád előtt vagy, s nem sokára az örök igazság előtt állandsz. — Gondold meg ezt, térj meg. Talán ott fenn még irgalmat találандasz, mit én nem adhaték. Vallj meg mindent, gyónj!

A nő most emlékezett, hogy ő is ivott a borból, Résziut a halál eszméje, részint és főleg meggondo-

lása annak, hogy ő bűnös, kétszeresen bűnös, gyors visszaemlékezés első férjére, kihez most hasonló sors vár ő rá is, a jövő élet bizonytalan, de ijesztő arca egy pillanatban sújtottak lelkére, s hirtelen a fájdalomtól bűnbánatba ragadtatva, remegve roskadt térdre férje és szigorú bírāja előtt.

— Kegyelem, irgalom! sikolta a szerencsétlen, kezeit szemeivel együtt égre emelvén.

— Az Isten még irgalmas lehet, ha töredelmesen gyónsz, válaszolt John hidegen.

— Óh bocsánat, bocsánat, én nem halhatok meg; s te nem ölhetsz el. Ennyire nem lehetsz kegyetlen. Bűnömet még ki kell engesztelni, — esdeklék a szép eltévedt nő, gyönyörű arcját férje felé emelve, — kegyelem, csak még egy évig, egy hónapig. Nem, nem, ha valaha szerettél: adj még csak egy hetet.

— Gyónj, mondá John, hideg nyugalommal, kinek lelke a düh elnyomása percében, vagy most a szánalom megtagadásánál volt-e erősebb, nem lehetne meghatározni.

— Vallok, mindent megvallok, rebegé a nő. Bűnös vagyok.

— Te hűtlen levél férjedhez? kérdé John vonagló ajkakkal.

— Igen, az valék; mondá lassú hangon Clára, lehúnyva kék szemeit.

— Azon éjen, midőn én Angliából hazatértem, azon éjen e csábító volt szobádban? folytatá John.

— Igen, ő volt, felelt alig hallhatólag Clára s egy pár könny gördült végig halvány arca liliomán.

— Tehát mindent tudok, mormogá magában a sértett férj, így kelle tennem. Most a büntetés igazságos leend.

— Kegyelem, bocsánat, esdekle ismét a szép nő, ne hagyj még meghalni, engeddd, hogy megtér-

hessek, és erőködve emelkedék föl, puha karjaival átfoná férjét, reszketve függvén rajta, mint eltépett fejér lobogó az erős árboczon.

John elfordítá fejét, a mint a gyönyörű bűnös oly szorosan simúlt hozzá, hogy mellén érezhető annak szívverését. Nem akará látni az arcot, melynek minden vonása egy-egy ima volt bűneért s mely megtántorította volna még az Isten bűnboszló haragját is.

— Hah, irgalom istene, sikolta Clára erőtlenülő hangon, — a méreg! — meghalok! miközben karjai remegve hullottak alá, s teste a föld felé roskadt.

A tengerész fölfogá erős kezével a hanyatlót s halkan bocsátá a földre, miként művész a páratlan képszobrot, melyet ellenséges kéz ledöntött talapzatáról.

Néhány percz múlva Clára eszmélet nélkül fektűt az ifjú mellett, mintha mindkettőt a halál angyala érintette volna.

John darabig némán nézé a szép testet, aztán egy ajtót kinyitva, intett embereinek.

Két hű szolgája lépett be. Ezek fölfogva a két tetszhalottat, a szürkület fél homálya alatt egy fedett batardban rejtett utakon a kikötőbe vitték.

A házban senki sem maradt. A fölkészült hajó pedig megindult s vitorláit az első hajnali szellő dagasztá. . . .

* * *

Gyönyörű hajnal volt, mint akkor, midőn a mondott hajó útra indult. A tiszta ég fényesb csillagai még főnragyogtak, kaczerán tekintve a tenger sima tükreire, mely fölveté képeiket, mintha gyöngyök csillognának a mélység fenekén. A hajó ott álla horgonyain, honnan egykor John a veszélyes útra vállalkozék, hogy a hajó népének ivóvizet hozzon. Csen-

des volt minden; a matrózok még alvának, a regg első szellője, mely a kelő napot jelenti, még nem kelt föl. Csak keletről, hol a két csodálatos sziget feküdt, hallatszék némi gyöngé zúgás, az ott suttorgó örvény elhaló morgása, mely elfáradva a távolság üres útján, miként lágy pataksuhogás hangja folyt odább. A távol szigetek pontjait részint az éji félhomály, részint vékony köd fedé el, mely mint könnyű tündérfátyol nyúlt el a horizon szürkülő körvonalán. Néma csend mindenfelé, mintha e tenger a világ temetője volna.

Egyszerre a hajónak egy részén némi mozgás mutatkozék. Több egyén halkán, hang nélkül szállott a nagy hajóhoz csatolt csónakba. Aztán a köté eloldaték; néhány hajóslegény gyorsan mozgató az evezőket s hátul egy erőteljes alak ügyesen tartá a kormányt. A naszádon levők, egy nőt kivéve, mindnyájan férfiak valának, s utjuk, úgy látszék, egyenesen a véstteljes szigetek felé volt irányozva. Nem sokára a szürkület és távolság homályában eltűnének. . . .

A regg szép gyermeke rózsás karjaival félrevonva kelet biborfüggőnyeit, már fölnyújtá az égnek tűzkoronáját. Sugárai ragyogó fényvel löveltek a tenger végtelen síkjára, mintha gyémántlapra arany olvadna be. A látkör ködszegélye szétfoszlék, s a rálehelte sugárfény pirjától szétvált gomolyokban, miként tengerből nőtt feje rózsák, úsztak a vitzükör fölött. — A hajó a leirt két sziget előtt álla, melyek mögött a forrongó örvény tajtékzott. Mosolyogva emelkedék ki az egyik sziget, mint első szerelem. A reggeli szellő meghozá virágai dús illatát, s lombjai közt a madár dala versenyze a hullámok zúgó morájával. A másik pusztán és szomorún álla, miként kiégett szív, miként reménytelen élet, s partjai ösztönszerűleg szorongó félelmet s titkos fájdalmat költének föl a nézőben.

A megérkezett csónak az első sziget partjainál állapodék meg.

Két hajóslegény egy férfialakot emelt ki a naszádból, kik azt virágzó szárazra téve, ismét visszaléptek az evező mellé.

— Ilyen volt szerelmem mint e viruló part, hangzék a kormányon ülő sötét arcú férfi ajkairól, de te azt pusztábbá tevéd, mint e másik nyomorú sziget. Ily gazdag volt talán a te szerelmed is. Élj azért itt, míg élhetsz. Lásd mindennap annak arcját, kit szerettél, de soha ne közelithess hozzá. Lásd szenvedéseit, s ne segélhess rajta. Lásd iszonyú sorsát, legyen ő szerencsétlen, de te boldogtalanabb. A természet ajándékai, melyek körülfolynak, csigázzák végetlen fokra kínaidat, mert ezekkel nem segíthetsz ő rajta. Méreg legyen lelkednek az édes gyümölcs, melyet megízlelsz, — mert meg nem oszthatod ő vele, — égető tűz szivednek a forrás friss cseppjei, mert az ő ajkai el fognak epedni. Lásd őt elhervadni, kiaszni, meghalni kínban, nyomorban, kétségbeesés közt, s légy örült, s élj számos évekig, vagy légy öngyilkos. Átok, átok reád!

E szavak után a csónak kimozdult helyéből s a másik szigethez úszott. A két matróz most a bádgyadt hölgyet vevé karjaira, s halkán letevék az élettelen felületre. Ezután John hangja hallatszék:

— Miként egykor szivemen függtél most is oda fektetlek, mert e sivatag sziget az én szivem. Itt istenhez térhatsz, s kérheted az ég irgalmát, melyet a föld irántad többé nem érez. Nem akartam, hogy megtérés nélkül halj meg. — Szervedeised kiengesztelendik az eget. Térj meg, ne halj meg bűnödön.

Ezt mondva a hajó elvált a parttól s gyorsan távozék. A két elhagyott szerencsétlen hallgatva nézé annak távozását, mignem parányi pontként látszék mozogni a hullámok fölött.

* * *

Kelj, kelj stüvöltő fergeteg, haragos bánata a világtengernek, kelj föl s ordítsd a hullámok fülébe bánatod dalát, hogy ők is zúgva tomboljanak karod csapásai alatt. Lángolj a felhők sötét méhén te bossús égi tűz, s dörgésed némitson el minden haragot a természetben. Zúgjatok, üvöltsetek, ne hagyjátok füleimhez jutni a szenvedések hangjait!

Iszonyúk e szenvedések. Ha könyekben olvadnának föl: a nagy Óceán minden cseppjei kisdéd tóvá szorúlnának össze e könnyáradat előtt.

Sötét kínok napjai fekszenek a szigeteken, s az éjek miként a sirban élő perczei

De a fájdalom fohászai ide hallatszanak. A költészet magnetikus ereje látja, érzi a szenvedéseket, ha szinte ezer világot halmozott volna is közbe az istenkéz.

Jaj ilyenkor a léleknek, jaj a költőnek!

Miként az örült, ki elűzhetlen, iszonyú képet lát szüntelenül, a költő nem szabadúlhat a nagyszerű szenvedések látványától.

És ha szavakkal kísérti lerajzolni: nem talál igéket. Ott csak az érzéktelen néma természet tudna szólni, mely ha haragszik vagy gyászol, erdőket tép föl, hegyeket gördít le, vagy fölemelkedik s mint megkövült fájdalom, ezredekig néz le a sziklaóriás. A költő ilyenkor elnémul, elveti ecsetét, csupán nyomorú tört hangokat rebeg, vagy elvágja lantját magától örökre. . . .

Hány nap folyhatott már el a két bűnös fölött? ki tudná megmondani? ki számlálta volna meg a napokat?

Mennyi idő kell rá, hogy a test és lélek lerokkadását nem az évek fejlődése, hanem a kínok hozzák meg? szükség-e kérdeni? A nyomorú féreg, mely reggel életre kel, párosodik s este elvész, hosszú életet ér. Az idő a lények benső életében van.

De mennyi, mily pokoli kínok lehetnek ott egy gyúpontba egybegyűjtve, hol 40—50 év helyett néhány hét elegendő bevégezni az életet; hol a gyors napok, eltépve a szerelem virágzó örömszakát, elsorvasztják az izmokat, kiszívják a lángoló vért; hol egyik hét az ifjú fejére ősz hajakat rak, a másik összegörnyeszti a testet, csontvázvá törpíti a kellem-alakot, s kioltja a lélek minden szép erejét?!

Szegény, szerencsétlen Clára! — Bűnöd nagyobb-e vagy a rádmért büntetés?!

John szavai irtózatosan teljesültek.

Ott jár a szerencsétlen nő a legpusztább sziget szűk területén, néhány falat táplálékot keresve éhező gyomrának; mert hiszen az anyagi természet a szenvedések közt is fölmutatja igényeit. A gyönyörű teremtés, kinek szépsége királyok asztalát díszíthetné, kinek ezer kéz futna szolgálatára, most az éles korallcsipkéken szedi a tengerből kihányt csigákat, vagy azon egykét gyümölcsöt, mely a nyomorú szigetig juthatott. — Még ifjú, még szép és tele lánggal; még az élet szokott élénksége szerint kegyetlenebbnek tartja boszúló férjét és büntetését bűne nagyságánál.

Másfelől az ifjú oly szegény, oly nyomorú a buja természet körüláradt gazdagsága közt. Minő kín rá nézve a madarak vidám dala, a virágok ragyogó pompája, az eléje hajló édes gyümölcsök ingerlő zamata, a dús növények párolgó illata, óh minő kín mindez, midőn az, kiért életét adná, mindezt nem élvezheti ő vele! Minő fájdalom, hogy ő kénytelen többet élvezni mint a legkedvesebb lény! — Leszaggatá a legízletesb gyümölcsöket s megkísérté a túlsó partra áthajítani. Néhány próba sikerült, de legtöbb a tenger habjaiba hullott.

Este, midőn már a nap lángkeretét a vizek benyelték, s a nagy látkör homályosulni kezd; ott áll

mindenik szerencsétlen a szemközti parton, egymás nézésébe merülve, szavakat váltva, melyeket a szerelem ily helyzetben mondhat. Mindenik csak a másik szenvedéseit emlegeté, s mindenik titkolni akará saját kínjait. Mindaddig nézik egymást, míg az éj homálya elmosta a szeretett alakok körrajzait, s a fölöttök mosolygó csillagok álmot hintenek szempilláikra.

Halkan susogák ilyenkor egymás neveit, s alvának édes álmot. Minden boldogtalanságuk mellett fenmaradt számukra még az álmom édes csalódása. A fiatal szív vágyai teljesülésbe mentek e félélet tündér képei közt; egymás karjaiban pihentek, távol hagyák a boldogtalan partokat, hogy a fölébredés annál kínosabb legyen.

Néhány nap múlva már a férfi tört szívvel tapasztalá, hogy karja nem bírja áthajtani a gyümölcsöt. Iszonyú sors. Cláranak éheznie kelle. Az ifjú nem nyúlt többé táplálékhoz.

— Ah mindenható, szóla kétségbeesve, ő meghal, éhség, szenvedés kioltják gyöngé életét. Már látszik arczán az aléltság halványsága. Legyen. De legalább mellettem végezze életét, s én mellette haljak meg.

És a még erős ifjú elszántan ugrott a tengerbe, hogy vagy átlábolja azt, vagy a mélység fölött átúszszék. De az örvény töltéséből úszó hegyekként nyargaló hullámok e kis tengersizorost örök zajban tarták. Clára a kétségbeesés sikoltásával rogyott le, midőn a merész szeretőt a habok eltemeték.

Néhány másodperc után ájultan vettetett az vissza a szigetre.

— Szerencsétlen, kiméld éltedet, esdeklék Clára, midőn az ifjú magához tért. Ha te meghalnál, mi lenne belőlem? Mit tennék itt egyedül, ez iszonyú magányban?

Az ifjú többé nem kísérté meg a lehetetlent. Ah igen megnehezülnek a kínok perzei a szenvedők fölött!

Eljő a forró délszaki nap, midőn az, szeszélyes művészként, fölégeti, mit ifjú erejével teremtett. Az izzó sugarak lángheve szétárad mint pokoltűz. A hullámok fölforranak, a lég nehéz és fojtó mintha a világ égne, s enyhítő szél helyett vöröses samum és sirokkó, a büntető Jehova égő sóhajtása, foly a légtelenben, mely perzsel és rohaszt, mely kiszáritja a velőt s mint lobogó láng száll le a tudóré.

És eljő utána a romboló tengeri vihar. A nedves szél átsüvölt a szigeteken. Mintha sziklák szakadnának az égboltról, ropog a dörgés s a tenger remeg a villámok tüzeitől. A fölzaklatott hullámok futva az iszonyú vész elöl átnyargalnak a sivár szigeten — el-eltemetik azt s hideg, sós tajtékokat hagynak hátra szomorú területén. Nincs egy tenyérnyi száraz, nincs enyh- nincs menhely.

És eljő végre a vétek szülötte, a bűnbánat, hogy égesse, marja s tépje a lelket, iszonyúbban, erősebben, mint a samum és csattogó orkán.

A szenvedélyek végre kialusznak. A megtört test- és szellemtől elszakadnak az édes vágyak s szerelem varázsa, miként az illat elhagyja a hervadt virágot. Az álmom homályos leple többé nincs átszőve ragyogó aranyképekkel, sőt inkább sötétek azok és ijesztők, mint a haldokló látványai. Minden, minden vigasz elhagyja a szerencsétlent.

Mi marad hát még a boldogtalanok számára, hogy óvja őket az örülettől s a büntetés még teljesebb legyen?

A remény. Gyönyörű gyermeke a fájdalomnak, te szép rózsza a kínok tövisei közt, egyedül te maradsz a szerencsétlen nő kebelén.

Ámde e nő nem az egykori bűnös alak többé. A csábító szemek gyémánttüze kialudt, az arcz li-lioma és rózsája oda van; az édes száj nem mosolyg többé. Kövér karjairól leszáradt a hús, igéző termete összeroskadt, meghajlott, az egész mozgó árny inkább, mint élő emberi lény.

És a bűnbánat meghozá, minek el kelle következnie. A forró szerelem utálattá változott a csábító iránt. A szenvedélyek kialudtával a lélek tisztán állt, a kötelességérzet visszatért s nem érezhete megvetésnél egyebet az iránt, ki az elrablott kéjekkel együtt eltépte férje boldogságát, lelke szüzességét, s ki ez iszonyú szenvedések okozója vala. Többé nem szólott az ifjúhoz, nem nézett rá, bármily édes szavakkal kérte is őt a kétségbeesett szerető.

Csak a nyugoti nagy téren merengett tekintete, reményelvén, hogy vagy valamely utazó hajó vagy önmaga a kiengesztelődött férj szabadítást hozand. A nap kelt és nyugodott, s ő kora hajnaltól fogva mint merev kőszobor állott a parton mindaddig, míg a nap a vizekbe oltá fáklyáját s az est sötét függönye eltakará a messzeség színhelyét. De a boszús férj nem jött; idegen utazók pedig kerülék a vész-teljes szigeteket.

Végtére a remény is eltűnt.

Tehát a boldogtalannak semmije sem maradt, mit a halál elragadjon vagy a mi őt a halálig kísérje?

Megmaradt egy kincs, a hit, a vallás vigasztaló malasztja, e leghűbb barát, mely akkor jelen meg, midőn már az életet és szívet minden elhagyja. A reménytelen nő összeroskadva a nedves parton, éghez emelé bádgyadt szemeit, kegyelemiratot, irgalmat keresve ott. — Hite azt mondá, hogy találand azt, s könyörögni akart, forrón, égő bűnbánattal.

Éj volt. A nappal rekkenő melegét hűs tengeri

szellő fújta el, mint vigasz szavai a bánatot. A hold, mint halvány bűnbánó, jött a messze búcsújára. Az ég tiszta kúpján a csillagsereg briliánttűze égett, s milliárdszor megsokasított képeiket az át-
ezüstölt hullámok ringaták. Minden csendes volt, csak az örvény örökös egyhangú zúgása hallatszott.

Clára még ott feküdt a sivatag parton, elalélva inkább kimerültség és csüggedés miatt, mint álmot aludva. Azonban mint a félálomban homályos, zavart képek szövék át magukat lelkében. Egyszerre úgy tetszék előtte, mintha evezőcsapások halk hangja jőne füleibe, oly szép álmom, már rég nem jelent meg nála hasonló! Később ki akará nyitni nehéz szempilláit, de ez nem sikerült. Az álmokép tovább folyt. Egy magas emberi alakot vélt látni, mely sokáig szánalomteljesen néz rá, aztán lehajolt s egy gyöngye csókot nyomott homlokára. Oly édes, oly igéző, oly vigasztaló volt e csók, mint bűvhatalom átrezgette idegeit, s az addig küzdő test édes, mély álomba merült a képzelt illetésre. Clára csendesen aludt reggelig.

A nap, mint nagy oltártűz, szikrázva gyúlt ki keleten. A szenvedő fölébredt. Könnyebbnek érzé magát s tagjait erősbeknek. Eszébe jutott a kedves álmom. Azt hitte, hogy a látott alak angyala volt, hogy őt az ég kegyelmére elkészítse. Fölkelt, s a mint jobbra tekintett, egy könyv, egy imakönyv feküdt mellette a pusztán, mindentől megfosztott szigeten.

Anyjáról maradt imakönyve volt, fedelén csinos ezüsthüvellyel, gyermekkorai emlékei közt a legszentebb, legkedvesebb.

Viharzó örömmel ragadta kezeibe ez egyedüli vigasztalót, ösztönszerűleg nyomván azt hideg kebeléhez. A meglepetés első mámorában úgy tetszék, mintha láthatlan kéz, önmaga az ég hullatta volna

azt az elhagyott mellé. De később az eszmék rendeződvén agyában, visszaemlékezett az álomszerű látványra, s merész sejtelem támadt lelkében, sejtelem, mely a titkos érzelmek tüzeben hitté edződött.

— Óh Istenem, ő volt, ő volt itt, kiálta a szerencsétlen remegő gyönyörrel, és szemei élénk tűzben ragyogtak, mint a csillag, mielőtt örökre kialszik, — ő volt itt. Ő hozta ez imakönyvet, hogy könyöröghessek, hogy lelkem készületlenül ne menjen át az örökkévalóságba. Óh mindenható, tehát ő még emlékezik Clárára, ki őt megcsalta, ő gondoskodik lelki üdvéről. — Ő még — nem, nem, hogyan szeretne többé?! — De érzem azt, ő volt itt, s még el fog jőni, hogy megbocsásson vagy halálkínaimon gyönyörködjek — mindegy, ő eljövend. Vagy talán, hogy holttestemet megnézzé s eltemesse! Óh csak meg ne halnék addig, míg ő visszajő!

Aztán hosszan hallgatott; gondolkozni látszék magában.

És az ezt követő perczek komolyak és szentek valának. Térdre hullva kinyitá a kis imakönyvet és könyörgött forrón, áhitattal. Ott a nagy pusztaságban egyedül, háborítlanul adá át lelkét a szent érzelmeknek. A tenger tisztán terült el körötte mint ezüstszőnyeg, a nap, mikép istenarcz a szentegyház ragyogó boltívén, az örvény egyhangú orgonazúgásként harsogott imája alatt, és a tengeri szétfoszló köd áldozatfüst helyett sietett a menny kúpja felé. A bűnös nő ott térdelt, elomló haja gyászfátyolába rejtve halvány, kiaszott arcza. A szoborszerű mozdulatlan alaknak csak hervadt ajkai mozogtak, s egy pár tiszta könny gyémántja fénylett a szempillák bársonyszálain.

Az éj eljött, csendes álom szállott a pihent kebelre. . . .

Ismét magasan áll a nap, eltépett felhők rohanva el alatta. A nyugotról kelő szél ezüstfodrokat vert a tenger színén, mely lassan hánykódott, mint haldokló ágyában. Az örvény zúgott, s a boldogabb szigetben madarak csevegtek. Olykor-olykor e hangok közé elfáradt, kimerült nyögések nesze vegyült. A haldokló ifjú végfohászai valának azok.

Clára erő és szinte eszmélet nélkül feküdt a kemény halott ágyon, vékony csontujjaival kebléhez szorítva imakönyvét. Arczán az élet utolsó gyöngé fénye röpkedett, mint fehér estpillangó, mely rövid perczek múlva már nem él többé. Elhomályosult szemeit hasztalan nyitá fel ottan-ottan; azok nem láthattak egyebet a menny tág boltjánál, hová lelke szállandó vala.

Azonban ime ismét szokatlan zaj közelit. Evezőcsapások hangja szaggatja meg az egyforma morgást, s könnyű csónak száll a pusztasziget partjához. Egy izmos, de halvány férfi ül a hajóban, mely midőn partot ért, az érkező, letéve evezőjét, a csónak előrésszébe lépe, s hosszan nézé az előtte fekvő áldozatot.

A haldokló fölveté nehéz szempilláit, s meglátva azt, kinek eljövetele képezé az élet végóhajtását, egy halk nyögésszerű sikoltás nyomult ki kebléből. Aztán erőtlen karjaival támogatva a roskadt testet, fölült, s kezeit az érkező felé terjeszté.

— Tehát csakugyan eljövél, szóla fuldokló hangon a szerencsétlen, mialatt remegő kezei ismét aláhullottak, eljövél, így hittem, reményeltem, óhajtottam egyedül ezt még az életben. Óh hiszen hogyan is ne? Ha boszút akartál állani: el kelle jőnöd, hogy végkínaimon gyönyörködjél, s ha megbocsátnál a halál előtt: akkor az Isten hatalmának ide kelle vezérelnie. Óh Istenem, minő öröm ez rám nézve!

Míg így beszélt, John elfordítá szemeit, mert

szívszaggató volt néznie a nő kiszáradt tagjait, arcját, melyen régi mosolygó kellemek helyett százszoros halál képe ült.

— Elfordulsz? folytatá ismét szünet után Clára, tehát nem engesztelődtél még ki nemde? Úgy van, én megérdemlem a büntetést, meg iszonyú haragodat, s talán vigasztalás rám nézve, hogy sokat, mindent szenvedjek. Óh de nekem mindegy, én boldog vagyok jelenléted által, ha szinte kebledben ellenem boszúval jövel is, s örvendek ha gyönyört találsz nyomoromban, ha azért jövel, hogy végkínaim adjanak elégtételt.

— Azért jövék, hogy veled együtt meghaljak boldogtalan, szóla tompa hangon John, de e szavakat Clára nem hallá.

— Én megbocsátok a halál előtt, folytatá aztán emeltebb hangon a férj, Isten is úgy irgalmazzon. Mondd: a végóra előtt van-e még valamely óhajtásod, mit teljesíthetnék számodra? Én férjed vagyok, szólj, örök elválásunk előtt, mivel édesíthetem meg a végperczeket.

Clára e szavakra térdeire ereszkedett, szemein gyöngye remegő fény úszott, arcját hideg, de elégült mosoly futotta át.

— Kivánod talán, kezde ismét a tengerész sötéten, kivánod még egyszer látni kedvesedet? Óhajtasz mellette halni meg? Szólj!

— Nem, nem, kiálta éles hangon a boldogtalan, és vonásain kínos görcsök rángottak, nem, nem, utálok, gyűlölöm őt.

A tengerész szemeiben egy pár szikra kezde fényleni. E szikra a titkos gyönyör parányi csilláma volt.

— John, kezdé Clára, ünnepélyes hangon, van egy, miért kérlek, teljesítsd azt egykori hitvesednek,

teljesítsd a haldoklónak. Igérd meg, igérd meg, hogy teljesíteni fogod.

— Szólj, mondá John tompán.

— John, folytatá a nő mindig élénkebben, én boldogtalanná tettem szerelmedet. Rossz, hűtelen valék: pedig te szeretted. John, a legnagyobb áldozatot hozom, mit csak női szív adhat, e kérelemben. Te még ifjú vagy, s annyira érdemes a boldogságra. Mondd: szeretsz-e még? nem aludt-e ki még kebléből Clára iránt a szerelem?

— Szeretlek, mondá John, elnyomni küzdvén keblében a forrongó érzelmet.

— Óh John, folytatá Clára, ez nekem elég. Igen, szerelmed fog kísérni a halálba. De aztán egyedüli óhajtásom, hogy e szerelem szakadjon meg halálom által. John, azt kérem, feledd el engem egészen. Oly boldog volnék még a túlvilágon is irántam fönmaradó szerelmed által, azonban mégis százszor, ezerszer boldogabb annak tudatában, hogy te elfeledsz, s egy más nő karjaiban még gyönyöröket élvezendesz. John, forró, utolsó kérésem — imám ez hozzád, feledd, vesd meg a bűnöst, s keress magadnak méltó nőt, te megérdemled a boldogságot, az ég tartozik azzal neked. Óh igérd meg ezt, igérd meg, hogy keresni fogod az élet örömeit.

Clára ismét remegve nyújtotta ki karjait. John arcán fagyos, keserű mosoly vonult át. — Saját lelkedről ítélisz, szóla sötéten, az enyémet nem ismered, s nem ismerted soha, és elfordulva evezője után nyúlt.

A nő elnyomá lelkén mély fájalmát.

— Megállj, maradj még csak néhány perczig, kezdé ismét könnyörgő lágy hangon, hogy sziklát repeszthetett volna. Óh ne hagyj még el, ne hagyj el hitvesedet, ha szabad így szólanom. — Jonh, add kezedet, nyújtsd ide jobbodat, hisz én nem vagyok

többé csupán a tisztátalan, vétkes asszony; én hal-
dokló vagyok.

A tengerész oda nyújtá remegő kezét, s Clára csókjaival árasztá el azt.

— Óh John, hallgasd meg végkérelmemet. Keresd az élet boldogságát. Lásd én úgy sem számodra valék teremtve. Te jó vagy, s én rossz, elvetemült, s nem is valék szép. Találandasz kellemes, hű hitvest, ki édesekké teszi napjaidat. Óh még egyszer, igérd meg ezt nekem.

— Nincs egyéb kérelmed ennél? hangzék hidegen a tengerész szájából.

A nő megérté a hideg felelet súlyát. Elbocsátva a férfi kezét, darabig hallgatott.

— Nincs, szóla aztán oly hangon, mintha keble többet adni nem tudna.

John eltaszítá a partról hajóját. Clára kétségbeesve mereszté felé szemeit.

— Béke, béke veled a halálban, zengé a tengerész ünnepélyesen, s evezőjével lendületet ada a csónaknak.

A hajó nem nyugot felé, honnan jött vala, hanem keletnek látszott tartani.

Clára hihetlen gyors erővel állott lábaira, s teste felső részével előre hajlott.

— John, — férjem, sikoltá a szerencsétlen rekedt, irtózatossá hangon, — mit cselekszel? kiméld életedet. Ne hagyd megátkoznom még halálom előtt születésemet, az életet, önmagát az Istent. John, térj vissza!

A csónak csendesen, egyenes irányban tovább lengett.

— Béke, béke veled a halálban, hallatszék ismét édes hangon a hajóról.

— Óh mindenható, rikácsolá száraz kezeit törve

Clára, egyenesen az örvénynek tart. John, ez irtóztató. — Jőjj, vigy, vigy magaddal. Ah örök irgalom!!

A könnyű hajó most azon helyre ért, hol az örvény sodró ereje elkezdődék. Szüntelen gyorsuló sebességgel haladt az a felbőszült hullámok közt az iszonyú tölcser közepébe.

Clára hang, szó nélkül mint márványkép mozdulatlanul álla a parton, ingadozó lábai alig bírván emelni a kimerült testet.

— Clára, Clára, hangzék mindig távolabbról, én szeretlek. Nem élhetek nélküled. Az ég irgalmazzon. Béke veled. Clára! Clára.

A távolság és örvényzúgás elnyelék a többi hangokat.

A csónak ezalatt mint kipattant nyíl rohant a tengeren. Minden percz százszorosán gyorsítá futását. A tengerész ott állott merészen és hidegen, a szoborszerű mozdulatlan nőalakon merengve szemével.

Még néhány pillanat, s a hajó a tajtékzó örvényben tűnik el, fölötte egyhangúlag tördelék egymást az iszonyú hullámok.

Az élettelen szigetről egy tört sikoltás hallatszék. A szegény nő összerogyott a puszta szárazon. . . .

Aztán többé semmi emberi hang, az életnek legkisebb nesze sem vala hallható.

A két szigeten csak két hulla hevert, melyek idővel nyomorú férgek s az évszakok viszontagságai által emésztettek föl.

Több év telt el így. A szerencsétlen pár — most már csak két csontváz, még mindig temetetlenül hevert a tenger partjain. De eljött végre a világforgató vihar. — Iszonyú forgószél dühöngött, s a fölkapott vízforgatag óriás fehér oszlopként nyúlougott a két sziget fölött az ég felé. A boszús elem fölkapta a két temetetlen halottat. Az életben oly kínosan kü-

lönválasztott két szerető csontvázait gúnyosan össze-
 ölelkezteté a vihar a légben, s aztán egyenesen az
 örvény habjaiba sodorta.

Most mindhárman ott nyugosznak.

Utolsó szerelmem.

Az 184*-ik évi télszakot Bécsben töltöttem.

Ki egykor a birodalmi fővárosban hosszabb időig
 mulatott, jól tudhatja, miszerint ha az ember egy
 kissé lerázza magáról a nemzetiség és honszeretet
 édes, de szorító köteleit s némileg a világpolgárság
 színvonalára lép föl, — az a gazdag és fényes város
 kedélyes népe körében számtalan vidám órákat, sőt
 gyönyöröket élvezhet.

Ifjú valék, — ellátva meglehetősen telt tárczá-
 val, egyszersmind gazdag sőt tekintélyes házakhoz
 ajánlólevelekkel, melyek rövid idő alatt sok kedves
 új ismeretségeket vontak maguk után, úgy hogy
 végre a roppant idegen városban csaknem otthon
 kezdém magamat érezni.

A farsangi időszak élénk és vidám volt. Rendszeren
 nappal foglalkozásaimat végzém, vagy a gazdag város
 nevezetesb intézeteit, műtárait látogattam meg. Este
 pedig hol magánháznál, hol köztermekben, számtalan
 ismerősök közt találtam elszóródást a nap fáradal-
 mai után. Igy, bár igen ritka est múlt el társas mu-
 latság élvezete nélkül: mindazáltal mivel a vigalmak
 kéjeit mindenkor komolyabb foglalkozás követte és
 előzte meg, a zajosb időtöltések nem vesztheték el
 rám nézve varázsingeröket, — sőt mindenkor újakat,
 érdekesbeket volt kívánságom hajhászni.

E tekintetben megelégettem sőt beleuntam végre

a hangversenyek, thea-estélyek, álarczos bálok és piquenique-ek élvezetébe, hol mindig ugyanazon arczokkal találkoztam, mindig ugyanazon eszme-thémákat hallám, kevés variatióval elpöngetni, s hol mindenkor ugyanazon feszes, kimért udvariasággal kelle bókolni a tanácsos papának vagy a gazdag tantenak, s hideg, keresett szépségeket mondani a házi kisasszonynak zongorázásáért, táncaért, vagy kellemeiért, mely utóbbiakat azonban egybefogva sem fizetne meg a festő csak egy garassal sem.

Valamely más kör, más világba vágytam, mely különböző egyéneket és jellemeket mutatna föl előttem, hol ismeretlenül szemlélhetém a világot s ne kellene éreznem minden lépéseknél a szoros etiquette bilincseit, mely megszámitni kényszerít még azon szavakat is, miket azokkal váltunk, kikkel szívünk inkább kíván társalogni, mintsem egy másikkal.

Tehát elhatároztam magamat a nép lentebb álló rétegeit keresni föl. Ott talán nem találándok, gondolám, annyi finomságot, fényt és szellemet: de mindenestre több eredetiséget, több szabadságot — s talán, talán valamely érdekes de ártatlan kalandot.

Az utczaszögleteken óriás nagyságú papirokon valának hirdelve az itt-ott tartandó kisebbszerű tánczvigalmak. A többek közt egy pirosszinű papirra nyomott hirdetés nyerte meg rokonszenvedem. Megjegyzém magamnak a külváros nevét és házszámát, hol a bál végbemenendő vala, s este tíz óra felé bérkocsiba ülve azon helyre hajtottam.

A bementidíj hallatlan csekély volt. Én még is, ha nem gazdagon: de eléggé csinosan öltözködtem fel, s mindenestre a szerint, hogy ha kedvem jövendne, tánczsolhassak is.

A tánczterem elég tág és tisztán fölékesített vala, mikép honunkban valamely vidéki nagyobb város salonja. A falakon melyek mellett zöld posztóval

borított ülőhelyek futának el, itt-ott egy-egy keskeny tükör függő, s alattok kirúgó pakfong tartókban milligyertyák égtek, melyek azonban a fesztelen táncz által eredt légmozgástól lobogtatva félig csepegőköszerű csapokban folyának le és fagytak meg. — A faoszlopokon nyugvó zenekarzaton mintegy tíz egyénből álló hangászkar zúgott egy kissé a fülnek kellemetlen harsogással.

A terem nem volt túltömve: de szép számú közönség hullámzott a közepén — leginkább férfiak és egyszersmind fiatalok. Az ülőhelyeket hölgyek lepték el, egyszerű, fehér öltözetekben. Könnyen fel lehetne ismerni, miszerint ezen nép, kivétel nélkül, a szegényebb bourgeoisie osztályhoz tartozott, de melyet azért a legkényesebb büszkeség sem nevezhetett volna vile multitude-, vagy proletariussoknak. A nagyobb rész becsületes kézművesekből állta, kik ifjabbak és hiúbbak is valának, mintsem a társas életben nélkülözhetlen tisztaságot és illemet szem elől téveszthették volna. Az ülőhelyeken egykét kellemes arcot is pillanték meg rövid idő alatt.

Beléptemkor a táncz már folyt — egy vidám laendler, melynek kedélyes hangjainál egymást üzve rohantak a tarka párok, — miként futó éji szellemek. Én a középre állottam, azok közé, kik még nem eredtek táncznak vagy már fáradtan tértek abból vissza. Itt alkalmam volt gyönyörködni, ismeretlenül, a vidám fesztelen multság ezer alakot mutató képében.

— Sakkerlot! megszólala oldalomnál egy jó kinézésű szőke ifjonecz, ki éppen most hagyá el a tourt, — sakkerlot, — sohasem lejtettem még ily jó tánczosnóvel!

— Melyik az? — melyik az? kérdé mellette egy másik, kihez a főnebbi szavak valának, mintegy kérdőleg, intézve.

— Ott, — amott! mutogatja fejével az első, a nélkül hogy ujjait használná, — a szögletben; — úgy hiszem fehér atlasz öltönyt visel. Fűrtei szókék, mint az arany. Szép személy: de a táncza többet ér mindennél.

Azon hely felé pillanték, melyet a mondott fiatal magyará zgata társának. Egy gyönyörű ifjú hölgy üle ott, — szép kék szemei a tánczoló k során röpke de, mintha égszinű pillangócska szárnyai mozognának fel s alá. Gazdag szőke haja tekergő gyűrűkben omlott alá, mely alatt a váll és mell kisedet havasai emelkedtek. Öltönye csakugyan a leggazdagabb fehér atlaszból volt készülve s mind a nyakához szorúlt drága keleti gyöngysor, mind a gyöngéd arczbőr könnyen elárulák, hogy e nő kényesebb s gazdagabb életmódban részesült, mint a tánczterem többi egyénei. — Csodáltam, hogy eddig föl nem tűnt előttem.

Azonban alig tekinthettem őt végig egy pillanatra, már a kérdezősködő fiatal mellette termett, s könnyű bókkal tánczra kéré föl. A hölgy fölállva, a legszebb karcsú termetet mutatá elém s aztán tánczosával a siető párok után ellebegett.

Szüntelenül követém szemeimmel. Könnyen meggyőződhettem csupán a látásból is, hogy a táncz által elragadtatott Brudernek igazsága volt. Oly könnyen lejtett a hölgyecske, mintha lábai nem is érintenék a földet.

Alig vártam, hogy mostani tánczosa elhagyja őt. A hölgy előbbi helyére ült le s én tüstént mellé siettem. Kérésemre igent inte s rohantunk a többiek után.

A tánczot szerettem ugyan mindenkor: azonban soha sem tartottam főszenvedélyemnek. . . . De ily táncz elragadta volna magával még a hidegebb vérmérsékletet is. Nem tudom, hogyan léptem, — merre

mentem. A különös nő, miként bűvös tündér, miként gonosz villi sodort magával . . . s nem karjaival, nem sebes lépteivel: hanem azon könnyűség által, mely semmihez sem hasonlítható s valamely titkos delejző erővel, melyet magamnak megmagyarázni nem tudtam. E táncz bódító gyönyörrel ingerelte föl minden idegeimet, miként ittasság vagy mákony, mely édes képeket von az agyvelő hártáira. . . . Néhány percnyi lázas rohanás után fáradtan csapódtunk ki egy szögletbe.

Gyorsabban kelle fáradt tudómba szívnom a légzést, semmint tüstént szólhattam volna. Addig a karomon csüngő hölgy szemléletébe merengtem. Ő kevéssé látszott elfáradtnak: — még is azonban pihegő keble gyöngéden hullámozott fel s alá, mintha két lilimott hintázna az est szellője. Szokatlanul fehér arczát egy kis hevület rózsapírja lehelé végig. Szemeit majd rám veté, majd a tánczolók sorába mélyedtek azok.

— Parancsolja kegyed, szólítám meg elvégre, annyi pihenés után, hogy szakadozás nélkül szólhattam, — parancsolja kegyed, hogy a mamához vezessem?

— Óh nem, felelt a leányka szórakozottan, — nekem nincsen is anyám.

— Tehát kedves nénje, vagy fivére — ? kérdém ismét, nem is kételkedve, hogy a kettő közül valamelyiket mindenesetre nevezni fogja, miután mind arczvonásai, mind fiatalsága a hajadonságról tőnek bizonytságot.

— Egyedül vagyok itt, — nincsen kísérom, hangzék a hölgy szájából bizonyos tompa, merev fájdalommal, vagy pedig talán akaratom ellen gyöngédtelen kérdéseimen támadt nehezteléssel.

E reményemen kívül adott kettős válasz különösen meglepett. Ki lehet e nő? kérdém magamban. Talán valamely eltaszított, kitagadott gyermek, kit

vétkes könnyelműsége elűzött a főrangú szülei háztól; vagy inkább dús kéjelgő által táplált kegyencz — vagy mindkettő egyszersemind s most szegény, de becsületes társas körben ártatlan örömeikkel akarja enyhíteni az eladott órák fájdalmait? s mit? hátha mindez nem elég? — ha a közerkölcsiség és illemérzet által egészen kiátkozott, beszennyezett nevű nő függne karomon?!

E gondolatok közt merőn a földre szögzem szememet, — karom, mely a hölgy kezét tartá, lehányatlott. El akarám őt hagyni, a nélkül azonban, hogy gyanúmat éreztetném vele. Szétteltekinték a vigalom egyénei közt. Szerencsémre senki sem ismert, és senki sem figyelt ránk. Mindenki csak önmagával és saját környezetével vala elfoglalva.

A karomon függő hölgy észrevevé hallgatag elmerengésemet. Felém fordítá gyönyörű arczát s szemeit mintegy pajkos fájdalommal emelé rám.

— Ön gondolkodni látszik, szóla aztán elnyomott sóhajjal.

— Igen, — egy kissé elmerültem — ez már szokásom, rebegtem némi zavarral, gyanítva, hogy talán a hölgy éles elméje sejtendi néma elmélkedéseim indokát.

— Ne tegye azt ön, — óh ne tegye azt ön, szólott a nő meggyőző komolysággal, — nincs rosszabb, mint ki gondolkodni és érezni szokott. Boldog az, kinek lelke csak teng, s ha hallja is a vihar hangját, a hang elenyészttével egyszersemind el is feledi. — Mondják, hogy az ész és gondolat isteni szikra, isteni adomány. Ne higye ön — és ha úgy van: Isten nem boldogításunkra adá. . . . Sátánok azok, melyek kínnak s vérzik lelkünket. Én soha sem szoktam egy idő óta gondolkodni. . . . Nem tudok, — nem akarok.

E szavakra bámúlva tekinték a hölgyre. Ó szo-

rosabban csimpalykodott lefelé hanyatló karomba s fejét vállam felé hajtá, hogy hajgyűrűi ruhámat érinték. Aztán az előbbtől egészen különböző, vidám társalgási hangon kérdezi:

— Beszél-e ön francziául?

— Óh igen, válaszolék, s felettébb örömet.

— Tehát szóljunk ezután ezen a nyelven. Nem szeretem, midőn mindenki érti beszédemet. . . . A propos! nem orvos ön?

— Nem, felelek francia nyelven, de hát miért e kérdés?

— Lássá ön, folytatá a szép gyermek szinte francziául, én ki nem állhatom az orvosokat. Ők semmit sem tudnak s mégis szüntelen kinozzák az embert félszeg tudományukkal. Azt mondják ők, hogy a természet gyógyerőt azért adott növényekbe és ásványokba, hogy a test betegségeit meggyógyítsák. Különös! — de hát a lelki bajok kiengesztelésére miért nem rakott le eszközöket ugyanazon gondviselés? . . . Ah nézze, nézze ön, a táncznak vége van, — elcsevegtük az időt; pedig én azt véltem, hogy még e zenedarabon fordulni fogok önnel egyet.

E beszéd folyamában két tárgy voná magára figyelmemet. Azon könnyűség és szabályos correctség, melylyel az ifjú hölgy a francia nyelvet beszélé s mely mindenésetre gondosabb képeztetésről tőn tanúságot, továbbá azon sajátyszerű megjegyzés, mely egyszersmind, úgy látszék rövid élte tapasztalásából volt meritve, s melyből azonban oly egyszerre ragadtatott a táncz eszméjére. Látható vala, hogy bárminők voltak valaha szenvedései, a táncz iránt kitünő szenvedélylyel viseltetett.

Most egy sokat olvasott, tudós és különcz nőt gyanítottam társnőm személyében, ki lelke fenségében megveti a világ előítéleteit. . . . Azonban nem felelek semmit észrevételeire.

— Kegyed, úgy látszik, a tánczot többre becsüli mindennél, szólítottam meg mintegy percznyi szünet után a leánykát.

— Óh igen, óh igen, válaszolt ő mintegy kedélyes magasztaltsággal... Egykor... azonban kérem önt, ne szólítson engem máskép, csak Adelinének. Adeline nevem... ezt legörömostebb hallom, főleg az ön ajkairól.

— Hát birok én némi érdekkal kegyed — Adeline előtt? kérdezém nem minden öröm nélkül.

— Minő kérdés ez? hát hiszi ön, másként itt volnék ön mellett — az ön karján? Én nem sokra nézem az embereket... de úgy látom, ön kivétel. — Aztán ön igen jól is tánczol... De lesz ön szives velem egy sétát tenni a teremben?

— Felettből örömost, felelek, s ezzel szép kisedet kezét megfogva a fel s alá sétálók sorába vegyültünk.

Igy telt el az éj nagyobb része. Minél tovább élvezém Adeline társaságát: annál elválhatlanabb levék tőle. A sajtászerű, kedves lény legnagyobb mértékben fölingerlé, magára voná figyelmemet. A figyelem részvétté fejlődött, ez pedig ismét, hogy még többet ne mondjak, meleg rokonszenvet szított föl. Lehetetlen volt nem bámúlnom a szerelmet, mely, mint szélvésztlől ragadt láng, röpült egyik szélsőségtől a másikra. Most vidám, kedélyes beszéddel bűvölt el, majd sötét, komor eszmékbe temetkezett. Egy perczben Laist vagy Messalinát gyaníthaték benne, a másikban ismét szűz Lucréczia állt előttem alakjában. — Most kihívó pajkossággal tekintet szemembe s forrón szorítá vissza kezemet, — majd hideg, csipős gúnynyal felelt hizelgéseimre. — Gyakran a phantazia és eszmesorozat nyomán oly tárgyakat érintett, nyilatkozatai oly különcz, bizarr színben mutatkoztak, hogy hajlandó leendett bárki

is némi félszepséget vagy itélethiányt gyanítani nála: de az ismét csak rövid ideig tartott; — a következő perczben már kétségben valál: terjedt olvasottságát bámúld-e, vagy azon eredeti lélekből felforró tiszta világ- és emberismeretet, mit magasb műveltségű nőknél — de csak igen gyéren, — különböző alakzatokban találunk föl.

Az óra éjfélt után hármát ütött, — a vigalom vendégei távozni kezdenek. Adeline még egy tánczot járt velem, aztán ő is menni akart.

Egy részről fájdalommal gondoítam az elválás közelgő perczére; más felől azonban titkos gyönyör támadt bennem, ha a távozás alkalmával kínálkozó előnyöket elmémben forgattam. — Semmi kétségem sem volt az iránt, hogy az itt minden társ nélkül mulató nőt a bérkocsin lakásaig fogom kísélni. — Mindenki tudja, miszerint a nők legfogékonyabbak a szerelemre nézve a táncz közben és a vigalom után. Ekkor a vér fölforr; — a legfinomabb idegek rezgésbe jöttek, mikép gyöngéden érintett húr; a szív sebesebben dobog, a zene hangjai még édesen viszhangoznak a fül vékony hártványain s a látott ezerféle alakok elmúlt álomként röpesnek az agy tábláján. E magasztalt, nem mindennapi hangulatban minden szó tiszteres erővel hat. . . Vérem lángolt a gondolatnál, hogy majd egyedül leendek az ifjú leánykával a bérkocsiban; — a lankadt szép test mellett fog pihenni a ruganyos ülés párnái közt . . . a kocsi halk rengéssel röpít odább odább a sötét utcákon . . . senki sem fog látni . . . keze az enyémen fog pihenni . . . én forrón nyomom rá ajkaimat . . . ő pedig szorítással viszonzandja e szerelmi jelt . . . s aztán szállásáig menve talán fölvezethetem egészen magánszobácskájába . . . a mások előtt rejtett hölgyterem ajtaja megnyilik előttem . . . meglátom a helyet, hol munkálkodni vagy pihenni szokott . .

a függönyös ágyat . . . ennek dagadó hőszin párnáit, lepleit . . . nem volt eröm tovább fűzni a remények kéjmagasztos képeit. . .

Végre csakugyan eljött az idő, melyben távoznia kelle. Siettem vele a ruhatárba, hogy ráadhaszam felső öltönyét.

— Lesz szerencsém kegyedet szállására kísérni, szólék az öltözködő leánykához, nem is kérdés hangján, hanem teljes meggyőződésben, hogy ajánlatom vissza sem vettethetik.

— Óh nem, nem, válaszolt a hölgy fejét rázva, — egyedül akarok haza menni.

— Adeline, szólék meglepetve, ezt egyáltalában nem engedhetem. Ez lovagi kötelességem. . . Minő gondolat, Adeline!

— Nem lehet, — nem lehet — susogá a leánya alig felismerhető titkos fájdalommal, — így akarom. Így kell tennem, — s ezzel fölkészülve karját karomba fűzé, hogy bérkocsijához levezessem.

Minden rábeszélői tehetségem hasztalan volt. Nem fogadá el ajánlatomat.

— Jó tehát, szólék végre kedvetlenül, — engedek, de csak azon föltét alatt, ha kegyed szives lesz tudatni velem szállását, hogy magamnak megjegyezhessem.

— Ne kívánja azt ön, szóla kérőleg a leány.

— Az Istenért, Adeline, kiálték szorongó fájdalommal, azt csak nem fogja tőlem megtagadni, hogy kegyedet ez édes ismeretség jogán meglátogassam?!

— Nem, nem, szóla a hölgy látható belkűzdés közt, ön nem tudja: mit kíván. Ha tudná, hallgatna ön.

E közben megindultunk a lépcsőkön lefelé. Bámulatom és szorongásom perczről perczre növekedék.

— Tehát nem akarja kegyed, hogy többé lássuk egymást? kérdém a leányt megindult hangon.

— Nem, felelt az, némi szünet után, lassan de határozottan.

— Soha?

— Soha.

Erre nem valék elkészülve. Minél közelebb volt ez elvállás pillanata, annál kínosabban hatott rám e határozott megtagadás. Szivem sebesen dobogott s forró homlokom izzadni kezdett.

— Adeline, szólítám meg esengő hangon a kedves gyermeket. Mit véhettem kegyed ellen? Azt akarja kegyed, hogy a reménytől megfosztva megbánjam az eltöltött édes órákat, — azt akarja, hogy megátkozzam a sorsot, — kétségbeessem, vagy megőrüljek?!

E szavakra valamely galvanicus rázkódás futott végig a leány idegein, jobb kezét homloka felé emelé s gondolkozni látszék.

— Szeret ön engem? kérdé aztán felém fordítva szemeit.

— Kérdezheti ezt Adeline, szólék a szerelem hangján, — első pillanat óta, olthatlanul.

— Úgy ne kívánjon engem többé látni, válaszolt Adeline. Mind kettőnknek jobb így. Én szerencsétlen vagyok. Ha ön többször látna, ismerné sorsomat, ön is hűtelen leendne.

— Soha! kiálték elragadtatva. Legyen kegyed bárki, bárminő sorsban, nekem mindegy, — élni és halni tudnék kegyedért.

— Csitt, csitt! susogá a leány. Más is mondá már ezeket, — és még is. . . Nyugodjék meg ön, nekem sok ellenségem van. . . olyat mondanának rólam, melyért ön megvetne, megutálna. . . talán szánna: de szive elidegenednék tőlem. Jobb, ha soha sem lát ön engem. Így talán birand némi érdekekkel emlékezetem ön előtt. Tehát Isten önnel örökre!

Megnyomá kezemet s kibontakozék karomból. Csak ekkor vettem észre, hogy a földszint vagyunk

s előttünk egy bérkocsi áll. A szolgálatra termett gyerkőcz tüstént leugrék a bakról s kinyitván a batarde ajtaját, felüléssel kínálta.

Én még egyszer megragadám Adeline kezét s ajkaimhoz nyomva azt egy halk búcsúval besegítém ülésébe. A kocsis bezárá a batarde üveg ajtaját, de a lámpafénynél jól láthatám, hogy Adeline lankadtan a puha ülésbe hátra dőlve szíves búcsút inte felém kezével.

A kocsis föl akart ugrani ülésébe, de én karjánál fogva visszatartóztatám, aztán zsebemből egy ezüst tallért keresve ki markába nyomtam emberemnek.

— Hányadik számú bérkocsi ez? kérdém azon perczben, midőn az ezüstpénzt kezébe csúsztatám.

— 78-dik, nagysád, szólott a sváb legény alázatos készséggel, érezvén markában a gazdag borraivalót.

— Jól van, folytatám gyorsan, legyen gondod rá, hogy jól megjegyezd magadnak azon házat, hova e kisasszonyt vinni fogod. Értetted? — jól szemügyre vedd, hogy annak idejében ráakadhass.

— Értem uram, meg fogom jegyezni. A rátalálás már az én gondom lesz, felelt némi mosolylyal az ostorkezelő.

— Holnap már feleletet kívánandok. A propos! minő helyen szokott e kocsi állani? kérdém a fiút.

— Szent-István-téren, nagysád, — parancsoljon velem bármikor, — felelte amaz.

— Jól van, mehetsz. Tehát 78-ik szám.

— Szolgálatára, nagysád. Jó éjszakát!

Ezzel ülésébe szökkent a legény, s a kocsi sebesen elrobogott. . . .

Hazamentem én is, lefeküdtem; de álom semmikép sem tudott jöni szemeimre. Adeline képe szüntelenül előttem lebegett.

Az elváláskor tanúsított hidegség vagy legalább szigorúság különösen ingerelt. Mi oka lehet az ajánlatom megtagadásának? Sorsa, helyzete tiltotta-e azt, vagy az illem iránti gyöngéd érzete? — Úgyde ő egyedül, kísértő nélkül jött egy nyilvános bálba. Hogyan vethet meg ily hölgy a lovagiasság amaz ajánlatát? — Talán keble idegen tőlem? nem akarja, hogy ismertessék általam se? — hisz ő nem kívánt többé látni, — úgy van, nincs irántam legkisebb rokonszenvvel. Talán valamely szeszélyes főrangú hölgy, ki úgynevezett juxból látogatá meg a kisdud kört s most jóízűen nevet, hogy engem zavarba hozhatott. — Úgyde ő ellenségekről tőn említést — s oly valódi, komoly hangon. . . . Mindegy, — e tarka, bizarr lélek lehetett-e egyéb színelésnél, hogy annál inkább ámíthasson s második Márthaként, szeszélyes mulatságot szerezzen magának.

Ezen előttem fölfejtetlen rejtélyek, azon váratlan hidegség, sőt elutasítás, mit elválásunkkor tapasztalnom kelle, még nagyobb fokra emelék a hölgy iránti érdeket s a rokonszenvet forró óhaj-tássá — szenvedélylyé csigázák.

Én szerettem őt, jól érzem az elválás óta, ott-honi magányomban, álmatlan éjemen, szerettem s viszonszerelmet akartam nyerni bármi áron.

Ez időkorig, melyben a fönnelbiek történtek, már mintegy négy vagy öt ízben hódoltam a szerelem hatalmának: azonban mindenkor szerencsétlen valék imádottaim valódi viszonszerelmét kiérdemelni. Nem tudom, én nem jól fogtam-e föl a női természetet, s különösen azoknak jellemét, kikkel viszonyba akarék lépni, — vagy a balsors szeszélyes játékot űzött velem? — A tény elvitázhatlan vala, miszerint, bár a hölgyek tiszteletben tartottak: de a választottaknál minden fáradságom, minden föl-

áldozó szerelmem sikertelen vala. Legközelebbi imá-
dottam, — egy kedves szőke gyermek, ki még a
többiek közt legtöbb vonzalmat mutatott irányomban
— minden szép nyilatkozatai daczára egykor, néhány
hónapi távollétem alatt kedvesebben fogadá egy
csinos és gazdag ügyvéd udvarlását, mint azelőtt
az én komoly, szenvedélyes fecsegéseimet — s így
itt is megbukva engednem kelle az ügyesebb hó-
dítónak.

Ennyi veszteség, ennyi sikertelen küzdés és
csalódás után végre viszonszerelmet kívántam,
követeltem. Valami benső szózat súgta, hogy azt a
báli hölgnél fölhalálom. A leányka még ifjú volt,
kellemes s bár távozásakor örökre elválni, örökre
ismeretlenül maradni akart: — ámde a tánczvigá-
lom alkalmával láthatólag jól mulatá velem magát.
Együtt tánczoltunk, sétáltunk, csevegtünk s a női
természetnél fogva azt akarám hinni, hogy bár el-
tiltá, de azért mégis kedvesen fogadandná megje-
lenésemet. . . És ha nem: mit vesztenék azzal.
Senki sem tudná meg az ismerősök közül elutasítá-
somat, én azonban fölfedezve a hölgy kilétét,
mindenesetre újságvágyamnak eleget teendék.

Mindezeknél fogva semmi sem tartóztathatott
vissza. Reggel már a sz.-István terén állottam, ke-
resve a tegnapi bérkocsit. Nem sok időig kelle
kémlődnöm — fölismertem a 78-as számot s a fiú
is már akkor megpillantva, a bakról leugrott s ki-
nyitá a batarde ajtaját.

Beléptem a kocsiba, — azon helyre ültem, hol
ő nyugvék az éjen. Ez is egy előperce volt a re-
ményelt boldogságnak.

— Megvigyáztad-e a helyet, hová az éjjel azon
nőszemélyt kelle vinned? kérdém a mellettem álló
fiút kihajolva a kocsiján.

— Igen, nagysád, felele ez, cda parancsolja ön?

— Mindenesetre, — hajts! kiáltám s berántva a batarde ajtaját kényelmesen hátravetém magamat a párnákon.

Kocsisom felugrott a bakra, a hintó gyorsan megindult.

Mintegy kilencz óra leheté délelőtt, az idő ködös és csipős, a kövezetet vékony jéglemez borítá.

Sebesen haladtunk Bécs keskeny utczáin. Végre elhagytuk a külvárosokat is. Azon irányban mentünk, merre az út a schönbrunni gyönyörű mulatóhelyekre vezet.

A láttér lepve van itt a legszebb nyári palotákkal, izletes kertekkel s a fasorok közül előbukkanó pompás pavillonokkal, melyek a meleg évszakban legkellemesb látványt nyújtanak a szemnek s a főváros környékét egy második édenné varázsolják.

Most e kéjpaloták, mulató házak nagyobb részint névtelenül, elhagyatva álltak. A farsang tarka élvei a város termeibe inték be a szabadból azoknak gazdag birtokosait. A fák lombtalanul állottak, — madár nem zengett galyjaik közt, — csak a zuzmara fehér fodrai csüngtek le tömött pelyhekben rólok, mintha temetésre felöltözött hószerű öltönyű leányok búsongnának hosszú sorral valamely sír fölött, mely egy szép szűz halottat fogadott magába.

A kocsis megállapodás nélkül hajtott. Végre egy ily mezei lak udvarába fordult be.

Csörögve zúgtak a kerekek a fővénnyel hintett bevezető uton, mely a kaputól nem messze kétfelé válva egy kis kerek, ligetszerű fagrouppot kerített be, miként két ágra szakadt folyam a viruló szigetet.

Ezt elhagyva egy nagy terrasse nyílt meg előttünk, melynek végén állott a gyönyörű mezei

mulatóház, szépen faragott márványkő-lépcsőzet nyúlva le csarnokából a fővénnyel vastagon hintett terrassera.

Kocsisom a ház előtt megállapodott.

Nem várhatám, hogy ez leugorva felnyissa batardeom ajtaját. Gyorsan kiszállottam.

— Várj itt be engem, szólék röviden a gyermeközhez.

— Értem uram, válaszolt a kocsis, ki látva hogy már kiugrottam ülésemből, pokróczait kereste elő, hogy azokkal betakarja a hosszú út- és sebes futástól párolgó lovait.

Dobogó kebellemel haladtam föl a széles és síma kőlépcsőkön. . . Minő leend fogadtatásom?! — Minő a fölfedezés e hölgy sorsát illetőleg?! — E kérdések ostromlák szívemet: de bármily csalódás, bárminő kaland sőt veszély jöendett is, semminemű veszteség vagy jutalom nem bírhatott volna többé a visszalépésre.

Nem kevéssé lepett meg, hogy fölérve az oszlopokon nyugvó csarnokba is, még eddig egy élő lényt sem láthattam sőt csak nyoma sem mutatkozék, hogy itt jelenleg magasb körű — annálfogva cselédséget igénylő család tartózkodik. . . Ha azon hölgy valóban itt lakik: úgy felettébb elvonult, rejtett életet kelle töltenie. Bánat, vagy féltékenység zárta-e e magányba? Büntetés vagy saját szeszélye miatt kerüli-e a rangjához illő nagyvilágot? . .

Végig menve a szellős tornáczon, mely tiszta négyszögű kövekkel vala kirakva, egy ajtót nyiték föl. Az előszobába léptem. Itt sem láttam senkit s néhány percznyi hallgatódzásom után sem vehettem észre emberi neszt. Elöttem egy nagy kétfelé nyíló ajtó álla; — s ezenkívül két oldalra szintén ajtók valának. Rövid gondolkodás után a szárnyas ajtó felé indultam.

Még nem tettem a kilincstre kezemet, midőn az egyik oldalajtó fölnyílt. Visszatekinték s ime egy tisztos öltözetű aggnő dugta ki fejét a nyíláson.

— Jó reggelt, jó reggelt asszonyom, szólítám meg nyájasan az öreget, Adeline kisasszonyt keresem. Itthon találhatom őt?

Az öreg asszony egészen kilépett s figyelmesen vizsgálódva közelebb tipege hozzám.

— Ah tehát Adelineért jön kegyed, sipegte aztán. Mily régen várom, hogy valaki érkezni fog. Szegény gyermek, — egyedül van. Az éjet sem töltötte itthon. Mint féltém hogy — —

— Hol, hol találhatom hát föl? kérdém nyugtalanul, félbeszakasztva a csevegő öreget. Merre? merre?

— Csak méltóztassék itt a nagy ajtón egyenesen menni, — aztán jobbra, — mindig jobbra. Gondolom, saját szobájában lesz. Óh én Istenem, csak kemény fatum is, midőn ily jeles háznak gyermeke — —

A többi szavakat nem hallotam, mert üzetve kalandszomjamtól és szerelmemtől, sieték a nagy szárnyas ajtó felé s felnyitva ezt, egy tág és pompásan festett terembe léptem.

Itt ismét senkit sem találva, a vett utasítás nyomán, jobbra fordultam. Kopogtatásomra senkisémet felelt: de én azért benyitottam. A szoba itt is üres volt. Csupán a pazar fénynyel kiállított ó alakú butorok vonhatták volna magukra a figyelmet. De én mindent mellőzve a harmadik ajtón koczogtatók.

Innen sem jöve felelet: azonban, az öreg nő szavai nyomán is, gyanítva hogy talán Adeline a legbensőbb termék egyikében van, a szobába léptem.

Egyik szögletben nagy tölgyhasábok égtek a kandallóban. A tűz előtt az ajtónak csaknem egészen hátat fordítva ült egy nő kényelmes karos szék-

ben. Nem vevé észre beléptemet: de én, bár arcát nem láthatám is, egyszerre fölismertem.

Ő volt az — Adeline. Tagjain könnyű reggpongyola hullámozott le a padozat mozaikjáig. Szőke fűrtői a vigalom és éj utáni rendetlenségben folytak le vállaira. Kisded lábai egy zsámolyon pihentek. Egyik keze oldala mellett csüngött le, s a másik ölben hevert. Ő maga ábrándszerű elmerengéssel látzott a pattogó tűz lángjában bámolni, anélkül, hogy a csendes légzésen kívül az életnek valami jelét mutatná.

Csendesen, lábujjhegyen egészen melléje közeltem, — itt előtte fél térdre ereszkedve megragadám lefüggő szép kezét s forrón nyomtam ennek fehér bársonyára ajkaimat.

A leányka megrettent, visszarántotta kezét, — tagjain észrevehető vonaglás futott végig.

— Kicsoda ön? — mit akar? kérdé aztán oly hangon és sötéten, hogy minden merészségem daczára, melyet a szerelem adott, visszarettentem ridog szavaitól.

— Én vagyok, eljöttem, szólék aztán fölbátorítva magamat. Bár kegyed, Adeline megtiltotta: de azért eljöttem. Meg nem állhatám, hogy ne lássam legalább még egyszer kegyedet.

— De hát honnan? — miért? — kérdé a leányka mintegy félénken, hátra húzódva tőlem ülésében.

— Tehát nem akar emlékezni rám Adeline? szólék fájdalommal, nem emlékezik az éji tánczvigalomra, hol oly mondhatatlanul boldog valék? Azt hívém, hogy ha nem kívánja is megjelenésemet: legalább feledni nem fog. — Adeline emlékezzék rám, — ismerjen meg.

A hölgy nem válaszolt, darabig némán maradt; szemeit rám függeszté, merően, mozdulatlanul: — de e nézés oly üres, oly semmit jelentő volt; — szinte

jobban megrettentem e kimerült, bárgyú nézéstől, mint ha szemei haragot vagy megvetést löveltek volna rám.

— Nem emlékezem, szóla aztán szünet múlva, — valóban nem — tudom, — és ujjait homloka sima márványán jártatá.

Mindezt csak szinlésnek véltem. Azonban egy eszme támadt föl bennem. Az éji vigalomban Adeline francia nyelven kívánt velem társalogni. Mit? ha talán ezen nyelv hangjai kedvesebbek levén előtte, felkölthetném alvó érzelmeit. — A szerelem a veszély óráiban, miként vízben fuldokló, minden parányi tárgyban reményhorgonyt akar keresni. Tehát francia nyelven mondám a következőket:

— Adeline: — én szeretem kegyedet első látás óta, forrón, határtalanul. Ezen legszebbnek képzelt nap legsötétebbé váljék-e életemben? — Adeline, önnek ismernie kell a szerelmet, mely éget és gyilkol, — mely a hidegség jégujjaitól érintetve megfagyasztja a vért, — s ennek eldermedt hullámai összetörik az élet minden boldogságát.

A leányka arczára tekinték. Gyöngéd rózsapír tört át ennek hófehér patyolatán. Szemei, az előbbi fénytelen tompúltság helyett égni, sugarakat lövelni látszottak, miként a nap, midőn a teremtő szavára először kinyúlva elindult lángpályáján.

— Adeline, folytatám lázas ingerrel, — szeretem kegyedet, ne taszítson el magától. Védni fogom, osztozni sorsában, ha veszély, balsors fenyegeti. — Bocsásson meg a szerelem merészségeért, hogy önt fölkeresém. Szóljon egy biztató szót, mutasson egyetlen édes, vigasztaló tekintetet. Felettébb szeretem önt Adeline!

A hölgy arca egy percze elhalványodék, de a félig takart kebel kisded halmái pihegni és emelkedni kezdének.

— Ne csaljon meg, szóla némi szünet után, remegő hangzenével — ne csaljon meg. Azt mondják nekem, hogy ön csapodár, hűtelen — hogy ön sohasem szerette igazán Adelinet.

— Ki mondhatta ezt?! örökre, örökre fogom szeretni, kiáltám elragadtatott hévvel, megragadva ismét felém csúszott jobbkezét . . . esküszöm: nincs más gondolatom, nincs más eszmém, mint ön Adeline. Ön napja lelkennek . . . gyémántja keblemennek . . . életem, mennyem, földi üdvösségem!!

— Hahaha! kaczagott a hölgy, a kín és öröm összecsapott vegyületével, mintha fergeg ragadna egybe gyötrelmem és kéjhangokat. . . . Ön szeret engem . . . , megcsaltak . . . óh istenem!

E szavakra keblemre veté magát s gyöngéd kezével átölelé nyakamat. Én szilaj, zabolázhatlan kéjittassággal szoritám magamhoz, a karcsú sugártermetet. Szive keblemen dobogott, s a szép ifjú emlékek kibontakozva a könnyű pongyola redői közül mellemhez nyomultak, mintha pár fehér rózsát tűztek volna oda. Aztán ajkaimon egy forró, édes száj tűzcsókját érzem. E bűvös, részegítő csók hosszasan függött ott, lángként égetve és szíva, mikéntha kigyó harapott volna ajkaimba s megakarna ölni édes mérgevel. . . . Szemeim elsötétültek, a bódító kéj velőimet lángolta volna át . . . semmit sem láttam . . . semmit sem hallottam . . . csak őt érzem karjaim közt . . . csak a kedves vampyrt édes fájdalom közt szívni örültem ajkaimat.

Meddig tartott így, nem tudom. Egyszerre a leány egy tompa sikoltás után kifejtőzött karjaim közül s gyorsan a szoba szögletébe vonúlt. Én még mindig magamon kívül utána akartam sietni, hogy a szerelem kéjei közt eszméletemet veszítsem vagy meghaljak.

— Vissza, vissza! kiáltott a hölgy haragban

lángoló szemekkel, melyek tűzgolyókként forgottak a redőkbe futott homlok alatt — vissza! ön áruló . . . ön tudja, hogy ellenségeim vannak. Eladott nekik. Vissza tőlem, — reszkessen!

— Adeline, kérlelém a fölgerjedt hölgyet esengve, — itt csak ketten vagyunk. . . . Én nem tudok semmit az ellenségekről . . . soha sem láttam őket. — Egyébiránt, ha kegyed veszélyben forog . . . én védeni fogom utolsó csepp véremig, — erre esküszöm.

— Csitt, csitt! már jönnek. Nem hallja ön? szóla a leány, és fejét figyelve tartotta előre.

— Semmit, semmit. Adeline, csendesedjék, szólék még mindig fellelenezve a lefolyt pillanat behatása nyomán és feléje közeledvén, hogy karjaim közé zárhassam.

— Már itt vannak, — vissza nyomorúlt! hangzék a leány szájából s egyszersmind egy könnyű szökéssel előlem a szoba másik oldalába repült.

Most csakugyan magam is neszt hallék azon teremben, melyen keresztül a hölgy szobájába jövék. Férfi léptek hangzottak, — az ajtó felé közeledének.

Mielőtt szólhattam, vagy kérdezhettem volna valamit, az ajtó fölnyílt s két csinos öltözetű férfi lépett a szobába Mindenik arcza gondosan volt borotválva s az egyik pápaszemet viselt.

Adeline a két idegen megjelenésére szorosan a falhoz húzódott; — kis fejecskéjét lesüté s miként valamely csínt elkövetett gyermek szorosan tekintgete a hivatlan látogatókra.

A pápaszemes férfi Adelinéhez közeledék.

— Legyen szives engem követni kisasszony, szólott egész udvariassággal a meghunnyászkodott leánykához s egyszersmind jobb karját ajánlá neki.

— Ön kegyetlen, rossz ember, kezdé a leányka dacz és félelem kifejezésével. Miért követett engem ide is? sehol sem lehetek öntől békében. — E fed-

dőző beszéd közben azonban vonogatás nélkül fűzte kezét a férfi karjába.

Én mindedig a bámulat és meglepetés miatt némán állottam. Semmikép sem tudám magamnak megfejtetni a történeteket. Csak annyit láttam, miszerint a szegény, védtelen hölgy fölött valamely szigorú önkényes hatalom rendelkezik.

Végre nem állhatám tovább, hogy a szerencsétlen leány védelmére ne keljek. Bátran mellé léptem a szoba közepén állva maradt másik egyénhez.

— Uram, szólék hozzá ingerült, kemény hangnyomattal, milyet a szerelem és vélt jogérzetem adott, szeretném tudni, mily okoknál fogva akarják önök kényszeríteni e kedves leánykát oda és oly körülmények közé, miktől annyira visszairtózik, s minden bizonynyal oka van visszairtóznia? — Ez nem szép, nem jogos s én nem engedhetem.

A megszólított férfi semmit sem válaszolt, — csak komolyan és hidegen végig mért szemeivel, aztán társa felé fordulva egyszerűen kérdezé:

— Mehetünk?

— Igen, lón a válasz a pápaszemes részéről, ki még mindig karján tartotta a hallgatag hölgyet.

— Megálljunk uraim, szólék utjokba lépve az indulni akaróknak. Én nem fogom engedni, hogy innen e hölgygyel távozzanak. Itt valamely ármány, zsarnoki erőszak lappang a játékban, jól látom, de én lerántom az álarczokat s védni fogom e szerencsétlen, eltapodott nő jogait.

— Ismeri ön e hölgyet és körülményeit? kérdé tőlem a zaklatott férfi, lassú halk hangon, egy kissé félre vonva a kandalló felé.

— Igen uram, tegnap este óta, felelek rettentetlenül.

— Hol találkozott ön vele? kérdé emberem az előbbi hangon, de boszantó hidegséggel.

— Egy tánczvigalomban, válaszolám.
 — Tehát ön még nem tudja, — bizonyosan nem tudja.

— Mit, mit?
 — Hogy e hölgy —
 — Hogy e hölgy?
 — Örült, sугá a férfi tompán, — szerelmi örült.

— Örült?! ismétlém mintegy önkénytelenül s fejem szédelegni kezdett, Kevés hija volt, hogy hátra nem estem.

A férfi nem folytatá tovább, Mielőtt magamhoz jöhettem volna a hölgygyel együtt mindketten távo-zának.

Az ajtóból még egyszer visszapillantott Adeline, miként lehulló csillag, aztán kezét ajkára illesztve, néhányszor csókokat hányt felém. . .

S én ott állottam, kiábrándúlva, de reményeimben, boldogságomban megsemmisítve, hang, szó, mozdulat nélkül: azonban szemeimbe két könnyecseptet érzék föltölúlni. . . .

Keserves játéka a sorsnak! — iszonyú humoristicus gúny életemre. . . . Egyetlen hölgyet találtam, ki talán viszonyszerelmet érzett irányomban. . . s ezen hölgy örült volt.

És ez volt életemben utolsó szerelmem.

A hét alvó.

Eltépem, elszakasztom lelkemet a jelen kortól, ezen kornak embereitől.

El akarok feledni köröttem mindent, mi csak a gyermekkor álmai óta előttem megjelent. Öröm vagy bánat, való és csalódás bűvképei, — el, el tőlem oda, honnan jövétek — a semmiségbe!

Semmi se emlékeztessen e korra, embereire. Szakadj el egy időre barátság édes köteléke; — némulj el nemzetiség szent szava. Ne lássam kedvesimet, ne hazámat, s aludjék ki szivemből, ha talán még ott volna, emésztő lángod, óh szerelem.

Képzelmem távol utra akar vándorolni. Nem, — leereszkedik az a költészet buvárharangjában meszsze, elmúlt idők tengerébe, — lerepül az futócsillagként egy más világ, más aetherkor homályába.

Jaj, jaj neki, ha a tenger távol rétegeiben gyöngy helyébe csak szörnyeket talál, — ha a lég messze pályáján örömananyag nélkül kell kialudnia!

De ne csodálkozzatok, ha az író elborult szelleme sötét, alig ismert idők méhébe sülyed le; — ne csodáljátok, ha a költészet Orpheusa Hades komor tévegeibe száll alá, hogy ott fölkeresse s lantja hatalma által, ha lehet, előkecsegtesse magának a remény és vigasztalás édes Euridicéjét.

Mert e kor nem ábránd s édes csalódások kora. A hideg és komoly való megfagyasztja a forró vért, — megbénítja a szellem szárnyait. A fájdalom jelenleg még égetőbb, marcangolóbb, semmint művészi nyugalom által megnemesüljön. — Szenvedéseink nem édesek. Gyáva, önző, elfajult nemzedéket látunk szemünk előtt. A hit alapjai ingadoznak, a törvények kötelékei eltépettek . . . E kor emberei önös, hiú küzdelmekben emésztik fel egymást. Jelsbjei ámitók, vagy árulók; — hatalmasabb népei nyomorú nyeglesereg, — férfiai pénzt és kéjt vadásznak, — és — és leányai — hűtelenek,

Vajjon a jelenkor fájdalma nem a szűz anya könnyeihez hasonlít-e s a tömérdek kiontott vérben nem a jövő időket megváltó Messiás gyilkoltatott-e meg? — ki tudná megmondani?

Szinte négyszázad forgott már le, mióta a szeretet hitvallásának isteni alapítója született. E vallás, az annyiszor megnyúlt vérengző üldözések daczára, miként szép élőfa, szerteterjeszté áldástermő lombjait. Az igazság eszméi győztek; — a szellemi fegyver diadalmaskodék a sötétség ármányai s éles aczélaik fölött . . . Szerényen, de mégis büszke önérettel emelkedtek itt és amott a keresztény egyházak. A régi pogány hit ugyan még nem volt egészen elenyészve . . . még állottak oltárai Zeusnek, Pallasnak s több képzelt istennek: — azonban inkább azért, hogy Hellas bájos mythusai gyönyörködtessen, semmit lekössön és parancsoljon. A kor hasonló volt a más alakba átmenő ködfátyol képhez, melyen az új rajz körvonalai még nem látszanak egész tisztaságban, az enyésző pedig csak elmosodott árnyékként futja amazt végig . . . Az átmenetel korszaka.

Keleten Theodosius uralkodék. A két részre szakasztott római birodalom megosztva is nagy és hatalmas volt, miként kettérepedt viharos felhő. A kelet végteleneiből beáradó barbár népek még nem ingaták meg Constantin bibortrónját. Az új nevet nyert Bizanc állott . . . Császárai nem öldöklék többé Krisztus követőit . . . ők maguk is meghódolának a szellem erejének, mely hatalmasabb volt, mint arany koronájuk s pánczélos hadseregük.

Thracia egyik nevezetes városában, — merre Haemos hegyláncza sötét erdőt emel hátán, — élt a mondott időkorban egy férfi. — Albinnak nevezék őt . . . Ősei egykor, századok előtt, az imperatorok büszke kegyében állottak. Nyitva valának előttük a fényes palota márványtermei. E kegy és saját erejük mérhetlen gazdagságot vittak ki számukra. Adózó népektől elfoglalt terjedelmes birtokok, arany, ezüst és számtalan marha gulyák által

jutalmaztatott egyfelől a rabszolgai engedelmesség a császárok iránt s másfelől a zsarnoki sarczolás a védtelen népeken. A későbbi maradék Numa vallása helyett üdvöztönk tanait fogadá el s az által egyszersmind eltávolított a biborszék lépesőitől. A visszatorlásnak be kelle következnie. Az irigység dühe a késő ivadékon boszúlá meg, mit a hatalmas ősök vétkeztek, de mely ellen akkor nem bírtak eléggé erős fegyverrel. A rengetek birtokok különféle szin és ürügy alatt elragadoztattak. Néhányan a hitért martyrhalált szenvedtek s a nevezett végivadéknak nem maradt szerény lakánál egyéb vagyona, melyet többé sem a hitdüh, sem a felhetlen bírvágy nem irigyelhete.

Albin példánya vala a keresztényi szeretet- és kegyességnek. Utolsó fillérét adá a szükölködőnek, ruháját a mezetlennek s éhező nem ment el enyhület nélkül ajtaja elől. A szerencsétlentől nem kérdé: pogány-e vagy Krisztus követője? segített, ha tudott; és ha nem: legalább részvétellel igyekezett gyógyítani a balsors által ütött sebeket.

Ósei hatalmasak és jogtapodók valának; — azért az irigység dühe forralt ellenök boszút. — Ó jó és igénytelen vala, — ezért legtöbben gyűlölék őt, — mert hiúságuk sértve volt a nem kérkedő, valódi érdem által . . . Ez azonban csak a világ rendes folyása szerint történik.

Egykor sötét, zivataros éjen lángba boríták szerény hajlékát azok, kiket azelőtt nyomasztó szükségben fölsegített . . . Segéd nem jött. Polgártársai titkos örömmel nézék az emésztő lángok terjedését s kevés idő múlva a házfedél égő üszkeivel temeté be elhamvadt vagyonát.

Reggel a füstölgő romok fölött állott a szerencsétlen, keresve, ha valami épen megmaradt volna . . . Minden oda volt, — minden. A kérlelhetlen elem

nem kimélt semmit. Az emberek eljövének, nem hogy segéljenek vagy vigasztalják, hanem hogy ördögi kéjjel mulassanak a balsors csapásai szemléleténél . . . Ő ott állott, izzadtan kaparva az égő töredékek között . . . arczán semmi csüggedés, semmi békétlenség, hanem a keresztyéni megadás istenült, tiszta nyugalma.

Ámde az örök mindenható bíró áldássá tudja és szokta változtatni az emberek gonoszságaitól vagy a természet romboló hatalmától ütött csapásokat. Midőn az istenes férfi a megrongált falat kezdé bontani: az épület egyik szögében, kemény kövek között, egy nagy urnaféle érczedényre akadt, melyben töménytelen kincs hevert lerakva.

Sárga arany darabok heverték vastag vert ezüst-rudakon s drágakövek különféle színvegyületei szivárványozták át az értékes érczeket. A gyémánt szintelen ragyogása smaragd és opál fényfolyamáival testvéresült; — rubint lángja s csigák megrabolt kincsei csillagzottak sűrű csoportban s amethyst és pyrop s számtalanféle drágaságok tarkíták az egybe olvadt becses szépséget. Az egésznek értéke bármely királysággal versenyezhetett.

Telhetlen ősei gondos elővigyázatból takarították ezeket az igénytelen épület alapkövei közé.

A kegyes férfi újra fölépítetté házát, szebben, csinosabban, mint volt annakelőtte. Polgártársai megtudván szerencsését, eljövének neki örvendezni. Szivükben harag, irigység fészkelte: de szájuk mosolyga s szemeikből barátság sugárzik. Dicsérték, magasztalták s ezer áldást kívántak minden lépteire — nyilvános körökben . . . otthon pedig megátkozák minden napjait. — Önmaga a császári udvar ragyogó czimekben, kitüntetésekben részesíté őt s meghívá a fővárosba, a palota ezernemű kéjei közé. — Minden megváltozott körötte; — úgy tet-

szék, hogy még a természet is hizelgett szerencséjének.

Egyedül ő nem változott. A fényes gazdagság nem ragadá el lelkét. Fölkereste most is a szűkölködőket, — atyjok volt a szegényeknek; — csupán annyira távozik el régi szokásától, hogy most a bősből tizszerannyit adhatott mind annakelőtte. Egyházakat emeltetett, — gazdag alapítványokat tett le. Nem gyűlölt senkit. Karjai közé zárta azokat, kik előbb elpusztulásán örvendeztek. . . . A szeretet kiolthatatlan napja melegíté lelkét.

Egy óhajtást táplált régi idő óta: meglátogatni azon világrészt, hol az istenember élt és kínos halált szenvedett. Ez óhajtásnak most eleget akart tenni.

Már ez időben fönnállott azon épület, melyet Helena, nagy Constantin kegyes anyja Jeruzsálemben szent sír nevezete alatt állított. Számosan zarándokoltak e helyre a terjedő hit buzgó egyénei, — ima, böjt és alamizsna által szerezve boldogságot lelköknek . . . Albin nagyszámú kincscsel megjelent Jeruzsálemben.

Imádkozott a szent sír fölött . . . meglátogató az Olajfák hegyét s a Calváriát . . . megmosakodott Kidron patakjában . . . s végre gazdag alamizsnákat és alapítványokat osztva szent célokra, gyalog vándorolt vissza Tharsusig, — ott egy kereskedő hajóra ült, hogy hazájába visszatérhessen.

A tengeri út darabig szép és kedvező volt: — azonban néhány nap múlva sötét felhők boríták be az ég kúpját. A vihar előtört minden rettentőségeivel, Orkán bömbölt a tánczó hullámok fölött s vilámár sustorgott keresztül a ború nappali éjében. A szélvész ordítása túlbőgte a dörgés ropogását s a hajó mint könnyű dióhéj üzetett a bősült elemek közt. Partok, szigetek tűntek el mellette, — szik-

lára vetették, — míg végre egy kiálló granitélhez sújtatva, ezer meg ezer darabokra tört.

A hajós nép a hullámokban lelé sirját . . . Albin darabig nagy erővel küzdött a vízhegyekkel. Végre ereje kimerült, — alástülyedt s ismét fölvetették. Lelkét az égnek ajánlá. Várta a halált . . . A part már nem messze volt. Társai, vagyonaikhoz kapkodva igyekeztek kiúszni. Ő pedig csak lelkéről gondoskodván, szent zsolozsnát énekelve vitetett a szilaj hullámparipák által, míg végre eszméletlenül a partra vettetett.

Az éj bekövetkezék. Éjfélen túl a vihar szünni kezdett s végre egészen elpihent. A hajnal piros gyermeke fölkel s szétbontá az éj csillagos sátorát, — magával hozva kelet legszebb rózsáját. A tenger már csendes volt, — ezüst lapját a nap sugárszállai ragyogó arannyal szövék át, — a madár fön dalolt a légben, — a virágok kéjillatot leheltek.

Albin fölébredt ájúlásszerű álmából. A tengerre tekintett, — néhány roncsolt hajódarab s utitársainak holttestei úszának a sík felületen. A mérhetlen víztér csendes volt, s parthoz verődött ezüst fodrai, pajkos gyermekként, a fővény tarka csigáival játszottak. A meleg keblű férfi fájdalommal legelteté szemeit a mulandóság szomorú maradványain.

Egyszerre vállán egy kéz érintését érzé. Hátratekintett. Egy idegent látott állani háta mögött.

E férfi hosszú, fekete, bő, tágasszerű ruhát viselt. Arcza sárga a hosszan lefüggő hőszin hajfürtök árnyából is kitündöklött. Kezében egy magas botot tartá, tetején fejr elefántcsont kereszttel. Egész lényén a nyugodt, szenvedély nélküli élet szelleme tükrözött s azon magasb világnézet, mely jókor meg tudja vetni az emberi hiú vágyak és törekvések csábító ingereit.

— Mit nézed azon tört hajódarabokat s tehet-

len holttesteket? így szólítá meg az idegen a bámulót, szelíd de komoly hangon. Ők csak földi kincseket hajhásztak. Lelkük önös volt s az úrnak egy fuvalata által elenyésztek e föld színéről. Te megtartattál, hogy még tovább légy tanúja e világon Isten nagyságának. Nagy dolgot fogok neked fölfedezni. Kelj föl azért helyedről és kövess!

A megszólított növekedő csodálkozással szögezte az idegenre tekintetét. Ajkai mintegy ösztönszerűleg nyíltak meg.

— Ki vagy te? kérde a tiszteletet gerjesztő látogatót. Honnan jössz? — Ismersz talán engem?

Az ősz férfi arcját gyöngéd mosoly futá át, mint midőn az őszi nap melege süt a hervadó levelekre. Kezét a megszólított fejére tevé s aztán ünnepléses hangon szóla:

— Neved Albin, — az egykor szegény s ismét meggazdagodott Albin most a szent földről hazádba akarsz térni, — hajótörést szenvedél... Az én nevem Athanáz, ezen környékben lakom. Ne késedelmezzél, jer és kövess. Hajlékomban frisztó táplálékot veendsz magadhoz, s aztán oly dolgot mutatok, minőt még nem láttak a föld semminemű hatalmasai... s minőt talán nem is látand többé sohasenki... Az isten határtalan hatalma nem egyféle de számtalannemű tárgyakban mutatkozik... Jer, — siess.

Albin felállott s követé az öreget, merre az előtte megindult.

Alig haladtak néhány stadiumnyi távolságra, az ősz vezető egy szerény hajléknál állapodék meg, mely egy dombhajláson néhány terepély fa árnyában rejtezett. Itt a szives gazda tejjel vajjal és izes gyümölcsökkel kínálá meg vendégét.

A kisdud házacská előtt ülének a fatörzsből készült egyszerű asztalnál. Előttök elragadó szépségű

vidék panorámája feküdt. Lejtős halmok futottak el, itt-ott füge- vagy vadolajfa-ligetektől árnyazva s szeszélyesen be-bekanyarúlva az emberkéz által keretek — vagy szántóföldekké mívelt területekre. Ezen túl kisebb nagyobb városok tüntek elő a tenger kigyózó partján, mely alatt messze terjedt ki az elláthatlan víztükör, míg végre a távolság enyészésén az ég lehajló kúpjával olvadt egybe.

— Atyám, szóla Albin az öreghez, ha szabad téged így neveznem, mondd minő tájában vagyok a földnek? A vihar, jól tudom, messze elragadta hajónkat, s egyáltalában nem tudhatom magamat tájékozni, melyik tartományban vettetem a partra.

— A hajdani Jónia ege alatt vagy; válaszolt az agg férfi; azon vidéken, mely bölcsője volt minden szebb művészetnek, valamint a bölcséletnek is. — Ott azon város, melynek falai élénk fejezlenek, Ephesus. A nap szikrázva törik meg a pogány Diána templomán . . . fölséges mű! . . De már hittünk itt is győzött. Amott Smyrna néz le a tenger hullámaiba . . . s távolabbra Clasomenae s Colophon csillámlanak . . . Ámde nem ezek előszámlálása czélom. Hogy ha az étel megelégtett, jer, induljunk!

Ismét tovább mentek. Ephesus oldalra maradt tőlük nem nagy távolságra. Az út mindinkább emelkedett s fárasztóbbá lón. De azért erejük nem lankadott. Már nem láthatták a tengert s a partján ülő városokat . . . a hátrahagyott halmok eltakarák tőlük az előbbi láttér tárgyait. A szem nem messze láthatott. Halmok és erdők tolakodtak az előtérbe. Celius hegysora áll a előttük, csendes méltóságban, miként élemedett patriarcha ki kegyes vendégeket vár magához: de a bérczoldalból kifutó forráscsermelyek, vidám gyermekeként, csevegve siettek az érkezők elé . . . Az ösvény végre elmaradt, — oly helyek tárultak fel, hol soha, vagy legalább igen

ritkán illeté a földet embernyom. Főlebb főlebb haladtak. A vidék változatossága nőttön nőtt. Most egy bérczes magaslatra kapaszkodtak föl, hol száraz kő és avar ropogott sarujok alatt, míg az alatta ásító völgykútban, szédítő mélység fenekén, nyugodtan legett a karcsú szarvas a harmatos fűben. Fölöttük nehéz bazalttömegek tolakodtak előre; egy két cserjét és kúszó növényt táplálva nyilásaikban; majd kis térségre vetődtek, hol kéklő erdő sáтора borult a buja tenyészet fölé s a bérczfalról lerohanó zuhatag fejeér fátyolként nyúlt alá a századok óta kivájt kőmedenczébe. Itt-ott egyes oszlopok- vagy obeliszekként nyúltak föl végtelen magasba a sziklák élei, — vékony testök fölött egy-két büszke sas kóvályogva, — míg másfelől romboló zivatar jelei — néhány kitépelt óriás fa — legördített sziklatömeg vagy mennykőtől ezer szálakra hasgatott törzsök mutatá a természet s isteni erő végtelen erejét.

Mindezek elmaradtak. Egy kies völgytér nyílt föl előttük, kiálló bércztetőt mutatva az előszínen. A virágok itt illatosbak s nagyobb színpompájúak valának a tarka lepék szivárványai röpködtek a légben szerteszét. Sötét faszor homálya fogadá el őket, mely a természet ujjai által egymásra borúlva, miként hosszú sátor- vagy csarnokút vezetete, nem téveszthető irányban. Itt csendes volt minden. A távolról jövő madarének s patak mormolása andalító zenévé olvadt egybe. A sűrű lombnyilások közt csak itt-ott lopódzott be egy-egy sugártöltsér, miként a szentegyház ablakain. — Végig mentek e lombsátorban s az előre nyúló szirtoldalban egy sötét barlang szája álla szemek előtt.

Százados mohdombocskák lepék ennek granitkörületét, melyen a gyér csemeték nyurga szálai kúsztak fölfelé, vékony gyökerei, féreg tapogató-szarvaiként, keresve nyirkosabb földet a kövek hasadé-

kai közt, hol mélyebben befűródhassanak. A barlang nyílásában sűrű köd ült, határt vetve a fürkésző szem kíváncsiságának, s egyszersmind áthathatlan homálya által őrizve azt minden élő lény lábnyomaitól.

Athanaz a barlang szájához közeledék, — föld felé hajtá botját, melyen a csontfeszület álla s a köd egy pillanatban kétfelé szakadt, miként hajdan a tenger hullámai Mozes szavaira.

Az ősz férfi kézen fogá Albint s mindketten beléptek a barlang belsejébe.

Téres üreg volt ez, gyöngén világítva, miként ha regg- vagy esthajnal derengene fényes, kristályszerű falairól. A lég langy, mérsékelt. Semmi élő sem mutatá magát, — semmi működés, életjelenség nem méré ki az időt. Csupán a boltivekről egyenlő időközben lecsepegő nedv egyhangú csengése jelöle, természet-alkotta klepsydeaként, az egymás után folyó perczeket. E cseppek lehullva az éktelen kúp-töredékekben függő mennyezetről, idővel kemény anyaggá olvadtak egybe s különféle veszélyes alakzatokat állítanak fel. Bámúlandó játéka a mindennütt alakító természetnek! Élőfák, oszlopsorok, épületek, emberi ábrák s ezer-meg ezer féle más természeti idomok tűntek föl, melyeknek a teremtő phantasia megadá a hiányzó műkerekdedséget. Itt szárnyas gyermekek látszanak, miként cherubok, — amott gyönyörű corynthisz oszlopok vonulnak el, — néhány összetöredezve, mintha erőszak sújtotta volna le. Amott fényes trón áll, csillogó mennyezett alatt ül benne egy koronás fej; — a királyszerű lépcsőin két gnómalakú sátán akar fölkapaszkodni: de egy hatalmas kar fegyverrel áll őrt előttük. Amott távolabb szentegyház belseje látszik. A főpap hosszú fővegben áll az oltár mellett s közel hozzája pásztoremler őriz gyapjas juhokat, miként

ha Arcadia virányai nyilnának meg. Más helyen négy mártyrfej fetreng a porban, a bakó pallossal áll fölöttük, — s nem messze tőle mezetlen nádajok látszanak fürdeni a patakban, melyet ragyogó kristály részek képeznek. Ott ismét az édent képzelhetni. Az almafa galyjai közt hosszan nyúlik föl a kigyó s két emberalak látszik nem nagy távolságban, — míg mellettök két gladiator tűnik föl élethalálharczot küzdve... Mind ez az örök természet ezredéves játéka, mely itt csendben, elrejtve, csupán kifogyhatlan szeszélyének teremt ezer meg ezer különféle testidomokat.

Távolabb mindezekből oldalra térve különös látvány mutatkozik. Két férfi fekszik a barlang egyszerű földén, egy-egy kődarab vetve párnául fejük alá. Mozdulatlanul hevernek, de testök nem mutatja a rothadásnak legkisebb jelét. Ruhájuk, mind szabás mind az elváltság tekintetében több mint százados régiséget bizonyít, de arcaik derültek s a csendes pihenés édes nyugalalmát tükrözik vissza. Egyik ifjabb, másik aggottabb, — de mindnyájan ugyan azon helyzetben, egyenlő kifejezéssel vonásaikon. E kifejezés boldog, szent és magasztos. Ilyen lehet a túlvilági boldogság nyugalma. Légzésök nem hallik, — de a fénysugár folyamában, mely ismeretlen helyről rájuk árad, az élet színét s jellemét lehet rajtok szemlélni.

— Atyám, szólá Albin, bámúló szemeit az öregre szegezve, holttestek-e ezek, melyeket még eddig az idő nem tudott elporlasztani, vagy pedig talán élnek, — de nehéz tartós álmat alusznak.

— Élnek, élnek, felelt ünnepélyesen a szent férfiú, — élnek és csak alusznak. Szinte másfél század forgott már le, mióta itt pihennek, étel, ital és ébredés nélkül. Decius császár uralkodék még akkor nyugaton. Krisztus követői ellen ismételve s

nagyobb kiterjedésben megújultak a véres, gyilkoló üldözések. Őket semmi fenyegetés, halálkín nem tántoríthatá el az igaz elvek vallásától. Ámde futniok kelle a bakóktól, kik tüzzel s fegyverrel hívék kiirthatni a népboldogító eszmék felvirágzását. Ide jövének keletre, — Kis-Ázsia hegyei közt rejteni el magukat a zsarnok fegyverétől. Itt, e barlangban mély álmod hinte az Úr szemeikre s azóta nyugosznak csendesen, illetetlenül, hogy egyszer fölédjenek, s mielőtt az örök álom szállna rájuk, megláthassák, hogy az elvek, mikért küzdöttek, melyekért ezrenként véreztek el és szenvedtek kínos halált, élnek és uralkodni fognak megdönthetetlenül. — És e percz nem messze van... Nézd ez itt Maximilian, — mellette fekszik Malchus, — túl rajta Martinián s aztán Dionysius, — amott Johannes, Serapió és Constantin, mindnyájan erős oszlopai a hitnek, kik ha jókor meg nem menekülnek, vagy itt el nem rejtőznek, a zsarnok áldozatai számát fogják növelni. Azóban itt a percz, melyben ébredniök kell.

Az agg férfi itt égre emelé szemeit, egy keresztjelt rajzolt a légben, aztán tiszta, átható hangon szóla:

Ébredjetekek!!

Az elhangzott szózat a hegyüreg kemény falait érinté. Miként ha üvegharang szólana, kellemes csengéssel viszhangzott: ébredjetekek, — aztán a hanggyűrű tovább-tovább terjedve, a távolabbi szirtoszlopok gyöngébben, megtörve hallaták: ébredjetekek! — ébred—jetekek! míg végre az üregek tévegeiben lassú sóhajtásként feloszlott.

Alig enyészett el a hang, a hét alvó egyszerre hosszú lélegzetet véve fölüté fejét. Szemeik kinyitak, arczaik, melyeken az élet lángja terjedt el, miként tavaszrózsák sugárzottak.

Egymásra tekintének, aztán az előttök álló két

jövevényt vizsgálák, — éppen mint a mély álomból ébredők szoktak.

— Sokáig aludtunk, megszólala Maximilian, a nap bizonyosan jól feljöhetett.

— Nekem számtalan álmaim voltak, folytatá Dionysius, — azt hiszem, két éj is elfolyt azalatt.

— Nekem is, mondá Constantin.

— És nekem is, nekem is, szólának mindnyájan.

— Az álmak megjönnek, ha a nappali küzdés után a test pihenésre dől, állítá Serapió.

— Nem, nem; istentől vannak az álmak, megjegyzé Maximilián. — Ámde szóljunk a jövevényekhez! Úgy látom, ők hitünk sorsosai. — Honnan jövétek óh boldogok? Talán tinmagatok is üldözések elől bujdokoltok? Hová igyekeztek? Ha, mint látom, Krisztus követői vagytok, üdvözlegyetek, — testvérek velünk, társai földi nyomorainknak, égi dicsőségünknek! — Ha pedig talán cselből s kémekül jövétek, hogy a zsarnok zsoldosainak átadjatok: akkor tudjátok meg: nincs eléggé éles pallos, égető tűz, szaggató kín, mely az igazság elveit meg tudná tagadtatni velünk mindnyájunkkal.

— Óh háromszor boldogok, szóla Athanáz az álomból ébredőkhez emel, átható hangon, — óh háromszor boldogok, kik elkerülve az üldöző kezeket, e helyen mély álomba merülétek, hogy föl-ébredvén meglássátok a szent ügy diadalát, melyért szenvedtetek. Tudjátok meg, hogy másfél század folyt le, mióta e helyen pihentek, — de az Úr mindenhatósága épen, romlatlanul tartá meg testeiteket. Tudjátok meg, hogy ez idő alatt az isteni eszmék győztek, miként győznie kelle. E tanok követőinek nem kell többé magukat rejtegetni, titokban összegyűlni s remegni a bakók véres kezeitől. A sötét éj mindinkább oszlik, — kergeti azt az eszmék diadala sugárostorával. A nyomorú zsarnokok

utódai meghódoltak a gyűlölt és rettegett tudomány hatalmának, mely szabadságra vezérli s boldoggá teszi egykor az emberiséget. Így van ez megírva a gondviselés könyvében! Mert e tanból fejlendnek ki idővel a fölszabadulás és egyenlőség fogalmai, s bármint küzdendnek is ellene az önzés, elnyomás kigyói: a mag föl fog virágzani s e virág hervadhatlan leend. Ime, Bizanc egyházainak fényes kúpjain már a kereszt büszkélkedik s trónjában oly fejedelem oszt parancsot, ki az isteni szülöttet tiszteli; Róma, fegyver helyett, a hit hatalma által hódítja a népeket, s a vad nemzetek megszéldülve simúlnak lábaihoz... Boldogok, kik szenvedtek és küzdtek az igaz eszméért, — de háromszorosan boldogok ti, kik százötven év múlva, halálszerű álomból fölkeltek, látni és csodálni a világölelő tudomány sugártengerként terjedő győzedelmét!

Végzé szavait. A hét férfi merőn függeszté a beszéd folyama alatt a szent emberre tekintetét. Arczaikon a kétséggel folyegyült öröm, kéj és remény hajnala sugárzott. Percznyi csend következett. — Aztán Serapió kezdé.

— Idegen jövevény! felettébb édes hangokat hallottunk folyni ajkaidról: de oly csodálatosokat egyszersmind. Isten mindenhatósága határtalan: mindazáltal nevetnünk kellene beszéded hallatára, ha egész lényed nem volna oly tiszteletet és hitelt gerjesztő. Mégis tanácsom az: menjen ki közülünk egy a szabadba s tekintse meg a világot, ha úgy van-e valóban, miként elmondattott. Aztán hozzon nekünk hirt minél előbb, hogy megtudva mi is a történeteket, teljesen örvendhesünk az Úr jóvoltának.

E beszéd hallgatással hagyatott helybe s fölállá Malchus, ki legifjabbnak látszék és volt is a hét férfi közt, kész levén az indulásra.

— Én úgy hiszem, legkevesebb évet számlálok

köztetek, szóla a többiekhez, — elmegyek tehát, megnézem a történeteket.

Tagjaimban friss erőt érzek s szívemet bátorság övedzi. Ephesus, mikép tudom, nem messze fekszik innen. Még ma megtérek hozzátok.

Szólt és indult. Senki sem tőn ellenvetést szándoka ellen s némán intettek kezeikkel búcsút a távozonak.

Aztán darabig csend következett, míg végre Athanáz ismét szólani kezdte:

— Malchus ugyan elment s rövid idő múlva kétségtelen tudósítással fog megtérni hozzátok. Mi pedig addig, óh hit fölszentelt bajnokai! semmit sem tehetünk jobbat, mint ha egyenként elmondandjátok azon eseményeket, melyek e barlangban kényszerítének menhelyet találni. Az igaz elvekért szenvedett üldöztetések hallásánál erősödést nyer a lélek s egyszersmind dicsőíttetik a hit, melyért a vértanú kész vala bármi kínokat elszenvedni.

Az elmondott javaslat tetszést nyert s Albin és Athanáz két kődarabra leülvén, legelőbb Maximilián következőleg beszélé élettörténetét.

* * *

Rómában születtem. Szüleim szegény rabszolgák valának és én a gazdag tulajdonos által már kora gyermekéveimben a bajvívás mindenféle nemeire tanítottam, hogy egykor alkalmas gladiator válva belőlem, a circusi játékokért égő népet gyönyörködtethessem.

E szándék nem is téveszte czélt. Erős, izmos testalkatom kitartás és ügyességben csakhamar meghaladá pályatársaimat s mikorra ifjúvá serdültem, mesternek tartatám a küzdés többféle nemeiben.

Az idő eljött . . . huszonöt éves ifjú valék, midőn először a nagy játékkörben küzdömokra lép-

tem, hogy győzzek vagy talán meghaljak. A tarka nép hullámzó ezrei köríték a circust. Én nem minden elfogultság s tartózkodás nélkül léptem a közepre; — mert hiszen ott legtöbbször nemesak hírnév, de élet és halál forgott kockán s ez első nyilvános bajvivásom vala.

Ellenfelem egy régibb, gyakorlott gladiátor volt. Mégis győztem. — A nép nem adott kegyelmet s így győzelmem ünnepléseül megöltem a leküzdöttet.

A vad örömben úszó közönség tapsolt és újjongott. Koszorúk repültek lábaimhoz, mert én ifjú, ujoncz s mégis győzelmes valék. . . A népnek mindenütt újság és meglepetés kell.

A küzdelmet több is követé s győzelmeim száma mindenkor szaporodott. Én valék akkor a napok hőse. Kényuram fölszabadított a rabszolgaságból; de én még akkor nem tudám használni a szabadság értékét. Tovább is gladiator maradtam s éltem kockáztatásával mulattatám a nyomorú sokaságot.

De már nem találtam többé magamhoz méltó versenytársat. Az erősebbeket leküzdöttem és megöltem. A gyöngébbek nem akartak velem viaskodni s a könnyű győzelem nem is volt volna a népre nézve mulatság. Nagyobb, merészebb, megrázóbb viadal kelle. . . Vadállatokkal kezdék élethalálra küzdeni.

Irtózatos, vérfagylaló volt az első küzdelem. Egy nubiai kegyetlen oroszlán jött ellenem, éhes száját még messziről föltátva rám s lángszínű nyelvét ottan-ottan hosszan öltögetve ki a hófehér éles fogak közül. Sörényét az éhdüh felborzoló, — szemei lángoltak s farkát mintegy hízelegve csóválá kétfelől, biztatva magát a minél előbbi zsákmány reményével.

Nem tudám megmagyarázni, minő genius állt

mellettem, hacsak oly benső örömmel el nem ismerném az égi gondviselést, mely láthatlanul, de hatalomban örökös azok feje fölött, kiket már jó eleve szenvedésre és öröme magtartani elhatározott. . . . A kegyetlen fenevad egy dühös szökéssel repült felém: de én félreugorva a rohanás elől, az a homokra esett s ugyanazon perczen, melyben lábai a földet érinték, fegyverem markolatig merült annak oldalába. Tústént hátraszöktem ismét, mert a vad még omló vérében is felém nyargalt; ámde én sebes futással mindaddig hátráltam, míg a sebesült állat a porondon eldőlvé, kihörögte páráját.

E győzelem még nagyobb örömet és dicsőséget szerzett, mint az emberekkel való viadal. Még azután négy ízben kísértém meg erőmet különféle vadakkal viadalban s mindenkor győzelmesen tértem meg a circusból. — Végre talán a fenevadak is ráismertek erőm- és szerencsémre, mert valahányszor ellenem bocsáttattak, mindannyiszor oly vészsejtő ordítást emeltek, hogy ez szinte szánalmat gerjesztett irántok a néző lelkében. . . .

Decius uralkodék azon időtájban a birodalom felett. — Egy goth származású gladiátor jelent meg ekkor Rómában, ki a provinciák nevezetes városaiban mindedig legyőzhetlen vala s már számtalan harczos elhullott öldöklő kezei alatt. Rómában szinte föllépett az arénán; — s egymásután, irgalom nélkül gyilkolá le a vitéz ösök puhulni kezdő fiait. . . . A nép engem kívánt látni megmérkőzendőt az új hőssel s önmagam is égtem a vágytól, megállítani a győző diadalrohamát. A nép örült, — mi pedig ketten élethalál harcztot valánk küzdendők.

A kegyetlen, véres játékot megelőző éjen gyönyörű és különös álomlátvány jelent meg előttem. Egy ritka kellemű hölgy lépett elém hosszú, hőszi ruhába öltözve. E nő arcza, virágzó ifjúsága da-

czára halvány és fehér volt, miként kinyílt tiszta lilium s csak alig mosolygott azon az életnek gyöngé tüze, mint midőn az enyésző esthajnal pirja olvadt a halvány égkúpra. A hölgy szelíd, holdvilágszerű fényfolyamban jelent meg: ánde feje fölött dicskorona sugára áradt szét, melyben még élénkebb lánganyagból egy nagy fölállított kereszt alakja volt látható. En, miként ha ébren voltam volna, merőn függesztém szemeimet az élénk álmokképre.

— Te meg fogsz győzetni, szóla hozzám a hódító tünemény szelíd hangon, — meg fogsz győzetni a következő bajvívásban; — ánde élted megmen-tetik egy szűz által. . . Gondold meg ezt, és jusson eszedbe. . ! Imádd a szűzet, és isteni magzatát!

A szépen csengő szavak elhangzottak. Önmaga a szent álmokkép szétfoszlott s a körítő sugárfolyamban olvadt föl. . . Fölébredtem — semmit sem láték; — csak szívem vert sebesebben s homlokomon hideg cseppek harmatoztak.

E látvány nem kevés benyomást tón rám; azonban legkevésbbé sem volt gondolatomban, hogy félelemből visszalépjek.

Másnap a nép tömérdek ezrei lepék el a circus néző helyeit. . . Nem akarom elbeszélni a történt bajvívást részletesen. Hosszú volt az és sok ideig kétséges. Végre számtalan sebekkel terhelve, jobb oldalamban egy szúrást érzék s térdeim megtörve, erőtlennül hullottam a homokra.

Már fejem fölött villogott a győztes kifent aczéla, hogy életemet kioltsa. A néptől nem vártam kegyelmet s némileg legyőzetésem után nem is óhajtám azt. De azon perczen, midőn ellenfelem rám irányzá fegyverét, egy éles női síkoltás hasítá a léget a nézők padjairól. E síkoltás valami megrázó hatással munkált a népre, mert az tüstént jelt adott újjával, hogy életemet megtartani kívánja.

Sebekkel terhelve, félájúlva vitettem lakomba...
 Több hónapig szenvedtem a kapott vágások és gyöngeség miatt. Az aléltság perceiben, álom vagy képzelgés játéka alatt, gyakran megjelent előttem az említett hölgyalak, — éppen oly arczczal, miként előbb — könnyen fölismerhetém... a virágzó ifjúság mellett halvány és hófehér volt. Nem szóla most semmit... csak elő-előtűnedezett, miként mosolygó csillag az ég ködén keresztül... Én oly örömet voltam a hódító álmokép társaságában.

Midőn fölgyógyultam s előbbi erőmet visszanyerém, benső lényem egészen meg volt változva, vagy legalább kiforgatva sarkaiból. Az álmomban többször látott túlvilági, istennőhez hasonlított szép alak, — a sötét jóslat teljesülése s végre az ennek nyomán adott intés minden lelki nyugalmamat felzavarták. Kedélyem meghasonlott. Zavart, gondolkozó, határozatlan levék. Az ősi hit istenei iránt hitem megtört, enyészni kezdett. Alig merém magamnak megvallani: de szívem egy új világba vágyott... s imádni hajlott a szűz anyát és isteni szülőtét, kiket eddig hidegen megvetettem.

Egy este mély gondolatba merülve jártam a város utczáin. Lelki tusáim közt észre sem vevén, midőn a Tiber partján egészen a külső város végére jutottam. Egy magánosan álló ház mellett menék, midőn valamely többektől énekelt hymnus siket hangjai jutottak fülembe. Megállék, figyeltem... Egyedül voltam ott az éj csendében s az ének, mikéntha föld alól hangzott volna fel, — vagy többszörös falakon hatott volna át.

Oly édesen ömlengtek e hangok, férfi és nő, — öregebb és ifjabb egyének szavai olvadva egybe szent zsoltosmára! Valamely erő ösztönzött és ragadott, fölkeresni a helyet, honnan az ének zenéje felém hullámozott... Nem leheté más, mint azon el-

szigetelten álló ház, melyből a hangoknak kelle jönniök. . . Bementem a kapun, — senkit sem találtam, — átmenék a sötét csarnokon, — itt világfény sugárzott szemembe. . . Egy ajtót találtam, fölnyitám s ime, tág terem fogadott falai közé.

A téres szoba lehetőleg jól világítva, köröskörül telve volt mindennemű és életidejű emberekkel. Fönn, a terem elő részében egy asztal álla fekete szövettel beterítve — egy kereszt — és ezüst kehely tetején. . . Mind ezt végigtekinteni egy pillanat müve volt. De mily nagy lön meglepetésem és bámulatom, midön a beterített asztalon túl egy tiszteletet gerjesztő férfi mellett az álmomban megjelent hölgyet pillantám meg, élve — eredeti valóságában.

A férfi egy hatvan év felé hajló egyén lehet.

Hajfürtei a hattyú fehérségével versenyeztek: de piros arcza még az erő és egészség jeleit mutatá. A hölgy éppen oly fehér és halvány, arczczal ült mellette, mikép álmaimban láttam. Szemeiben valamely szent tűz lobogott, szája körött a lelki szilárdság vonásai állottak. Szép és fönséges volt, minöt nem állít elő véső vagy ecset hatalma által a művész teremtő ereje.

Azalatt, míg e sajátszerű, de kedves találkozáson bámúltam, észrevevém, hogy az idegen kör számos egyénei lassanként összesereglettek köröttem, s némelyek fürkésző, gyanús pillantásokkal mérnek végig. Aztán néhányan egészen mellém fűrődva karjaimat keményen megragadák.

Árulás, árulás! kiáltának; ez idegen pogány, azért jött ide, hogy eladjon bennünket. Mit tegyünk vele?

— Félre tőlem, mondám békétlen boszúsággal s kirántva karjaimat a sokkal gyöngébb kezekből, egyenesen a szép hölgy elé rohantam.

— Isteni hölgy, szólítám meg a némán rám

merengőt, mondd meg: szűz Diana vagy-e, ki leszállt felhő lepleiből? Vagy talán valamely más istenség jelképe? — Én már ismerlek — gyakran megjelentél álmaim óráiban, képzeletem tarka képei közt — s még sem tudom: ki vagy. Hát te ismersz-e engem, láttál-e valaha?

— Ez őrjöng — őrjöngő, mondák néhányan, — de én semmit sem feleltem a tévedők gúnyjára.

— Atyám! ő az, zengé angyalhangon a hölgy s az öreg felé emelve csillagszemeit, gyöngéd rózsapír fátyola játszá végig ábrázatát.

— Kicsoda? kérdé az agg, látszólag megdöbbenve.

— Azon bátor, de szerencsétlen küzdő a játéknál, kiért annyira megrettentem, felelé a szűz, mialatt a föld felé süllyeszté szép kék szemeit.

— Igen én vagyok az, felelék tüzzel. Te mentél engem. Hogyan köszönjem ezt meg? Te több vagy mint földi nő, mert megjelentél eleve álmomban s megjósolád sorsomat. Mondd meg, óh mondd meg, hogyan, mi név alatt imádjalak?

— Örült, örült! kiálták ismét többen. Fogjátok meg és vezessétek ki, ne zavarja tovább a szent foglalkozást.

— Örült? szólék fölindulva. Ha az istenek, vagy a ti istenetek előre intő gondviselő jóslata — ha a legbensőbb hála és elragadtatás az emberi kebelben őrjöngés: akkor igenis, én örült vagyok. A sokaság e bátor szavakra meglepetve elhallgatott. A hölgy mellett ülő agg férfi pedig így szóla:

— Ifjú, én értelek. Te semmi hálával sem tartozol leányomnak, — az imádás pedig csak az egy Istent illeti, ki uralkodik fölöttünk. De ha csakugyan elismerésre kötelezettnek tartod magadat: mutasd ki köszönetedet az által, hogy ne háborítsd tovább jelenléteddel istenitiszteletünket s távozván, szavaid

el ne árulják az üldöző hatalomnak, mit itt láttál és hallottál.

— Nem, nem, — felelék elragadtatva, — én nem távozom, nem távozhatom körötökből. Emlékezem az álomkép intő szavaira. — Imádd a szűz anyát és isteni szülöttét, ezt mondá e hölgy akkor, s én követem a parancsszót, mert láttam, itt fensőbb hatalom ujjai működnek.

Ime, én e pillanattól fogva tietek és társatok vagyok, azt hiszem, mit ti hisztek, abban reménylek, miben ti. Fogadjatok be e hit tagjai közé. Isten is így akarja.

Az éji kör tagjai egymásra tekintének, — aztán perczyi szünet után kiáltának:

— Proselyta, proselyta! fogadjuk el.

Az ősz férfi felém terjeszté jobbját. Én mintegy ösztönszerűleg ereszkedtem előtte térdeimre s ő kinyújtott kezét fejemre helyezteté.

— Légy áldva tehát fiatal hittárs! szóla magasztos lelkesedéssel, — legyen áldva szándékod, jövendőd! Isten adjon erőt, kitartást a hitben, szeretetben, s ha jönni kell szenvedésekben is! — Az egyház örömmel fogad téged kebelébe.

Kezét elvoná fejemről, de én még mindig térdeimen állottam előtte.

— Ünnepeyles fölavattatásod ugyan még most meg nem történhetik, kezdé ismét a szent férfiú. Előbb meg kell ismerned hitünk alapját. Ime, meghívlak, jöjj el naponként, — ez az én lakásom, jöjj el s itt rövid idő alatt meg fogod tanulni a boldogító tudományt. — Most pedig részt vehetsz istentiszteletünk további folyamában.

Fölkeltem. Az ének ismét megzendült az összes nép ajkairól. Én ott álltam körükben, — tekintetem a főséges hölgy átszellemült arczatán merengve.

Ez arczról, mintha valamely láthatlan sugárszálak löveltek volna lelkembe; mely terjedve, emelkedve, az ömlengő hymnus hangjaival szállott fölfelé. Szivem rajongó érzelmei azon istenséghez folyának, kit még nem ismertem egészen, de kit egy homályos ösztön, a kebel titkos vonzalma nagy-nak, jónak, felségesnek sugallott.

Itt kezdődék lelki életem magasztos, de egyszersmind fájdalmakkal telt korszaka. — Naponként meglátogatám a szerény házacskát s órákig hallgattam az öreg férfi, vagy magas szellemű lánya ajkairól az új hit édes tanait. Mária — így nevezék e hölgyet, — elmondá előttem az isteni szülött szenvedéseit, halálát. Figyelmem szent áhitattal függött a beszélő ajakán. Szájából a hit szavai kétszeresen szépek, kétszeresen vigasztalók valának s édesek, miként méz, melyet a méh virágok kelyheiből szed föl... Hittem és szerettem.

Felavattatásom után félre vontam öreg tanító mesteremet.

— Atyám! szólék hozzá, te boldogítál a hittel, a mely most lelkemnek üdve: de boldoggá teheted földi életemet is. Leányod legdrágább gyöngye a földnek. Nem mondom, hogy imádom őt, mert ezzel Istennek tartozom: de a szeretet szó fölöttébb halvány kifejezése annak, mit iránta érzek. Add nekem őt, — add nekem Máriát, s én oly boldoggá teszem, minő én leendek birása által.

Az öreg megfogá kezemet s azután szóla szelíd hangon:

Ifjú ember! a tiszta, önzetlen szerelem nem véték, jól tudom, — mert hiszen önmaga Istenünk a szeretet kiapadhatlan forrása. Nincs is ellened semmi kifogásom. Ámde lányom határozata gátot vet kérelmed ellen. Mária fogadást tön örök szüzességre. Soha sem akar férjet, — gyermekeket bírni: . .

egyedül a mindenhatónak szándoka szolgálni. És én nem ellenkezhetem szent határozatával, mert szép és üdvös dolog Istennek ajánlani föl [magát. Tehát légy te is erős s nyugodjál meg az ég akaratában.

A vett szavak hallatára némán csügesztém le fejemet. Az öreg is darabig hallgatott, aztán megszorítva jobbában tartott kezemet, így kezdé ismét:

— Fiam, még egy szót. Hahogy leányom kezevel nem boldogíthatlak, legalább fogadj el tőlem egy jó tanácsot, mit éppen most van alkalmam eléd terjeszteni. Te buzgó és állhatatos keresztyén vagy, s mikép a megtért Saulus, egykor még erős terjesztője és támasza lehetsz a hitnek. Lánglelkedben nem hiányoznak a tehetségek. — Menj el azért Graecia földére . . . Ott nagyobb fényben ragyog a tudomány és műveltség; — menj el és tanulj hitünk edzett s lelki kincsekben gazdag bajnokaitól. Három év nem lesz hosszú idő e szellemi munkára, s ennek elteltével visszajöhetsz, hogy többet hass és használj az egyháznak . . . Ezen időköz meghatározza sorsodat is. Vagy új tért nyerve, levetkezed mostani vágyaidat, vagy pedig leányom, megsemmisítve fogadását, örömmel üdvözöl férjének. Lelkem hullámozott e szavakra. Nagyszerű remények képei emelkedtek fölül e hullámokon. Küzdés, ragyogó pálya hízelt a jövőben. Az új hit érdekében teendő nagy munkák eszméje leküzdé fájdalmaimat. Goldolataim merész tettek ábráin tévedeztek.

— Legyen tehát, atyám! szólék az öreghez, egy pár könnyel szememben, de melyek a hit és ifjú elragadtatás gyöngyei valának, — legyen, — elmegyek. Reménylem, úgy térek vissza mint hozzád méltó egyén. Tanácsod nem hullott terméketlen földbe. Isten adjon erőt szándékomra.

Az öreg férfi karjai közé zárt s a keresztyén

testvériség esőkjával illeté homlokomat. Én miként ha atyám volt volna, kezére nyomám ajkaimat.

Még egyszer láttam Máriát. Egy elefántcsontból készült keresztet adott emlékül pályámra, én egy gyűrűt vontam ujjára, melyen a hit, remény és szeretet jelképei voltak ábrázolva.

És beutaztam Göröghont, meglátogatva minden nevezetesebb városát, hol keresztény gyülekezetek állottak. Tudományt és ékesszólást tanultam a bölcs atyák ajkairól; erőt, kitartást s ingatlan erkölcsi elveket a nagy példák előszámlálásából. Aztán jártam vad, míveletlen népek közt, tanítva s térítve azokat az isteni tudomány alapelveire, szenvedtem üldözést, megvetést, nélkülözéseket . . . Három évi küzdés és munkásság után visszatértem Róma falai közé.

Már ekkor Daecius iszonyú uralma alatt elkezdődtek a véres üldözések kegyetlen jelenetei . . . Tűz, fegyver, szaggató fenevadak s a kínzás, öldöklés ezerféle nemei pusztíták e hit állhatatos követőit . . . A zsarnok sötét dühe újabb lángra lobbant a szellemi ellentállás nagyszerű példáinál. Azt hívé, az élettel együtt az igaz eszmék fáklyáját is ki lehet oltani. Számtalanok gyilkoltattak le, borzasztó, szánandó módon: de a kiontott vér gőzpárája áldozatként emelkedett az ég felé.

Siettem a magán álló házba, hol első tanítóm lakott vala leányával. Ez egészen üresen, elhagyatva állott.

Tudakoztam a szomszédoktól. Ezek mit sem tudtak az előbb ott lakókról, s úgy látszék, télelmőkben nem is akartak semmit tudni. Veszély vala az üldözött szerencsétleneket még csak ismerni is.

Egyedül, remény nélkül bolyongtam az elfajult város roppant tévegeiben, hol csak az iszonyú önkény s rabszolgává aljasult nép élt . . . Sokan futot-

tak, — mások elrejtettek. Csak a császári palota s néhány gazdag kegyenczei kéjelegtek a vér és öldöklés közepett. Vad, pogány bakók gyilkolák azokat, kik mindenkit szeretni és boldogítani tanítanak, kik nem átkozák meg gyilkosaikat: de irgalmat kértek ellenségeiknek az égtől még a legkínosabb halál küzdelmeiben is.

Borzasztó látványok, csüggesztő kinézések a jövőre annak, ki nem volt meggyőződve, hogy földi erő hatalma nem elég erős vérbe fulasztani az emberi nem boldogítására törő eszmék láthatlan uralmát!

A test előlethetik: de az igazság a kor intő szózatára fölkel a sírból, miként a próféta szelleme, mely iszonyú jóslatot monda a zsidók elfajúlt királyának.

A hittanúk vesztőhelyre, máglyára hurczoltathatnak; de minden bakó a legbiztosb apostol leend. — minden halál egy-egy kiáltó hang, mely az ellentállás szikláiról százszoros erőben fog visszaharsogni.

A lángszínű rózsát, mely kerted büszkesége s melyre ezer szem tekint, irigységből széttépheted; — lépre csalhatod a fülemilét, mely édes dalát csatogva ablakod alatt a lelkiismerettel együtt álmodat háboritá; — zsoldosai erőszaka által elrabolhatod a szűz hölgy ártatlanságát: — ámde nem enyésztheted el a hitet, hogy a rózsa szép, a fülemile bájos énekű s hogy végre tenmagad tisztaság és szemérem utált gyilkosa vagy . . .

Másnap, miként hallám, valamely nagyszerű játék vala adandó a császári udvar a nép mulattatására, melynek vágyai már ekkor nem emelkedtek fölebb a mindennapi szükségen és vérengző küzdsék látásán, mely elnyomóihoz csak kenyérért s circusi játékokért kiabált.

Néhány száz keresztyénnek kelle az arénán legkegyetlenebb módon széttépetni vadállatoktól.

A nép ezrenként csődült a hajborzasztó látványra. Az elfásúlt sziveknek már ekkor valami megrázó, lélekmarczangoló jelenetekre vala szüksége; de másként is a capitolium hamis istenei elégtételt és boszút leheltek az igazság elveiért, melyeket mi hinteni vakmerők valánk. Vér kelle tehát és áldozat!

Magam is elmentem az irtózatos ünnepélyre . . . Miért? szívem nem merészle megvallani lelkemnek. Másként is, a keresztyéni türelem és megadás elvei daczára, oly izgatott és csüggedt valék.

A circus nézőhelyei köröskörül telve valának tarka, hullámzó sokasággal. A szerencsétlen, áldozatra szánt vértanúk ott állának a téres küldhomokon. Öregek, középkorúak, férfiak, virágzó fiatalok s kellemdús szűzek, sőt még gyermekek is vegyes rendetlenségben. Némelyek egy csoportba szorultak össze, ártatlan juhokként, — mások egyenként állának, földre vagy az égre szögezve tekintetöket . . . Egyik halálsápadt arcczal, remegve várta a reménytelen jövőt, másik az erő határozottságával tekintte a nyomorú gyilkosok felé . . . Sokan egy-egy feszületjelt nyomtak ajkaikhoz, vagy testvéreik, szülőik s gyermekeik keblére borulva bucsúztak mindentől, mi az életben kedves. A nagy szám miatt lehetetlen lön egy-két percz alatt a boldogtalanokat egyenként végig tekinteni.

Most megnyiltak azon épületesztályok ajtai, hol a vérengző nép iszonyú végrehajtói tartatának. Az éhes vadállatok fölingerült ösztönű kínos dühtől üzetve ugráltak ki a homokra. Jöttek sörényes oroslánok, tarka tigrisek, karesú párduczok és sirtörő hyenák. Némelyek egyenesen a szerencsétlen martalékokra rohantak: de a nagyobb rész először leülve a földre farkaikkal a port korbácsolva, elkezde iszonyúan ordítani, hogy a lég megremegett s a bor-

zasztó vad üvöltés százszorososan hangzott vissza az elfajult város falairól.

Ugyanazon perczen, midőn egy oldalról e vérfagylaló ordítás szélvészfént bőgött, másrésről az egymáshoz közelebb csoportosult keresztyének ajkairól magasztos hymnus kezdett fölzengetni — a léleknek földi véghangjai, melyek az itteni szenvedések árában örök üdvért esengnek, s tiszta pára-ként emelkednek az éghez, hogy onnan a kegyelem s vigasztalás mennyei harmatában hulljanak le a szivekre . . .

A nép hallá az összevegyült hangokat — a chaotikus zajt, mely örültséggel zavarhatá meg az élet s eszmélet tiszta folyamát, mely áthatott a velőkön s megtépé az idegek húrjait; — a nép hallá ezt s tapsola a vad élvezet örömeiben.

Az égre tekinték, ha nem jön-e a haragvó Jehova bosszús kezeiből mennykő, mely hosszú türelem után lesújtson a zsarnokra s hóhér népére.

A nap tisztán ragyogott az égbolton, megaran-yozva a capitolium kúpjait: — csupán a keleti tenger felől álla egy sötét, terhes felhő, mely mintegy függönyként vala odavonva a világ többi része s a vérjelenet szinpada közé.

Mikor a szerencsétlenekre visszapillantottam: már akkor a fenevadak mindnyájan sebes ugrásokkal rohantak a kitűzött áldozatok felé.

Nyargalt a bős oroslán, égő lángként lobogván a légben fölborzalt sörénye, s a tigris nagyokat szökött, miként földről visszapattanó nyilvesszó. Az iszonyatos ordítás nem hangzott többé: De a hymnus sorai folyvást zengtek a halni készülő ajkairól.

De végre a vadállatok neki estek martalékaiknak. A szerencsétlenek összegyült csoportja megnyílt, szétszakadozott. Az ének megtöredezve

megnémúlt. Egy-egy élesebb vagy tompább sikoltás, kínos nyöszörgés és jajszó hallatszék csupán az élők vagy haldoklók szájából.

Némelyek futottak, míg futhattak, az üldöző éles fogak elől, aztán kimerülve vagy utólérve szét-téptettek; — mások, izmos, ép férfiak kétségbeesett erőmegfeszítéssel oltalmazva magukat.

Hasztalan! a fegyvertelen emberi erő nem állhatott ellen az éhdühös vad körmeinek. — Egyik menekülni akarva a kínos végpillanatoktól a halálnak ezer alakban látásától, önmaga elszántan rohant a fenevad körmei közé, — másik imára terjeszté ki kezeit s ájúlva vagy éppen halva dőlt el ennyi iszony közepett.

Itt a leány, anyja karjai közül tépetett ki, szétzaggatott ereiből friss vére lövelvén szülője öltönyére; amott egy pár jegyest ugyanazon perczen sújt le két fenevad, — a földön marcangolva még egymásnak nyújtják jobbjaikat, aztán ezer kínok közt elenyésznek. Másfelé ismét férj és nő kiolthatatlan szerelemből versenygenek, melyik adja magát előbb oda a feléjük rohanó állatnak.

Ezer meg ezer különböző képe a kinnak, halálnak, kétségbeesésnek s fölládozó szeretetnek!

A fenevadak már mindenfelé legyilkoltak holttestein lakoztak, csupán néhány egyénből álló kis csoport maradt még a közepén. Ezek térden állva imádkoztak.

Most egy tigris szökdelt feléjük. E pillanatban egy női alak bontakozott ki a középről, kit még eddig a többi egyénektől nem láthaték. Egyenesen a rohanó tigris utjába lépett. Rátekinték e merész hölgyre. Mit kelle látnom?! — Mária volt.

Hasztalan kísérténém meg, elmondani mit éreztem e pillanatban. A szavak bármily hatályosak volnának is, még csak gyöngé árnyai sem lennének

lelkemnek, mely vibarzó tengerként hánykódott és emelkedett.

Merőn a szerencsétlen szüzre szögzém szemeimet, hogy ezer nap ragyogását sem láttam volna meg mellette.

Ő elszánt, túlvilági tekintettel lépett tovább-tovább.

Arcza égett és sugárzott, mint a szent kép, melyen gloriafény tündöklök. A tigris rohanva közeledett feléje...

Még egy pillanat... Mária égre emeli szemeit, miként ha elhaló szelíd áldozatláng lobbanna föl, melyben angyal repül a mennybe... A tigris rászökik — s egy percz kioltja a legtisztább életet, melynek még annyi igénye volt boldog napokat reményelhetni.

Igy enyészik el a fényes köd, mely reggel a szent hegy ormait övedzi: — így hal el a szeretet végfohásza, mely utolsó lengésében is irgalmat kér a bűnös ellenség számára...

Ott feküdt a fenevad körmei közt, miként áldozatra leölt hőszinű bárány, kiomlott piros vére mintegy rózsakoszorúval körítve a hulla szép márványszerű idomzatát.

El kelle fordítanom fejemet e szivtépő látványról.

Valamely láthatlan erő fordítá el azt. Szemeim a nyomorú hóhérnépre vetődtek, mely néma gyönyörrel legelt az Isten igazságos boszúját ingerlő jelenetekben. Aztán ismét a keletfelé függő sötét felhőbe merült tekintetem.

Egy éles villám hasítá át ennek egymásra tornyosult rétegeit, mely hosszú fényárnyban elfúlva, csavargós kígyóvonalakkal vágta át az éjsötét halmozokat.

Úgy tetszett, mintha az ég ketté hasadva megnyílt volna, s túl a felhőhegyek hazáján egy óriás

alak állana, boszús arczczal lángpallóst villogtatva kezében. Ugyanekkor egy tompa, de erős dördület rázá meg az ég kristályoszlopait. E hang mintha ezt mondotta volna: „Isten igazsága megboszulandja egykor a kiontott vért!”

Más időben e nagyszerű látvány megrendítve lelkemet, elnémita minden hangot ajkaimon. Most csak a látnoki keserű boszúság lángját lobogtatá föl szívemben, ereimben.

— Hah, nyomorú, vérszopó szolganép! kiáltám az öldöklés látásában elmerült sokasághoz oly hangereővel, mely keresztül is hatott a nézőhelyeken, — korcs utódai bátor elődöknek, ki most már csak védteleneket tudsz gyilkolni. Én jóslak neked, rabszolga csöcselék, — irtózatos, gyászos jövőt. Te ki akarod irtani az igazság követőit: ámde azok meg fognak állani s te elpusztúlandsz e föld színéről. Isten és az idő hatalmasa egy fuvalattal elenyésztet e helyről, miként szél elhordja a könnyű homokot. Szemeid gyönyörrel szemlélik most az ártatlanok meggyilkoltatását, — téged idegen népek fognak elpusztítani s hamis isteneid oltárai helyén hatalomban emelkedendik föl dicső temploma azon eszméknek, melyeket hasztalan iparkodik zsarnokságod kioltani.

Ez is keresztyén, ez is keresztyén! — zúgott tengerként a rám fordított sokaság.

Vessétek azt is a vadállatok elé! kiálták némely hatalmasabbak.

A császár bíborfedett székén ülve, kegyenczei és liktorai körében, felém fordítá redőzött, sötét tekintetét.

Igen! folytatám emelkedő hévvel, hozzá intézve szavaim dörgését, — és te rabszolgák zsarnokura, — legelső rabszolga birodalmadban, azt véled, hogy megtarthatod avúlt hited istenei tekintélyét? —

Nyomorú rövidlátó! — Elvesznek azok, mert a fénynek győznie kell a sötét ködalakok fölött. — Tudd meg: e vér, mely most kiontatott, üdvözítő áldozat az elhaltaknak, — de rád nézve lángtengerré leend az, mely égetni fogja lelkedet s a meggyilkoltak halálkinai gyötrő szellemeként ostromoznak majd az élet után.

Jupiterre, ki felettünk villogtatja mennyköveit, kiáltott a császár, minden más időben megbocsátotam volna e merészséget: ámde most fölöttébb kíváncsi vagyok tudni: meg tudja-e e szolga tartani jelen hátorságát vadállataim előtt is. Föl, vessétek eljök. Hadd jósoljon a vadaknak is rettentő jövőndőt!

Intett, és néhány zsoldos megragadta karjaimat.

Félre tőlem, bakók! kiáltám a szolgálknak oly erővel, hogy azok mintegy leigézve bocsáták el karjaimat.

Adjatok kezembe hát fegyvert! szólék a néphez, — adjatok fegyvert. Legyen kettős ünnepélytek s lássátok mikép védelmezem magamat.

Legyen; fegyvert kezébe! kiálta a császár kaczagva. E nap kedves az istenek előtt, mert kettős játékban részesít bennünket.

Fegyvert adának kezembe s aztán levezetve a nézők padjairól, a circus belsejébe taszítottak.

Irtózatoss látvány nyílt itt meg előttem. Csonkult, megtépett, szétmarcangolt hullák heverték a vértől ázott homokon. Itt egy fej látszott, mely ijesztően függ a pusztán maradt nyakcsontokon, amott kéz, láb, vagy egész csontvázak, befertőzve, megéktelenítve. Egyfelől haldokló nyöszörög kínos vonaglások közt, borzasztó vonásokban torzulva el arcizimai; — amott a kiszakasztott emberszív még élve, utolsó vergődéseiben remeg, miként haldokló madárka szárnyai. Mindenütt vér, mindenütt halál s azok fölött az élő temetők rettentő alakban. Alig

lehető egyik halottat a másiktól megkülönböztetni. Egyenlő sors, egyenlő vég a különbözőn szétdőlt, fölemésztett holttetemeken!

Már ekkor a vadállatoknak egy része kielégítvén éhdühét, a circus azon részére vonult vissza, honnan előjöve. Komoly nyugalomban vonák ott meg magukat, tövises nyelveikkel nyalva szájakról az ártatlan vért. Úgy tetszék, mintha dühöket megbánva vagy szégyelve vonulnának félre.

A természet fenevadai, ha kénytelen ösztönüket kielégítik, irtóznak embervért ontani: az embert örökös telhetlen düh ostorozza társai legyilkolására.

Mindenekei előtt azon helyre siettem, hol Mária lesújtatott. A tigris még fölötte állott a széttépett tagoknak. Bátran, remegés nélkül közeledtem az iszonyú vad felé, kezemben tartva fényes fegyveremet. — A tigris otthagya zsákmányait, egy szökéssel előttem termett: — de én gyakorlott levén a vadállatokkal küzdésben, egy oldalugrással kikerültem a jóllakástól megnehezült állatot, s aztán villámsebességgel ismét mellérohanva, éles vasammal keresztül fúram oldalát, hogy az hörögve terült a homokra s ott egy darabig kínok közt henteregve, kevés idő múlva mozdulatlanul feküdt a földön.

A nép, látva a merész tettet, örömeiben tapsolt, ujjongott és kiabált. Örvendett a mulattató látványnak, mert különben senki sem reménylél, hogy annyi fenevad közt életben maradhassak.

De én egy tekintetre sem méltattam a nyomorú rabszolgatömeget. Mária tetemeit kerestem szemimmel. A több szétdőlt, elrúttított tagok közt senkisémm mondhatta volna meg többé, hol hevernek az ő testrészei. Csupán egy ép kezet találtam, melynek fehér ujjai egyikén megpillantám a gyűrűt, mit én elutazásom előtt a szűz hölgy kezére emlékül vontam vala.

Fölvettem és keblembe rejtém a szerencsétlen

martyrnőtől maradt szent ereklyét, mely a véres be-
mocsokolt tetemek közt tiszta, hófehér volt, miként
öldöklő csaták terén kinyílt szép gyöngyvirág.

És e percz óta többé nem valék magamé. Va-
lamely bódító szent düh, valamely megmagyaráz-
hatlan hatalom, — talán önmaga a haragvó istenség
vezérlé lelkemet, akaratomat, kezeimet. Szelleme-
met nőni, fölemelkedni érzém, miként tűzoszlop
nyúlik föl szikrázva. — Testalkatom mintha terjedt,
magasodott volna, — szemeim lángoltak, — lábaim
nagyobbakat léptek s karjaimban győzhetlen erő
electricus folyama ömlött el. — A föld minden ha-
talma és nagysága gyermekjátéknak tetszett előttem
s társaim tetemein rágódó fenevadak patkányok-
nak, melyek sötétben vagy magányban előjönnek rá-
gódni nem őrzött tárgyakon.

Vissza, vissza, nyomorú férgek! mennydörögtem
a még itt-ott nyalakodó állatokra. Vissza a szent
testektől! — és hangomat mintha viharzó orkán
ragadta volna ezerfelé, zúgása erejét lehelve a ki-
mondott igékbe.

A vadak lassú morgással ott hagyták a félig-
rágott hullákat s megfordulva visszasompolyogtak.

Ugyanekkor egy messzeható rézvörös villámten-
ger futotta át a függő felhőtömeg sötét méhét. Ezt
sustorgó hang s egy szakadó csattanás követé, mely
után átható dörgés rázá meg a föld sarkait. — A
légben fojtó kénköves szag terjedt el.

A félrevonult vadak, miként megfenyített vagy
vészsejtő kutyák, elkezdtek félénk hangon vonítani
s morogni. Séhová sem mozdultak helyökről, hanem
leülve s fejüket föltartva zúgák haljóslatú éneköket.

Én azonban visszatértem oda, hol legnagyobb
számban heverték a legyilkolt keresztyének. Meg-
ragadtam egy holttestet s gyorsan vittem azon vízzel
telt árokhoz, mely euripusnak neveztetik s a küzd-

térről a nézőket elválasztja. Bele hajtám a hullát — s aztán egy második, harmadikat — s így tovább-tovább. Nem fáradtam e nehéz munkában. Vittem egész testeket, félig megmaradt, eltorzított embermaradványokat, — egyes tagokat, — éktelen csontvázakat, — s mindegyiket egymásra hánytam a széles csatornába.

Az euripus lassanként telni kezdett. A számtalan halottak bőven nyújták az anyagot. Főlebb-főlebb nőtt a testek halmaza — hogy az árkon mintegy hidat képezhessen... Folytatám iszonyú munkámat ernyedetlenül és még százanként heverték körültem a hullák s elszórt csonttetemek.

A nézők közt ezek láttára tompa zúgás nesze terjedt szét.

— Lőjétek le, lőjétek le az őrzőgőt! hangzék egy bizonyos oldalról s utána nem sokára nyilvesszők és hajtódárdák repültek felém, de melyek előttem vagy mellettem hullának földre.

A vihar pedig ezalatt főlebb-főlebb vonult s villám és csattogó dörgés váltogatá egymást szakadatlanul.

A vadak kínosan vonítának a circus másik részében.

Én pedig mindegyre töltém az euripust... Már szám nélkül ott heverték elhalt társaim egymáson. A tetemek halmaza egész a partig ért... A hid készen volt embertestekből.

— Föl, föl! kiáltám ekkor a fenevadaknak, sebes léptekkel közeledvén feléjük, — föl, föl! ki a szabadba! Rajta, rohanjatok zsarnokaitokra. Föl, föl! kiáltám ismét s hajtám azokat, fegyveremet csóválva kezemben, mely suhogása közben miként lángostor ragyogott előttem.

A vadak lassú morgással fölkeltek szavamra s fejüket lekonyítva bárgyú juhfallaként futottak előt-

tem. Én mindenütt nyomukban, — hajtvá, üzve az elmaradni akarókat.

Megkerülve a circust, végre azon helyre kergetém őket, a hol a mély árkon keresztül a legyilkolt marttyrok testeiből készítettem átmenetelre hidat és töltést.

A temérdek néző közönség, látva e csodaszerű, hajborzasztó jelenetet s látva a vadakat az átmenetelhez közelíteni, iszonyú sikoltások közt ugrált föl helyéről s miként fölrebbent madársereg, zavart, tétovázó kapkodás közt ügyekezett menekülni. Hasztalan! — a temérdek szám egymást akadályozá, egyik a másiknak utjába lépett, — egyik a másikat taszítá vissza, rántá félre, lökte el. A néptömeg tengerként hullámozott, kavargott, összevissza csapódott: de távozni, menekülni nem volt képes, félelem és kétségbeesés éles sikoltásai, jajveszékelés, káromlás s egymás elleni szitkok tölték a léget a nyomorú elfajúlt sereg ajkairól.

A vadak pedig át kezdenék ugrálni a holttesteken a túlsó partra. Oroszlánok, tigrisek, párduczok és hyénák, melyek előbb a szegény elitelt tagjain rágódtak, most valami új düh — vagy kétségbeesett ijedelemtől üzelve rohantak a halvány nézőtömeg felé.

És áthatoltak minden akadályokon, fölkapaszkodtak a faalkotmányra, mely a nézők ülőhelyeit tartá, — átmásztak a székeken, padokon, — keresztül gázoltak s futottak az összeszorult néptenger vállain, fejük tetején, rettentve, kétségbeejtve s egyszersmind ölje és vérpatakokat árasztva . . .

A nép nagyobb része végre, — ki merre tudott, elfuta. Némelyek haza, mások a templomokba, oltárok, képszobrok mellé, vagy a Tiber hullámaiba, hol egyszersmind számosan lelék halálukat.

Én pedig, használva az általános ijedelmet, a

közzavar közepett elhagyám a várost, mely felett istenátkot láték sötéten függeni s még azon éjen messze távozám az elfogúltság s romlottság fészketől.

Azon éj meghozá egyszersmind a városra minden iszonyait. A vihar ugyan nyugotra elvonúlt: de a föld többször megrázkódott haragjában, — leontá az állistenek templomait, márványszobrait, oltárait. A tenger felduzzadt ágyában s rádólt a Tiber torolatára, visszatolá ennek szöke hajjait, melyek kiáradva átsepertek némely utczákon, házakon, — leontának számtalan bálványképet s kimosták a pogány sírhalmokat.

A fölingerlett fenevadak pedig szétfutottak a város utczáin, — betörték a lakházakba, legyilkolták, szétmarczangolták a családapákat, gyermekeket, — csecsemőket. Rárontottak a templomokba menekültekre, — lemészárlák azokat az oltárok mellett s megfertőztetéék vérrel és széttépett martalékokkal a szentnek tartott helyeket . . . és a kegyetlen hyénák kiásták a sírokban nyugvó hamvakat.

És az egész éjen egy fényes felhő függ az égen a város fölött, mely vérvörös lánggal terjedve el, rémes világítást adott az iszonyú jelenetek képeire.

Messze, messze kellett futnom, különben a fölingerült zsarnok és nép kegyetlen boszújától volt okom rettegni. Sebesen utaztam napon és éjeken — távol keletre, — magammal víve mindenkor és mindenütt gyászos ereklyémet — Mária kiszakasztott s megmaradt szép kezét.

Bizáncz környékén jelen társaimhoz vezeté a sors. Közös cél, közös pálya és elvbarátság szorosabban fűzének bennünket össze. De sehol sem maradhattunk. A zsarnok vérengző fegyvere min-

denfelé kinokkal, halállal rettentett, merre csak a még hatalmas római birodalom tartományai állottak.

Kis-Ázsiába vándoroltunk s futva itt is, e rejtett barlang ada menhelyet. Itt csendes álmom szállott fáradt szempilláinkra, melyből most, előttetek ébredénk föl. — Töletek halljuk, hogy alvásunk alatt számos évtized folyt már le s az igazság elvei győztek a császárok palotáiban is . . . Legyen áldva az Úr neve érette!!!

* * *

A régi kor martyrja bevégzé beszédét s aztán bő öltönyének benső részéből elővoná a korabeli szerencsétlen szűz fönmaradt kezét. Az még mindig ép és rothadatlan volt. A hófejér ujjak egyikén még ott fénylett az említett gyűrű s rajta piros, zöld és fejér színben égtek hit, remény és szeretet egybekötött testvérjelei.

A szép rácz leány.

Kevés napok múlva rendeltetésem helyén valék. A gózhajó, melyen Pestről az alvidék felé utaztam, sebesen ragadá el tőlem a fővárost, hol csekély számú nap alatt oly hosszú időt éltem, — ha az élet perczeit a fontosabb események és tettek után akarjuk mérlegelni. Társ, ismerős nélkül szállottam a hajóra; — azonban itt csakhamar bizalmas szóváltásba ereszkedém egy futári minőségben utazó honvéddel, kitől szükséges tudomásokat szereztem zászlóaljam állomásozó helyéig folytatandó utam irányáról s megérkezésem első teendőiről. Így, a kellő

utasításokkal ellátva, biztosan folytatám a szárazon is utamat.

A vidék noha önmagában egyhangú s változatlanság nélküli, most, az emberi nyugtalan vágyak és szenvedélyek miatt, elég anyagot nyújthatott mind a költőnek a különféle kedélyhangulatra, mind a hideg philosophnak komoly reflexiókra. Szünet nélkül, időről időre növekedő számban tódultak az ország e szegletében a közanya bátor, ifjú szülöttei, — elszántan, ha szükség, a hősiek halálra. Mintha valami vidám ünnepély s nem a harc, az átkos polgárharc hívna össze a haza viruló nemzedékét; annyi számban, oly sürgéssel s lelkesülve siettek a legszebb életkor birtokosai egy fölzaklatott, kegyetlen ellenség dühe ellen. Ha a békés helyeken összegyűlt, vagy a hosszú utakon találkozó ifjak szép seregét láttad volna, a nélkül, hogy az események felől értesítve légy; hajlandó valál hinni, hogy talán a régi, virágzó Hellas napjai felderültek újra s valami új Olympia vagy Nemea hívja össze a haza legszebb nemzedékét. Végig tekintve ez ifjak hosszú során, a vidám, szép, boldogságra és még hosszú életre méltán igényt tartó deli alakokon, méltóbban lehele azon szomorító gondolatnak helyt adni, melyet Xerxes nyilvánított egykor, szemlét tartva a Graeciába beütő óriás sereg fölött. — E szép, erőteljes ifjak közül hányan vannak oda, — eltemetve idegen föld, — ismeretlen hantok alatt! — Szerencse, hogy a veszteséget senki sem tudja egész általánosságban; mert ha egy varázshatalom, mely a megholtak lelkeit elő tudja bűvölni, — valamely endorbeli bűvösnő-féle erő felköltene a csatákban elhullott annyi szép és virágzó ifjakat s azok, miként Macbet királyai, előttünk elléptetnének: — — megszakadna szivünk a fájdalom alatt ennyi veszteség fölött. De hála a feledés enyhítő homályának, — hála a csupán

részletes emberi ismeretnek! — Mert most ha szinte millió egyesek ejtenek is könnyet elhullott kedveikért; de az egész nemzet vesztesége nagyságát senkisé ismeri s ha ezrenként sírban nyugszanak is lánglelkű fiai közül: a hazát, e gyászoló, édes Niobét még számtalan gyermek veszi körül.

Mivé tette e vidéket oly rövid idő alatt e szerencsétlen polgárháború! — Itt egy virágzó város fekszik, tele minden zajra megdöbbenő néppel s elszállásolt fegyveresek tarka csoportjaival. Kívül a mező parlagon hever. A gazdag vetéseket szágúldó lovak patái gázolták el, vagy egy véletlen csata iszonyai pusztították le. Amott, merre a szem a távol homályába tévedez s hol a tengerként elfolyó délibáb ábrándja tüdervárak körvonalait rajzolja eléd, néhány füstoszlop emelkedik föl; — koronként egy-egy darab láng nyúl be a sötét füstfellegbe. Ez néhány mezei tanya égetése, melyeket egy portyázó csapat dűhe lángok martalékává tőn. Lakói elfutottak, — csak néhány háziállat néz szomorún a pusztító elem harczára. — Most a nap elhűyni készül, — egy város romjai állanak előtted, mintha Carthago vagy Sagunt puszta falai intenének az emberi hatalom semmiségére. A búcsúzó napsugarak haldokolva törnek meg a már kihalt emberi lakok szomorú maradványain. Tagjaidon hideg borzadály fut végig e füstös falak szemléletére. Minden csöndes — minden néma; — pedig még napokkal ezelőtt itt boldog gazdák, vidám házinők, meleg keblű ifjak és hölgyek lakoztak. — Ott — amaz épület ajtajánál, hol a boldog, ifjú anya szent öröm közt szoptatá csecsemőjét, az égő üszkők alól félig égett embercsontok fejezlenek ki, — a romok közül félénken búvik elő egy házi eb — egyedüli lakója ez omladékoknak, — körülnéz, — vérfagyraló vonítása hangzik végig az iszonyú ürességben, — mert gazdája sírja

felett ordít s aztán ostoroztatva az éhségtől, csontjait rága azoknak, kiknek halálát siratja. — Körül nézesz, — senki sincs melletted. Távolabb tekintesz, — egy élő sem mutatja magát: — pedig e hely embertársaid lakhelye volt. A nap lebukik, nyugatról suhogó szellő érinti a néma, puszta falakat s úgy tetszik, mintha e szellőben az egykor itt lakók szomorú, Ossziantól rajzolt, árnyai susognának füleibe fájdalmas sóhajokat s mintha Eumenidák üznének, tova sietsz e borzalom tanyájától. — Elhagyva e romokat egy lejtős domb alatt a legújabb csata szomorú maradványai állnak előtted. A halmon egy tört ágyúkerék fekszik, — lenn a síkon ép és csonkult halottak, különféle helyzetekben. A kényszerítő szükség temetetlen hagyá a szerencsétleneket — s néhány éhes madár víjjogva röpkedi körül az alvókat. — Az éj beáll. Sűrű sötétség fekszik a vidéken. Csak a csillagpontok fénylenek odafenn. Jobbra tekintesz. Messze távolban számtalan pislogó világ tűnik szembe — valamely tábor őrtüzei. De hang nem jut hozzád. Minden csendes. Azonban éjfél órája közelg. Itt-ott néhány bolygó fény lobban fel előtted, mely kisebb lángrészekre szakadozva játszva futkos a vízirányos síkságon. E néma, de kísérteties tünemény s néhány, fejed fölött láthatlanul elrepülő bagoly visítása meggyőznek róla, hogy ismét egy történt ütközet közelébe vagy s talán azon röpkedő bolygó lángok egykori testvérid dicsőült szellemei, kik még egyszer körüllebegik az elhagyott testmaradványokat. És csakugyan az éj átvonuló szellője undorító büzt hoz orrodba. Elfordulsz, — s ekkor a más oldalon, túl a nappali láthatár szegélyén, vérvörös világtenger árad el, mely majd nő, majd pedig apadni látszik. A csillagok elhalványodnak a hosszan elterjedő fényfolyam felett. Talán valamely nagyszerű természeti tünemény —

egy elpattant meteor lángja szövi be magát az éj fátyolába? Nem, ismét egy égő város üszkei világítanak, — hol kegyetlen, nekivadult nép gyilkol, pusztít és éget. — — Ilyen volt már akkor is e szerencsétlen vidék alja, — mivé tette azt még később a folytonosan dühöngő polgárháború?! — —

Alig értem el zászlóaljam állomáshelyére, tüstént jelentém magamat őrnagyomnál. Ez legkisebbé sem látszék csodálkozni hosszasabb elmaradásomon. Azt kelle hinnem, mint most, úgy később is, hogy a magyar honvédtiszteknél inkább a pontosság volt feltűnő, mintsem a rendetlenség és fegyelemhiány. — Őrnagyom megtekinté kinevezésemet s rögtön századomhoz utasított.

Mintegy pár hét múlva századunk parancsot kapott az elmenetelre. Félnap utazás múlva egy népes városban állapodánk meg. Az egész zászlóalj ide volt rendelve s ezenkívül egy csapat württemberg-huszár csatlakozott hozzánk. A piacon ágyúk voltak fölállítva s körötte ifjú, csinos tüzérek forgolódtak. Szállásom, külön szobával, egy derék magyar háznál volt rendelve.

Több nap telt el. A fegyveres csapatok sürgése időről időre növekedett. Új, új erő jött — s távozott. Gyalogok, lovasság, ágyúk és társzekerek siettek különféle irányban és célra, melyről csak az intéző tudott volna számolni. Naponként vártam én is, hogy ide vagy amoda fognak rendelni, — míg végre csakugyan parancsot kaptam, századommal — a beteg százados helyett kapitányi minőségben, — mintegy mértföldnyi távolságra előörsi állomást foglalni.

Komoly gyönyörrel indultam az első szolgálat-

tételre. Előttünk félüteg ágyú s ennek földözetére egy kis huszáresapat ballagott.

A helység, mely állomásúl s mintegy táborhelyül szolgált, különben sem vala népes s most, a csaták zivatarai közt, a lakosság, részint irántunki gyűlöletből, részint félelemből, nagyobb részint odahagyá lakait. Csak kevés maradt a faluban s ezek is vagyonaikat elrejtve, alig voltak képesek a kis sereg élelmezését, ha szinte kész fizetésért is viselni. A bárhonnani rablás és requisitio pedig szigorúan tiltott s meggátlása különösen utasításomúl adaték.

Pontosan elrendelém az őrállomásokat s naponként több ízben megtekintém azokat. Örömmel szemléltem, hogy minden a legnagyobb renddel és szabattossággal felelt meg kötelességének.

A nap lement, az est homálva beállta, — s én ismét az egyes őroket indúltam megtekinteni. Egy csapat huszár és honvéd a helység alatt ütött tanyát, — lovaik közel hozzájok evének. Kikerülve őket, a legtávolabb eső őrállók felé siettem. Alig haladék mintegy pár dülőföldet, lódobogás ütötte meg fületem. A sötétség már ekkor teljes fokon állott. Megállék s az útról oldalra vonúltam. Néhány percz múlva egy lovag léptetett felém. Úgy látszék, nem vón észre, mert kimért, egyenlő gyorsasággal haladt tovább. Mihelyt észrevettem, hogy az ismeretlen velem egyirányban van, erősen rákiálték:

— Megállj, ki vagy?

A lovag megállott, merőn felém látszék nézni aztán türelmetlenül szóla:

— Jó barát no; a ki lelke van.

A felelet legtisztább magyar hangejtésen csengett, — valódiságán legkisebbé sem kételkedhettem. Mindazonáltal tudni akarám: ki az, — miért jár itt, ily késő időn, s miként bocsáthaták el őt az őrok?

— mert bizonyosan távolabb járt a legszélső óralomásokon.

— Megállj, — kiáltám ismét s egyszermind feleje közeledém.

A lovag valamit mormogott fogai közt, — azonban nem mozdult tovább.

Midőn mellé értem, az éji kalandor megismerve kardom csörgéséről hogy tiszt vagyok, tiszteletteljesen emelé kezét feje felé s aztán nyergébe szokatlanul előre hajolva folytatá velem beszédét:

— Hol járt itt? kérdém keményen a katonától.

— Csak lovamat itattam, uram, felele a huszár alázatosan.

E hang, most már közelebről hallva, nem volt ismeretlen előttem. Az éj kóbor vendége nem volt sem több, sem kevesebb, mint Kurucz, a derék württemberg-huszár.

— S a faluban nem lehet vizet adni a lónak? kérdém erőtetett szigor hangján.

— Nem szereti ez a szegény pára, felele amaz még ugyanazon helyzetben, azonban láthatólag figyelmesebben felém szögezve tekintetét.

Már ekkor jól értettem az egész dolgot. Az érdemes huszár előtt a nyereg előrészében keresztülteve egy kövér magyar juh pihent, — s a szegény pára ezért nem szerette inni a faluban levő vizet.

S mi ez? mondám, jobb kezemet a fekvő corpus delictire helyezve.

— Hát a nyeregtakaróm, felelt zavartalanul a zsákmánynyal terhelt vitéz.

— Kurucz, kezdém ismét különös szigorral és kemény hangnyomattal, ön a kiadott rendelet ellen hibázott. Holnap számolni fogok.

— Már bizony, most az egyszer megesett a szerencsétlenség, válaszolt, mintegy megbánólag a

huszár. De hiszen uram, nem magyar jószág volt ez, hanem a ráczé, azt csak nem kell, hogy kiméljük. Aztán meg, isten a bizonyágom, a legénység éhez, — úgy adtam rá magamat. Tudja a manó, belélegyedik az ember. De hát kérem tiszt urat, hogyan ismer engem? S csakugyan nekem is úgy tetszik, mintha láttuk volna egymást valaha.

— Menjen az — ördögbe! Mi nem ismerjük egymást, — s most az egyszer nem láttam semmit. De többé ez ne történjék, mert akkor megismertetem magamat. Szóltam és indulék.

— Köszönöm tiszt úr; — az isten áldja meg érte, monda Kurucz s én tovább mentem, ő pedig a falu felé lovagolt. . .

Midőn szemleutamból visszatértem: már akkor a falu előtt tanyázó csapat a rablott juh körött foglalkozott. Egy fa mellett ropogó tűz égett s tiszta bogrács függ a pattogó láng fölött. Egy szép ifjú honvéd kövér húsdarabokat hányt a fazékba, Kurucz pedig, a főmester, a többi részek szétdarabolásával fáradozék, míg a többiek különféle ülő vagy fekvő helyzetben a tűz körött vidám beszélgetésbe merülve pipáztak.

Jó estét, vitézek! így szólítám meg a társaságot, észrevétlenül a vacsorakészítő körhöz lépve.

— Szerencsés jó estét, hadnagy úr, hangzott embereim szájából, egyszersmind megszakasztva eddigi beszélgetésök fonalát, kémlő szemekkel felém tekintgetének, — különösen Kurucz, miként sas ragadománya felett, figyelmes pillanatokot vetett rám a kétes tűzvilágon keresztül.

— Jó vacsora készül, a mint látom; — nincs rövidsége a legénységnek, szólék, nem is akarva gyaníttatni, hogy tudok valamit a requisitioról.

— Drága pénzen vettük, megszólala Kurucz. Legyen szerencsénk hadnagy úrhoz egy kis jó to-

kányra. Isten bizony, nekünk is mindjárt jobb ízűn fog esni.

— Köszönöm, szólék, — nem akarom fogyasztani; — hanem egy kissé tanúja leszek e magyaros és tábori szakácsságnak. Csak folytassák munkájokat és beszélgetésüket háborítlanul.

Ezt mondva, egy a tűz mellett levő közvitézek közül fölállva ülőhelyéről s gyorsan kirántva szomszédja alól annak mentéjét, ezt saját alacsony ülőhelyére helyheztetve, leüléssel kínál.

— Majd csak állani fogok, — köszönöm, szólék s kardomra támaszkodva nézém tovább a vidám társaságot.

Kurucz ez alatt közelembbe lépett és suttogó hangon megszólította:

— Engedelmet kérek, hadnagy úr, meg nem ismertem. Aztán ez nem fog ám többet történni. Most pedig köszönöm az elnézést.

— Én semmit sem tudok, felelek komolyan.

— Értem, értem, — szólott a huszár, — az isten áldja meg érte hadnagy urat. — Tehát, tessék rágyújtani. Itt van a szép tűz.

— Nincs velem dohányzó szer, felelek.

— Éj, — éj! Ha nem utálná, tessék — s ezzel kivevén szájából a pipát, arcához törülve annak szopókáját, szíves készséggel nyújtá felém.

Elfogadtam s jóízűen szívám a reményem fölött jó illatú dohányt. Az est szép volt és csendes, — alig kilencz órán túl. Volt valami regényes és hősies e tűz körött tanyázó csapat látásában, mely különösen gyönyörködtetett. Régi elődeink vándorélete jutott eszembe, s visszaképzelm a nem látott multat, midőn élete nagyobb részét táborban, szabad ég alatt tölté a magyar, — csak igen kevés kényelmet s gyönyört engedve vastürelmű természetének. És a haza nagy és hatalmas volt, míg fiai egyszerűek,

hideg-meleget és éhséget tűrök. Most mintha visszatért volna e hősiesség kor s a magyar ismét föltalálta volna kellő rendeltetését. Alig is lehetne valami özszeillőbbet, harmonikusabbat képzelni, mint ez erőteljes, durva, de azért szép arcokat itt a szabadban égő tűz körött. A vidám, bátor fesztelen vonások, átvilágítva a fellobogó láng világától, semmi félelmet, semmi borzasztót nem mutattak. Alig hitted volna, hogy e barátságot lehelő szemek és szájak, ha szükség, oly rettentő villámok és dörgések tudnak lenni a csaták fürgeteiben. Mintha csak egy vándorcsalád ült volna a ropogó tölgyhasábok mellett, megszokva a szabad ég, korlátolatlan élet kellemeit éldelni.

— Nem azt mondom én, megszólalt a tűz mellett egy élteőbb egyén, — hanem míg a hús elkészül, mondja el Cserni, hogyan járt a szép rácz leánynyal.

E biz okos gondolat, folytatá a másik. — Ezek a többiek még úgy sem hallották. Pedig az már csakugyan derék egy história: ha ugyan nem hazudság.

— Egy szálíg mind igaz az, megjegyzé az első. — Cserni öcsém nem szokott hazudni. Nem is illik az magyar katonához.

— No hát mondd el, megszólalának többen, ha megérdemli a hallgatást.

A felszólított, ugyanaz, ki a társasághoz érkeztemkor a húsdarabokat hányá a bográcsba, mikép megjegyeztem, szép, fiatal s egyszersmind kitűnőleg izmos egyén vala. Most a ráintézett beszédekből könnyen kivehetvén, hogy ő a felszólított, figyelmebben tekintém meg. Alig látszott húsz évesnek, s az élénk piros ajkak fölött csak most kezdett sötétleni a férfiuság koszorúja. Arcza szokatlanul, finom és fehér, különös ellentétet képezve a többi a nap-

barnította durva ábrázatok mellett. Szemeiben tűz és lélek lángolt s nyilvános jeleit viselé a gondosabb nevelésnek, egyszersmind egész lényén a műveltség s valami költői lélek és ábránd ömlék el, képes egy tekintetre szerelmet vagy rokonszenvet ébresztetni.

A hozzá intézett fölhívást az egész társaság helybenhagyá. Az ifjú mindedig mitsem szólott, csak némán szemlélte az égő tüzet, ottan-ottan bokros füstöket eregetve pipájából, melyet az éji szellő tova ragadt. Most végre, hallva a közkívánatot, felém fordulva így szóla.

— Ha hadnagy úr nem bánja: elbeszélem.

— Csak rajta, mondek, katona szívesen hallgatja a háború érdekesb eseményeit.

— Az elmondandó történet talán nem is birand mindenki előtt érdekkal, kezdé ismét az ifjú szerényen. Kevés van abban a közügyek folyamáról, — s öröme, bánata csupán az enyém.

— Mindegy no, szóla az indítványtevő, nem is fogva föl egészen a felszólított apologiáját. Csak kezd rá. Mi majd hallgatunk. Aztán Kurucz felé tekintve, ki még mindig a leölt juh körül forgolódott, kiálta: Jöjjön már kend is, hagyja oda azt a megdicsőült jószágot.

— Mindjárt, mindjárt, válaszolt Kurucz, csak ezt a juh-kaputrokat terítem ki, hogy meg ne kergesedjék. Aztán elvégezve munkáját a társaság körébe lépett s a tűz mellé letelepedék.

A kör elhallgatott, várva a szót az elbeszélő ajkairól. Az ifjú darabig a földre nézett, mintegy összeszedni akarva érzeményeit és gondolatait, mert mikép az elbeszélés folyamából láthatám, a választékos izléssel elmondott történet leginkább énhozzám volt számítva; — aztán fölemelve fejét, a következő történetet beszéle.

A szép rácz leány.

Ezelőtt mintegy hónappal a szomszéd, félig égett rácz helységben tanyáztunk. Lakói, úgy látszik, semmi gyűlölettel nem viseltetének irányunkban, s én, mint többi társaim is, egy rácz háznál valánk szállásolva. A ház ura igen gazdag egyén volt, s láthatólag nagy befolyással bírt helységében. Atyai gondja alatt egy egyetlen leány — egy felserdült hajdon viritott.

Melánia szép volt, — szépségét nem egészen a természet és istenség adá. Tiszta szemeiben szűz lelke látszott s arcza derűtségében azon kifejezhetlen szelidség, mely nem e földre való, s mely itt rendszerint csak igen kevés időig szokott mulatni. Szelleme egy lánczszem volt, mely az angyalokat az emberi lelkekkel egybeköti — szive a szép rózsza az emberiség kertében, mely miként az éden, csak egyszer virul, — és aztán soha többé.

Én szerettem őt — első látás óta. Ez első szerelmem vala — s talán utolsó is. A harcz lármái, a véres viadalok és ágyúk dörgése közt úgy tűnt föl előttem, miként szép szivárvány, mely az ég sötét ölén függ bűvös kellemével. A vész dühöng, a mennydörgések moraja rázza az ég sarkait s az ott áll béke és kegyelem jeléül.

Gyakran fárasztó csatákból szállásomra térve elbeszéltem előtte a véres nap iszonyait. Ő édes figyelemmel függge szavaimon, felém szögezve nagy fekete szemeit, mintha ezer csillagfény tekintene rám. Ilyenkor, ha leírom az ellenünk dühödt nép vad fanitizmusát, ha elbeszélém a népsorsosítól elkövetett kegyetlenségeket, a kénytelen harcokat s a jobbak iránti kimélettünket, gyakran egy pár könnyet láthaték a gyémánt szemekben, melyeket nem adtam volna Peru minden aranyáért.

Könnyű volt azonban átlátnom, hogy atyja azon szerencsétlenek sorába tartozék, kik a magyarokat halálos elleneikként, gyűlölék. Néhány szó, tekintet elég volt az ebbeli meggyőződésre. Az aggkor megcsontosult előítéletei s gyöngesége növelék s gyógyíthatlanná tévék e gyűlöletet, mely azonban részint az évek súlya, részint a szép gyermek iránti aggodalom, s leginkább fegyveres hatalmuk miatt tettben nem nyilatkozhatott. Én mind a mellett lelkelem egész hevével szerettem őt. Mit gondol a szenvedély a kor és nemzetiség előítéleteivel?! — S a leány sem osztá atyja és családja ellenszenveit. O, miként a költő mondja az áldozatra szánt Iphigeniáról, nem gyűlölni, de szeretni született. — s az ily lelkek egyszersmind a szenvedéseknek is vannak teremtvé.

Gyakran, ha karjaim közt tartám őt s tiszta vállát és kezét csókjaimmal halmozám el: ő keblemre hajtva szép fejét, illatos hajfürtei ölemben folytak szét. Ilyenkor csekély volt volna előttem a menny minden boldogsága. Azonban oly tisztán s feddhetlenül folytak el ez órák, mint midőn a hold sugarai nyugodtak Endymion ölében.

— Mi lesz belőlem? Mi lesz belőled? szóla ilyenkor a kedves gyermek. Te szeretsz, — s én is, forrón, olthatlanul. Ámde te hazádat szolgálod, én pedig ellenségeitek gyermeke vagyok. Akarnám, hogy gyűlölj s gyűlöljelek — mert érzem: szerelmünk sírja leend boldogságunknak. Nem, nem, ne gyűlölj, ne gyűlöljelek, hisz a szerelem önmaga a boldogság.

E boldogságból a kötelesség parancsoló szava riasztott fel. Csapatunk elhagyá e helyet; de mintegy két heti sikertelen hadjárat után ismét visszatértünk elhagyott állomásunkra. Mily édes volt közeledni e helyhez, hol ő élt! Mily gyönyör látni a

rózsafelhőket, melyek azon vidékről felénk hajóztak a légben. A távolság perczről perczre fogyott. Lelkem megelőzött, miként hajnal a nap lángoló szerelmét. Szivem hangosan dobogott, — míg szemeim a homályból kifehérlő házakon merengtek, melyek körében ő élt.

Est volt. A fogyó hold még nem emelkedett föl, s a városban csupán az ablakokból kiderengő világ hintett némi fényt utunkra. Midőn elhagyott szállásomhoz közeledtem: ennek ablakait szokatlanul kivilágítva találtam. Számtalan meggyújtott gyertyák látszottak égni az épület minden részében. Megdöbentem, s arczomon hideg izzadáscseppek kezdtek gyöngyözni. Ez menyegző, gondolám magamban, vagy pedig halotti világítás, — mindkettő számomra halál. Vágyva, de egyszersmind félve és remegve nyitottam a régen ismert terembe.

Számtalan vendégsereg — többnyire férfiak — népesíté a termet. A hosszú asztalon eztüst tartókban félig égett gyertyák világítának s a lakoma némely maradványaival együtt aranszínű boros üvegek csillogtak. Ott ült Melánia atyja közelében, habzó fehér selyem ruhában, — barna fűrteit egy csinos zöld koszorú szorítva össze. Arcza halvány volt és szomorú, — a nyakát körítő tiszta gyöngy-sor, mintha megfagyott könnyei voltak volna. — Midőn beléptem, égő pirosság futá el s majd ismét halotti sápadtság terült el rajta.

A csapongó vidám társaságon valami bachansi szilaj kedv volt látható. Vérem forrott, agyam lángolt, — szemeim sebesen körülfutották a sokaságot. Nem volt nehéz átértenem az egész ünnepély czélját. Ajkaimat fölnyitám, — szólni akartam. — de kétszer elnémúltak az ígék torkomban. Melániára tekinték. Ő egy éles, tiltó tekintetet vetett rám. Megértettem, — engedék a parancsoló rendreutasí-

tásnak. A sokat jelentő tekintetben ez volt mondva: Hallgas, — mindent föl fogok előtted fejteni, — s én hallgattam.

Ki nem magyarázhatom azon sokféle rám vetett pillanatok, melyekkel a vendégsereg szemeiben találkozáim. Az egyik gúnyos barátsággal nézett rám, — a másik miként daemon, sötét, vészjósló tekintettel mért végig. Ezen éles szemsugarak a velőkig hatottak. Mintha valami pokoli vendégségbe jutottam volna, hol az ördögök vad, gonosz kéjjel tombolnak új áldozatuknak.

Egy kristályserlegben zamatos bor nyújtott kezembe. A házi gazda ragyogó szemekkel kínált leüléssel és ivással.

— Mi itt, így szóla, leányom eljegyzését ünnepeljük. Örvendünk, hogy ön is részt vehet a vidám lakomában. Ime, a vőlegény, — s egy kegyetlen kinézésű rácz egyénre mutatott. Vegye ön poharát, — s igyék velünk az új pár egészségére. Éljenek gyermekeim! éljenek a magyarok is!

— Éljenek a magyarok! kiálta a társaság, s poharaikat ajkaikhoz emelék. Én fenéig ürítettem serlegem tartalmát.

— Zsivio! kiálta néhány egyén, szokatlanabbul fölhevülve, s egyszersmind szomszédaikkal suttagó beszédeket váltának, melyeket én nem hallhattam.

— Szerencse, boldogság az élőknek, — s üdv az elköltözendők lelkeire, ordított egy óriás alkatú harmincz éves, kinek szemei tüzkerékékként forogtak és világoltak fészkőkben.

— Csitt, csitt, szólának mások hallgatásra intve őt.

— A bor megzavarta fejét, megjegyzé egy karcsú fiatal sarkastikus mosolylyal. — Nem tesz semmit. Ígyunk!

A poharak összeüttettek s ismét kiürítették.

Kiki képzelheti, hogy daczára Melánia jelenlétének, hely és társaság nem volt olyan, hol sokáig maradhattam volna. E mellett az utazás folytán némi landadást is éreztem. Így, megválva a vidám kedvben úszó körtől, szobámba tértem.

E szoba egy hosszú folyosóról nyílt, mely a többi termekbe vezetett s ez szinte bezárható ajtóval vala ellátva. Szobám magánosan állt, a többiekkel semminemű összeköttetésben, két ablakkal, melyek erős vasrostélylyal voltak berakva.

Ajtómat bezárva darabig nyugtalanul föl s alá jártam szobámban. Minden fáradság mellett sem éreztem ösztönt, a lefekvésre. Mintha valamely látatlan kéz tartóztatott volna vissza, valahányszor öltönyeimet akarva lerakni, feküdni készültem. Ez éberség nem volt különös előttem. Őt láttam ismét, s minő kilátásokkal a jövőre?! — És a zajgó társaság, — a szilaj kedvű, gyanús, sötét arcok nem tudtak szétfoslani képzetem elől. — Ha őt csakugyan elveszteném! — Ha talán születése hajlamait követve önmaga is óhajtja ez összeköttetést! E gondolat égő tüzet öntött ereimbe. De hátha csupán száanalomra méltó áldozat, — és számomra van fenahagyva a segély és mentség?

Éjfél órája lehetett. A félhold csöndesen emelkedett föl a láthatáron. Végre elnehezülni érzém szempilláimat. Feküdni készültem. Hallám a vendégsereg távozó zaját, — s a vad kaczagás közt sutogó hangok nesze jutott füleimbe. — Azonban ezzel mit sem törődve, távozásukkal könnyebben éreztem magamat. A vőlegény, gondolám, nincs többé Melánia mellett, s ő most esti könnyörgését rebegi, hogy lenyugodhassék.

Nem akarván bajlódni a vetkőzéssel, csupán felső öltönyömet téve le, teljesen öltözve ereszkedém ágyamba. Csakhamar édes szender ujjai fogák be

pilláimat. Egyszerre álomban ajtómon kopogást véltem hallani. Fölébredtem s a gyöngéd nesz csakugyan közelemben történt; de a hirtelen ébredés pillanatában nem tudék számolni: ajtómon történt-e az vagy nem.

Felugrottam s az ajtóhoz lépve ismét lágy kóczzanásokat hallék.

Van itt valaki? kérdém lassú hangon.

— Igen — csak nyissa ki az ég szerelmeért.

Ez igék susogó női hangon valának mondva; de részint az alvás következtében, részint az elválasztó ajtó miatt nem jutának eszméletemhez oly tisztán, hogy fölismerhettem volna. Azonban egy nőtől nem lehet okom sem félni, sem valamit megtagadni. Ajtómat fölnyitám.

Mily nagy lön bámulatom, midőn az ajtót föltárva hirtelen Melánia omlott karjaim közé, mintha egy szép futó csillag repült volna ölembe, hogy ott elenyésszen. Tagjait még az estéli fényes selyemruha takará s fején ott állt a szép zöld korona.

— Mentsd meg magadat, — mentsd meg magadat, rebegé a szegény leány, reszkető karjaival repkényként körülfonva nyakamat. Az isteniért mentsd meg magadat.

— Melánia! szólék, nem találva több szót az ezerféle érzelem súlya alatt.

— Halál készül számodra, halál készül mindnyájatokra, lehelé alig hallhatólag a szerencsétlen, még mindig keblemen függve, miként ha szép éji álmomat megtestesülve karoltam volna körül.

— Szólj, szólj világosabban, mondám a leánynak, — minő veszély fenyeget?

— Oh Istenem, fuss hamar. Minden percz halált hozhat. Fuss, — messze, — hagyd e várost. — Talán már késő is lehet.

— Elhagyni téged! szólék keserűen. S aztán

én katoná vagyok. Csupán parancsszóra mozdulhatok. De mi történt? Szólj, az istenért!

A leány egy nyögésszerű sóhajtást bocsátott ki kebléből, — aztán tagjait a föld felé érzem nehezülni. Ifjú karjaim közé fogva vittem az ablakig, melyen halvány fényvel világolt be a tört hold-sugár.

A liljomarcz csendes volt mint halotté. Lehellete nem volt érezhető. A sugártermet egy ott álló székre roskadt. Tompa ájulás nehéz álma környezte őt.

Néhány percz folyt el ez állapotban. Darabig hasztalan ébresztém őt csókjaimmal. Szép feje hátra hanyatlott, hervatag virágként, a márványfejréségű szép emlők félig kiragyogtak a duzzadó selyem öltöny alól. Ha ezer pokol fenyegetett volna, sem hagyhatám el őt.

Végre eszmélni kezdett. Halkan körüljártatá szemeit s aztán merőn rám függeszté azoknak tört sugarait.

— Minő álmom volt, — szóla alig susogva, mint midőn a szellő hoz fülünkbe távolról hangokat. Minő álmom! — Irtóztató. — De Istenem, folytatá felszökkenve, micsoda hely ez? — Óh te vagy?! tevé hozzá fájdalom és szerelem hangján. Megállj, — emlékezem már. — Régen volt. — Tehát még is itt vagy! Még sem távoztál?

— Hogyan hagytalak volna el? s hogyan hagynálak jelenleg is? — kiálték térdre hullva előtte s átfogva remegő térdeit, ruhája szélét ajkaimhoz nyomám.

— Óh Istenem, te szeretsz, — tudom én azt. Én is viszont, ez iránt meggyőződhetél; de lásd: e vendégsereg ellenetek halált esküdött. Az eljegyzés csupán ürügy vala, hogy annyi népnek összegyűlése ne gerjeszsen gyanút. Én eszköz és áldozat valék,

de nem mátká. Még ez éjen, midőn titeket az úttól elfáradva hisznek, meg fognak gyilkolni. Én nem vagyok másé, — fuss, fuss tehát, — többet nem tudok mondani.

Hallgattam, mert kétséges volt, mit legyen teendő? Míg a gondolatok egymást üzték agyamban: Melánia hirtelen fölegyenesedve figyelni kezdett.

— Hallga, hallga! szóla fölemelve mutató újját, zaj közelg. Ők azok. Óh mindenható, tevé utána kétségbeesés hangján, miért nem távozol?

Az ablakhoz lépve csakugyan magam is egy közelgő csoport vad lármáját hallottam. Ráczok valóznak, kiáltásaikról könnyen tudhatám.

— Mit teszesz most? mit teszesz most? szóla szívtépő hangon Melánia, kezeit tördelve.

— Védni fogom magamat, ha kell, az utolsó csepp vérig, szólék elhatározottan, a legméltóbb haragot érezvén támadni lelkemben a gyalázatos éji orgyilkolás fejlődő jeleinél.

— Csitt, csitt, már itt vannak, rebegte Melánia, mialatt néhány férfihang egészen a ház közelében hallatszott.

— Menj, menj szobádba, lelkem élete, szólék a leánynak, ha csakugyan e helyre merészelnek jöni, itt ne találjanak.

— Nem, válaszola a szűz magasztosan, — itt maradok. Védni akarlak. Talán tehetek valamit.

— De a szégyen, a méltatlan gyanú, mely éleden sötétleni fog! szólék ismét esengve; — és a veszély — —.

— Itt maradok, ismétlé a leány égre emelve szemeit. Életedről van szó s akkor meg tudok vetni minden mellétk tekintetet. A mindenható s én magam tudjuk, hogy tiszta vagyok.

E hősies határozattal nem ellenkezhetém, és sikeretlenül is ellenkeztem volna. A felbőszült nép-

csoport már a folyosón rohant, mire nézve sebesen az ajtóhoz ugorva, ismét bezártam azt s melléhúzdva vártam az események folyamát.

Az éji gyilkosok szobám előtt állottak s kívülről ide-amoda forgatva a zárt, tomboltak és ordítanak. Némelyek ökleikkel verték az ajtót, mások lábaikkal rugdosák vagy, mint hallható vala, lőfegyverek agyával lökdösék. De az erős tölgyfaajtó könnyen ellentállott darabig a szilaj, de éppen a vak dühösség miatt minden czélszerű kiszámítás nélkül intézett megtámadásnak.

— Nyisd ki, kutya madzsar! ordított egy rekedt szózat, a sikertelen küzdés miatt láthatólag kimerülve.

— Hagyjátok el, monda egy másik, nincs itt senki. El a többiek után!

— Itt van, itt kell lennie a kutyának, szóla az első, a kulcs a zárban áll. Egyetlen egynek sem szabad életben maradni. Törjtek be, segéljete!

Az előbbi munka, — de lankadó erővel, — ismételtetett. — Egyébiránt én az ajtónál készen álltam fegyveremmel, életem utolsó lehelletemig védelmezni.

Jertek, szóla most egy mély hang, — menjünk az ablakra. Lövöldözzetek be. Egyik vagy másik golyó találni fogja őt. Nincs elvesztegetni való időnk.

— Atyám! sóhajta mély fájdalmas hangon Melánia. Ő az! és darabig márványszoborként mozdulatlanul álla helyében.

Kevés idő múlva az ablakok alatt léptek és különféle szózatok hangzottak. Hallottuk az erős lőfegyver vasvesszeinek tompa koppanásait, a mint azok a kemény töltésekre verettek, — aztán a kakasok perczegtek s mennydörgő ropogás rázta meg a léget. Az ablak néhány üvegtáblái csörömpölve

hullottak szét, — a golyók a kőfalról pattogtak vissza.

Melánia egy sebes mozdulatot tön s mielőtt gátolhattam volna, az ablaknál termett, melyen a lövések repültek be.

Szép, sugár termete, körülömlve a hófejér öltöny habjaitól s átvilágítva a hold ezüst folyamával, úgy tetszett, mintha egy éppen most meggyilkolt szelleme repült volna oda s rettentené a gyilkosokat, vagy védangyal állana őrt a védtelen nyíláson.

— Atyám, kiálta kétségbeesés s elszántság vérfagylaló elegyével a leány, — én is itt vagyok. Tudd meg, hogy, ha gyilkolni szándékoztok, gyermeked mellét előbb keresztüljárja a golyó, mint azét, kire irányozátok. Gyilkold meg tengyermekedet!!

Ott állottam én is a leány mellett, hasztalan iparkodva őt a veszélyes helyről elvonni. Hókezeit az ablak rostélyvasába kapcsolá, mintha azok onnan nőttek volna ki, — vagy valamely márványszobor kőujjai volnának a hideg vashoz kapcsolva.

A vén rácz e nem reményelt jelenetre és szavakra néhány lépésre hátra tántorgott, — aztán dühösen előrefutva egész az ablakig lépett. Az éji félhomályban látszott a mint szemei irtóztató sugarakat löveltek.

— Lőjétek le, — lőjétek le a rimát, — ordított iszonyú torokhangon, — lőjétek le! — Megálljatok! kiáltott ismét fájdalom hullámzásával a vad népnek, — megálljatok! — Gyermekem! — gyalázat, — átok! Nem té vagy, — nem az. Nyomorúlt rima, — öljétek meg, — őt — a csábítót!

— Gyilkoljatok, kiálta ismét a leány gúnyos megvetésével a halálnak — rajta, gyilkoljatok!

A bős csorda bámúlva, tétlenül állott e jelenetnél. Az apa leányára szögzé szemeit s kezével majd

haját és ruháját tépdelé, majd fenyegetve, szó nélkül, emelé büntelen gyermeke felé.

— Jőnek, — itt vannak, kiálta most egy újon érkezett egyén pihegve. Rajta, segítetek.

Zsivio! ordított egy szájjal a bőszült csoport, s vállaikra kapkodák lőfegyvereiket.

— Zárjátok be az ajtót, fuldoklott Melánia atyja. Nem szabad megmenekülniök, — s ismételt fenyegetései közt néhány érthetlen ígét sóhajtva, társaival együtt tovairamlott.

Melánia tompán zokogva roskadt karjaim közé. Ez iszonyún lefolyt pillanat hatása borzasztóbb volt rám nézve is, mintsem vigasztalására szavakat találhattam volna.

A nélkül, hogy tudtam volna, mit akarok tenni, fölnyitva szobámat siettem a folyosóra. Ennek ajtaját kívülről erősen elzárva találtam. Semmi mód, semmi remény, külső segély nélkül, a kiszabadulásra.

Két fődolog tépte leginkább lelkemet. Egyik, hogy a veszély idején fogságra valék kárhoztatva s ha ismét megtámadtatandám, védelem, férfihoz illő harcz nélkül kelle elvesznem s egyszersmind, hogy míg talán társaim csatázva vagy győzelmet nyernek a föllázadt népen, vagy dicsó harcz mellett elhullanak: sem a győzelemben tényező, sem a közveszély részese, a többivel együtt, nem lehetek; — másik a szerencsétlen lány sorsa. Ó mindenét föláldozá értem. Minő sors várand rá akár a győzelem, akár a halál esetében?! — S ha kiszabadúlhatva is jelen helyzetemből társaimhoz csatlakozhatnám: mi lenne belőle, ha én elhagynám, kitéve mind saját népsorsosai, mind a magyarok határt nem ismerendő boszújának, vagy legkedvezőbb esetben is a fegyver és elemek dühének!

Ez iszonyú helyzetben ismét zavart lárma hangjai

hallatszának. A chaotikus zaj sebesen közeledett, miként a láng, melyet viharzó szél ragad tovább-tovább. Figyeltünk. Dühös csata lármája volt ez, — meg-megszaggatva egyes löfegyver dörgésétől — s a sebesültek vagy haldoklók fájdalomujjongásaitól. Fegyverek csattogtak, — s időről időre tisztábban kivehető lón némely hangok jelentése. Végre egyes alakok látszának előtűnni. A távolság és homály nem engedé fölismerhetni: barátok valának-e vagy ellenség, — csak mozgó sötét árnyakként látszottak elő és tovatűnni, mikéntha éji daemonok játszanának előttünk. Koronként egy-egy aczél villámlott föl, a holdfénybe ütközve, — vagy egy-egy esés hangzott s a földön sötét tárgy látszott heverni.

Végre minden földerült előttünk. A szüntelen makacsúl csatázva futó szerbek valának ezek, üzelve a magyar honvédek föllángolt boszújától. A nagyobb rész szétszóratva, futott, merre tudott és menedéket találni reménylett. Néhányan ablakuuk alatt haladtak el, szitkokat, vagy a mint a kapott sebek égő fájdalma s a veszteség érzete gyötrék, panaszos fohászokat nyögve. — Az előbb ajtónk előtt dühöngő vad, büszke nép, most egyenként tűnt el szemünk láttára. Jött az apa is, alig birva fáradt tetemeit. Még egyszer megállott, — az ablak felé fordulva iszonyú átkokat szórt népünkre és gyermekére, — s aztán vállára kapva fegyverét, üzött vadként futott a többi után.

— Atyám! kiálta Melánia az ablakon át megpillantva szülőjét; de ez már semmit sem hallott, vagy ha fülébe jutott is a szakadó szívből jövő felszólítás, választ adni rá sem nem lehetett, sem nem akart.

— Éljen a magyar! hangzott most szakadó mennydörgésként, — s egy erős honvéd-csapat —

társaim — előre szegzett szuronyokkal sebes rohamléptekkel haladt előre.

— Mentsetek meg! — Törjétek be az ajtót! kiáltozám az ablakból harsány hangon társaimhoz; de a harcztűztől égő sereg tüllelkesült ujjongásai közt nem figyelt szavaimra, hosszú árvonalban tolválva odább-odább, míg végre a távolság homályában eltűnve csupán egyes örömkkiáltások vagy a tiszték vezénylő monoton szava hasította át az éji csendet.

Tehát meg valánk mentve, — a győzelem vitéz harcosaink részéről alig leheté többé kétséges. — Forrón szorítám karjaim közé a néma hölgyet, kit ily véletlen, de iszonyú éj egészen birtokomba adott. Én jól érzém fájdalmát. Megátkozva atyjától, remeggett ennek életeért. Ha, a mi reményelhető vala, atyja elesik, véd, gyámol nélkül álland a világon, — ellenkező esetben a megsértett agg iszonyú boszúját várhatá magára. A gyönyörű test kimerülve, alig pihegve hevert karjaimon. Arczáról forró ajkakkal csókolám le a pár könnyet, mely ott hidegen függött. A néha-néha lázasan emelkedő kebel halmai szorosan mellemen feküdtek. Elmondtam mindent, mit csak a leglángolóbb szerelem ily szívnek elmondhat. Szavaim szétüzék lassanként az elvonúlt vész hátramaradt iszonyú benyomását. A gyönyörű szemek élénkülni kezdettek, szive szabadabban vert, hideg arczát lángolni érzém. Lelkében a kiállott romboló vész után új világ kezdett támadni — a szerelem világa. Perczek folytak el így. Köröttünk minden csendes lön, mintha mi sem történt volna. Egyedül, elzártan valék a legszebb leánynyal. Szép feje ölemben feküdt, — véretem lángolni érzém. Visszaborzadtam e rendkívüli eset meggondolásától, remegnem kelle az ártatlan hölgyért, — magamért, ha semmi véletlen nem jó közbe. Az idő még nem

sokkal haladva éjfél. — a regg messze, — a veszély többé nem rettentve. S én méltó kívántam lenni szerelmére. . .

Még ölemben feküdt a szép leány, midőn kivülről szokatlan növekvő fényár sugárzott szemeimbe. Kimagyarázhatlan iszonynyal kelle tapasztalnom, hogy a ház ég fejünk fölött. A robogó lángtenger vörös világa átfolyta szobánkat s a támadó szélről lenyomott füsttömeg nehéz felhőként függött a hold és csillagos ég alatt, — eltakarva előlünk a külvilágot. Nehéz, fojtó füstvonal úszott be a tört ablakon, mint vörhenyes fátyol, s eltöltve a szobát, a légzéssel fojtogatva szálla le a tudóre. Felettünk hallatszék az égő zsindely recsegése s a lángtenger lobogása, a mint az mindig nagyobb erővel terjedt szét. A tűz éppen azon oldalon látszék támadni s leginkább dühöngeni, hol mi valánk. Kivülről köröztünk az életnek, embernek semmi nesze, csupán a dühöngő elem emésztő harcza és hatalma.

Borzadva ugrottam föl, magammal ragadva a szerencsétlen hölgyet. Remény nélkül futottam szobámból a folyosóra, szorosán bezárva magam után amannak ajtaját. Itt még csaknem egészen tiszta volt a lég, — a füst, nem találva nyílást a zárt folyosóra, alig volt érezhető. De minő pillanatok! mily kevés remény az élethez!?! Elhagyva mindenkitől, sőt, minden bizonynyal, boszúáldozatul odavetve a borzasztó éjben, csak egy kéz, egyetlen egy ismerős sem siethetett megmentésünkre. Barátaim közül senki sem képzelhette iszonyú helyzetemet s a közzavar, csata, futás és úzés közt ki gondolt volna egy égő épülettel? — A csata heve és fanatizmussal járó elszántsága mellett nem ijeszt a halál; de így, védtelenül, dicstelenül, a legiszonyúbb halál nemével öletni meg — ez szétszaggatá lelkem min-

den erejét s remény, hit, istenség, gondviselés nyomorú hazudságokká törpültek előttem.

Még most is borzadva gondolok e pillanatokra. Kívül éreztem vagy legalább érezni képzelém a sorvasztó hőséget s tagjaimon fagyos izzadáscseppek folytak le. Majd kétségbeesve kaczagtam, — majd a Phalaris rézbikájába zárt kínlódóként ordíték, hogy a falak szinte leomlottak borzasztó hangomtól. Most az ajtóhoz futottam, hasztalan rázva azt két kezemmel, — s ismét a szegény leányt tekintém meg, vizsgálva az életet a csapások alatt kimerült szép tagokon. Már a láng a szobában látszott szétterjedni, a láthatlan nyílásokon ide is meleg füst tódult be — minden perczzel nehezebb, fojtóbb lőn a légzés. — Én egy pár hideg de keserű könnyel szememben a földön fekvő hölgy mellett térdeltem.

— Meg kell halnunk, sóhajtja Melánia elhaló szóval, — így van elvégezve. Legalább együtt fogunk meghalni. — Imádkozzál, folytatá átszellemlülve, — imádkozzál! — Atyám is talán meg fog bocsátani. — Az égre kérlek, imádkozzál, — lelked ne szálljon el készületlenül — imádkozzál. . . .

Hangja elhalt. Vagy kimerült a gyöngye életerő, vagy lelke a teremővel foglalkozék. Halk komolysággal kulcsolám össze újjaimat — ajkaim hangokat rebegtek — nem emlékezem: miket. Talán imádkoztam. Szivem hangosan vert, mintha ki akarná szakasztani mellemet, — térdeim roskadni kezdettek, — fejem szédült . . . azonban mintha emberi hangok zaja hatott volna be hozzám. Úgy volt, — nem csalódtam, — számos egyének léptei hangzottak, — közel az épület mellett.

— Óh Istenem, sóhajték s roskadozva a szenvedés, öröm és remény ostorozó csapásai alatt az ajtóhoz siettem.

— Szabadítsatok meg, — törjétek föl az ajtót, ordítám minden erőmből, egyszersmind elkezdtem ismét az ajtót rázni — de kevés sikerrel. Karjaim lankadtak valának.

Még hangzott kétségbeesett kiáltásom, midőn az ajtón többféle erős ütések dörögését éreztem. Vad örömmel, mely az örültséghez hasonlíta, ugrám föl. Borzasztó lehetett arcom. Szemeim kimeredve, fogaim összevaczogva, — hajszálaim az ég felé tornyosúlva, rohantam Melánia felé, — örjögve kémlelvén légzését, ütérét. Ő még élt. Érzem keze gyöngéd szorítását, — de szólni nem birt.

Az ajtó ezalatt recsegve töredezett darabokra. Már tág nyílás üttetett rajta s jól láthatám a beözönlő tűzvilágnál a kívül sürgő alakokat. Szivem meg akart szakadni s ujjongva ugráltam a téres folyosón. Végre szabad út nyílt — s néhány honvéd termett mellettem. Vinni akartak gyorsan magukkal, de én hirtelen kifejtözve a baráti karok közül, növekedő erővel futottam a leánykához s keblemre emelve őt, rohantam szabadítóim előtt a lángok közül a szabadra. A fris lég visszaadá csaknem minden erőmet s gyorsan lépdeltem, ölemben emelve szép terhemet.

Honvédtársaim azon uton vezettek, melyen az előtt nem sokkal a vadul futó ráczok nyomába üldözve rohantak vala. Az épület egész tetejét elözönlő lángok rémes világítást adtak utunkra. Azonban csakhamar egy utcza mélyéből ismét a ráczok vad lármája közelgett. Mi csak kevés számmal valánk s a felénk tartó bős csoport tizszer is meghaladta a csekély mennyiséget. Gyorsítani kelle lépteimet, ha a dühös ellenség áldozatai nem akaránk lenni.

— Siesstünk, szóla egy közölnök, a szerbek felénk közelednek, — ezen rejtett közön megelőzhetjük gyorsaságukat, — s egy szűk utczába vezetve

sietett előttünk. Én kissé hátramaradtam, mert részint még a kiállott iszonyok miatt fenlevő lankadság, részint a keblemen függő kincs meglasztá lépteimet. Melánia csendesen, szó nélkül ült karjaiban, fejét vállamra nyugosztva. Gyöngéd légzése arczomat érinté; — nekem elég volt, hogy ő élt. Alig értünk a szoros utcza fele részére, a házak közül egy lövés történt felénk, — azon irányban, melyben én haladtam. A leány megrázkódott karjaiban. Miután közöltünk senki sem érzé magát megsebesítve, tovább haladtunk.

A kedves hölgy perczenként lankadtabban feküdt karjaim közt, tagjai ólomsúlylyal kezdtek nehezedni ölemre. Azt véltem, én fáradok a drága teher alatt. Tetemei meg-megreszkettek, mintha vihar játszanék gyöngéd növénynyel s a remegést ottan-ottan egyes vonaglás szakasztá félbe. Megállottam egy kissé, — arczára tekinték. Az éji sűrű homályon átvilágolt annak halványsága.

— Beteg vagy? — szólék a szerelem hangján hozzá, — tagjaid remegnek. Szólj, mi bánt újlag?

— Semmi, — semmi, lehelé hanyatló hangon az angyal, semmi. Csupán az iszonyú történet. Oly boldog vagyok melletted, — öledben — tevé hozzá gyöngéd mosolyra derítve ajkait. Most vagyok legboldogabb. De kérlek — siess, — jőnek. — Ments meg engem, — mentsd meg magadat.

Hátam mögött a vad nép dühöngő ordítása hasítá a léget. Lelkem új erőt nyerve a leány szavain, folytatám utamat gyorsított léptekkel. — Melánia nyakam köré fűzé puha karjait, mint a gyermek, ki anyja ölén szendereg, míg a vész dühöng.

Egyszerre arczomon ajkai érintését éreztem. Forró csókja mintha lelkét lehelte volna rám, — kétszer — háromszor.

— Szeretlek, — nagyon szeretlek — ne fe-

ledd te is Melániát, — susogta fülembé — aztán vállamra hajtva fejét, némán, mozdulatlanul feküdt mellem.

Kisded csapatunk a városon kívül egy domtetőn vőn erős állomást. Itt központosult minden erő, hogy a védelem vagy megtámadás terv szerint, sikeresen intéztethessék s az egész város ágyúink tüze előtt legyen kénytelen remegni; vagy pedig, ha éppen a nagyobb erő által nyomatnánk, a visszavonulás veszély nélküli legyen.

Végre ide értünk. A sereg, — társaim örömujjongatással fogadának bennünket. Még nem tudám: minő véletlennek kelle köszönni megmentésemet. De ez most gondjaim legcsekélyebbike volt. Lelkem csak a kedves gyermek sorsán függött minden figyelemmel.

Az ágyúk mögött lobogó tűz égett. Oda akarám vinni a szenvedőt, hogy a tűzvilágnál láthassam. Az égő rakás körött néhány egyén álla az éji megtámadást tárgyazó beszélgetés közt. Megpillantva a feléjük közelgő különös jelenetet, megakaszták beszédök fonalát s merőn rám bámulának.

— Az istenért, te meg vagy sebesítve, kiálta egy a többiek közül, és mellém ugorva segíni akara a vélt szenvedőn.

— Mit, — mit? — hogyan? szólék megrettenve — én nem, — s megállva csendesen a föld felé eresztém a hallgatag hölgyet.

— Itt, itt, ruhádon, szóla gyorsan az előbbi — mennyi vér! — s lehajolt mellém. Azonban ne félj, — a seb minden bizonynyal nem halálos, különben nem is birtál volna öledben ily teherrel idejöni.

— Ah, halálos, halálos! kiáltám kétségbeesett hangon, mialatt az elalélt testet földre tevém s eltekinték az életfosztott arczon, mely a tűzvilágnál mint sir márványa fehérlett. Nincs semmi remény!

Társaim hallgatva vizsgáltak. Ők nem is képzelék, hogy a harc dűhe mást mint férfit sújthasson. Én pedig rögtön átértém a történeteket.

Mindkettőnk ruházatán piros vér folyt végig, — miként ha drága bársony szegélyezné azokat. A veszély és fölhevülés pillanatai közt nem is vehetém észre a mint a drága nedv áztatá öltönyömet. — A szegény leány oldalát a golyó furta keresztül.

Sebesen oldtam föl a szoros öltönyt kebelén, vizsgálva, ha még a megmentésre némi remény mutatkoznék. A seb iszonyú mély volt, köröskörül aludt vértől lepve.

Fájdalmamat a képzelet sem közelítheti meg. A hallgatag, néma rezignációval szenvedett halál áttörte a férfias erő minden korlátait. Gyermekként zokogva borúltam a haldoklóra — nem szégyeltem bánatomat — s éltemet akartam csókjaiban kebelére lehelni.

— Melánia, rebegtem — életem tudve, — ne hagyj el!
— Minő szegény, nyomorú leszek nélküled! Melánia!

Szavaimra s talán mivel a seb vérzése újlag megeredt, fölveté a haldokló bársonypilláit. Szemei rajtam pihentek, mint két alvó csillag az éjben, melyek egyedül világolnak a vándor útjára.

— Melánia, kiálték, szívzaggató kéjjel szemlélve rajta a még fenlevő életet, — szólj, miként vagy, — mit tegyek? Óh miért nem mondtad, midőn érezni kezted az iszonyú lövés súlyát? Talán még lehetett volna segély számodra. Miért — miért nem mondtad?

A leány arczát lágy derű fu'á végig, mint midőn a góth egyház ablakán tört napsugár vetődik a szent képre, — jobb kezét erőtlenül emelé a kibontott kebel felé, hogy ha lehet tenyerével még egyszer eltakarja az életben ingerlő kellemeket.

— Akkor — szóla elháló szelíd hangon — nem

volt — volna — erőd — magadat — megmenteni. Ha velem — megállasz — népünk — utolér. Nagyon szeret — te — lek.

Szemei lecsukódtak. Arczát hómályos nyugalom futá át. Szép volt a halál leple alatt is, mint midőn a viruló rózsa fekete fátyol alatt nyugszik.

Többé nem tudom: mi történt körültem. Később hallám, hogy azon éjen a ráczok részéről nem történt semmi további merény. Társaim, kikhez lassanként több nép gyült össze, sokáig némán állottak mellettem, miként a hallgató erdő, mely sötéten néz le a völgyben átnyargaló zivatarra. A kemény harczfiak, kik ezer halállal állottak szemközt, most egy-egy könnyyel szemökben sereglettek körültem.

Másnap jókor reggel ismét visszatértünk a városba, magammal vivén halottamat s nyomozás kezdetett azok ellen, kik el nem futottak. Fölkeresték a mindkét részről elhullottakat és sebesülteket. Egy földig égett épületből bizonyos rácz sebesültet hoztak, — ki, bár halálos sérelmet kapott, de még a vad erő napokig fentarthatá életét. Ez Melánia atyja volt.

— S te élsz, szóla a törhetlen agg, megpillantva engem, — élsz? Azt hívém: kezem nem fog hibázni, folytatá mély hangon, fejét a föld felé csüggesztve; — tehát haljunk meg!

— Igen, élek — kezdém éles fájdalommal. Golyód nem talált. Értem más áldozat hullott el. Jer, — jer, — nézd meg őt — nézd meg, kit orozva meggyilkolál. — kéjelegj látásán.

Egy nyugágyon, roncsolt tagjai kiméletével a rögtönzött kórház azon részébe vitetem, hol Melánia, miként szép festett kép, feküdt az egyszerű terítőn. Egy társam segélyével föltámogatám a sebekkel borított testet, hogy szemei egyszerre kiszenvedett leányára vetődhetek.

— Leányom, — leányom! nyögé irtózatos hangon az ádáz öreg, s karjaink közt összeroskadt.

Nem tudom: mi daemoni örömeelv rezgett végig életidegeim minden szálain a bős apa gygászi fájdalmán. Azt kívántam, követeltem volna, hogy az egész világ mindensége érezze a gyönyörű csillag kihunyását.

— Ha meghalok — temessetek mellé, hörgé az életében hódíthatlan lélek, — bocsánat bünömért. — Óh átkozott — legyen! — Itt szemei örökre lecsukódtak.

De talán Isten sem bocsáta meg, ha e kívánatot teljesítem. Hol Melánia nyugszik a földben, ott a szűz templomot nem szabad idegen, bünös temeknek megfertőztetniök. . . .

Ott a helység melletti domb alatt pihen ő. E helyről, ha azon vidék felé nézek, éppen sirja szegi be a látkört, mikép minden világom csak addig terjed, — s ha nappal a messze térségen eltekintek: lengő délibáb ezüst fátyola hullámszik rezgő habokban hantjai fölött, mintha szelíd szelleme, feje pilangóként, röpdésne az elhagyott szülőföld térein. . . .

Az elbeszélés véget ért. Az ifjú ég felé emelé szemeit, talán a szép rácz leányt keresve a csillagsereg közt. Mély hallgatás következett, csak a tűz pattogása s egy bizonyos oldalról jövő lágy hortyogás szagátá meg a komoly csendet. A szunnyadó Kurucz volt.

Ekkor hirtelen egy távolról jövő tompa, döbbenésszerű hang üté meg fulünket.

— Teringettét, ez ágyúhang! fölkiálta egy a többiek közül. Hallgassuk! s néhányan a földhöz nyomva füleiket, figyeltek az ottan-ottan ismételt harczy neszre.

TARTALOM.

	Lap.
Az ifjak	5
Lengyel menekvő	22
Keleti elbeszélés	39
Az özvegynö	46
Az oczean virága	76
Karolina	107
A farsang napjai	128
A bálkirályné	141
A gyöngyhalász	149
A detrehalmi kastély	174
A magyar sajtószabadság első hatása	203
Boszúeskü és szerelem	217
Bátyámuram és a nőhonvéd	262
A gyötrelmek szigetei	271
Utolsó szerelmem	319
A hét alvó	341
A szép rácz leány	379

TARTALOM

OSZK

LAUFFER VILMOS

*kiadó-könyvárussnál Budapesten, IV. kerület (belváros) ujoilag-utca
19. sz. a. megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kapható:*

Sue Jenő. A bolygó Zsidó. Regény Francziából ford. Szabó Antal és Pleskott Henrik 16 kötet	12 frt 80 kr.
— — Párisi titkok. Regény, francziából fordították többen. 10 kötet	12 frt.
Szabó Richard. Beszélyei 3 kötet	2 frt 12 kr.
— — Ujabb beszélyei 2 kötet	2 frt.
Szathmáry Károly. Történeti alakok. Tartalma: Mátyás igazsága. A kötlevel. A mohácsi árva Szelima.	1 frt 20 kr.
Szász Károly. Trencsényi Csák, Történeti költői beszély. Füzve 2 frt. Kötve	3 frt.
Szemere Bertalan. Utazás külföldön. 2 kötet. Nagy Britania s'Irland, Németalföld, Belgium, Rajnavidék, Helvetzia. Budapest 1852	2 frt.
Szigligeti. Zsidó, Eredeti színmű dalokkal 4 szakaszban	70 kr.
Szilágyi Virgil. A végzet utai. Beszélyek	1 frt 60 kr.
— — Szelid fájdalmak. Regény 2 kötet	2 frt 10 kr.
Szine-könyv. Diszemplény Ábray, Babinszky, Bartóky, Bibok, Bilkei, Bozs, Dalmady, Dózsa, Eleonora, Etele, Eördögh, Farkas, Fatima, Futó, Gáal, Halász, Jánosi, Kalmár Róza, Kállay, Kanizsay, Kempelen, Kiss, Kőrössy, Kuliffay, Malvina, Medgyessy, Mentorich, Molnár, Novelly, Orbók, Ordódy, Ötevényi, Pap, Rajkai, Rákosi, Remény, Katalin, Sámi, Szász, Szél, Szilárdka, Ihaly, Turcsányi, Unghváry, Vadona, Várady, Veréczy Julia, Vida, Virághalmi, Wohl Janka, Zlinszky, Zabor, Zombory sat., közreműködésével szerkesztve és a magyar írói segélyegylet alaptökéje gyarapítására kiadta Khern Ede. Ajánlva mélt. gróf Nitzky-Tarnóczy Malvina urhölgynek. Malvina a költőné arczképével. Füzve 2 frt 50 kr. Kötve 3 frt. Diszkötésben 3 frt 50 kr.	
Szokoly Victor. Pesti furcsaságok, humorisztikus életgyűjtemény 2 kötet	2 frt.
— — Tutti Frutti humorisztikus furcsaságok és jegyzetek. 2 kötet	2 frt.
Tarcsai Bende. Regény. Tartalma: Nevelési irány. Nagy különbség két fiatal közt. Barátság. Csupa ellenkezések. Nagy dolgok kevés haladás. A barátság haszna. Komoly elmélkedés, vidám tanakodás. Egyik a mama fia Utóbb is utánoztalakoma. Jenko a többieken kívül stb stb.	1 frtt
Thaly Kálmán. Zengő liget. Lyriai és újabb elbeszélő költemények 2 kötet 2 frt. Diszkötésben	2 frt 80 kr.
— — Székelyi kürt. Erdélyi regék, füzve	1 frt 30 kr.

Thaly Kálmán. Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok a XVI. a XVII. századból 2 kötet	4 frt.
Toldy. Adél asztalára	2 frt 40 kr.
— — Ugyanaz. Vászomban csinosan kötve	3 frt 20 kr.
Torkos László. Az ifjú küzdelmei. Dramatizált allegoria hat képen. A Kisfaludi társaság által dicséretre méltatott mű 80 kr.	
Tompa Mihály. Virág regék. II. kiadás	1 frt 26 kr.
Tóth Ferencz. Történeti képek, históriai novellák, füzve	1 frt 50 kr.
Turgeneff. A nemes fészek. Fordította G.	1 frt 20 kr.
Ukermann Aladár. Báró. A korteskedők. Elbeszélés	1 frt.
Urváry Lajos. Babérlevelek Történeti beszélyfüzér 2 kötet	1 frt 50 kr.
Vadnay Károly. Eszter, a szép kardalnoknő. Regény 2 kötet	2 frt.
— — Beszélyek 2 kötet.	70 kr.
Vachot I. A magyar honvéd, vagy Budavár bevétele 1849-ben. Eredeti pályanyertes színmű dalokkal 3 szakaszban.	40 kr.
— — Országgyűlési szállás. Eredeti vígjáték 4 felvonásban. Adatott legelőször Pozsonyban 1843-ban octóberhó elején s Pesten a nemzeti színpadon octóber végén	40 kr.
Vajda Victor. Az atolsó szerelem. Regény 3 kötet.	4 frt.
Vajda Péter. Jogusz vagy a „honkeresők” színmű öt felvonásban. (Zsebkiadás 133 lap. Pest 1836)	40 kr.
Varrótű emlékiratai. Humoristikus elbeszéléseket tartalmazva Kőzli Hang Ferencz	1 frt 50 kr.
Vécsey Sándor. Újabb költeményei. Füzve	1 frt.
Vértesi Arnold. Történeti beszélyek 2 kötet	1 frt 50 kr.
Virág Lajos. Darázs-fészek. Novellák és humoreskek 3 kötet	1 frt 50 kr.
Voltaire. Zaire. Dráma.	54 kr.
Wood Henri. East-Lyenne vagy Lady Izabella Regény 5 köt. 4 frt.	
Xántus János. Leveli Északamerikából	3 frt 18 kr.
— — Utazás California déli részeiben.	3 frt 20 kr.
Zajzoni. Börtöndalok.	1 frt.
Zsebkönyvtár. Magyar írók remekei 4 köt. 1 kötet	1 frt.
Tartalma: I. kötet Anthologia Csokonai vitéz Mihály munkáiból	
II. kötet — Ugyanez folytatása.	
III. kötet — Faludi Ferencz munkáiból.	
IV. kötet — Berzsenyi Daniél munkáiból.	
Zsoldos Ignác. Életpálya. Elbeszélés	50 kr.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár